С.-А. Г. Б.
Инв. № 160705

ТУРКЕСТАНСКІЙ СБОРНИКЪ.

Статьи и замѣтки изъ русскихъ и иностранныхъ газетъ.

СБОРНИКЪ СОСТАВЛЯЕТСЯ
по порученію Туркестанскаго Генералъ-Губернатора генерала отъ инфантеріи Н. И. Гродекова.

Томъ 423.

ТАШКЕНТЪ.
1907.

Оглавленіе 423 тома.

Вырѣзки изъ газеты „Вактъ“ за 1907 г.

1. Туркестанскіе мусульмане (№ 142) 1
2. Жизнь въ Ауліеата (№ 145) 6
3. Школы въ Туркестанѣ (№ 148) 8
4. Сарты, киргизы, воспитанники (№ 148) . . 9
5. Заграничныя вѣсти (№ 148) 10
6. Изъ жизни заграничныхъ мусульманъ (№ 151) . 11
7 Изъ газеты (№ 151) 12
8. Письмо въ редакцію Сутюшева (№ 151) . . 14
9. Киргизскіе депутаты и власти (№ 153) . . . 14
10. Изъ жизни заграничныхъ мусульманъ (№ 153) . 15
11. Равноправіе женщинъ (№ 153) 17
12. Мусульмане благотворители (№ 155) . . . 18
13. Школы и преподаватели (№ 155) 20
14. Мысли о равноправіи женщинъ 21
15 Мусульманская фракція (№ 156) 23
16. Англичане и голодающіе мусульмане Россіи (№ 156) 26
17. Письмо мусульман. членовъ Государ. Думы (№ 156) 26
18. Около Государственной Думы (№ 157) . . . 28
19. Письмо мусул. членовъ Госуд. Думы (№ 157) . 29
20. Внутреннія извѣстія (№ 157) 52
21. Письма мусульм. депутат. въ Госуд. Думу (№ 158) 34
22. Мусульманскій союзъ (№ 158) 39
23. Мусульманскій союзъ и фракція въ Спб. (№ 159) 41
24. Внутреннія извѣстія (№ 159) 43
25. Общество казанскихъ татаръ въ Бухарѣ (№ 161) . 44
26. Письма мусульм. депутатовъ въ Госуд. Думѣ (№ 162) 45
27. Изъ жизни заграничныхъ мусульманъ (№ 162) . 50
28. Внутреннія извѣстія (№ 162) 50
29. Религіозный вопросъ въ Госуд. Думѣ (№ 162) . 51
30. Около Государ. Думы (№ 163) 51
31. Изъ жизни заграничныхъ мусульманъ (№ 52) . 52
32 Письма мусульман. депутатовъ Госуд. Думы (№ 163) 54

33. Разныя извѣстія (№ 163) 55
34. Тюркская нація и Японцы (№ 160) . . . 56
35. Петербургскія вѣсти (№ 160) 57
36. Около Государ Думы (№ 164) 61
37. Нужды мусульманъ и мусульманской вѣры (№ 164) 61
38. Мусульманская фракція (№ 165) 63
39 Плывутъ черныя тучи (надъ мусульманами) (№ 165) 64
40. Мусульманская фракція (№ 165) 65
41. Наказъ казанскихъ мусульманъ къ своимъ депутатамъ (№ 167) 67
42. Письмо члена Госуд Думы Хасанова (№ 167) . 69
43. Мусульманскія школы въ опасности (№ 168) . . 72
44. Мусульмане въ Петербургѣ 74
45. Изъ жизни заграничныхъ мусульманъ (№ 169) . 77
46. Вѣсти изъ Индустана (№ 169) 79
47. Туркестанскіе мусульмане (№ 170) 79
48. О киргизахъ (Ульфатъ № 74 за 1907 г. . . 81

Туркестанская Туземная газета.

49. О названіи «Казакъ» (киргизъ) (№ 14, 15, 17) . . 82
50. Праздникъ Курбанъ-Аидъ въ Ташкентѣ (№ 4) . 89
51. Изъ жизни мадрасы (№ 11) 91
52 Изъ Аму-Дарьинскаго отдѣла (№ 27) . . . 93
53. Изъ жизни кокандскихъ хановъ (№ 23, 27, 30) . 97
54. Изъ поѣздки И. А. Бѣляева въ Бухару (№ 7, 13, 20) 107

Газета „Вактъ“.

55. Интеллигенція и муллы (№ 172) 121
56. Корреспонденція изъ г. Оша (№ 172) . . . 123
57. Отголоски имамовъ (№ 173) 124
58. Съѣздъ учителей въ Казани (№ 174) . . . 126
59. Киргизское горе (№ 175) 128
60. Россія и православіе (№ 175) 132
61. Махтумъ-Кули (Туркменская поэма). (Туркестанская туземн. газета №№ 15, 16, 21, 23, 24, 26, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 38, 40, 41, 43) 135

ترکستان مسلمانلری

روسیه مسلمانلری آره‌سنده اك قز غانچ وشایان تأسف برحالده‌اولان برخلق وارایسه اولده ترکستان مسلمانلریدر. ترکستان خلقی حاضرگی حالده حکومت نك ظلمی، اوزلرینك صاتلق ومیدال عاشقی اولان توره لرینك جبری، نادان، احوال زماندن خبرسز وفکرسز روحانیلرنك تعصبی آستنده ایزیلوب شول درجه توبان قالمشلردرکه: بونلرنی تاریخلرده مذکور اول اسکی مدنیتلی ترکلرنك بالالری دیه اینانمق ممکن دکلدر. حکومتنك بونار حقنده اولان حقسزلق وعدالتسزلکنی آکلاتورغه، توره‌لر آلدنده کیکرکان وقول باغلاغان، باش ایبوب قالماغان ایچون سارتلرنی تورمکه یابدرا طورغان ٦٤ نچی استیاتیه‌نی خاطرگه توشورمك یتسه‌کرك. محض سارتیه‌لرنی روسلا شدروب اسیر ایدو وجاهل قالدروفکرینه خدمت ایده ومشهور میسیونیر آسترا اوموف طرفندن تحریر ایدیلوب حکومت طرفندن چغاریله طورغان «ترکستان ولایتی ننك گزیتی» تاشکنده ٣٧ ییلدن بیرلی چغا. حالبوکه شولوق تاشکنده، ١٧ نچی اوکتابر مانفیستی ایله حریت اعلان قیلنغا ننك صوکنده، خلق فائده‌سینه خدمت ایدرگه باشلاوچی، طوغری سوزلی، حریت طرفداری، «ترقی» و«خورشید» غزته‌لری برر یلده دوام ایتدرلماینچه حکومت طرفندن طوقتاتلدیلر.

بیچاره ترکستان سارتلری اچنده نادا نلق وحمیتسزلکده شول درجه توبان کیتمشلری واردرکه: اوزلرینك طامر لرینی قوریتوب دنیادن وجودلرینی بتورگه طریشه طورغان میسیونیرلر قامپا نیه‌سینه کروب، شول ترکستان گزیتنده اوزلرینك دینلرینه، ملیتلرینه، تاریخلر ینه، حسیات ملیه‌لرینه قارشو قلم ایله خدمت ایده‌رك میلیونلرچه مسلمانلرنی همیشه یوقوده طوتارغه طریشالر. شول قدر حمیتسزلك‌که قارشو بیوروقراتیه طرفندن بر «اسپاسیبه» ایشتمك، بر میدال آلمق بونلرجه اك الوغ مکافات صانالمقده‌در. «ترکستان گزیتی» ٣٧ ییل دنبیرلی نشر اولنغان. لکن ترکستان مسلمانلرینه ایتکان خدمتی نه‌در؟ ترکستان مسلمانلرینك اویغانوب فکرلری آچلوغه، مکتبلر آچوغه، مدرسه‌لرنی اصلاح ایتوگه، مسلمانلر آره‌سینه تجارت، زراعت، باغچوا

نلق وصنعت علملری طارالوغه وسارتلرنك حقوقلری آیاق آستنده طاپتالماوغه بو غزته‌نك بر خدمتی اولـدیمی؟ هیچ اولمادی. بونك الك الوغ خدمتی مسلمانلرنی کوندن کون قاتی وتیرانره‌ك یوقلا تورغه طریشودن عبارت اولدی. بوغزته نك بار تلا کانی «طنچ لق» یعنی هر بر مسلمانانك هر بر غارداوای قارشوسنده قول باغلاب قورقوب طورویدر. ۱۹۰۷ نچی سنه ۱۰ نچی نومرنده بو غزته، ۳۱ مارت پراویلاسی حقنده بویله دیور: «بو طوغروده نوغایارنك قورقـولری بوشدر، چونکه روسیه‌نك چیناونیکلری نوغایلردن کیم کشیلر توگلدر، بلکه افراط درجه‌ده کوب فهملی آدملردر... هیچ وقت روسیه چیناونیکلری عرب حرفلرینی اوزکارتونی تلامایلر....»

روس حرفی کرتورگه ۳۱ مارت پراویلاسی رسمی صورتده طارالدی، بعض مسلمان مکتبلرنده شونك ایله اوقوتورغه باشلادیلر. لکن آچیق کوزلی نوغایلر طرفندن پتربورغه یوزلرچه پروتیست تلیغراملری بیرلـکاچ مینیسترلر بـونك بعض یرلرینی موقة طوقتاتورغه مجبـور اولوب مفتی آرقلی رسمی صورتده اعلان ایدلدی. ترکستـان گزیتینك «عرب حرفلرینی اوزکارتـونی تلامیلر» دیکانی اوشبومیدر! ترکستاندن دوماغه مسلمان وکیللری صایلاو حقنده کینه بو غزته شول نومرنده «وقت» هم «یولدز» غزته‌لرینه ردیه یازوب اولا مشهور قاره گروه «روسیه» غزته‌سینك «وقت» طوغروسنده یازغان سوزلرینی ترجمه‌ایته وآندن صوك اوز طرفندن بویله دیه‌در: «تاشکند مسلمانلری کادیت آدملـرنی یاکه آلاردنده یمانراق وحکومت دشمنی اولان آدملرنی صایلارغه اوخشامیدر... بز ترکستان مسلمانلری اشنك آخرینه قاراب کوتوب توره‌مز، تیزگنه اش بتررگه بولوب بارغان اوتکان اولـگی دومادیپوناتلری نه اشلادیلر؟ نیندای آبروی طابدیلر؟ خدا نه تلاسه شول بولاچقدر. شونـك ایچونده «وقت» هم «یولدز» محررلری بزگه نـه قدر بوش نصیحت بیرسه‌لرده بزلر حکومتکه قارشو پارتیه‌لرگه قاتناشا چق توگلمز، کوکلکز طنچ بولسون.» مونه ترکستان گزیتنده «عبدالحق» امضالی بر «مسلمان» نـك یازغانی شولـدر! روسیه حکومتی ترکستاننی اوز قـولینه کرتکانده، اندیجانده‌گی بر کشینك عیبی

ایچون بتون آوللارینی ییقدیروب مکلر چه کشیلرنی سیبر یبارکانده، وبر نیچه لرینی اوزلری طرفندن آصدروب اوتر تکانده، کیکرکان ایچون سارتلرنی اون بش کونکه تورمکه یابقانده، آزیاده نوغا یلرغه ملك آلورغه رخصت ایتمکانده بو «آستراوموف، عبدالحق هم قامپانیه‌لری» برده «هرچه خداخواست، همان میشود» خدانه تلاسه شول بولور دیب یازمادیلر. اگر بونلر هر اشارینی شولای خدا تلا کانینه صالوب یور وتسه‌لر نیچون ترکستانه غی آلتی میلیون مسلماندن دوماغه التی دیپوتات، وآلتمش، ملك خرستیاندن بدی دیپوتات کرته‌لر ایکن؟ خدا شولای تلی میکاننی؟ ترکستان گزیتی سارتیه‌لرنی ماقتی، طنچ طوروچان ویخشی آدملردی. آلای بولغاچ اول یخشی وطنچ آدمارنی حکومت دوماغه نیچون کوبره‌ك کرتمی ایکن؟ ترکستان مسلمانلری اسکی حقو قسزلق، وظلملردن انشاء الله تیزدن قوتو لورلر. فقط بو قوتولولرینك میسیونیرلر وآنلرنك طاریلقه‌لرینی یالاوچی «عبد الحق» لر آرقه‌سنده دگل، بلکه اسکی ظالم حکومت‌که دشمن اولان حریتپرورلر آرقه‌سنده اولدیغنی پك گوزل آکلارلر واوزلرینی تیره‌ن یوقودن اویغاتورغه طریشوب ملت وخلق یولنده قربان وفدا کیتکان «ترقی» و«خورشید» لرنك اوز لرینه حقیقی خیر خواه، ترکستان گزیتی وعبدالحق کبی اوزلرینی همیشه یوقلاتور غه طریشوچیارنك اوزلرینه بد خواه ودشمن ایدیکلرینی فهم ایدرلر. بو زمان اوزاق دگلدر. تیزکلور. برطرفدن حکو مت ایله میسیونیرلرنك وایکنچی طرفدن جاهل روحانیلر ایله صاتاق توره‌لرینك فنالقلری سببلی ترکستان خلقینك اوز لرینکده اخلاقلری کوب بوزولمشدر. بو بحث که تعلقی جهتندن ترکستانه گی سارتلر وقرغیزلر طرفندن اداره‌مزگه کلمش ایکی مکتوبنی بونده نقل ایده‌مز:

یکی سودا

بزنك فرغانه ویاکه عموم سارتیه ایچنده قاضیلق ویاکه باشقه منصب ایچون صایلاو اولدیغندن منصب محبلری صایلا ودن بر نیچه کون مقدم خلقلرغه مکلر ایله آقچه‌لر تاراتالر. صایلاوچیلر هم عادت موجبی کیم کوب ویرسه شونی صایلیلر. فقراده صوکندن اوزلرینك تیریلرینی طوناغانلر ندن غافل اولوب، حاضرگی فائده گه آلدانالر وهر صایلاو وقتنده بر آز اولسه‌ده استفاده ایدونی غنیمت بیله‌لر.

اوشبو ییل دوما صایلاونده روسلر اوز نوبتلرینی صایلاب اوتدیلر. سارتلر ایسه اوزلرینك قاضی صایلاولری قبیلندن

دوماغه فلان آدمنی صایلایمز، دیه قچقروب یوردیلر. دوماغه باراچق آدم نه کبی صفتارنی حائز اولورغه تیوشلی، دوماغه آدم صایلاب یبارمکنك معناسی نه شیدر، بونی کوب فکر ایتدیکاری بیلنمیدر. آنچق مقصودلری یکی بازارده سودا ایتوب قالما قدر. دوماغه بارغان صوك وکیل اولان آدم ایستر ایسه بتون قراینی صاتسون، آنده یومشاری یوق.

دوماغه صایلاناچق آدم، اوزینك نه کبی بیوك خدمت ونه کبی عزیز امانت یوکلادیکنی هیچ اویلامی یازوچیلر یاللاب آنلر آرقلی آقچه تاراتوب اوزینی صایلا تمق قصدیله سعی ایلر.

«اندیجان» ده فلان بای بیش مك صوم تاراتدی دیه سویلادیلر وایکنچی بریده یاروم «اندیجان» خلقنی جیوب ضیافت ایلمشدر. وبر غراماتنی سارت غه اون کشی کاغدلرینی یازدرر ایچون کتورگانلر ایدی. من نیچون یازمازسن؟ دیه صورادم. بونك جوابنده: «فلان بای حاضر کاغد باشینه اون صوم ویره‌در، اما صایلاو کونی بهاسی کوتارله‌چك شاید یکرمی صوم آلورم دیه حاضرگه یازمی طورام، ایکی یوز صوم توشروب بولور، چلین بولورغه یوروچی سارتلر احمق بولالر» دیه جواب ویردی.

«اندیجان» دن ویبورشیك بولوب «مرغیلان» غه بارراچون بیش مك صوم تاراتوچی سارت گوبیرنا صایلاونده اوز ینك کره آلمی قالوندن تمام خبرسزدر. با الفرض آنده کره آلسه‌ده نیچه مکلر تارا تمق لازم اوله‌چق؟ بونی ایسه «اندیجان» غه قیاس ایله بیلورگه ممکن. بوندای ایشلر فقیر لرگه فائده‌لی، آز اولسه‌ده آلوب قالالر. یوقسه بونلر اعانت واحسان یوللو فقیر لرگه بر تیمن ویره طورغان آدملر توگللر.

ا. ح. خوقندی

قزاق وقرغیزلر

بزدك اوشی «قازالی» طرف خلقدك گوبوسی قزاق خلقی بولوب، احوال دنیادن بی خبر خلقلرمز. دنیا ودنیامز طوغروسنده خبردار قیلورلق مکتبلرمزده یوق.

«قزالی» شهرنده غرادسکی هم روسکوه قرغیزسکی، دیکان ایکی اشقولا مز بار. بونلر ترکستانسکی کرایده اولان میسیونیرلر ترتیبی اوزرنده در. آندن اوقوب چیقغان بالالرمز اسلام دیننده، دنیادنه بی‌خبر بولوب چیقالر. اوزلرینك آز غنه‌روسچه بیلولری سببندن اوزلرینی کسی بولغانغه حساب ایتوب آز ژالونیه ایله نادان پیسرلك خدمتنی ایتوب طوروغه قناعت ایته‌لر. ملیت ومسلمانلق نه نرسه ایدیکنی خاطرلرینه اولسون کتورمایلر. کوبسی ایسه روس توره‌لرینه آشبازلق

هم شوکا اوخشاغان یوق کسبلرگه طوتونالر. بونك سببی ایسه شول اشقولالرده اسلام تربیه سنی آلمای، چن علمنی بیلمای چیقولری اوله‌در. اشقولالرده ایسه اسلام دیننی ویخشی علملرنی تحصیل ایدر ایچون البته یخشی معاملرگه احتیاج بار، بو طوغروده اجتهاد ایدرلك کشیلر میدالغه آلدانوب هیچ بر آغزلرینی آچمای طوره‌لر. یوقسه علم و معرفت ویررلك، ملت که فائده کتوررلك عالم آدملرمز بار. خلق بونلرغه بیك اخلاصلی.

اوسی وقتده حکومت، نیندای اوی ایله‌در «چیرزوپچاینی اسییزد نارود نیخ صودیه» اسمنده وزیاندن باشقه فائده‌سی اولمغان بر بلا چقاردی. بونك سببندن مسلمانچیلق خلافنه اوله‌رق بیلرمز، ناحق آندلر ایتدروب جالا جابدرالر وبی گناه آدملرنی تورمه‌لرکه صالدره‌لر. یاالله! بو بلانی اوزك کوتار!، خلقمزغه‌ده انصاف ویر!

نارودنی صودیه توره‌لرمزنك عملنری هیچ بر اسلامیت‌گه اوخشامادیغی سببندن روس توره‌لری‌ده: «قزاقلر اگرده مسلمان بولسه‌لر بوندای حکملر ایتمازلر ایدی، بونلر حقیقت حالده مسلمان توگللر ایکان، بونلرغه اسلامیت اصلندن کرمکان ایکان» دیه باشلاغانلر.

بیلرمزدك جمان اسلری چیریوانسکی وباشقه‌لردك «قزاقلر مسلمان توگل بلکه شامانی!» دیکان سوزلرینی قوتدایدر. بو بیلرگه: «بو قیلغادارنك نه اس! خدایدن قورقمایسك، او دنیانی اویلا!» دیسه‌ك! «سینك اودنیاکنی نه غلاین مینم اوسی دنیام بار!» دیه آیتادر. بو بوزوقلقلرنك سببی ایسه مکتب واوقو جوقدیغیدر. خلقمز صولای ایتوب آقرنلاب بوزولوب جاتر. قزاقلرمز آره‌سنده مستلك، فاحشه‌لك‌ده تامرلرینی جایوب جاتر.

قزالیده اولان نوغای قارداشلرمز اوچ دورت جلدانبرلی «مسلمانسکی اوبشستوا» اسمنده بر جمعیت آچوب قراتخانه لرینه تورلی کتاب وغزته‌لر آلدروب طورسه‌لرده، بونلرنك‌ده معنالی اسلری یوق.

قزالی‌ده اولان نوغایلردك بریسی آراقی، پیوا صاتوارنی زاقون تعیین ایتکان ساعتدن صوکراقغه قالسون ایدی دیه گوبیرناطورغه پروشینیه ویردیکنی ایشتدك. باشقه خلقلر آراقی وپیوالرغه قارشو صوغش آچدقلرنده مسلمانلر بویله اجتهاد ایتسه‌لر ترقیمز تیز بولور.

جیرلرمز همیشه روس موژیقلرینه وقاخوللرگه بیرلوب جاتور. قاخوللر یرلشوب بتکان صوك یر کرك ایدیکی بزدك‌ده ایسمزگه کرر.

«امضا محفوظ»

اولیا آتا احوالی

اولیا آتا ۱۳۰۰ اویدن عبارت بر شهر اولوب اهالیسنك کسبی زراعت ومال باقمقلاردر. سودا ایشلری کوبراك «تاشکند» لیلر قولنده‌در. یرلی اهالیدن بر عدد قاضی واردر. بر آقسقال دیکان کشی محکمه‌ده طوروب اویازدنی پریستوف خدمتنی قیلور. ینه بر آقسقال اهالیدن نالوغ بیغوب خزینه‌گه تابشروب طورر. بر قله‌بی اولوب قازاقار ایله سارتلر آره سنده اولان دعوالرنی باقار. بونلردن باشقه بر عدد غورودسکی دیپوتات واردر. اوشبو بیش کمسه خزینه‌دن معاشلق آلوب طوررلر. خلقمز اوشبو منصبلرنك برینه کرمك ایچون آرزو ایدوب عمر کچره‌لر. اوشبو بیش عدد آدملرمز هر اوچ ییلده بر کره صایلانورلر. یکرمی آلتی عدد ایل باشارمز اولوب، بیش کشیلرمزنی شونلر صایلارلر.

صایلاو وقتلری یتدیکنده ایل باشلرینك بازارلری کوب ربحلی بولور. هر کون ضیافتلرده یوررلر وکوب آقچه‌لر جمع ایدرلر. صایلانا آلمی قالمشلری بتون دولتلرندن آیرلورلر وصوکره کوبیر ناطور حضورنده دعوالاشورلر. اوشبو دعوالر بعض وقت بر ایکی ییللرغه صوزلور. نچه مکلر ایله آقچه‌لر اوشبو یولده تلف بولور. صایلاو دعواسی بزم ایله قازاقلر آره‌سنده عادت حکمنه کردیکندن بوکا تعجب ایدن یوقدر.

اوشبو ییل غورودسکی دیپوتات صایلامق حقنده یکی فرمان کیلوب ۲۶۰ عدد آدم طرفندن صایلانمق لازم اولدی. صایلاوچیلر صوبرانیه‌غه جیولدیغی صوك اوز آره‌کزدن (مسلماندن) ایکی کشی وروسلردن بر کشی صایلاکز دیدیلر. ایل باشلری کوسترکان کشی اورنینه صایلاوچیلر فقیرلر طرفنده وروسچه بیلوچی شاکر تاج‌الدینوف اسمنده یاش، لکن غیرتلی بر آدمنی صایلادیلر. بوکا فقیرلر ویاشلر شاد اولدیلر، اما ایل باشلری بزگه آقچه ویرمای صایلانو بولور مو؟ بو نیندای ایش! دیه عرضه ویر دیلر وصایلاونی بوزدیلر. آخرنده اولکی نظام ایله ایل باشلری اوزلری‌گنه صایلادیلر.

غ. دوماغه صایلاو اولدیغنده سارتلر بو ایشنك آخری نیچوك بولور؟ دیه صایلاوغه کرشمازگه طوره‌لر ایدی. صوکره غزته اوقوچیلرینك دلالت ایدوینه کوره: ۱) قاضی عبدالله یونس اوغلینی ۲) امام عارف الله فیض الرحمن اوغلینی ۳) غورودسکوی دیپوتات عاصم جان ابو القاسم اوغلینی ٤) سوداگر میرحامد میر محمود اوغلینی صایلادیلر.

قاضی یخشی ودرست کشی اولسه‌ده بو خدمتنی التزام ایده آلمام دیه تلیغرام ویروب اوز اوزینی عزل ایتدردی .

امام عارف الله فیض الرحمن اوغلی صایلاو حقندن محروم اولدیغی سببلی صایلاو کامیسیه‌سی طرفندن قبول کور لمادی . اوشبو سببدن ویبورشیك اولوب عاصم‌جان ایله میرحامد قالدی .

میرحامد نچه یللردنبرو غورود سکی دیپوتات اولوب تورسه‌ده بر حرف اولسون روسچه بیلمایدر . عمرنده بر مرتبه اولسون غزته اوقودیغی یوقدر . نه چاره‌درکه شهرمزنی اداره ایدوب طورو چیلر هیچ شیدن خبرلری یوق ، متحرك جمادلردر .

اوشبو ییل ۱۵ نچی نویابر نظامی حقنده سودا گرلر ایله پریکاز چیکلردن عبارت کامیسیه یاصالدی . کامیسیه‌ده ۷ مسلمان ۷ روس اولسه‌ده مجلس اوله‌چق کونده مسلمانلر مجلسکه بارمادیلر . اوشبو نك سببندن روس بایرامله‌رنده دکان یابارغه بولدی ، ایمدی مسلمانلر آه ایدوب اورسه‌لرده اش اوندی .

اولیا آتاشهرنك ۲۰ عدد مسجد بولسه ده مسجدلرینه لایق صورتده امام‌لری یوقدر . اوشبو مسجدلرنك ۷–۸ ی حضو رنده مکتبلر وار ، اما ترتیب ایله اوقو یوق ، شاکردلرنك عمرلری تلف وخراب اولوب طورر . بالالر ایرته‌دن کیچکه قدر کوچه‌لرده سفاهت اوگرنوب یو ریلر . اوشبو سببدن‌ده سفیه آدملر ومسر فلر اولوب یتشه‌لر .

کوب وقتدنبرو بر اصول جدیده مکتبی آچمق حقنده دلالت قیلهم . اگرده شویله بر مکتب آچوب خلق آره‌سنده علم محبتی تاراتور اولسه‌م بختیار اولور ایدم . اگرده بوکا موفق اولور ایسه‌م اداره‌گه یازوب «مدرسهٔ حسینیه» مأذونلر ندن برر معلم یبارمکنی رجا ایدرم . انشاءالله اداره خدمت ایتسه کرك .

شاه منصورشاه‌ناصر اوغلی–« اولیا آتا»

ترکستانده مکتب و تربیه

بر ملتنك بتون ترقی وحیاتی‌نك باشی ، منتظم مکتب ومدرسه‌لر اولدیغی هیچ شبهه‌سزدر . بو صوك وقتلرده بونی ترکستان مسلمانلریده یخشی آکلامغه باشلادیلر . اوزلرینك مکتب‌ومدرسه‌لری خصوصنده سمرقنددن عبدالقادر قاری عبد الشکور اوغلی بویله‌یازادر : « بزنك ایچون الك مهم نرسه مکتب ومدرسه‌لرمزنی توزه تو ایسه‌ده‌مع التأسف بز بوکا اصلا اعتبار ایتمی‌مز ، بر طاقم ونادان ویالقاو معلم لرکه عزیز بالالرمزنی طاپشروب عمرلر ینی تلف ایته‌مز . بویله معاملرنك قول آستنده بر نیچه‌بیللر قاله‌رق هیچ ترتیبسز ونظامسز بر روشده چار کتاب ، خواجه حافظ ، میرنوایی ، فضولی وباشقه شونك کبی نرسه‌لرنی اوقوب یالکز لفظنی وعباره سنی اوقورغه اوگره‌نه‌لر . معناسنی بیلمیلر قراننی‌ده تجویدسز هم یالکز قاره‌سنی‌غنه اوقورغه اوگره‌نه‌لر . معناسنی بر نرسه‌ده بیلمیلر . اوزلری مدرسه‌ده اون سنه‌لب وقت اوتکاره‌لر ، حالبوکه اگر ترتیبلی اوقو لسه اوشبو اون سنه اچنده آنا تیلمزده مکمل صورتده‌اوقورغه یازارغه اوگره‌ترگه ، تیلمزنك ادبیاتنی اوقتورغه ، آکلاتوب ایمان ، اعتقاد ، دین واخلاق بیلدررگه ، حساب ، جغرافیا ، تاریخ ، لسان عربی وادبیا ت عربیه حقنده معلومات بیررگه ، اسلام محبتی کرتوب مکمل بر انسان خالص بر مسلمان ایدوب چقارغه ممکن اولور ایدی.

ای عزیز ترکستانلی قردشلرم ! بز قاچانغه قدر اوشبو جهالت وغفلت آستنده اویوشوب بوریشوب یاته‌جقمز ؟ نیچون بز علوم معارف ومدنیت‌ده شول قدر ترقی ایتکان اولکی خالص مسلمانلرنی و اوزمزنك قارت بابالرمزنی خاطرمزگه توشوروب آزراق عبرت آلمی‌مز ؟ نیچون بز حاضر گی بر طاقم یالقاو آدملرنك وصورت اوغریلرینك دین اسمندن سویلگان هر بر سوزینی کرامات بیلوب کوندن کونگه کیرو کیته باره‌مز ؟ تاریخ صحیفه‌لرنده اسملرمزنك قاب‌قاره اولوب یازیلمرق منگو قالووندن نیچون اصلا قورقمی‌مز ؟ بو کونگی فرصتنی فوت ایتدیگمز ایچون کیله جکده‌گی بالالرمزغه ونسللرمزگه نه‌جواب ویررمز ؟ »

سارتلر، قزاقلر وشاکردلر

سارتلر ایله قزاقلر بر برینه کورشی و نیچه یوز ییللردنبرو قانشوب معامله‌ده اولان قارنداش قوملر ایدیکی معلومدر. اوشبو ییللرده قزاق خلقی آره‌سنده حیات اثر لری کورلمیه باشلادیغی وهر یرده عمو میت ایله انتباه علامتلری ظاهر اولدیغی کورلور. اما سارت قارنداشلرمز ایسه همیشه اوزلرینك پلاولری ایله اکتفاء ایدوب جهانده اولان کلی انقلابلرغه تمام صووق قانلیلق ایله قاراب طوردقاری معلومدر. بو کونگه قدر الك توبان والك زبون صانالمقده اولان چواشلرده اوز لسانلرنده غزته‌لر، ژورنال ورساله‌لر نشر ایتدیکلری قوم وملتلرینی اویغاندرمق یولنه کرد یکلری حالده سارتلرنك بویله روشده التفاتسز طورمقلری وزمانه‌غه موافق حر کت ایتمادیکلری طوغروسی خیرلی اش دکلدر. بایلقلری وکسبلری یرنده، تیللریده میدان اولان، اسکیدن قالمش مکتبلری، جامعلری، وقفلری خلقلرنی حیران ایده‌چك درجه‌ده کورلن بیوك بر ملتنك بوکونکی بالالری اوشبو روشده جانسز طورمقلرینك البته سببلری اولسه کرك. بو سببلر نه شیدن ایدیکی بزه معلوم دکلدر. بزه معلوم بر سبب وار ایسه اولده قزاقلرنك اویغانمقلری، حکو مت طرفندن کورمکه اولان جبرلری وایکنچیدنه اوقومقده اولان شاکرد لریدر. آدم اوغلینی تربیه ایدن وجامد لکدن چیقاروب انسانلر قطارینه قویمقده اولان شی مشقت وجفادر. مشقت کور مکان انسان اوزینك حقینیده بیله آلماز وباشقه‌لرنك حقلرینیده اوچی آلماز. راحتلر آدم اوغلی ایچون طوغروسی بر بلادر.

ملتنك روحیده شاکردلر اولوب، بر ملتنك آلغه کیته‌چك وآرتغه قالاچقلر ینی کوستروچی بارومیتروده شونلردر. «بزم ملتمز ترقی ایده‌چکلرمی یاخود تدنی ایده‌چکلرمی؟» دیه سؤال ایدن کیمسه‌لره: «اگرده شاکردلرکزه کوزل اخلاق اوکرتسه‌کز، ملیت ودین محبتی ترقی وفکر ایشلاتمك یولی ایله تربیه‌ایدر اولسه‌کز، مطلقا ترقی ایده‌چك وعسکی حالده بو کوندن منقرض اولمشدر!» دیه جواب ویرلسه یاکلش اولماز.

قزاق شاکردلرنده صوك کونلرده کورلمش حرکت فکریه شایان تعجبدر. سیمی شهرنده قزاق شاکردلری ویبور شیکلر ایله برکه یوروب آنلرنی طوغری یولغه کرولرینه مجبور ایتدیکلرینی «وقت» غه یازمشلر ایدی. بر قزاق شاکردی مکتوبی یازامش «وقت» غزته‌سنی قازاقلر یوزار چاقروم یوروب ایزلدیکلری اداره‌گه کلمش مکتوبارده حکایت ایدلور.

طرویسکی شهرنده مدرسهٔ رسولیه‌ده اوقوب طورمقده اولان یار محمد اسمنده

بر قزاق شاکردی عموم قزاق طلبه‌سنه اوشبو مضمونده بر خطاب نشر ایتمشدر:

« اوکتابر مانفیستی جمله قوم قاشنده قیمتلی بر شی کورلوب آنچق بز قزاق وقرغز لر بوندن بی‌بهره طورمقده‌مز . بو نعمتنك قدرینی بیلدرمك حقنده غیرت ایتمك البته والبته بز شاکردلر وظیفه‌سیدر . قویاش نورینی کورماز اعمالر معذور اولوب، عندالله وعندالناس مسئول اوله‌چقلر یاـ اکز بز شاکردلرمز . کوب زماندنبرو جانسز یاتمش ملتنی احیا ایتمك البته اسان اولماز، فقط اویله ایسه‌ده ممکن بر اشدر . بو کوندن صوك بتون قزاق طلبه‌سی ایچون بر اتفاق جمعیتی تأسیس ایدوب جمعیت لسانی اولمق اوزره بر غزته نشر ایلمك لازمدر . شبهه یوقدرکه اوشبو جمعیتمز گه الك ایلك میرزالرمز واستودینتلرمز قوشلورلر . الحاصل بزم اجتهادمزدن گو زل بر نتیجه چیغاچغنده شبهه ایتمه‌کز ! »

جناب‌الله سارتلر هم اوشبو قبیلدن « الصلاة خیر من النوم ! » دیه‌قچقرمقده اولان مؤذن شاکردلر احسان ایتسون ! انشاءالله آز آز ظهور ایلر . »

خارجی خبرلر

•• افغانستان امیری حبیب‌الله خان حضر تاری بو سنه هندستانده یوروب آنلاغی تاسیسات مدنیه وهر تورلی مکتبلر وفا بریقه‌لرنی کوروب قایتدقدن صوك فکری پك اوزکارمش اولوب، اوز مملکتنده منتظم مکتبلر آچو ، فابریقه‌لر تأسیس ایتدرو وبونلرده خدمت ایده آلور ایچون یاوروپا وباخصوص یاپون مکتبلرینه مسلمان شاکردلری یباروب اوقتو اجنها دینه کرشمشدر. افغان بایلرندن برنیچه سی برلشوب علوم ومعارف جدیده او کره‌نمك ایچون اوزلرینك بالالرینی یاپونیاغه یباررکه وشول بالالرنك یانینه بر نیچه مسلمان مربی ودین معلمی تعیین ایدوب برلکده کوندره‌رك، چیتدن اوقورغه کیلگان مسلمان بالالری طو رور ایچون توکیو شهرنده گوزل بر پانسیون آچارغه قرار ویرمشلردر . هند ستان مسلمانلریده یاپونیا ایله پك فاتنا شورغه باشلاغانلر .

چیت اسلاملر معیشتندن

آوستریا قول آستنده‌غی « بوسنه » ولایتی مسلمانلری بر میتینغ یاصاب جیو لشورغه حریت آلورغه، بر مسئله سنی مسلمانلر فائده‌سینه موافق روشده حل ایتمك واوزلری طرفندن بر دینی وکیل صایلاب بو وکیل‌که هر وقت استانبولده طورغه رخصت صورارغه دیه آوستریا حکومتینه دیپوتانلر یبارمشلردر.

آنگلیه‌ده‌گی یهودیلرنك برینك کاتبی اولان شیخ حسین اسمنده بر ذات انگلیز غزته‌لرینه یازوب مسلمانلر ایله یهودیلرنك اوز آره‌لرنده بر اتفاق توز مکلرینه دلالت ایتمش وبونك ایسه هر ایکی طرف ایچون صرف فائده اوله‌چغنی دلیللر ایله اثبات ایتمشدر.

هندستانده مسلمان اولوب محمد دیه اسملنمش «شال سیغرت» اسلام دینی تاراتمق قصدیله آمریقاغه واردیغنده « بور نلاند » جهتلرنده بابیلردن اولان بهاءالله مریدلرینه اوچرامشدر. بابیلق ایسه شمالی آمریقاده بیك تارالوب واردیغنی کور مشدر. محمد افندی ایسه بونی بیلدیکی ایله هندستانلی مسلمانلر ایله اتفاق ایدوب بابیلرنی حقیقی اسلامغه قایتارمق حقنده سعی ایدرگه کرشمشدر.

هندستانده قاسم بك امین طرفندن یازلمش « تحریر المرأة » کتابی ایله آکا قارشو یازلمش « المرأة والحجاب» کتابی اوردولسانده ترجمه ایدلنوب هر ایکیسی غایت کوب تارالمشدر.

الجزائرده برنجی مرتبه اوله‌راق « الاحیاء » اسمنده عربچه بر ژورنال چقاچقدر. ژورنال علمی، ادبی، فکاهی، اخباری اولوب سیاستکه کرشمیه‌چکدر.

مصرده « هاهاها » اسمنده عربچه صورتلی سیاسی، کولکو ژورنالی چقاچقدر. محررلری مشهور آدملردن محمد افندی مسعود ایله حافظ افندی عوض‌در.

غزته‌لردن:

مسلمان دوما اعضالرندن امام نجم الدینوف، آطلاسوف، مسعودف، اوچیتل حسنوف، بادامشین‌لرنك مسلمان اتفاقندن ومسلمان فراقسیه‌سندن آیرلـوب چغوب « مسلمانسکی تروداوای غروپپا » یاصار غه‌یورولری مسلمانلرنك بایلرینه‌ده‌یارلیلر ینه‌ده، موژیقلرینه‌ده ملالرینه‌ده ومسلمان مطبوعاتینك اوکلرینه‌ده صوللرینه‌ده برده اوخشامایچه طوره‌در. بونلرنك آیریلولر ینی ایشتکاچ مسلمانلرنك کیفی کیدوب بو نلرنك بو حرکتلرینی معقول کورمی سو یلاشه‌لر وپراتیسیت ایدوب بونلرغه تیلغرم بیررگه حاضرلنه‌لر دیه ایشلنه‌لمکده‌در. « الفت » غزته‌سی (نومر ٦٤ ده) دوما اعضاسی عارف افندی بادامیشین نـك : « بز آیریلوب اوزمز « روسیه مسلما نلرینك خدمت طائفه‌سی » اسمنده بر غروپپا تشکیل قیلدق ، بتون روسیه‌دین قرداشلرمز مسلمانلرنك دینی هم دنیاوی حاجت لرینی کوزه‌تـوب الك فائـده‌لی صورتده مفصل پروغرام توزویه‌چکمز » دیگان مکتوبنی درج ایتکاندن صوك اوز طرفندن بویـله دییور :

« قادیتلر ،دیموقراتلر: تروداویکلر پروغرامندن کوچروب یکی بر پرو غرام ترتیب ایتو اول‌قدر اهمیتلی هم اول قدر مشکل بر اش بولماسه کرك . پروغرامده زور اهمیت یوق . بولسه‌ده آلدانراق حاضرلر گه کرك ایدی . دوما کونلرنـده پروغرام یازو ایله دگل، بلکه دوما منبرنده سویلاو هم دومانك قامیسیه‌لرنده خدمت ایتو ایله اش کورساتورگه کرك ایـدی. عمومی جماعت اشلرنـده اوزکنك لیچنی فکرلرکدن واز کیچو زمانیدر. اوز کزنك لیچنی فکرلریکز ایچون عموم مسلمانلر آره‌سینه اختلاف توشرمکان بولسه‌کزده یخشی بولمان بولور ایدی. برلك هر حالده آرتقدر . بوسوز لر سزگه امر دگل ، بلکه سـزدن رجادر . »

فی الحقیقه آیریلو سببلی عموم مسلمانلر آره‌سینه راحتسزلـك توشکانلکی ، باشقه پارتیه‌لر قاشنـده مسلمان فراقسیه‌سینك وبناء علیه عموم مسلمان مسئله‌لـرینـك اهمیتی آزایدیغی کوز آلدنده‌در. اگر بونلر اوزلری ایتکانچه مسلمان فائده‌سینه طریشه‌جق ایسه‌لر کینه مسلمانلردن آیرلما سقه کرك ایـدی. چونکه بونلر تلاگان مسئله‌لرده قالغان ۳۲ لـب مسلمان البته بونلرغه طاوش بیررلر ایدی اما روسلر دن مسلمان فائده سینه پـك تیزگنه ۳۲ طاوش طابووی یکل بولماسه کرك. اگر بز مسلمان فائده‌سینه دگل ، کم بولسه‌ده خدمتچی فقرا فائده‌سینه طریشه‌مز ، آکار

غه طاوش بیـروچی روسلر کوبره‌ك دیسه‌لر اول‌وقتده: « مسلمان قرداشلرمز نك جمیع دینی ودنیاوی حاجـت لرینی کوزه‌تمز » دیه غزته‌لرده اعلان ایتلو لری طوغری بولمیدر . شونك ایچوندر که صول فرقـه مسلمانلر اورغانی اولان « اورال » غزته‌سنده « قزل » افندیده بو « مسلمانسکی ترو داوای غروپپا » غـه پك عجبلانوب بویله یازا :

« بو یکی طوغان مسلمانسکی ترو داوای غروپپاده ، مسلمان اتفاقی قادیتلر برلن اش قیلغان کبی دین ملت آیرماسینه قاراماینچه ترو داوای غروپپا برلن اش قیلوب اول طاوش بیرگان نرسه‌لرگه طاوش بیره‌جگنده شك شبهه یوقدر . اسمنی « مسلما نسکی » دیوبده واقعه‌ترو داوای غرو پپا برلن اش قیلغاچ بو پارتیه نیندای پار تیه بولا؟ هم بو پارتیه نرسه گه کرك ؟

صوکره : بو یکی پارتیاغه اشچیلرده کرستیانلرده قبول ایدیلمك ایکن، بـو پارتیا کرستیانلر ، اشچیلر ایچونـده طریشه‌جق ایمش ، بیلمم بو پارتیا اشچیلر نیده کرستیانلر نیه نیچك ایدوب بـر پارتیاغه صیدرا ایکن؟ حضرتلری بولغاچ وعظلرغه کلی طورغانـدر شول . وعظلاغاچ هم اسمیده « مسلمانسکی » بولغاچ اشچیلر وکرستیانلر بـر پارتیاغه کرلرده شول . . صوکره بو پارتیانی یاصاغان کشیلرنك کوبسی سوسیا لیستلر ایمـش . بولای بولغاچ بو پارتیا سوسیالیزم ایچون کوراشه طورغان بر پارتیه کوره‌سن، اوزی طاغن شول وقندوق „مسلمانسکی“ ده. بونیندی بوچاقلی کیك بر پارتیه سوسیالیزم، مسلمانسکی، ترو داوای کرستیان، اشچی ، بارسیده بار . آکلارده حال یوق. لـکن بز سو سیالیست پارتیالری انسانلرنی دین ملت که آیرمیلر دیب بله‌مز . »

سوتوشوف مقاله‌سی حقنده

۱٤۲ نجی «وقت» ده محمدسید افندی سوتوشوفنك دوماغه ویبور شیك صایلاو حقنده یازلمش مقاله‌سنی اوقودق. بو کمیسه قزاق خلقنی آره‌لرنه یوروب بیلدیکی سببندن غایت طوغری اوله‌رق یازمشدر.

قزاقلر صایلاو وقتلرنده آدم اشانمز درجه‌ده چفنلر طوتالر، توره بولور ایچون بتون مالرندن آیرلوب بته‌لر. شول سببلی صایلاو ایشلرنده بونلر ایله برلکده اولمقدن بزگه فائده چیقماز. قزاقلر توره‌لك طوروسنده هیچ کیم‌گه یول ویره‌چك دکلدر. مکلر ایله مال صرف قیلورلر، قچقرشورلر آخرنده صوغشور حتی اوترشورلر شولایده اوزسوزلرینی ایتارلر.

بونلرنك حاللرینی بیلمکان آدملر: «بزگه اوزمزنك دین قارنداشلرمز اولغان قزاقلر ایله برلکده حرکت قیلورغه کرك!» دیه‌لر. اگرده بونلرنك خلق وطبیعتلرینی بیلسه‌لر ایدی، باشقه‌چه آیتورلر ایدی. قزاقلرنك دین قارنداشلرمز بولولرینه بیك رضامز، فقط صایلاو طوغروسنده برگه اولمازسزلق شرطی ایله!

خیر خواه (اومسکی)

قرغیز وکیللری هم حکومت

دوماده‌غی قرغیز وکیللری: قاراطایف، بیرجانف، نوراکانف وقوشچیفولف‌لر اسطالیپینگه باروب قرغیز یرلرینك زیملامیرلر طرفندن پیریسیلینسلرگه دیه طالانولری حقنده شکایت ایتکان ایدیلر؛

اسطالیپین بو شکایتنی اعتبارغه آلوب قرغیزلرنك بر مسئله‌سنی تیکشرر ایچون بیوك مأمورلردن عبارت بر کامیسیه یاصاتمشدر. بو کامیسیه ۲٤ نجی مارنده جیولوب، بونده مذکور دیپوتاتلرده چاقرلغانلر. مجلسنك رئیسی داخلیه مینیسترینك معاونی اولان «لیقوشکین» صایلانمشدر. مجلسنك باشنده لیقوشکین بو کامیسیه‌ده قرغیزلرنك بر مسئله‌سی حقنده زاقون یاصالوب دوما قارامقینه طابشریله‌چغینی سویلاگان وقرغیزلرنك احتیاجلری نرسه دیه دیپوتاتلردن صوراغان؛ قرغیز دیپوتاتلری بوکا جواب اولارق: «نه ایچون حکومت بو قدر آشغا آشغا، قرغیزلرنك الك یاخشی یرلرینی پیریسیلینسلرگه آلادر؟» دیه صوراغانلر. لیقوشکین بوطوغروده غی داقومینتلرنك کامیسیه ده قارالاچغینی وعده قیلغاچ، قرغیز دیپوتاتلری: زاقون بوینچه قرغیزلرنك آرتق یرلرینی گنه آلو ممکن بولوب یورت اورنلری، اورمان واشلاب طاماق طویدره طورغان

یرلرینی آلو یارامادیغی حالده زیه‌لامیر لرنك هیچ تکلیفسز قرغیزلرغه الك کرك یرلرنی ، حتی بعض قیرغیزلرنك خصوصی ملکنده بولغان آغاچلقلرنی‌ده آلولرینی، هم اورالسکی اوبلستنده قرغیزلرنك هیچ بر آرتق یرلری یوق ایدیکینی سویلا گانلر. دوماده یر مسئله‌سی قارالغانغه قدر قرغیز یرلرینك آلنمای طورولرینی وپیرسیلینسیه نك طوقتاتیلووینی طلب ایتکانلر، یوقسه قرغیزلر ایله کوچوب کیلکان روسلر آره‌سنده دشمانلق حتی صوغشلرده بولا چیغینی آکلاتقانلر.

لیقوشکین بوکا قارشی : «بو سوز لرنی اسطالیپینگه سویلارمز، هم آنك جوابنی سزگه خبر ایتارمز» دیه جواب بیرکان .

چیت اسلاملر معیشتندن

« تونس » مسلمانلری اوز حقلرینی مدافعه ایتمك ومقصودلرینی‌ده طوغریدن طوغری اوله‌رق آوروپا افکار عمومیه‌سنه ایشتدرمك نیتی ایله فرانسز تیلنده غزته چیغارمغه بر شرکت یاصامشلردر ، بو غزته «تونس» ده نشر اولنه‌چقدر.

آوروپالولر اوشبو یللرده غنه خاتونلردن خفیه‌لر (شپیونقا) طوترغه باشلادیلر ؟ حالبوکه بو عادت ترکیه‌ده اونبش یلدن بیرلی واردر.

استانبوله هرتورلی قوم وهر تورلی مذهبدن خاتون خفیه‌لر اولنوب پالپتسه‌گه مخبرلك ایه‌لر وبو خدمتلری ایچون کوب وظیفه‌لر آلالر .

مصرده الك ایلك مرتبه اوله‌رق فرانسز چه «لیتندار اجبسیان» وانگلیزچه « ذی اجبسیان ستاندرد» اسمنده اسلام غزته‌لری نشر اولندقلری مناسبتی ایله (اولگیسی ۱۷ محرمه وصوکغیسی‌ده ۱۹ نه چیقدی) مصرنك فائه‌سنی کوزه‌توچی بیوك آدملر بر مجلس یاساب مصرنك استقبالی حقنده کیگاشمشلردر .

استانبولده ، غلطه ایله استانبول آره سینه بوغازغه صالناچق تیمرکوپرنی گرمانیا شرکتی ایکی اوچ آی صوکره سنده اشلرگه باشلایه‌چقدر .کوپر . ۲ آی مدتنده تمام اولنه‌چغی ظن ایدلنور . ۲۰ آیدن صوکغه قالسه هرکون ایچون شرکت طرفندن استانبول

حکومتینه ۱۳۰۰ صوم آقچه تولانه‌چکدر .

مصرده تأسیس ایدلنه‌چك «الجامعة المصریه» دار الفنونی ایچون بوکونکه قدر جیولمش اعانت ایکیوز ایللی مك صوم قدردر .

مصر غزته‌لری «تربیه جمعیتی» اسمنده بر جمعیت یاصاو حقنده اهالی‌که اثر ویره‌چك مقاله‌لر یازالر . بوندای بر جمعیت هندستان مسلمانلرنده کوب زمانلر دن بیرلی واردر .

«الجامعة المصریة» فائه‌سنه اوله‌رق قاهره شهرنده تیاترلر اویناله‌در .

ترکیا دولتنی دستوری حکومت ایتمك قصدیله مصرده «شورای عثمانیه» اسمنده بر جمعیت آچامش . مسلکی اوشبوندن عبارت‌در :

۱) جمعیت‌نك مقصدی ترکیانی دستوری (ملت مجلسلی) ایتمکدر .

۲) اوشبو مقصدغه ایرشمك ایچون جمعیت، ممکن اولغان اجتهادینك هر بر نوعسنی اجرا ایله‌چکدر .

۳) هر دین اهلنی اعضالق ایچون قبول ایله‌چکدر .

٤) تیوشلی نظاملر ترتیب ایدر ایچون جمعیت‌نك ادارهٔ مرکزیه‌سی اوله چقدر .

۵) ادارهٔ مرکزیه‌نك اورنی بوکونه قاهره شهریدر .

٦) شعبه‌لر هر بری ادارهٔ مرکزیه‌که تابع اوله‌چقلر وآنك امریله حرکت ایته‌چکلردر .

۷) جمعیت اعضالرینك خدمتلری ادارهٔ مرکزیه‌که موافق اولمه‌سی لازمدر .

۸) جمعیت مقصودی یاشرون اولما دیغی ایچون بوکوندن اعتبارا اعلان ایدلنه چکدر .

۹) قانونلر یاساب باصدرمق، خدمت اهللرینك عمالرینه نظارت ایتمك ادارهٔ مرکزیه وظیفه‌سیدر .

۱۰) اوشبو ماده‌لر ترکی، عربی، ارمنی، فرانسوی لسانلر ایله طبع ایدلنوب تارالاچقدر .

ادارهٔ مرکزیه آدریسی: «مصر صندوق البوسطة نومیر ۱۱۷٤» .

خاتونلر حقوقی

محترم دوما اعضالری خیر الله حضرت ایله شاهبال افندینك ۱٤٥ نجی نومیر « وقت » ده درج ایدلمش سؤاللرینه

جواب:

برنجی سؤال جوابی: صایلاو طو غرولرنده مسلمه‌لرنك کامل حقلری واردر. بونده نه شریعت ونه عقل جهتنجه مانع یوق. خاتونلر کندیلری طوغروسنده اولان هر اشده وکیل قویمق واختیار ایتمکده تمام حقلیاردر. دوماغه وکیل صایلاو طو غروسنده هم آنلرغه کامل حق ویرلسه ایدی. چونکه باشقه ملت خاتونلری صایلاو پراواسینه مالك اولوب‌ده مسلمه‌لرمز بو حقدن محروم ایتواسه‌لر اسلام ملتنه کوچلی بر ضرر وظلم اولور.

عمومی صایلاو میدانلرنده نامحرملر گه آرالاشمق وکورنمك لازم اوله‌چغی کبی جزئی ضررلر اولمق احتمالی بار، بو اشلر بولور، لکن بونك اهمیتلی حقدن محروم قالدررغه سبب اولمیه‌چغی معلومدر.

حجاب کبی شیلر ایله امر وارد اولسه‌ده فاسقلرنك اهانتلرندن محافظه ایچون اولوب آنك سببندن حقدن محروم ایدلماز. حالبوکه بونده آنلرنك محافظه ایدلمکلری ممکندر.

ایکنجی سؤال جوابی: خاتونلر غرازدانسکی حقلرنك بارچه‌سینه اهللردر. مکلفلر ایچون بولغان اصل حقلرنك بارچه سینه مشترك اولوب هیچ برندن محروم دگللردر. بعض حقلرده شرطوقیدلی اولمقلری وبعض شرعی تفاوتلر اصل حوققدن منع ومحروم ایتمك دگلدر. مثلا میراث وشهادت طوغروسنده اولان تفاوتلری اصل میراث وشهادت حقندن منع ایتممشدر.

خاتونلرنك نفقه‌لری وتربیه‌لری ایرلری ذمه‌سنده اولدیغی ومهرلر آلدقلری ایله برابر اوزلرینك مالللرینه اوزلری کامل خوجه اولوب اورتاق راسخودلرغه طوتمای قاره کونلری ایچون صاقلاوغه حقلری واردر. بونك اوستینه میراث وقتنده ایرلرنك یارتی الوشلری قدر آلمقلری عدالت‌که خلاف اولماز همده بوکا حقدن محرومك معناسی‌ده ویرلماز.

شهادت مسئله‌سنده اولان فرقلری آنلرنی محکمه‌لرگه وباشقه کیمسه‌لر حضور لرینه یالکز یالکزلرینی تارتمق ایله تعذیب واهانت احتمالندن صاقلامق ایچون اولوب، ایکاو اولدقلری حالده گنه بوندای خدمتلر آنلر اوستلرینه لازم اولور. بونده ایسه آنلرنك حقلرینی منع وتنقیص یوقدر. بو اش آنلرنك حقدن حرمانلر ینه دلیل اولماز.

مسلمه‌لرنك حقوقدن محروم قالمقلری هیچ ایشمزنی توزاتماز واصلاح ایتمز. بلکه بالعکس ترك مذهب ایتمك کبی ابدی هلاکتلرگه سبب اولور. بناء علیه باشقه خاتونلرغه ویرله‌چك حقلر قرآن شر

یف گه خلاف اولماز شرطیله مسلمه لرگه‌ده ویرلسون ایدی.

اوچنچی سؤال جوابی: خاتونلرنك شرعا ممنوع اولغان حقلری قرأن شریفده بیان ایدلمش تعدد ازواج ماده سندن عبارتدر. بوشی عقل وطبیعت جهتنچه‌ده ممنوع اولدیغندن باشقه ملت خاتونلرینه ده ویرلمیه‌چگی معلومدر.

«اورسکی» شهرنده امام محمدصارم رحمتوف.

وقت: اوشبو مکتوب اسملری مذکور اولان دوما اعضالرینه طوغری یبارلمشدر. اوشبو سببدن بونده آنچق بر قدر اختصار ایله مضمونی غنه یازلدی.

همتلی مسلمه‌لر

فلوکن النساء کمن ذکرنا
لفضلت النساء علی الرجال

اوشبو ییل روسیه‌نك ایچکی گوبیر نالرنده اولان اسلام قارنداشلرمز عمو میت اوزرنده آچلق بلاسینه وبونك سببندن‌ده هر تورلی خسته‌لك واولملر گه طوغری کیلدیلر وبعض بر یرلرده اوزلرینك، کوزقاره‌لری ویوراك پاره‌لری اولغان بالالرینی براق یرلرگه حیوان مثا لنده صاتوب یبارگه مجبور اولدیلر.

اوشبو حاللرنی کورکاچده هر طرفده غی مسلمانلرنك حمیت طامرلری قوزغا لوب شول بیچاره طوغانلرینك قایغولر ینی اورطاقلاشورغه، کوبمی آزمی اوز لرینك حاللری قدر یاردم ایتارگه کر شدیلر. الك فقیر آدملر، آغزلرندن اوزوب اوزلرینك دین قارنداشلرینه بولشلق قیلوب شغللندیکلری کبی الك یراق حتی چین ایچلرینه قدر تارالمش مسلمانلر بو ایزکی اشنك آرتندن یوردیلر.

جناب رسالتپناه افندمز حضرتلری، فقیرلر ومحتاج هم مصیبت اهللرینه یاردم قیلو ایچون مسلمانلرغه تعلیم ویردیکی وکورشیسی آچ اولدیغی حالده اوزینك قورصاغینی طویدروب یاتوچی کامل مسلمان دگل ایدیکنی سویلادیکی حالده بو وقتغه قدر اسلاملر آره‌سنده بربرینه

لازم درجه‌ده شفقت وقزغانمقلق کورلما دیکینه بر سبب تابا آلماز ایدك . لکن هر نرسه‌نك بر وقتی بارایمش . اوشبو ییل روسیه‌ده اولغان آچلق ایچون اك یراق مملکتلرده اولغان مسلمانلرنك اثر لنوب قایغرشدقاری معلوم اولدی .

سلفلردن بیوك بر ذات : «اوز قولم ایله ایزگولك ایتمك قدر لذتلی نرسه‌نی دنیاده کورمادم ، بر فقیرنك قارنینی طویدرسام ویاکه برعاجزگه یاردم ایتسه‌م شول کون بکا کوره بایرام اوله‌در ، جمله قایغولرم اونودلنه ، کوکلم شادلق ایله طولادر ! » دییور .

ایشته بو ییل بزلر بو حالنی اوز مزنك حرمتلو مسلمه‌لرمزده کوردك هم‌ده اك برنچی مرتبه اوله‌رق کوردك .

مسلمه‌لر ، اوزلرینك آتالری وایرلری ، اوغل وطوغانلری طرفندن ویرلکان اعانتلرگه قناعت ایتمای ، بلکه بوندای عمومی ، دینی وملی اولغان مقدس خدمتنی بالفعل اوز قوللری ایله یورتمك فکرینه کردیلر ومرادلرینه‌ده یتدیلر . زیرا خاتونلرغه مخصوص اولغان شفقت وحسیات هم‌ده اسلامیت بوحرمتلو ذاتلرنی اوشبوکا اجبار ایلمشدر .

اورنبورغ مسلمه‌لری طرفندن آچ مسلمانلر ایچون دیه جیولمش آقچه‌دن اوشبو کون «وقت» اداره‌سینه ۸۵۲ صوم ۲٤ تین اعانت آقچه‌سی ایله کولمکلك ستسه‌لر ، یاولقلر تابشرلدی .

ایشتدیکمزگه کوره اورنبورغده معتبر عائله‌لردن اولان حسین حاجی حسینوف اهلیه‌سی خدیجه‌خانم ایله قزلر معلمه‌سی فاطمه خانم آدمؤا طرفندن حرمتلو سوداگرلردن علیمبای افندی خانه‌سنده اولان خاتونلر مجلسنده ، آچ مسلمانلر ایچون اوزلری طرفندن اعانت جیمق تیوشلی ایدیکی سویلانمشدر . مجلسده اولانلرده بونی ممنونیت ایله قبول ایدوب ، یازلنورغه باشلامشلردر .

مذکوره خانملر صوکره دوست وبلیشلری هم‌ده معروف اسلام خانه‌لرینه برام برام کروب دفتر ایله جیوب یورمشلردر . آچلقنك اسمنی اولسون ایشتمکان بربای خاتونی ایله اوزلرینه هم‌ده بالالرینه استاذ اولان بر معلمه‌نك بویله حالده یورولرندن خاتونلر شول قدر اثرلنورلر ایمش که : حتی اوزلری ایچون ویردیکلری صوك گویا فطره صدقه‌سی ویرر کبی بونسی اوغلم ایچون ، بو نسی‌ده قزم ایچون دیه جمله بالالری حسابندن ویرر اولمشلر .

یوقاریده مذکور اولغان صومانك ۷۸ صوم ۱۵ تینی معلمه فاطمه خانم تربیه‌سنده اولغان صرف قز شاکردلر طرفندن جیولمشدر .

«وقت» اداره‌سینه معلوم اولدیغینه کوره اوشبو مسلمه‌لرنك رفیقه‌لری چیت شهرلرده هم‌ده بر قاچ عددلر واردر .

بوندن صوك بو كبى طوغرولرده هر قايچان مسلمه‌لرنك بيوك ايشلر ايشلايه چكلرى معلوم. بلكه كوب يرلرده كوب آقچه‌لرده جيارلر، لكن بزنك بو يرده سويلاديكمز خاتونلر، ايشنى باشلاب دنياغه چيقاروچيلردر، اوزلرينك خلفلرينه‌ده گوزل سنتلرنى يادكار ايدوب قالدروچيلردر. يول كوستروچى اولد يغى صوك ايشلر قولاى ايشلانور، اما باشلاب ايشلامك خيلى مشكل ايديكى معلومدر.

اوشبو جهتدن بونلرنك اسملرى مطبوعات عالمنه يادكار اوله‌رق قالسون، اعانتنى جيوچيلر وويروچيلرگه جناب الله اوز مرحمتنه لايق روشده مكافتلر باغشلاسون!

خاتونلر حقنه يازديغمز تمام اولدى. غيرتلى يكتلر ايچون‌ده برگنه سوزم وار، وقتى كلديكى سببندن بونى هم آيتوب كچمكده ضرر اولماز. اى غيرتلو يكتلر! واى كيله‌چك كوننك آتالرى وملت تايانا چق يرلر! آنالرگز، خاتونلر وطوغانلر گزنك ايشلرينى دنيا كوردى، ايمدى سزلر نه ايشليه‌چكسگز؟ «ايرلرنك همتارى تاولرنى آودارر!» ديبورلر.

مكتب – معلملر

مكتب كتابلرينى قاراوايچون جيولغان ذاتلرغه اوز طرفمدن عرضه قيلنه‌چق ماده‌لر بونلردر:

١– بو كونگه‌چه ترتيب ايدلگان هجا كتابلرندن قايوسى الك يخشى؟ ياخود بو كونگه‌چه چقمش كتابلرنك بارلغندن بر كتاب پيدا ايتمك ممكن بولمازمى؟.

٢– هجاء كتابى بيلگولنسه قرائت تركيه كتابلرينى قاراب مذاكره قيلوشمق تيوش اولور. بونده هم مذكور روشده ايش كورلوب، قارالمش كتابلردن الك مقبول كورلگانى بيلگولنوب طورر ويا كه قرائت تركيه كتابلرينك بارلغندن بر ياكا كتاب ترتيب ايدلور.

٣– هر تيلنى اوگرانو واوگراتوشول تيلنك قواعد تركيه‌سى ايله ينگل اولديغندن قرائت تركيه مزگه تطبيق قيلنورلق بر قواعد تركيه كتابى تحصيل ايتمك‌نك چاره سى مذاكره قيلنور.

٤– هر معلمده اوقتو اصولينى دائما كوكلنده طوته آلماديغندن معلملرگه مخصوص بر رهبر معلمين قويمق مسئله‌سى تيلگه آلنور.

بونك صوكنده أخلاق كتابى بيلگولاو واخلاق اوقتونك طريقنى اويلاشوده كركدر، علم حال كتابلرينه احتياج يوق ديورلك، علم حال كتابلرينك هر تورليسى پك كوبدر،

مگر اسلام اعتقادینی بالالرنك كوچینه وحالینه موافق بر روشكه كیترو، صنفلرگه قاراب اعتقاد كتابلری واعتقاد درسلری تعیین ایتونی سویله‌نورلك واویلانورلق بر زور اش دیوب بیله‌من .

حسن خط اوگره‌توگه بر ینگل اصول تابارغه طریشو ومكتب كتابلرینی قایو شیوه‌ده باشلاب یبارو ویوقاری صنفلرغه تركی شیوه‌لرینك تورلیسنی نیچك كورساتو وتركی تیلی‌نك ادبی واورتاق اولغانی نیچگراك اولمقی خصوصلرنده‌ده كوب مذاكره‌گه اورن اوله‌چق‌در .

بو مذكورلر غایت قسقه خلاصه‌صورتنده بیان ایدلگان ملاحظه‌لرمدر . بن، باشقه ذوات كرام‌ده ، اوزطرفلرندن كوب مسئله‌لر حاضرلاب كلوب جمعیتكه بیان ایدرلر دیو امید ایته‌من .

اوشبونده مذكورلرنی الك سطحی بر صورت‌ده سویله‌شمك ایچونده بر آی وقت آزلق ایته‌چك‌در .

بس اوزطرفمدن ینه بر بیان ایده من‌كه جمعیت الك آز دیگانه بر آی خدمت ایتسون، ممكن اولسه آرتقه خدمت ایتسون!

بوزاولقده ع . م . غفورف

خیاللرم یا كه‌خاتونلرده حقوق

مسلمان فراقسیه‌سی خاتونلر ایرلر ایله تیگز حقده اوله چغینه رضا اولدیغنی پایتخت غزته لری كوب كونلر مقدم یازدیلر. دیمك كه اوشبو مسئله دوماده قارالاچق اولدیغنده مسلمانلر بوطوغروده مشهور وكوچلی اولان، معلوم پارتیه‌لردن آیراوب قالمیه‌چقلردر.

هر نه قدر بعض چلینلر اوشبو طوغروده خصوصی صورت ایله مكتوبلر كوندروب وعمومی صورتده مطبوعات واسطه سیله حضرتلردن فتوی صوراب شغللنسه‌لرده بوایش مجرد برفورمه‌ایچون اولدیغی آكلاشلور. لكن بوچلینلرنك بویله روشده صورامقلری كنه فائده لی‌بر ایشدر. زیرابوسایه‌ده اسلام اهللری آره سنده عمومی اولان فكرنك میدان آلاچغی معلوم . دوما چلینلری طرفندن بو مسئله حقنده اولغان سؤال، اقتصادی وسیاسی جهتلر حقنده اولمای ، بلكه یالكز دینی جهتدن گنه ایدی. لكن حضرتلر وعالملر طرفندن ویرله چك جوابلر نه روشده اولدی ونه روشنده اولنورغه تیوشلی ایدی ؟ كیله‌چك كونده اوشبو طوغروده الك شموللی قاعده‌لرگه ومجتهد كرام طرفندن اساس طوتلمش اصللرغه بنا ایدرك كندی تیلمزده هر كیم آكلارلق روشده بر رساله یازمق فكرمز اولدیغی جهتله بز اوشبو اورنده تفصیلات یازارغه واطرافده‌اولان عالملردن یازلمش

جوابلرنی تنقید ایدرگه شمدیلك لزوم کورمادك ، بونك وقتی ایسه آلده‌در . بلکه بزم مقصودمز ، نه یولده جواب ویرلورگه تیوشلی ایدیکی حقنده خصوصی فکرمزنی کوسترمکدر .

مناقب کتابلری یازوچیلر : « کوفه شهرنده بر قوی اوغرلاندی ؛ شوندن صوك ابو حنیفه حضرتلری احتمال شول قوی ایتی بولور دیه قوی‌ایتی آشامازغه قرار ویردی ، فقط نه‌زمان‌غه قدر آشامازغه کرك ؟ ایشته بو طرغروده قوی عمری اورتا حساب ایله نیچه یاش اولدیغنی مال کتوچیلرندن صورارغه مجبور اولدی وشو نلر فتواسنه کوره یدی یلغه‌قدر آشامادی» دییورلر .

بوندن آکلاشلدیغینه کوره اك بیوك برعالم مهم مسئله‌نی چیشمك حقنده‌اوزینك اهلینه مراجعت ایدرگه مجبور اولور ایمش .

شول ابوحنیفه بوکون قبرندن ترلوب قایتوب « اوفا » شهرینه کلوب‌ده اوکازلی ملااولسه ودوماده اولان مسلمان فراقسیه سی ذات‌عالیلرینه «خاتونلرغه مساوات حقوق ویرمك شریعت‌که خلاف دکلمی ؟ فکرکز وفتواکز نیچوك اولور ؟ »دیه مراجعت ایتسه نه‌کبی معامله‌ده اولنور ایدی عجبا !

سز ایسته‌دیکگز کبی فکرلر ایته بیلورسز ، اعتراضم فلانم‌یوق ، بن‌ایسه آنچق کندی خیاللرمی یازمقده‌یم . بکا کوره ابو حنیفه حضرتلری :

«بوعوام ایشی‌دکل شونك ایچون ، اوز بیلدیکمی یازاچغم :- صایلاو طوغروسنده خاتونلرنك حقلری وار ، اماصایلانورغه حقلری یوق ، دلیل ایسه زخرف سوره سینك آیتی وفلان کتابلرده اولان حدیثلر در ، خاتونلر ناقصات العقل اولدقلری کبی حجاب ایله‌ده مأمورلردر ، دیه‌جواب صورتی ترتیب ایتمك یرنده اك ایلك خاتونلرغه مساوات حقوق ویرلمك مسئله‌سی حقنده اولغان نزاعلرنك اصل وفصلنی تفتیش ایدر . بونك‌ده حقوق علمی ایله اولغان مناسبتلر ینی‌ودوما نظاملرینی تدقیق ایلر ، آوروپا پارلامینتولری بوطوغروده نه‌کبی حرکتده اولدقلرینی ، عموما خلقنك دوما حقنده و صایلاو طوغروسنده اولان طلبلری نه‌دن عبارت اولدیغنی ، مسلمه‌لرگه بوحقلر ویرلدیکنه عموم اسلام ملتنه واسلام دیننه نه قدر فائده ونه‌قدر ضرر اوله‌چغنه قیلنی قرقفه یارر قدر تیکشرر واوز یانینه‌ده دکل‌احتموفلر وجانتورینلرنی حتی‌که اسپا سسکی ، غوطوپ هم فیدروفلرنی‌ده چاقرو ب خیلی استفاده ایدر ایدی واك صکره‌ده اوفاشهرنده عالم اسمنه اولان حتی‌که یوقاری صنف شاکردلرنی‌ده جیوب هیچ عار لنمای فکرلرینی‌صورار ایدی . ایشته بو حاللرنی تمام ایتدیکی صوك الله‌تعالی‌دن یاردم صوراب بسم‌الله دیه‌رك فتوی صورتی ترتیب ایلر ایدی .

زیرا بوشی‌ینگل برحال دکلدر ، بلکه

بردن شرعی فتوادر وایکنچیدن یکرمی میلیون مسلمان ایچون الزام ایدلنه‌چك نظامدر . بونك نه‌کبی بیوك بر ایش اید یکنی خاطرلادیکنده آدم اوغلی عقلندن شا شار .

زخرف سوره‌سنده اولان آیت خاتو نلرنك دوماغه وکیل اوله‌رق بارمقلرینی منع ایتمش ایسه بوحکم طبیعی مؤبد اوله چقدر . زیرا بونك منسوخ اولمق احتمالی اولماز . لکن هرکمنك طلب ایتدیکی اوزره یاشرون وطوغری صایلامق اصولی نظام اولسه بعض‌وقتلرده بتون دوما وبتون زا قون حضرتلرمزنك ایکی سوزنك برنده «ناقصات العقل» دیه تعبیر ایتمکده اولان خاتونلر یعنی یهودی ، پولاق ، روس ، لا طیش ، موردوا ، چواش خاتونلری نفوذنده قالاچقلرنده شبهه یوق . روسیه‌ده « محال » برنرسه وار ایسه اولده «دوما » بولمق ایدی ، دوما اولدیغی‌صوك هرشی «ممکن» در . شول وقت « ناقصات العقول» اولان خاتونلر هم‌ده چیت ملت خاتونلری اسلاملر غه‌عائد شیلرده زاقون ترتیب ایده‌چکلردر . مسلمانلرده بونی قاموت کیوب‌تاراتاچقلردر . بوخیال فراقسیه فکرینه بناء دگل، بلکه‌ملا لر طرفندن ویرلمش فتواغه کوره ایدیکی خاطرده‌اولسون !

ن . ن .

مسلمانلرغه عائد

دوماده مسلمان فراقسیه‌سی . اتفاق مسلمین اداره‌ء مرکزیه‌سی . فراقسیه‌گه مخصوص غزته چیقا رمق وبو طوغروده مسلمان فراقسیه‌سینك مشورت مجلسی .

۲۷ نچی مارتده مسلمان فراقسیه سینك مجلسی اولوب ، مسلمانلر ایچون ادارهٔ مرکزیه تأسیس ایتمك واوشبو ادا ره‌نی فراقسیه ایله برلکده حرکت ایتدرمك لازم اولدیغی وبر غزته نشر ایلمك لازم اولدیغی حقنده مذاکره اولدی . مجلسده ۲٤ عدد مسلمان وکیللری وار ایدی . بونده تورلی سوزلر کوب اولدی ایسه‌ده اوشبو مسئله‌ده مهم اولانلری بوللردر :

صدری مقصودف : مسلمان اتفاقینك ادارهٔ مرکزیه اعضالری ۳۰ نچی مارتده بو نده کیلوب یته‌چکلردر ، شونك ایچون شمد یلك بو مسئله‌نی طوقتاتوب آنلرنی کوتمك لازم فکرنده‌یم . زیرا بزم اداره‌مز برگنه بولورغه‌تیوشلی ، اگرده ایکی اداره‌مز اولور ایسه اول وقت‌طبیعی آیرلمقمز لازم کلور . بن مسلمان اتفاقی ادارهٔ مرکزیه اعضالرندن اولدیغم ایچون ، ایکنچی بر اداره هیئتی ترتیب ایلمك طرفنده دگلم .

قریملی وقفقازلی وکیللر : مذکور ادارهٔ مرکزیه بو کونه قدر برایش ایشلامادی . معطل یاتمش اداره‌دن خدمت کوتمك عبثدر . باشقه حزبلرنك فراقسیه‌لری ایله برابر حرکت ایتمکده اولان ادارهٔ مرکزیه لری وار . بناء علیه بزگه‌ده فراقسیه طر

فندن بر هیئت تاسیس ایدرگه تیوشلی . اگرده اتفاق مسلمین ادارهٔ مرکزیه‌سی شوکا قوشلور ایسه بزم پروغراملرمزنی قبول ایتمك شرطیله قبول ایدرمز. بز رسمی صورتده صایلانمش وکیللر اولدیغمزدن آنلر بزه ایاررگه تیوشلی . زیره آنلر دیلیغاتلرده دگل ، صایلانمش وکیللرده دگل . آنلرنك پروغراملرینه ایاررگه بز مجبور دگلمز .

اوفالی امام محمد صابر افندی : اتفاق مسلمین ادارهٔ مرکزیه‌اعضالری‌نظام جهتندن حقیقی اعضا صانالماسه‌لرده دیانت ووجدان جهتنچه وکیللردر. نه کبی مشکل وطغزلق‌ایله حتی‌قوری یر اوستونه‌مشورت ایدرگه مساعده بولمادیغندن صو اوستنه کروب « اتفاق »عهدینی‌یصادیلر . هر نرسه‌نك‌ابتداسی‌وباشلانوی آغیر اوله‌در. سنیلك ایله شیعیلك‌منافرتلری‌بتوب اخوت اسلامیه‌مزنك‌بناسی شول وقت قورلدی. تدریج ایله بو حال زورایدی . کرچه بزم الك اوكلرمز ایله الك صوللرمز اوشبو مسلمان اتفاقنه خلاف اولسه‌لرده عموم اهل اسلام بوكا میل ایتدیلر وقبول کو ردیلر ، حتی صوك مجلسلرگه صایلاب وکیللرده یبارديلر . اوشبو اتفاق‌مجلسلری سببندن پراکنده اولان مسلمانلر بربریله تانوشدیلر ، حاللرینی صوراشوب بیلشدیلر. قرغیز قازاق، قزان وقریم، قفقاز وترکستان اهالیسی جمله‌سی بربرینه دین قارنداشی وجمله‌سینك‌ده خسه‌لکی بر ایدیکی آکلاشلدی. بونی ایسه اوزمز کوزل روشده آکلامامش ایسه کده خصملر آکلادیلر واوزلرنچه کوب معنالر ویردیلر .

مجلسنك رسمی ویاکه غیر رسمی ایدیکی بحثنه کلنچه : باشقه پارتیه وحزبلرده ایلك حاله رسمی‌اولوب دیلیغاتلر طرفندن باشلانمای،بلکه بر فکرده اولان بر قاچ آدملر طرفندن تأسیس ایدلمشدر . صوکره ایسه اعضالری کوبایوب دعوت نامه‌لر تارانوب دیلیغاتلردن عبارت مجلسلر یصالمشدر . بزم مسلمان اتفاقی ادارهٔ مرکزیه‌سی‌ده بتون بتونه معطل طورمادی. روسچه وتر کیچه پروغراملر توزوب تاراتدی، صایلاو وقتلرنده مسلمانلرغه تنبیه نامه‌لر نشر ایلدی. صایلاولرغه قاتشوب‌مسلمان وکیللر یبارگه سبب اولدی. بونلرنی اعتراف ایدوب تشکر ایتسه‌ك اورنی واردر. فقط دیپوتاتلر کلکان‌گه قدر بونه جیولوب پروغرام حاضر ایته آلمادی، بو کمچیلك بار. اما اوزمز نه ایشلادك ؟ مسلمان اتفاقینك پروغرامنی معقول کورمای اون‌کشیدن‌عبارت کامیسیه‌صایلادق.

آی یارم اوتدی، همیشه پروغرام توزلدیکی یوق . مسلمان اتفاقی پروغرامی سینزور اسمیرنوف طرفندن سزلغان کتابلر قبیلندن قزل سزقلر ایله بویالوب بوزلوب بتدی، اما همیشه آقفه کوچرلدیکی یوق . اگرده شول مسلمان اتفاقی پروغرامنی موقت قبول ایدوب ایش ایشلامش اولسه‌ق ایدی دها مناسب‌اوله‌چق ایدی. ایمدی بوندن آری ایش ایشلامك نصیب اولسون!

(اتفاق طرفدارلری اوزون وقت قول چابدیلر) .

صوکره اتفاق مسلمین ادارهٔ مرکزیه سندن باشقه اولوب اولمادیغنی بیان ایتما کسزین ادارهٔ مرکزیه تأسیس ایدرکه قرار ویرلدی . ترکستان طرفندن کلمش وکیل لر ، بونده اولان پروغرام ایله آشنا اولما دقلرینی وقوللرنده ده شریعت که تطبیق ایدلنوب ترتیب ایدلمش پروغرام وار ایدیکنی ، شوکا موافق اولور ایسه بونداغی پروغرامغه قوشلاچقلرینی بیان ایتدیلر .

شاه تختینسکی : « ترجمان » قبیلندن غزته عمومی ، ادبی ترکی تیلنه اولمه‌سی مناسبدر . متحد تیل اولمادیغنده ترکی اولادی ترقی تاباچق دکلدر . بن شوکا تیلم وکوکلم ایله دعوت ایدرم .

قاراتایوف بزم قزاق خلقی « ترجمان » تیلنی آکلامازلر . قزاقلر بو کبی غزته‌لرنی آنچق یاردم یوزندن کنه آلالر . مقصودکز بتون مسلماننی ممنون ایتمك اولور ایسه قزاق خلقلرینی خاطرکزده طوتکز . غزته قزاقچه‌ده ، تاتارچه‌ده ، آزربیجانچه‌ده یازلسون ! .

شاه‌تختینسکی : ترکچه ایشلانمش وادبی تیلنی ، بر آز اوقومش آدملرنك جمله‌سی آکلار . اما عامیلر ایسه نه‌قدر ساده یازلسه‌ده آکلامازلر ، بو ایسه هر قومده واردر . غزته‌لر کیله‌سی کون ایچون ادبیات وسیاست جهتندن تربیه ویرر که تیوشلی . بن همیشه اولکی فکرمده‌یم .

اوفالی امام محمد صابر افندی : غزته نشر ایتمکده ایکی مقصد اولوب برسی : جمله ترك اولادی آره‌سنده مشترك برلسان حاصل ایدوب دینی علاقه اوستنه تیل علاقه سی هم پیدا ایتمکدر . بویله تیل اولدیغنده هر طرفدن جیولمش ترك اولادی اولان مسلمانلر برتیل ایله سویلاشورلر ، ادبی وسیاسی تربیه که ایرشورلر . عمومی برلسان اولمادیغی حالده بر غزته باشقردچه ، دیکری ده قزاق وازربیجانچه یازلنوب طورلسه آره‌مزده هنوز اتحاد اولماز ، ایشلر اولکیچه کیتار . قاراتایوفغه جواب اوله‌رق دییورم : هر جنس ایچون برر غزته‌لری اولورده ، عمومی غزته‌دن آلوب شونه یازارلر . بو جهتدن عمومی تیل ادبی ترك تیلی اولمق مناسبدر .

ایکنچی مقصد ایسه : مسلمانلرنی حکومت نظاملری وسیاست ایشلری ایله آشنالاندروب ، آنلرغه اولان حکومت معامله‌لرینی وعموما غائب ایدلمش حقلرینی عالمکه آکلاتمق وافکار عمومی اوزرینه عرض ایتمکدر . بو جهتدن ایسه غزته‌نك روسچه اولمه‌سی مناسبدر . زیرا بزم ترکی لسانمز ایله اولان غزته صحراده اولان تاوش قبیلندن ثمره‌سز قالور .

« مجلسده اولانلردن بری »

انگلیزلر و مسلمان آچلری

انگلتره‌نك الك مشهور غزته‌لرندن « تایمس » (انگلیزچه « وقت » دیگان سوزدر) غزته سی‌نك ٦ نچی آپریلده (روسیه حسابی ایله ٢٥ مارتده) چقغان نومرنده « بوده پشته » دارالفنونینك پروفیسوری اولان مشهور مستشرق واسلام دوستی بولغان « وامبری » جنابلرینك بویله مکتوبی درج اولنمشدر :

« بنم روسیه‌دن آلدیغم خبرلرگه کوره : انگلیزلر طرفندن روسیه آچلری فائده‌سینه جیوب یبارلمش اعانت خریستیانلر ایله مسلمانلرغه مساوات اوزره تقسیم ایتلمای ایمش . انگلیزلر اعانه اعطاسنده محتاج بولغانلرنك دین ومذهبلرینه قارامدیقلرندن بو جینالمش اعانه لردن مسلمانلرنك‌ده فائده‌لانولری ایچون ، بونلرنك بر قسمنی ـ محتاج مسلمانلرغه بیرلمك ایچون ـ اورنبورغده‌غی « وقت » اسمنده‌گی تاتار غزته‌سی‌نك اداره‌سینه کوندرلووی مناسبدر . مذکور غزته‌نك صاحب امتیازی بولغان محمدفاتح افندی کریموفنك غایت صاحب ناموس اولوب اوزینه یبارلمه‌جك آقچه‌نك تیوشلی اورنینه طابشریلاچغینه کفیلمن .

بوده پشته دارالفنوننده پروفیسور

« وامبری »

دوما اعضالرندن مکتوب

١

مسلمان فراقسیه‌سی مجلسنده بر غزته چیقارمغه قرار ویروب بونك هم‌ده فراقسیه‌نك مصرفی ایچون «مرغینان» دن صایلانمش صالح محمدجانوف ٣٠٠٠ صوم ویره‌چکنی بیان ایتدی .

باکودن صایلانمش اسماعیل تاغییف ده بلکه غزته‌گه یاردم قیلور دیه طورا ایدك ، لکن اول اعضا بولوب کیلودن منعلنمش ایمش . اگرده بو حالنی باشه اعلان ایتمش اولسه ، البته باشقه بر وکیل صایلانمش اولور ایدی . بو جهتدن بو ذاتنك حالی چوق تأسفلی اولدی .

بیورونك پریدسیداتیلی بیغولوف ایله شاکر توفایوف یارتی مصرفینی ویروب فراقسیه کوارتیرنده طورالر . حاضر گه قدر کیلکان مسلمانلر ٤٣ عدد اولدی . سمرقنددن کلمش تاشبولاد عبدالخلیلوف روسجه ومسلمانچه معلوماتلی آدمچیلگی‌ده گوزل بر ذاتدر . صالح‌جان افندی‌ده روسجه گوزل سویله‌شه‌در . آسخابادن کلمش پولقوفنیك مخدوم قلی‌خان روسچه بیلمیدر . تاشکنددن کلمش قاری عبدالواحد بر آز روسچه یازا ، اوقی بیله‌در ، بونده دخی تحصیل ایته‌در ، کندیسی عالم بر آدمدر .

مسلمانلردن بو کونگه قدر کامیسیه لرگه صایلانمش کیمسه‌لر بونلردر :

کامیسیه اسمی جمله اعضاسی مسلمانلردن

۱) بودژه‌تنی ۳۳ بیغلوف، بادامیشن

۲) فینانسوژوی ۳۳ صدری مقصودف، فتح علی خان خایسکی.

۳) پرودژولتسژیننی ۳۳ توکیلوف، شاه تختینسکی، کلیم الله حسنوف.

٤) حکومت راصخود وداخودی ۳۳ سرطلانف، خاص محمدف.

۵) ناقاز ۱۹ ایلدرخانف

٦) میستنی صود ۳۳ بیرمجانف عمر موسین، قرد اشف

۷) اشسزلرگه یاردم ۱۹ محمودف

۸) زاپروسلر ۳۳ قاراتایف، خاص محمدف

۹) ژایوننوی پولیژوی صود ۱٦ بیرمجانف

۱۰) حریت شخصیه حقنده ۳۳ مهدییف، خان خایسکی

۱۱) دیانت هم وجدان حقنده ۳۳ قاراتایف، توقایف.

۱۲) یر مسئله سی ۹۹ سیف الدینف، مهدییف، ایلدرخانف، قاراتایف، شاه تختینسکی، عبدالخلیلوف صایلاناچق.

یر کامیسیه سینه‌بزدن آیراسوب چیقمش ترودا ویکاردن بلکه برر کشی صایلا نور. بیبلیوتیکه اشلری، ریداکسیه‌ننی کامیسیه‌لرده مسلماندن کشی یوق.

بوندن صوك صایلاناچق کامیسیه‌لر حقنده کیله‌چکده یازارم.

امام محمد صابر حسنوف

اوفا گوبیرناسی وکیلی

۲

۲۸ نجی مارتده کالاچنیکوفسکی بیر ژاده میلکوف لیکسیه اوقودی. بتون اورن صاتلوب بتدیکی سببندن کوچ حال ایله کررگه موفق اولدم. برنجی مجلسده دومانك حالی وهر پارتیه‌نك حرکتی حقنده تفصیلا معلومات ویردیکی صوك دیدی: «بیك صوللرده شمدی بر آز اعتدال کسب ایتدیلر، مینسترلرده بر آز یومشا دیلر» (خلق قول چابوب تحسین ایتدیلر.) ایکنچی مجلسده دوما اعضالرینه نصیحت یوزندن اوشبو سوزلرنی سویلادی: «مینسترلرگه آرتق قارشی باروب اشنی بوزمق مناسب دگل، اعتدال کرك. زافون پرویکته‌لرینی کرتورگه آشغورغه یارامی، الك ایلك شول پرویکته‌لرنی فارارغه تیوشلی. دومانك اشی شمدی یخشی دوام ایته‌در. حاضرنده بز دوماده غی حریت خلق طرفداری اولانلر مسلمانلر، قزاقلر، پولاق ملتچیلری ایله برلکده ۱۹۳ کشی بولامز. اگرده فادیتلر یولی ایله وارلسه دوما همیشه دوام ایتار، تارا تلماز. دوما اعضالرینه پاسخه وقتنده یورتلرینه قایتو مناسب دگلدر. (بونی هم خلق تحسین ایتدی).

ادارهٔ مرکزیه اعضالری کیله باشلا دیلر. هر طرفدن وپیتربورغدن مسلمان اتفاقی فائده‌سینه یوروچی مسلمانلر فراقسیه‌گه قبول ایدلنه‌چکلردر.

اوفا شهرندن مسلمانلرنك جمعه کون بایرام ایتوب، خرستیان بایراملرینی قیلورغه مجبور اولماساق ایدی دیه

بیارمش رجالری فرانسیه‌ده قارالـدی. بیغلوف ایله جمله اوفا وکیللری مذکور حقده استالیپین‌گه واروب، شکایت ایته چکلردر.

امام خیرالله العثمانی
اورنبورغ گوبیرناسی وکیلی

دوما تیره‌سنده

◆◆ «آلماتا» اوبلستندن دوماغه اعضا اولارق قرغیـز اینژینیـر محمد جان طنچبایف صایلانمشدر.

◆◆ انچی آپریلده پیتربورغ شهرنده قادیت پارتیه‌سینك سینترالنی قامیتیتینك زاسیدانیه سنده قرغیز دیپـوتاتلرینـك قرغیز یرلرینك طالانووی حقنده‌غی شکایتلری قارالمشدر. قرغیز دیپوتاتاری: حکومتنك اورالسکی، طورغـای وسیمی پالات اوبلستنـده‌غی یرلرینـه روسلرنی کوچروب قرغیزلرنی پك آغر «یرسزلك» حالینه توشرووندن زارلانـوب، «بوکا قدر قرغیز یرلری، آنلرنـك عمومینکی ایـدی قرغیزلرنـك بعضیلری بر یرده طوروب بر بیلاسه‌لرده، کوبراگی، اولان آزلغی سببلی بر یـردن ایکنچی یرگه کوچارگه مجبور بولالر. حاضر حکومت، بو یرلرگه روسلرنی کوچـروب قرغیزلرغه مال یورتـورلـك اورنلرنی قالدرمیـدر. روسلرغه قرغیزلرنك الك یخشی یرلرینی، حتی قرغیزلرنك یورت یرلری ایله برگه آلوب بیره‌لر. قرغیزلر ایله پیر یسیلینسلر آره‌سنده‌هر وقت دشمانلق قوتلی بولوب بونك آخری قورقنچ بولاجقدر. قرغیزلر حاضرنده یرسزلکدن قطای یرینه کوچه باشلادیلر. لکن قرغیز یرینه کوچکان روسلرده راحت کورمه آلمیلر ویرلرینی بایراقلرغه طاشـلاب کیته‌لر. بایلر ایسه اوشبو یرلرنی قرغیزلرگه آریندا گه بیروب فائده ایته‌لر» شـول سببـلی خالق: «قرغیز یرلرینه روسلرنی کوچروعادتینی طوقتاتو کرك» دی. «حکومت، قرغیز یرینه روسلرنی کوچرر ایچون بو یلغه اون ملیـون صوم بیلگو لادی، دوما بونی قبول ایتماسکه تیوشلیدر»

دیمشلر . قادیت پارتیه‌سی‌ده اوشبو کونلر ده قرغیزیرلری مسئله‌سنی تیکشرگه قرار ویرمشدر .

◆◆ آلماتا شهرنده دوماغه بر سودا گر اوغلی « غاوریلف» (ترودا ویق ـ بیوك آبرازاونیه‌لی) صایلانمشدر . آلماتا شهرینك خلقی کوبراگی مسلمان بولسه‌ده ، آنلر صایلاو حقندن محروم ایتلگانلکدن صایلاولرده اش کوره آلماغانلر .

◆◆ دوماده‌غی هر بر فراقسیه چلینلرینك اسپیسقه‌لری یاصالوب دومانك استینه سینه یاپشدرلوب قویولغان ، نیچکدر شونده آخوند مسعودفنی مسلمان فراقسیه سینه کرتوب یازغانلر . آخوند مسعودف استینه ده‌گی کاغدده اوزینك اسمینی مسلمان فراقسیه‌سی اعضالری آره‌سنده کورگاچده ، اوز اسمینی صزوب آنك آستینه ایری ایتدروب: «میـن قادیت توگل هم بولاچقده توگلمن» دیب یازوب کیتکان. آخوندنك بوندای کیلشسز قیلانو وندن دوما اعضالری کوله‌لر ایکان هم شولای اسپیسکه‌گه باکودن صایلانغان تاغییف‌نك اسمیده یازلغان ایکن . آنی صزوب « اول کیلمی، هم کیلچك توگل» دیه یازوب قویغانلر . بو آخوند حضرتلر هیچ بولماسه دوما اچنده شولای واق طبیعتلیلك کورساتوب مسلمانلرنی باشقه ملتلر کوزنده مسخره ایتدرماسکه کرك ایدی . مسلمان فراقسیه‌سینك اهمیتنی بتررگه آخوند حضرتنك بو قدر طریشوو ینه انشاء الله ترودا وای « مسلمان» لرده رحمت أیتماسه‌لر کرك .

(تاتار طویغه بارسه چاباناسنی تورگه ئلور .)

دوما اعضاسندن مکتوب

بو کون‌گه قدر کیلوب ده دوماده اشتراك ایتکان ومسلمان فراقسیه‌سندن صاناالغان اعضالر بونلردر:

۱) شاه‌مردان قوشچیفولف . علما دن ، (آقمولا اوبلستی) . ۲) مخدوم قلی خان . پالقوژنیك، (آصحابددن) . ۳) عبدالواحد قاری قاریف . علمادن، (تاشکنددن) . ٤) تیمرعلی نورکایف . عوامدن ، (سیمی اوبلستی) . ۵) بخت جان قاراتایف ، یوریست . (اورالسکی اوبلست) . ٦) احمد بیرجانف . یور یست ، (تورغای اوبلستی) . ۷) تیلاو لی الله بیرگانف ، عوامدن . (سیردریا اوبلستی) . ۸) تاشبولات عبدالخلیلف . دانشمند ، (سمرقند) . ۹) صالح جان محمد جانف . تجاردن، (مرغیلان) . ۱۰) محمدصابر حسنف . علمادن امام ومدرس، (اوفا گوبیرناسی) . ۱۱) محمد شاکر توقایف. علمادن‌لوازمسز ،(اوفا). ۱۲) شرف الدین قولباقوف . عوامدن ، (اوفا) . ۱۳) محمد اکرم مرزا بیغلوف . امرادن، (اوفا) . ١٤) قطلع محمد مرزا توکیلف . دواران ، (اوفا) . ۱۵) شاه حیدر سر طلانف . زیمسکی غلاسنی واملاك صا حبی ، (اوفا) . ١٦) خیرالله عثمانف . علمادن ، امام ومدرس ، (اورنبورغ گو بیرناسی) . ۱۷) شاهبال سیف الدینف .

عوامدن ، (اورنبورغ) . ۱۸) صدرالدین مقصودف . اینتللیغنت ، (قزان گوبیرناسندن) . ۱۹) عمر موسین . عوامدن، (قزان) . ۲۰) صفی الله مقصودف . علمادن امام ، (قزان) . ۲۱) رشید بك مهدییف . محررلردن ، (قریم تاور یچیسکی گوبیرنادن) . ۲۲) آرسلان بك قرداشف . عوامدن ، روسچه بیله‌در ، (داغستان ولایتندن) . ۲۳) بی بالابیك سلطانوف . دوقتور ، (داغستان) . ۲٤) فتح علی خان خایسکی . یوریست ، (یلزاویتوپول گوبیرناسندن) . ۲۵) خلیل بك خاص ممتوف . یوریست ، (یلزاویتوپول) . ۲٦) مصطفی محمودف . اوچیتیل ، (باکو گوبیرناسندن) . ۲۷) ناشتیمر ایلدرخانوف ، بولوب اوتکان دوم اعضاسی اوچیتل ، (تیرسکی اوبلست) . ۲۸) محمد آغا شاه‌تختینسکی ، اینتللیغنت . (ایریوان گوبیرناسندن) . ۲ نچی نومردن باشقه‌لری جمله‌سی روسچه بیله‌لر .

بو کیدسه‌لر فراقسیه‌ده اعضا بولسه‌لرده آره‌لرنده قادیتکه اعضا اولوب یازلغانلریده هم حزب‌گه منسوب بولمغانلری وترودا ویکلرگه میل ایتکانلری ده بار . مسلمانلرنك مستقل بر پارتیه بولولرینی تلادیکلری سببندن باشقه پارتیه‌لرگه یازلمای طوره‌لر . اما مسلمان فراقسیه‌سندن چیقوب اوزلرینه باشقه « ترودا وای غروپپا » تشکیل ایتوچیلر بونلر در :

۱) کلیم الله حسنوف . اوفا گوبیرناسی «بورای» قریه‌سنه اوچیتل بولوب طورغان . اصلی تتوش اویازندندر . (۲ ملا هادی آطلاسف ، سامار گوبیرناسی «المت» آولنده امام ، اصلی سمبر گوبیرناسندندر . ۳) ملا عبدالله نجم الدینف ، سمبر گوبیرناسندن . ٤) عارف بادا مشین ، قزان گوبیرناسندن . ۵) ملا حبیب الرحمن مسعودف ، ژاتقه گوبیرناسندن . ٦) زینال زینالف ، باکو گوبیرناسندن .

خلق بزم ایکیگه آیرلوومزنی البته یاراتمازلر ، زیرا جمله مسلمان قارنداش بولوب ، قرآن شریف «آیرلمه‌گز!» دیه امر ایته وحدیثلرده برلکده طوررغه بیوره‌در .

بلغاریه قول آستونه قالمش قارنداشلر مزهم بزنك کبی سیاسی فرقه‌لرگه تارالوب ایزلوب بتدیلر ، اوشبو جهتدن نفع عام ایچون ضرر خاصنی اوستکه آلوب برگه حرکت ایتوومز تیوشلی ایدی ، بز برگه بولدیغمزده تدریج ایله مقصودمزغه یتشه آلور ایدك ، ایشته پولاقلر «پولسکی قولو» دیه ٤٤ کشیدن عبارت بر ملی حزب تشکیل ایتدیلر ، بر جان وبر تن اوله‌رق برلکده حرکت ایته‌لر ، حالبوکه آره‌لرنده بایلرده بار ، فقیرلرده ! صنفلق نزاعسی اوزلرینك مقصودلرینه مانع اولدیغی جهتدن انصافقه قایتوب برکدیلر ، بزلرده شونلردن عبرت آلسه‌ق وشو

نلر ایله برابر حرکت ایتمش اولسه‌ق ضرر بولمیدر ایدی ، لکن بزلر نیچون بولندك ؟

بو سؤالنك جوابی بویله‌در : « بزلر پولاقلر کبی سیاست تربیه‌سی کورمکان ، بلکه باشلاب اویقودن باش کوتاردیکمز ایله دنیاده بولغان آفتانومیه ، قونستیتو تسیه تاوشلرینی ایشدوب حیران بولدق ، صایلاولر مناسبتی ایله اوستلرمزگه یاو مش پروغراملرنی آلوب ، تفتیشسز ، تد قیقسز اش قیلولردن اهل اسلامنی صا قلامق ایچون مسلمان اسییزدلری یصا لوب ، پروغرام ترتیب ایدلمشیدی ، گر چه اوشبو پروغرام قادیتلر پروغرامینه یاقن بولسه‌ده ، اسلامیت شوندن عبارت دیه اعتقاد ایدلمکسزی معلوم اولدیغندن قادیتلر پروغرامینه موافق بولوچیلغی ضرر دگل ایدی ، چونکه باشقه پارتیه پروغراملریده کوبسنچه بر برندن بعض ماده‌لرده‌گنه آیرله‌در ، بزم پروغراممز ایسه وقتلی ایدی ، لکن هر قومده افراطچی ایله تفریطچی بولوب طوردیغی کبی بزم اسکیلرمز : — بز بوکون‌گه قدر پروغرامسز طوردق ، بوندن صوك هم طوررمز — دیه وتجربه‌سز سوسیالیستلر مز ، الك طوغریسی‌ده اوز ساده‌لکلری سببندن پولیتیقه دسیسه‌لرینه مغرور اولوچیلرمز : — بو پروغرام قادیت وبور ژوالر پروغرامی واوروب قابارتقان قو وق کبی‌گنه‌در — دیه عوامنی تنفیر ایدوب اتفاق مسلمینگه نه قدر تهمت وافترالر صالدیلر ، شونك اثری ایسه همیشه باقیدر . اوشبونك اثری ایله بو کونده بعضیلر مسلمان فرانسیه‌سندن آیرلوب چقدیلر .

صوللر ، بوکا قارشو : « مسلمانلر ایچون بزم پروغراممز فائده‌لی ، مستبد حکومتنی بیکو کامل غیرتلی پارتیه‌لرگه قوشلو ایله‌گنه بولسه بولور » دیه‌چکلری معلوم . لکن اوزمزنی صایلاب قالمش خلقمزنك قوتنی وفکرلرینك درجه‌سنده بیلورگه تیوشلی . دنیاده ایسه اوزك بیر مای طوروب آلمق یوق ، اگرده صو للر یالکز بزم طاوشمزغه‌غنه قناعت ایتمای بلکه اوزلری کبی حرکت ایدوو مزنی طلب قیلورغه مجبور اولسه‌لر شول وقت بزم نه قدر کوراشچیلرمز کور یلور ؟ اگرده امید ایتکانلری قدر کورا شچی بزده یوقلغنی آکلاسه‌لر ، همیشه ده اول وقت آره‌مز آیرلورغه طوغری کیله‌چکدر .

شول سببدن بو کوندن بزگه اوز حالمز واوز اقتدارمزغه کوره‌گنه حرکت ایتمك وتدریج ایله آلغه بارمق لازم کور له‌در ، البته کیله‌چك زمانده بزمده بهادر لرمز یتشور ، اول وقت ایسه طبیعی زمانغه موافق ایدلنور ، لکن بزنی صا یلاب یبارگان خلقنك فکری نیچوکدر ؟ خلق مرادی بزم مرادمزدر .

محمد صابرالحسنی
اوفا گوبیرناسی وکیلی .

داخلی خبرلر :

•• پیتربورغدن اوز مخبرمزدن اوشبو تیلغرام کلدی :

سهشنبه کون دوماده : اوکلرنك سیاسی اوترشلرگه بیان نفرت ایتو حقنده‌غی تکلیف لری قارالاچقدر. بو کوننی پك مهم صاناب ، دومانك ایسان قالو وقالماوی شوشی مسئله‌نك نتیجه‌سینه کوره بولور دیلر. مسلمان فراقسیه سی بو طوغروده قادیتلردن صولرق ریزالوتسیه کرته‌در.

•• ۲ نچی اپریلده پیتربورغده «مسلمان اتفاقی» نك سنترالنی قامیتیتی اعضالری ایله دوماداغی مسلمان فرافسیه‌سی اعضالری عمومی‌بر مجلس یاصاب کیچ ساعت ۹دن تونله ساعت٤ که‌قدر اوطروب‌عمومی مسلمان اشلری حقنده مذاکره اینمشلر در. مجلسده قافقاز، قریم، ترکستان، وایچکی روسیه وکیللری موجود هم آذربایجانچه، ترکجه، تاتارچه، سارتچه‌وروسچه سویلاشوب بربرسنی آکلاشه‌رق نیچکده بولسه برلشوب عموم‌مسلمان فائده‌سینه خدمت ایتارگه قرار بیرگانلر. اوشبو روشده دخیده برنیچه عمومی مجلس‌یاصارغه قرار بیرگانلر. مجلسده‌مسلمان اتفاقندن آیرلوب چقغان زینالف ، اوچیتل حنسف وامام‌نجم‌الدینف‌ده حاضر بولنوب زینالف، مسمان اتفاقندن نیچون آیرلولر ینك سببنی بیك‌اوزون ایتوب سویلا

گان. مسلمان‌اتفاقی‌نك سینترالنی قامیتیتی دوماداغی بار مسلمانلرنك‌ده یکیدن بر لشورلك‌بر درجه‌گه‌کیلولری‌ایچون مسلمان اتفاقینك پروغرامینی‌یکیدن قارارغه موافق کوره‌ایکان .

•• پیتربورغدن اوز مخبرمزدن اوشبو تیلیغرام کلدی :

مسلمان فرافسیه‌سی ایله مسلمان اتفاغینك سینترالنی قومیتیتینك‌عمومی صوبرانیه‌لری بولغالی‌در، رئیس طو پچیباشف ؛ مسلمان دیپوتاتلرینه آیرلما ینچه ، سینترالنی قومیتیت‌ایله‌برلاشوب حرکت ایتارگه وعمومی بر کامیسیه یاصاب ، دوماغه کرتیله‌چك زاقون لائحه لری ایله عموم مسلمانلرغه عائد زاپرو سلرنی اوشبو کامیسیه‌ده برلاشوب تیکشرگه قرار ویرلدی .

•• ۲ نچی آپریلده کیچ قزانده «ادبیات کیچه‌سی» یاصالمشدر. کیچه ، دورت قسمدن عبارت بولوب برنچیسنده: خور ایله ایکنچی صدا یرلانمش، سعید افندی « قورچاق طویی » نی اوقومش وبیش کشی محبوس یگت‌نی اوینامشلردر .

ایکنچی قسمنده: قربان بایرامی (غیاض اوقومش) ، یاشلرده غیرت (خور ایله)؛ طاك آطا (ماملی اوقومش) و«اسما» ایکی کشی طرفندن برلانمشدر.

اوچنچی قسمده: تورمه (خور ایله) اوقو (ماملی اوقومش) وتاتار مارشنی دورت کشی یرلامشدر.

صوکغی قسمنده: تیاتر (سعیدرمییف اوقومش)، آیانچ فقیر (اوچ کشی

یرلامش)، بر خاتون شکایتی وبر نچی صدا یرلانمشدر.

« قورچاق طویی »، « تیاتر » و « اوقو » پك گوزل چیقمش‌در.

•• موسقوه مسلمانلری زاهد افندی شمویل قول آستنده جینالشوب، مسلمانلر آره‌سنده معارف طاراتا طورغان بر «شرکت» یاصارغه قرار بیرکانلر.

بو شرکت که اعضالق پایی ۳۰۰ صوم بولوب، جینالغان آقچه‌غه مطبعه آچیلاچق وهر تورلی کتاب وغزته‌لر نشر اولنه‌چقدر. « الفت »

•• قراسنی کریست جمعیتی سامار گوبیر ناسی آچلرینه ینه‌دن ایکی یوزمك واو رنبورغ گوبیرناسی آچلرینه ۱۰ صوم بیگو لامشدر. بر آدم سامار آچلرینه اعانت اولارق قراسنی کریست گه ٤۰ مك صوم ویرمشدر.

•• اصحابادده یر تتره‌کان.

•• باکو ملیونیرلرندن زین‌العابدین تاغییف، قزاندن داملا عالمجان حضرت ایله علمادن بر ایکی کشینی مولود بایرامینه باکو شهرینه چاقرمشدر. بو واقعه قافقازلیلر ایله قزان مسلمانلری آره‌سنده چن قاتناشو هم اخوت باشلانمقده ایدیکینی کورساته‌در.

•• پیتربورغده « ناشا ژیزن » غزته سینك محرری پروفیسور « خودسکی » آلتی آیغه تورمه‌گه وغزته‌سی تمام یابارغه حکم ایتلمشدر.

•• ١٤ نچی آپریلدن باشلاب زاغرانیتسادن کرکان، اشلانماگان تیمرلردن پوشاینه بهاسنی ایللی پروسینت توشره چکلردر.

•• دومانك بودژه‌ت کامیسیه‌سی صوغش ایچون حکومت طرفندن طوتولغان راسخودلرنك ۳٤ میلیون صومی زاقونسز ایدیکینی ازلاب طابمشدر.

•• باکوده « پیرسیه » حکومتینك باش مهندسی بولغان میرزا عباس‌که دورت پولی آطوب جیلکه‌سندن وقور صاغندن جراحتلاگانلر. حالی آغردر. آطوچی طوتولغان.

دوما اعضالرندن مکتوب

۲ نجی آپریلده کیچ ، مسلمان فراقسیه‌سی قوارتیرنده ، سینترالنی قامیتیت اعضالرینك بر بری ایله طانشو جیونلری بولدی. باکودن طوبچیباشوف ایله زیاد خانوف ، قزاندن عبد الله آپانایوف، سید گرای مرزا آلکین ویوسف آقچورین، اورنبورغدن فاتح کریموف ، بوبیدن عبد الله افندی، پیتربورغدن راول قورامشین، قرغیز گنیرال مایور نیاز افندی قولچانوف وباشقه‌لر مجلسده حاضر اولدیلر.

بیورونك پریدسیدانیلی اولان بیغلوف، اداره‌ء مرکزیه اعضالرینك کیلولرینی تبریك ایتدی . وبیك مشقتلی بر زمانده اتفاق مسلمین جمعیتینك نیگوزینی صالدقلری ایچون تشکر ایلدی هم ده بوندن صوك اداره‌ء مرکزیه ایله مسلمان فراقسیه‌سی برگه حرکت ایدرگه تیوشلی ایدیکنی بیان ایتدی . یوسف افندی آقچورین استانبول ترکچه‌سی ایله غایت گوزل بر نطق سویلادی. سوزینك باشی بیغلوف افندی‌گه جواب اولوب ، آخری اداره‌ء مرکزیه‌نك خدمتی بعض کیمسه‌لر ظن ایتدیکی کبی (خیال) اولمای بلکه حقیقی اولدیغنی ومهم بر نقطه‌غه توجهلنوب حرکت ایتدیکنی فقط بو کونه قدر کندی وظیفه‌سنی لازم درجه‌ده وفا ایدرگه موفق اوله بیلمادیکنی بیاندن عبارت ایدی. فتح علی خان خایسکی ایله مهدییف ادارهٔ مرکزیه‌نك عملی‌نه جهتدن تنقید ایدلدیکی حقنده خیلی سوزلر سویلادیلر . محمودف : « اداره‌ء مرکزیه تنقید ایدلنور گه لائق اولسه، بزم مسلمان فراقسیه‌سینك هم تنقید ایدلنه‌جك نقطه‌لری وار ، زیرا بو کونه قدر بر اش کوستره بیلمادی » دیدی.

بوندن صوك ادارهء مركزيه ايله مسلمان فراقسيه‌سى برگه حركت ايتو ممكن اولوب، اولماديغى حقنده سوز باشلاندى. محمودف: بونلرنك ايكيسى برلكده عمل ايتارگه لازم ديدى. محمد صابر حسنوف، اتفاق مسلمين جمعيتى غايت مضايقه‌لى وقتده صرف ملتپرورلر غيرتى سايه‌سنده وجوده كلديكنى، بونك سببندن اسلاملر آره‌سنده دينى ومللى قارنداشلك ميدان آلديغنى، هر نه قدر رخصت ويرلماسه‌ده پيتربورغ مجلسى بيوك اثر ويرديكنى. سويلاب: «ايمدى عيبلرنى بر برمز اوستنه تاشلاماى بلكه برلكده حركت ايتوومز معقول كورله‌در» ديدى. طوبچيبا شوف هم اوشبو فكرنى تقويه ايلادى. صوكره اوزمزدن آيرلوب چيقمش آلتى عدد برادرلرمزنى اوزمزگه قوشمق ممكن اولوب اولماديغى وممكن اولديغى تقدير ده بونك چاره‌سى نه شى اولنه‌چغى حقنده مذاكره ايدلدى. مجلسده ايسه آنلر طرفندن وكيل صفتيله كلمش زينالوف بار ايدى. اول كيمسه مذكور آلتى كيمسه اسمندن، مسلمان اتفاقينه قوشلمايه‌چقلرينى آشكاره صورتده اعلان ايلادى. فراقسيه پروغرامى ايله اتفاق مسلمين پروغرامنى تطبيق ايتمك ممكن اولوب اولميه‌چغنى تفتيش خدمتى ادارهء مركزيه اعضالرينه تابشرلوب مجلسدن تارالدق.

محمد صابر الحسنى

٢

فضيلتلو املر حافظ، مصطفى، جمعه قلى حضرتلرينه! عفو بيوررسز، آدرسكزنى بيلماديكم ايچون اوشبو مكتوبمى سزلرگه «وقت» ده يازارغه مجبور اولدم.

پيرم گوبرناسنده مسلمان قارنداشلرمز كوب ايديكنى بيلور ايدم، فقط

تأسفدرکه دوماغه بر آدم اولسون صایلا نمامشدر. بو طوغروده بلکه زور بر مانع اولمشدر دیه اویلارغه اورن اولد یغی کبی، مسلمانلر ملت خدمتی ایتمکده کمچیلك ایتمشلر دییورگه‌ده یول بار.

شادرین اویازی «قزاقبای» آولنده مسلمان جمعیتی بولوب سز افندیلر محلی قامیتیت اعضالغینه صایلانمش ایمشسز، هم ده جمعیت مسلمانلر فائده‌سی حقنده حرکت ایدرگه قرار ویردیکنی ۱۵۲ نومیر «وقت» ده اوقودم.

اوشبو اشکز ایچون بن وقارغالی شهر ندن صایلانوب کلمش ایبداشم مدرس خیرالله حضرت عثمانوف ایله تعریف ممکن توکل در جه‌ده شادلانـدق. الله‌تعالی مسلکـکز گه دوام ویرسون!

بن، اوزم اورنبورغ گوبیرناسی ویرخورال اویازی «کوبیلاك تـلاو» ژولصتی باشقردلری طرفندن صایلانوب دوماغه کیلدم. بز باشقردلر جمله‌مز اوچ کشیمز: اوفا گوبیرناسندن شاه حیدر مرزا سرطلانوف، شرف‌الدین قولباقوف واورنبورغ گوبیرناسندن بن. هر طرفدن کیلمش مسلمان اعضالری جمله‌سی ۳۶ دانه‌در. بز باشقرد وکیلنری نوبت کیلد یکی ایله یر طوغروسنه اوچاومز بر سوز سویلرگه اتفاق ایلادك. انشاءالله اوشبو خدمتمزنی ایتسه‌ك کرك.

پیرم گوبیرناسنده‌غی باشقرد قارندا شلرمزنك یرلری گنیرال گوبیرناطور قریژا نوفسکی زماننده تورلی بهانه‌لر ایله خزینه گه آلنوب وبعض اورنلرده یوق بهالر ایله صاتلوب تلف اولدیغنی غزته‌لرده اوقو مشیدم. ایمدی قالمش یرلری‌ده ۱۸۹۸ نچی ییل ۲۰ نچی آپریلده چیقارلمش نظام بوینچه دوشاوای نادیل بهانه‌سی ایله ۱۰

نچی ریوبز بوینچه بولدرلوب ، ریوبز گه کرمکان یاشلرنی محروم ایدوب ، آندن آرتق کورلکان یرلرنی « زاپاسنوی » دیه آتاب خزینه نظارتنه تسلیم ایدلنه‌چکی معلوم . اوشبو جهتدن حضرتلرکزدن بعض شیلر صورارغه مجبور اولدم ، جوابنی‌ده طوغری اوز اسممه کوندرمکگزنی اوتنه‌م .

١ نچی سؤالم : گنیرال گوبیرناطور زماننده پریپوشچیننکلرگه بولدروب یارطیسنی آنلرغه دائمی ملك قیلنوب ، یارطیسنی ایسه آبروچنوی استاتیه‌اسمی ایله خزینه قارامقینه تسلیم قیلنوب صاتلدیمو ؟ صاتامغان بولسه شول استاتیه‌لر حاضرنده خزینه قارامقنده بارمو ؟

٢ نچی : شول زمانده عصبه باشقردلرنك اوزلرینه قالدرلمش یرلرندن بولنوب ، تکلیف ویا باشقه تدبیرلر ایله کم بهالرغه صاتدرلدیمو ؟ صاتدرلمش ایسه کیملرگه صاتلدی ، نیچه‌دیساتیه ونه‌بهادن صاتدرلدی ؟

٣ نچی : پریپوشچیننکلرده بولغان یرلر اوزلرینه یتارلك حساب اینولنه‌می ؟ ایتولماسه استاتیه‌لرنی اوزلرینه قایتارر ایچون مورامقچی بولالرمی ؟

٤ نچی : اوچوز بها ایله گوبیرناطور مرادینه موافق صاتلمش یرلرینی باشقردلر اوزلرینه قایتاروب آلمق سببنی فکر ایته‌لرمی ؟

٥ نچی : ١٨٩٨ نچی ییل ٢٠ نچی آپریل نظامینه موافق یرلری میژاوای کامیسیه طرفندن بولنوب‌ده خزینه‌قارامقینه قالدرنی جبر دیه حساب ایته‌لرمی ؟ ایتسه لر بونی بوزدرمق حقنده چاره‌ایزلمك بولالرمی ؟ بولسه نه کبی چاره‌لرنی موافق کوره‌لر ؟

بن ، غ . دوماده یرمسئله‌سی حقنده اساسی قانون توزور ایچون صایلانمش کامیسیه‌ده اعضالقغه صایلاندم . اوشبو کامیسیه‌ده باشقردلرنك یر اینتیره‌سلرینی

صاقلامق بنم وظیفه‌مدر . اوفا ، اورنبورغ گوبیرناسنده اولان باشقردلردن اوشبو خصوصده تلیغراملر آلوب طورام ، پوچته ایله‌ده اوتنچ نامه‌لر کیله‌در . اما پیرم باشقرد قارنداشلرمزنك اوزلرندن وکیل ق ، اوشبو جهتدن بونلر طوغروسنده حرکت کورلمی ، شوکا ایسه تأسف ایته‌م .

پیرم باشقردلری غ . دوماده غیرلر ایله برابر یرلری حقنده حرکت ایتونی موافق کورسه‌لر بنم مشورتم بودر : جیولشوب کاغد یازارغه رخصت بولماسه ، یوقاریده اولان سؤاللرگه جواب ایله برابر : «یرلرمز اوزمزگه قایتارلو طوغروسنده مسلمان فراقسیه‌سی بر تدبیر ایتسون وباشقه گوبیرنالردن آلنغان داقلادلر قارالدیغنده بزم یرلرمز مسئله‌سی‌ده قارا لسون ایدی » دیه سزحضرتلر اوز امضا کز ایله بنم اسممه کاغد یبارسز . شونك ایله انشاالله اش باشلانور .

اوشنداق آبروچنوی استانبه‌لرنی آلور ایچون کاغد یبارگه‌پریپوشچیننکلر نك‌ده حقلری بار . فقط خطلر روسچه‌گه ترجمه قیلور ایچون آچیق وآکلارلق روشده بولسون ، تاریخی‌ده یازلسون !

۳۱ نچی مارت نظامنی فسخ ایتدررگه صوراب پیرم گوبیرناسندن وباشقه یرلردن هر وقت تلغراملر ، کاغدلر کیلوب طوره‌در . بونلرنی ایسه دوما قارامقینه تقدیم قیله‌چقمز .

ای باشقرد قارنداشلر ، فرصت اوتماسون ، صوراب قالورغه تیوشلی ، بالا لرکزنك مسعودیاشامکلری یرگه موقوفدر .

الحاج الحرمین خیرالله حضرت عثمانوف بو خطنی یازمقده بکا شریکدر .

شاهبال سیف الدینوف

اورنبورغ گوبیرناسی وکیلی

آدریسم : С. Петербургъ, Шагбалу Сахаутдиновичу Сейфутдинову 6 ая Рождественская д. № 7 кв. № 3

«مسلمان اتفاقی»

پیتربورغده مسلمانلر نیشلیلر؟

«مسلمان اتفاقی» نك سنترالنی قامیتیتی ۳۰ نچی مارتده پتربورغده جیولوب شونه دائما طورر ایچون اك باشه بربیورو صایلارغه قرار ویرسه‌ده بعض بر سببلردن طولایی دائمی بیورو حاضرگه صایلانا آلمادی. شول سببلی حاضرگه موقت اوله رق بش کشیدن عبارت بر کامیسیه صایلادی. کامیسیه‌گه صایلانغان کشیلر: قاسپی غزته سینك محرری علی مردان بك طوپچیباشف، پریسارژنی پاویرننی سیدگرای مرزا آلکین، یوسف افندی آقچورین، الفت محرری رشید افندی ابراهیموف، فاتح کریموفدر. بو وقتلی کامیسیه حاضرگه بیورو خدمتنی ایدوب طوره‌جقدر. اك بر نچی خدمتلریده: «مسلمان اتفاقی» نك اشلرینی یولغه قویمق، یعنی اتفاقنك اوستاوینی تصدیق ایتدیرونك سببلرینه کرشمك، کیله‌چکده اسییز دلر یاصاو حقنده تدبیرلر ایتمك، اتفاق‌غه اورغان ایدوب پتربورغه چقاریله‌جق غزته حقنده فکر یوروتمك، میستنی قامیتیت‌لر یاصاونك یولینی ازلامك همده حاضرنده دوماده‌غی مسلمان فراقسیه‌سی ایله برلکده زاقون پرایقته‌لرینی وخصوصا مسلمانلرغه متعلق اولانلرینی تیکشروب دوماده‌غی مسلمان فراقسیه‌سی ایله مسلمان خلقی آره‌سنده‌غی مناسبتنك قوتلانووینه خدمت ایتمك کبی شیلردن عبارتدر.

§

آلدمزده اك آشغچ اش دوماده فارالاچاق مسئله‌لر اولدیغندن بو کامیسیه نیز ره‌ك مسلمان فراقسیه‌سی ایله برلشوب اش که‌کریشورگه قرار ویردی وبو قراریني فراقسیه‌غه آکلاتدی. فراقسیه اولا اوز آره جیولشوب بو اتفاقنك سنترالنی قامیتیتنی پریزنات ایتارگه یاایتماسکه‌می؟ ایتکان تقدیرده فراقسیه‌گه قاتناشدروب برگه اشلرگه می یوقمی؟ دیه مذاکره ایتدیلر. مسلمان اتفاقی‌نك بارلغنی، آنك کرکلی اولدیغنی وسنترالنی قامیتیتی‌نك بویله بروقتده پتربورغه کیلوب مسلمان فراقسیه‌سی ایله برگه اشلاوینکده تیوشلی هم فائده‌لی اولدیغنی تصدیق ایله‌رك سنترالنی قامیتیتنی اوزلری ایله برپراواده هم طاوش ایله فراقسیه‌غه قاتناشدررغه قرار ویردیلر. فقط بزنی خلق صایلاغان، بزگه خلق اشانوب یبارگان، بز اوزمز بلگانچه اشلارمز، یاردمچیلرگه احتیاجمز یوق، بناء علیه اتفاقنك سنترالنی قامیتیتنی فراقسیه‌غه قاتناشدررغه لزوم یوقدر، دیوچیلرده بولدی. لکن بونلر یالکز برایکی کشی اولوب قالغانلری: چیتدن وخلق آره‌سندن بزنك یانمزغه کیلوبه مسلمانلر فائده‌سی ایچون طریشوچیلرغه تشکردن باشقه سوزمز یوقدر. قولمزدن کیلگانچه برگه اشلرگه تیوشدر، دیدیلر.

§

سنترالنی قامیتیت ایله فراقسیه‌نك برنچی مجلسی ۳ نچی آپریلده اولدی. بونده سنترا لنی قامیتیت نك ۱۱ اعضاسی وفراقسیه‌نك ۲۸ اعضاسی ، هم آیرلغان کچکنه مسلمان فراقسیه‌سینکده برنیچه اعضالری وخصو صا باشلری اولان زینالوف وار ایدی . بو مجلس کیچ ساعت ۹دن باشلاب ایکی‌گه قدر دوام ایتدی وکوبره‌گی بربرسینه اوپکه‌لاشو ایله اوتدی. صوکغه قالوب‌جیو لدیغی ونیچون آلداراق کیلوب طورمد قلری ایچون فراقسیه سنترالنی قامیتیت‌که اوپکه‌لمکده وایکی فراقسیه اوزلرینك آیریلولری حقنده بربرسینه اوبکه‌لشمکده ایدی. لکن بو اوپکه‌لشولر تمسز درجه‌گه بارمادی. هرکم نوبت وترتیب ایله سویلا دی. هر قایوسینك اوپکه‌سندن وسویلا گان سوزلرندن چن قلبدن عموم مسلمان فائده‌سی ایچون قایغورغانلقری بیك آچیق بیلنمکده ایدی . خصوصا آیریلوب چقغان آلتی مسلمان وکیللرینك باشلغی زینالوف بیك اوزون سویلادی وحقیقة اوزینك حمیتلی ومحب ملت بر آدم اولد یغنی کورساتدی. بوجیولشده بیك کوب سویلانگان سوزلرنك آخرنده مسلمانلرنك نیچون ایکی‌گه آیریلولری بیلندی وسنترا لنی قامیتیت‌که فراقسیه‌نك خوش کوز ایله قاراب برگه اشلارگه حاضر اولدیغی آکلاشیلدی.

نیچون ایکی‌که آیریلو مسئله‌سینه کیله‌چك بولساق بونك قصه‌سی غنه‌شولدر: آیرلغان مسلمانلر بعض بر ایقونومیچسکی وخصوصا آغرارنی مسئله‌لرده « اتفاق » نك پروغرامنی طار کوروب اوزلرینه باشقه بر پروغرام ایله بارغه تیوش طابقانلر . اما دینی وملی مسئله‌لرده آیرلماینچه عموم مسلمانلر ایله برگه بارونی معقول کورگانلر. لکن بو ملی ودینی مسئله‌لرده‌ده اوزلر ینك نظرلرینك آیرومراق بولووی احتمال ایدیکنی بیلدره‌لر . شولای بولسه‌ده دوما ده‌غی مسلمانلرنی تمام آیرلغان دیب أیتورلك اورن یوقدر .

دوماده غی زور مسلمان فراقسیه سیه مخصوص بر قامیسیه یاصاب « اتفاق » نك پروغرامنی یکیدن برقات قاراب تیکشروب چقغان . بعض بر یرلرده آزراق اوزگار تکان . مثلا : رابوچی مسئله‌ده خدمت وقتنی ۸ ساعت دیب آتاب قویغان . کچکنه فراقسیه اوزیسنه مخصوص بر پروغرام یاصاب شونك بوینچه حرکت ایتماکچی بولادر. دینی وملی مسئله‌لرده پروغرام لری «اتفاق» پروغرامندن کوب فرقلی دگلدر. ٦نچی آپریلده کیچ برلن عمومی ایکنچی جیولش اولوب بونده اشکه باشلاندی . بونی کیله‌جکده یازارمن .

ف. ك.

پیتربورغده مسلمانلر
«اتفاق» و «فراقسیه»

«فراقسیه‌ده اوز آره‌مزده کیکاش ایتکاندن صوك «اتفاق» نك سنترالنی قامیتیتی ایله برگه اشلاونی موافق طابوب قرار ویردك، سنترالنی قامیتیت طرفندن کورسانلکان خدمت ومعاونت مع المنونیه قبول اولنه‌چقدر، بناء علیه ٦ نچی آپریلده کیچ برلن ساعت ٩ ده سنترالنی قامیتیت اعضالرینك بزنك فراقسیه قوار تیرینه کیلولرینی رجا ایده‌مز، نیچك ایدوب اشکه باشلاو حقنده شونده قرار ویرلور» دیه فراقسیه رئیسندن سنترالنی قامیتیت رئیسنه خبر کیلدی. شوکا بناء ٦ نچی آپریلده عمومی قاتناش بر مجلس اولدی. ساعت ٩ ده فراقسیه قوارتیرینه واردیغمزده دیپوتاتلرنك بر آزی کیلمش وبعضیلری کیلمکده ایدی. بر یارطی ساعتدن بیك کوبسی کیلدی. آیرلغان فراقسیه اعضالرندن اوچیتل حسنف، عارف بادامیشن، امام نجم‌الدینفده وار ایدی. امان یا رب، نه منظره! قان و دین قارداشی اولان بر نسل وبر جنس خلق آره‌سنده کیوم، تیل، فکر وحتی قیافت جهتلرندن بو قدر زور آیرمه بولووینه اوز کوزی ایله کورمکان کشی که اینانمق مشکلدر. بر جنتلمن (کو یه‌ز) قدر آلافرانقه کیونمش، روسجه نی اوز آنا تیلی کبی ینکل سویلامکده، فقط اوز آنا تیلنی بیك کوچ آکلامقه او لان اوزون ساچلی، اوزون میوقلی قفقاسیه دن بر دوفتور یا که بر طاواریش پرو فورورنك قارشوسنده طاقر باشلی، آلتونلر ایله چیکوب بترکان کلاپوشلی، اوزون وکیك یفاك چاپانلی، میوقلرینی بیك قصقه کیسوب آغز تیره‌سنی یالنرا توب قویغان آزیالی بر مدرسنك، یا که قازانلی برامامنك روسجه‌نی برده بیلماوی یا که بیك آز آکلاوی سببلی کوکلنده کی مقصودلرینی ایتورکه، سرلرینی چیشارکه، اوزینی صاپلاب یبارکان کشیلر نك حاجتلرینی، دوماده روسلرغه دکل، حتی خصوصی مجلسده اوزیك دین، قان وتیل قارداشلرینه آکلاته آلماینچه آبد راب مأیوس بولوب اوطوروی، اگر مجلسده‌کی آدملردن بری تاتارچه یاکه ترکجه‌سویلارکه باشلاسه بوآزیالیلرنك یوزنده برسوینچ اثری کورینوب ایکی قولافلرینی دورت ایدوب طکلارغه باشلاولری، حالبوکه اینتلیگینتلرنك یوزلرنده بر کوکلسزلك اثری کورینه‌رك، صوکندن بو آدم نه سویلادی؟ ترجمه ایتارکه ممکن اولماسمی؟ دیولری اگر آغلانه چق بر حال اولماسه هیچ شبهه‌سز کولونه چك بر منظره اولور ایدی. نیچه یوز بیللردن بیرلی بر وطنده طوروچی دین،

قان ، تیل قارداشی اولان بیچاره ترکلر بر برسینك تیللرینی آکلامیلر، بربرسی ایله سویلاشه بیلمیلر. چوق یازیق! هر بریسی مکمل روسچه بیلسه دخیده نه ایسه نه ایدی . لکن مع التأسف اولده یوق ! ظن ایدمکه : بونك اولوبده اوشبو حالنی کورکان آدملرنك هیچ برسی تیل بحثی کرکمز، یاکه روسچه اوقونك لزومی یوقدر دیمزلر.

ساعت ۱۰ لرده فراقسیه رئیسی بیغلوفنك ریاستی تحتنده مجلس آچلیوب مصلحت باشلاندی. مجلسده‌کی آدملرنك علم وفکر جهتنچه الك قوتلیلری ترکیچه بیلماوچیلر بولغانغه کوره سوزلر روسجه سویلانورگه باشلاندی. بحث ایدیله‌جك مسئله فراقسیه ایله سنترالنی قامیتیت اعضالرینك نه روشچه برگه قوشیلوب اشلاولری حقنده اولدی. بر آز سوز لردن صوك فراقسیه اعضالری ایله سینترا لنی قامیتیت‌نك پیتربورغده صایلاب قا لدرغان موقت کامیسیه اعضالرندن قاتناش بر قامیسیه یاصالونك وسنترالنی قامیتیت اعضالرینکده فراقسیه اعضاسی حساب ایدیلوب آنلر ایله بر طاوشه بولولرینك لزومی آکلاشیلدی وشوکا بناء ۲۳ کشیلك بر قامیسیه صایلاب بونك بشسی «اتفاق» نك موقت قامیسیه اعضالری، اون بشی مسلمان فراقسیه‌سندن بابق زاپیسقه ایله صایلانه‌چق اعضا بولورغه واوچ اورننی آیرلغان کچکنه فراقسیه اعضا لرینه بیررگه قرار ویرلدی. بو کون وقت صوك اولدیغندن قامیسیه‌گه اعضا لر صایلاو ایچون ۷ نچی آپریلده کیچ برلن ینه‌دن جیبلورغه قرار ویرلدی.

§

یدنچی آپریل کیچ ساعت ۹ ده ینه دن فراقسیه قوارتیرینه فراقسیه وسنترا لنی قامیتیت اعضالری جیولدی. کچکنه فراقسیه‌دن هادی افندی آطلاسوف واو چیتل حسنوف وار ایدی. مجلسکه رئیس ایدوب طوپچیباشفنی صایلادیلر. مجلسنی آچقاچده رئیس افندی ترکیجه اوله‌رق: «جماعت، اوز آره‌مزده ترکیجه سویلاشورگه بر تجربه ایدوب قاراسه‌ق نیچك بولور ایکن؟ شونك ایچونه بن ترکیجه سویلارم وآکلاشلمغانلرینی روسجه ترجمه ایدرم» دیدی. بوکابزنك تاتار اماملری وآزیا وکیللری بیك سو ینوب خوب، خوب ! دیسه‌لرده قفقاسیه ضیالیلیرندن بعضیلری: « بز ترکیجه‌دن بر نرسه‌ده آکلامیمز » دیه رسمی اوله رق ترکیجه سویلاشونی قبول ایتمادیلر، فقط روسجه اصلا بیلمگان آدم اوز تیلنچه سویلاسه سویلاردیدیلر. سوزلر ینه‌دن روسجه باشلاندی وصایلاوغه کریشلدی. « اتفاق » کامیسیه سینك بش اعضاسی شول کوینچه تمامیله قبول ایتلورگه وفرا قسیه‌دن یابق زاپیسقه ایله اون بش اعضا صایلارغه قرار بیریلوب اوشبو آدملر

انتخاب اولندی: بیغلوف، مهدییف، سلطا نوف (دوقتر)، قوشچیغولوف، خیرالله حضرت عثمانوف، قاربیف، محمدجانوف (خوقنددن)، صرتلانوف، صابر حضرت حسنف، سیف الدینوف (اورنبورغدن)، خان خایسکی، تفکیلوف، بیرمجانوف، صدری مقصودف، خاص محمدوف وسنترا لنی قامیتیت اعضالرندن طوپچیباشف، آقچورین، آلکین، کریموف، رشید قاضی. کچکنه فراقسیه اوزلری صایلاب اوچ کشی بیره‌جکلر. بو قامیسیه‌نك خدمتی مسلمانلرغه متعلق زاقون پرایقته‌لرینی، موقت زاقونلرنی، مسلمانلر حقنده‌غی آغرا نیچینیه‌لرنی تفتیش ایتمك، مسلمانلرغه یکی زاقون پرایقته‌لری حاضرله‌مك، زاپروصلر یاصامق کبی شیلردر. آغرارنی مسئله‌دن باشقه‌سنده کچکنه فراقسیه‌ده بر گه حرکت ایتسه کرك.

مخبرلرمزدن:

•• تاشکنددن یازالر: «نوغای قورغان وشلاغی» دیگان اورنده معلم عبدالصمد افندینك اهلی «آفتاب» خانم اوشبو قش یکرمیدن آرتق قزوخاتونلرغه درس اوقو تدی وبرنچی آپریلده بونلرنی امتحان ایتدی. مجلس کـه یوزدن آرتق استاذ بیکه‌لر وباشقه خاتونلر کلمشی ایدی. بو خاتونلر وقزلر ایمان واعتقادلر طوغرو سنده امتحان ویردیلر، اوقوب ویازوب کورستدیلر. قرأن شریفنی تجـویدلاب اوقودیلر واوزلرینه کرکلی اولان شرعی حکملر حقنده جواب ویردیلر. امتحان کوررگه کلمش خاتونلر تحسین اوقـوب وآفتاب خانم‌گه خیر دعا قیلوب قایتوب کتدیلر.

•• «غولجه» شهرندن خلیـل افندی قارامیشوف یازادر: «غولجه» آسیا قطعه‌سنده بیوك بر شهر اولوب خلقلری قطای، مغول، دنکان، نوغای، سارت، تارانچه، کاشغر قوملرندن عبارتدر. بو نلر آره‌سنده ایسرتکیچ ایچمك، قمار اوینا مق وهر تورلی سفاهت میدان آلدیغی کبی یخشیلقلریده آغزغه واق صالو، ایشانلرنك آیاقلرینی اوبوگه محصور ایدی. شمدی حمدلر اولسون حرمتلو موسابا یوفلر اوز کیسه‌لرندن بر مدرسه آچوب «بوبی» دن عبدالمطلب اسمنده بر معلم کتورتدیلر. مدرسه‌ده اوطوزینیم بالا تر بیه ایتـله، بونلرغه آداب اسـلامیه واخلاق درسلری ویرله‌در.

بخاراده قزانلیلر جمعیتی

۹ نجی ربیع الاولده « بخارا شهرنده، « وقت »ده دفعه‌لرچه یازلمش دا ملا قمرالدین نك اشلرینی تیکشرر ایچون قزانلیلردن وباشقه کشیلردن عبارت (بارچه‌سی ۱۱۵ آدم) بر جمعیت بولمشدر .

بو جمعیتنك نتیجه‌سی حقنده اداره‌گه کوب خطلر کلدی . نظام‌الدین افندی ثابتف‌نك خبرینه کوره : « داملا قمرالدین طرفندن جیولغان آقچه دفتر بو ینچه بر ملك صوملاب بولوب ، شوندن قبرستان ایچون طوتولغان راسخودلر چغارلغاچ ، دا ملا نك قولنده ۱۵۰ صوم آقچه قالمشدر . اوشبو جمعیت بخاراده بر جمعیت خیریه آچارغه قرار بیردی » .

اما عالمجان افندی قزیلجاری دییور « قبرستان آلدیغی یر[illegible] داملا قمر الدین جمعیت اسمینه تأکید قیلدراچق یرده اوزاسینه تأکید ایتدر دیکی سببلی اون بیلدنبرو وفات اولان قزانلیلرنی کومارگه بای بولسه‌لر ۴۰ ـ ۵۰ صوم مصرف طوتوب اورن آلنه‌در؛ فقیر اولسه‌لر بونلر ایچون کوب مشقتلر بوله‌در ایدی . آخرنده بخاراده اولان شاکردلر اوشبو طوغروده بر جمعیت یاصارغه موفق اولدیلر . جمعیت ایسه داملا قمر الدین اشینی تفتیش ایدر ایچون یدی کیمسه‌دن عبارت بر کامیسیه انتخاب ایتدی ودفتر هم اوشبو کامیسیه‌گه ویرلدی .

دفترلرده کورلدیکینه بنأ بتون وار دات بخارا تنکه‌سی ایله سکز ملك تنکه ومصرف‌ده آلتی ملك بیشیوز تنکه‌در . کامیسیه‌نك رئیسی نیغولاتوفدر . آقچه‌ویرو جی آدملرنك کوبسی اوشبو دفترگه قید ایدلمادیکی معلوم اولدی ، همده اوز اسمینه یازدرمش باغچه‌نی جمعیت اسمینه کوچرتمك حقنده قمرالدین‌دن شول مجلسه یازو آلندی . صوکره اوزمزنك هر بر شهر مسلمانلرندن توبان قالدیغمزنی فکر لب الك ایلك بر جمعیت خیریه توزورگه دیه قرار ویرلدی وبونك ایچون پروغرام توزرگه طوقز آدمدن عبارت ایکنچی بر کامیسیه انتخاب ایدلدی » .

اوشبو حرکت « بخارا » ده برنچی حرکت دیناسه جائزدر ، انشأالله بوندن صوك آز آز اولسه‌ده عمومی ایشلر طوغرو سنده فکر وعمل ایله خدمت ایتوچیلر اولورلر . نقشبند، ابن [illegible] ، ابوحفص وبخاریلر مسکنی اولان بخارانك قبرستان روشنده طورمغی خصوصا اوشبو عصرده اصلا مناسب حاللردن دکل ایدی .

دوما اعضاسندن مکتوب

بز مسلمان دیپو تاتلرینه ، بزلرنی صایلامش مسلمان قارنداشارمزدن تورلی تلغرام وخطلر همده اوتنچ نامه‌لر کیله‌در. بعضیلری: «مسلمان دیپوناتلری‌نه ایشلاب یاتالر ؟ نه ایچون تریبوناغه چیقوب سو یلامیلر ؟ » دیه‌لر وبعضیلری‌ده بونك عکسنچه اوله‌رق : « نه ایچون تریبوناده سویلاب عمر اوزدره‌لر، ایشلگان ایشلری کورلمی ، بونده ایللرده بیوروقراتیه اوز کیفلرنچه قیلانه‌لر » بعضیلرده: « ملالردن پودپیس صوریلر ، شونی طوقتاکز » دیلر وبعضیلرده : « روس بایراملرنده کیبت یابارغه تکلیف ایته‌لر ، ملالر چینو ونیکلر اولغاچ حکومت آنلرغه ژالونیه ویرسون ! » دیه یازالر .

بویله‌مکتوبلرنك بعضیلرینه‌خصوصی صورتده جواب ویرلور ایسه‌ده هر برینه برام برام جواب ویرمك غایت مشکلدر، اوشبو مشکللکنی ینکلایتمك ایچون « وقت » غزته‌سی ایلان جواب ویرمکنی موافق کوردم . غزته ده یازلغان نرسه خط یازوب صوراغانلرغه‌ده وصورارغه یتشه آلماغانلرغه ده جواب اولور.تفصیل ایله جواب یازمق ممکن اولمادیغی ایچون جوابم طبیعی اجمالی صورتده اولور، فقط لازم نقطه‌لر یاشرون قالمار .

غ . دوما پادشاه فرمانی بوینچه غراف صولسکی اداره‌سی تحتنده اولان هیئت (کامیسیه) طرفندن توزلوب ، پادشاه طرفندن تصدیق ایدلمش قانون بوینچه حرکت ایته طورغان زاقوانوادتلنی اوچر بژدینیه (اداره) اولوب، شول قانوندن طشره‌غه چیقارغه اقتداری یوقدر . گرچه ۱۷ نچی اوکتابر مانیفیستنده : « دوما تصدیق ایتمگان نرسه ، یاکه دومانك طشنده ایشلانگان نرسه‌لر زاقون اولماز» دیه آیتولسه‌ده اول مانیفیست مضمونی بوکونه قدر عمل‌گه قویلدیغی یوقدر . خوجه‌لق غایب اولماسون دیه اسکی حکومت دوماغه صایلاو نظاملرینی تاراتدیغی کبی ایچنده اولان حرکتلرینه‌ده تارحدلر قویمشدر . اوشبو سببدن زاقونوداتلنی اولمش دوما اوزی تلامش نرسه‌لرنی وخلق احتیاجینه موافق اولان ایشلرنی زاقون ایتوب یاصی آلمای طورادر . بو ندن اوستون اوزی یاصاغان زاقون ایله اوزی راسپورادیتل‌ویا ایسپولنیتل اولوب خلق آره سنده اولغان اداره لرگه قاتناشه آلمیدر . بلکه ایسپولنیتلنی‌کوچ هنوز مینیستر وآنلر قول آستنده اولغان آدمینیستر انورلر قولنده قالاچق، دوما ایسه بونلرنك عمل‌گه قویوب قویلمادیغی خصوصنده یالکز کانترولق ایته‌چکدر . فقط بو کانترولق‌ده ده بیك کوب قید

وشرطلر واردر .

حاضرگی حاللرگه کوره خلق تیلاد یکی روشچه کانترو للق اولمای بلکه مینیسترلرنك کاغدلری آرقلی غنه کانترو للق ایته چکدر . اولدن همده ایکی دوما آره سنده چیقمش موقت زاقونلر ایله منسوخ اولمادقلری مدتده بیوروقراتیه همیشه عمل ایدوب طوراچقلردر .

دوما زاپروس یصاب ایشنی آچقانچه نه قدر کیمسه لر شویله موقت زاقونلر ، سیرکوله رلر موجبنچه محکوم اولوب طورا چقلردر .

بوکونگی حاللرگه کوره ، کوستر لمش پروغرام ایله دوما ایچنده گنه ایشلرگه ممکن اولوب ، خارجگه چیقوب مینیستر لر اداره لرینه قاتشمق وخلق ایله حکومت آراسینه کرمکدن مینیسترلر مانع اولوب طورالر .

مثلا : آچلرغه یاردم ایتوطوغروسنده صایلانمش کامیسیه خلقنك احتیاجنی هم تیزراك همده طوغریدن طوغری بیلور ایچون دیه معلومات صوراب زیمستوالرغه مراجعت ایتکان ایدی . بو معامله بردن بییوروقراتیه نك ناموسنه طوقندیقندن ، دیکر جهتدن ده طوغری خبر آلندیغی تقدیرده بعض چینوونیکلرنك سوءتصرفلری ظاهر اوله چغندن ، مینیسترلر باشلغی دوما رئیسنه تنبیهه نامه یازمشدر . زیمستوا لرغه ده تیوشلی معلوماتنی گوبیرناطور لرغه ویروب طورکز ، دیه بیوروب دو ماغه ویرمکدن منع ایلمشدر . بونی ایسه غزته لرده اوقومشدرسز . حکومت اوز کشیسنه البته اشانه در .

اوفا گوبیرناسنده آچلق وخسته لك بیك قاتیغ اولدی ، دیه خبر چیقدیغی صوك « ایستلاندسکی » ؤیتس گوبیر ناطور اوفا گوبیرناسینه کیلوب کندی . بونك حقنده اوفانك ؤیستنبك غزته سی « قوناقمی ، ریویزورمی؟ » دیه بر لطیفه یازمشیدی . فی الواقع مذکور ویتس گوبیرناطور قایتدیغی صوك : « غزته لرنك یازدقلری مبالغه ایمش » دیه داقلاد یصادیغی غزته لرده کورلدی .

دوما زاقونادانلنی اوچ بژدینیه دیمشیدك . دوماغه مینسترلر طرفندن حسابسز دییورلك زاقون لایحه لری ویر لدی وشونلرنی قارار ایچون تورلی کامیسیه لر صایلاندی . کامیسیه لرده ایشلا نوب تمام اولدیغی صوك دومانك عمومی صوبرانیه سینه عرض ایداوب تصدیق صوکنده ، کوبراك اعضاسی راحت سوبوچی گنرال وچینوونیکلر اولان غاسودار ستؤیننی ساویت که ویریله چك . آنلر شونی تأکید اینسه لر یخشی . اماقبول ایتمازلر ایسه دومانك نه قدر مشقتلانوب باصاغان زاقونلری بوش قالاچق . تأکیداینديکی

صورتده پادشاهغه عرض ایدلنه‌چك .
شوندن‌صوك زاقون اولوب چیقاچقدر .
بس بویله اولدیغنه حاضر بوکوندن
فلان ایش طوقتالسون . فلان زاقون
منسوخ اولسون دیه صورامق اورنسزدر .
یاکه دوماغه وارغان آدملر فلان نرسه‌نی
ایشلاسونلر وفلان تورلی زاقونلر توزو
سونلر دییورگه ایرته‌رکدر .
بتون مملکتنی آغلاتوب طورغان
ژایوننوی‌پولاژینیه ، اوسیلننوی آخرانه ،
ژایوننوی‌پولیژوی‌صود کبی شیلرنی اوز
گرته آلمادیغنده خصوصی ایشلرنی دوما
نه ایشلاتسون !
حقیقی قونستیتوتسیه‌بولوب‌ومینیستر
لرده دوما قاشنده مسئول اولغان‌وقته‌غنه
خلقنك مرادی یرینه کیلور . مینیسترلر
دوما قاشنده انابتلی اولمدیغی صور
تده اورنلرنی باشقه‌لرغه قالدررغه ، صا
یلاو قانونلری‌ده عمومی وتیگز هم‌ده‌خلق
ایله پارلامینتو آره‌سنده وپارلامینتو ایله
پادشاه آره‌سنده استینه‌لر اولمازغه ، هر
ولایتنك اداره‌سی صایلانوب قویلمش
حاکملرده بولنوب خلقنك‌ده‌اوز آقچه‌لری
اوزلرینه طوطلنورغه ، چینو ونیکلرده خلقلر
دن اوچ آلوچی دشمن اولمای بلکه
خلقغه یخشی خدمت ایدرکه تیوشلی ، ایشته
اوشبو وقته‌غنه خلقنك مرادی‌حاصل‌اولور .
مینسترنك دیقلارتسیه‌سنده وعده

ایدلمش شیلرنك ویرلمکلری شبهه‌لی اولد
یغی کبی کامیسیه‌لرگه مفسر ومجتهدلر
چاقروغه‌ده مانع بولوب طورالر . خلق
طرفندن صایلانوب یبارلمش وکیللرینه
خواجه قیلمقلری وکیللرنك خلق قاشنده
اعتبارلری آزایوغه سبب‌اوله‌چقدر . اوشبو
حاللرنی هیچ وقت خاطردن چیقاررغه
یارامیدر .
دوماده تریبوناغه‌چیقوب‌سویلاوچیلر
وسویلاودن صاقلانوچیلرنك‌حقیقی نیتلری
بزگه معلوم دگل . فقط بونده سویلاوچیلر
نك کوبراکلری کراینی اوکلر ایله کراینی
صوللردر . اورتالر آز سویلیلر . بونك
سببی ایسه بونلر دومانی پارلامینتو هیئننه
صاقلاب طوروب ، تار حدود ایچنه‌بولسه
ده بر آز ایش ایشلاب ، اوزلرینك
لیاقتلرینی‌کوسترمك ولازم‌حقلرینی‌ده تدر
یجی صورتده آلورغه طرشمق ، آوروپا
افکارعمومیسی‌حضورنده‌ده ایش ایشلما
کسزین یالکز سوز ایله عمر اونکارمك
هم‌ده دومانك‌تارالووینه سبب‌اولوب کور
لمکدن صاقلانمق اولسه کرك . بونلر ایسه
اگرده دوما تاراتلسه‌بونك مسؤلیتنی ارز
اوستلرینه آلمای بلکه حکومت‌اوستونده
قالدرمقنی نیت ایتدیکلری ظن اولنور .
بونلر لازم‌کلدیکی‌وقت بر وایکی کیمسه‌لردن
سوزسویلاته‌لر واکثرعمرلرینی کامیسیه
لرده ایش ایشلاب اونکاره‌لر .

صوللر بو دوماغه اخلاصلری اولما دیغی وکیك حقوقلی اوچریژدینیه طلب ایتدیکلری سببندن دومانك اوزاق طور وینه مراق ایتمیلر . بلکه سویلکان سوز لری استیناغرافده یازلوب خلق آره‌سینه تارالسون ، خلق‌ده بونلرنی اوقوب کیله جك کون سیاستنه حاضرلنسون دیسه‌لر کرك ، فقط کامیسیه‌لر ایشلرنی بو سوز لرگه قاراب توگل، باسکه اوز فکرلرینه کوره ایشلیلر ، کوب وقت بتونلای آز سویلامش پارتیه مرادینه موافق ایش ایشلیدر .

کراینی اوکلر بودومانی « کرامولنی » یاکه « ژیدوفسکی دوما » دیه تحقیر ایدوب نیچوك بولسه‌ده تاراندروب چن روس دوماسی یصاب حکومت مستقله‌که منقاد ایتدرمك فکرنه‌لردر . اوشبو سببدن عمرنی ایشلکسز وسویلاب اونکاروچی ایتوب کوستررگه قصد ایته‌لر هم‌ده اوشبو نك ایچون نیوشسز سوزلر ومعناسز جداللر چیقاره‌لر .

« روسسکی ویدومست » غزته‌سی ریداکتورینه خدمت یوزندن رودیچوف عرضه‌سی بوینچه دوما اعضالری آیاق اوستون طورمشلر ایدی. ایکی اوچ کون صوك شوکا مقابل اولمق قصدیله سیاسی تیرروریستلر طرفندن اوترلکان غوردا وایلر ایچون آیاق اوستنه طوررغه پور شکیوبچ عرض ایتدی .

بونك بویله رخصتسز معامله ایتووی ایچون پریدسیداتیل شلنه ایتدیکنده پریدسیداتیل‌گه ادبسز معامله‌ده اولندی ومجلسدن طرد قیلندی . اوشبو وقت « ژیدوفسکی دوما » دیه چیقوب کیتدیکی وبعض منیسترلرده دیه‌ونستراتسیه ایتب چیقدقلرینی غزته‌لرده اوقومش اولورسز.

دومانی قودررغه چاره تاباآلمای عاجز اولدقلری صوك تیرروریستلرگه بیان نفرت ایدرگه صوراب اوکلردن ۳۰ امضا ایله زاباؤلینیه ویردیلر ، بوندن مقصود لری ایسه پارتیه‌لر آره‌سینه منافرت صالمقدر . اگرده نفرتِ بیان ایدلسه حریت طرفدارلری دومانی دشمن کوره‌چکلر ، بیان ایدلماسه تیرروریست، ریژالوتسیو نیرلر دوماسی دیه دومانی تاراتورغه طریشه‌چقلردر. روسسکی سایوز طرفندن هر یردن دومانی تاراتورغه صوراب پادشاه غه تلغرامله ویرلدیکی یازلدی . اوشبو نلرنی سیزوب کادیتلر سوزدن صاقلانالر .

بزم مسلمان فراقسیه‌سی ، اوز طر بندن سویلارایچون برگنه کشی صایلاب چیقا روب سویلاتونی موافق کوردی . اوشبو سببدن تریبوناغه چیقوب سویلاوچیلرمز آزدر . فرانسیه ایسه ممکن قدر کامیسیه ده ایشلامك ایله مشغولدر .

حکومت‌گه خلاف پارتیه‌لرگه قوشلماو لری حقنده ملالردن امضا صورالمق اونکان

ییل سنتابرده چیقمش سیرکواه‌رگه کوره‌در.
بو خصوصده بلکه دوماده سوز بولور.
ملالر حقیقت حالده چینو ونیکار اولما
سه‌ده گوبیرنسکی پراؤلینیه طرفندن تصدیق
ایدلولری سببلی داخلیه نظارتنه تابعلردر.
اوشبو جهتدن بونلر حقنده چینو ونیکلر
معامله‌سی قیانه‌در. بوندن خلاص اولمق
ایچون بزم ایچون آفتانومنی دوخاونی
اوپراؤلینیه کرك. خلق اختیارنه اولمش
وشریعت‌که بنا ایدلمش محکمهء شرعیه‌لر
ضرور. روحانی وعلمی خادملر اوشبو
شرعی محکمه‌لرگه گنه تابع اولورغه ومحلی
مأمورلر آپیکالرندن تمام بر چیتده طورر
غه تیوشلی. شوکا قدر ایسه حکومت همیشه
اوزی ذله گانچه ایشلاب طوراچقدر.

اوشبو مقصودلرغه ایرشور ایچون
خلق اوز پراوالرینی اوزلری بیلورگه
وشول پراوالری بوینچه اوزلرینی بیلی
آلورلق بولورغه تیوشلی. یوقسه دوماغه
بر آز کشی صایلاب یبارو بده شونلرغه
اشانوب طوروده کوب معنا بولماز. دوما
ده اولان وکیللر خلق سوزینی شول وقت
سویلارلر، شول وقت خلق فائده‌سینه
خدمت ایته آلور، اگرده وکیللرنی صا
یلاب یباروچی مؤکللر (خلقلر) اوزلری
بر اتفاقده بولوب سعی وغیرت ایتسه‌لر.
بونده اولان بیشیوز خلقنك سوزی قوتلی
بولور ایچون یوز ملیون خلقنك سوزی
قوشلورغه حاجتدر.
حکومت هم «البتده بن خلق قایغو
سنی قایغرتام» دیبور. لکن خلق قایغو
سنی قایغرتور ایچون خلقنك احتیاجنی
تحقیقلب بیلورگه تیوشلی. اوشبو وکیللر
نك سوزلری، طلبلری درستندنده خلق
سوزیمی وطلبیمی؟ بونی ده بیلمك لازمدر.
خلق طلبی ایله وکیللر طلبی بر اولور،
اگرده آره‌ده مانعلر بتسه. دکیز طولقننه
قارشی وارمق قبیلندن حکومت هم قارشو
بارونی معقول کورماز. یایسه خلقنك
جمله پراوالرینی رعایت ایدر، یاکه
اوزکز تیلادیککز کبی اوچریژ دینیه‌لر
یصاکز، دیبور.

بنم ملاحظه‌لرم بو قدردر. جمله
مکتوب وتلغراملر مسلمان فراقسیه‌سینه
ویرلدی. فراقسیه بوزرغه جواب ویره‌چکدر،
فراقسیه‌دن تریبوات ایدرسز. فراقسیه
بیوروسنده یدی آدم چلین اولوب،
آنلر مذاکره ایدرلر ونتیجه‌لرینی‌ده
آکلاتورلر.

بن کندیم فراقسیه‌ده چلین اولسه‌م
ده بیوروده چلین دگل. بنم وظیفه‌م ایسه
اسمه کلمش مکتوب وتلغراملرنی بیوروگه
تابشرمق وخاطرارینه توشره طورمقدر.
مسلمانلرنك دینی مسئله‌لری حقنده
اولان پرویکته‌لر مینیسترلر طرفندن دوما
غه کرتلدیکی یوقدر. مسلمان اتفاقینك
ادارهء مرکزیه‌سی اعضالرندن بیش کشی
کامیسیه صایلانوب فراقسیه کامیسیه‌سی
ایله برگه ایش قیلونی مناسب کوردیلر.
بیشدن باشقه‌لری قایتوب کیده‌چکلردر.

امام محمد صابر الحسنی
اوفا گوبیرنا سی وکیلی

چیت اسلاملر معیشتندن

هندستان مسلمانلری اوزلرینك تاوشلرینی بتون دنیا خلقینه ایشتدرر وانکلیزلرنك جبرلرینی تعریف ایلر ایچون بیوك بر شرکت ترتیب ایدوب هندستانده « لکانو » شهرنده انکلیز تیلنده نشر اولنان کونلك « دالی تلغراف هندیه » اسملی غزته‌نی صاتوب آلوب ، اوزلری تاراتورغه باشلامشلردر . اوشنداق « الحبل المتین» اداره‌سی طرفندن چیقمقده اولان انکلیزچه « ملت ودولت » اسمنده اولان غزته‌نی قوتلندرر ایچون ایکنچی بر شرکت ترتیب ایدلنه‌در .

ترکیه دولتی اوزینك عسکرلرینه هر آیده اوچ مرتبه درس ایتولمك ایچون طبی مدرسه‌نك استاذلرینه حفظ صحت هقنده کتاب یازارغه بیورمشدر . بوندن مقصود ایسه عموما عسکرگه صحت قاعده‌لری اوگره‌توب ممکن قدر سلامت لکنی صاقلامقدر .

بو کون‌گه « استانبول » شهرنده عمومی اولغان مال صویه تورغان یر یوق ایدی . شمدی شهر دوماسی اون اورنده ذبح خانه (صویا طورغان یر) حاضرلیدر ، بونك ایچون حاجت آقچه‌نی بورچغه آلادر .

ایران پارلامینتوسی ، مملکت قانونلرینی توزرگه لایحه ترتیب ایتمك کامیسیه‌سنه سعد الدولة ، آقاسید حسن تقی زاده ، مشاور الملك ، الحاج امین العرب ، الحاج سیدنصر الله ، مستشار الدوله وغیرلرنی صایلامش همده استفاده ایدر ایچون آوروپا دولتلری قانونلرندن ٦٠ جلد مقدارنده قانون کتابلری کتورر گه اولمشدر . فقط ایران قانونی هر نه قدر آوروپا قانونلری ترتیبی ایله یازلنور ایسه‌ده ایرانده اولان قانون اساسی ایله قرآن شریف وسنت گه موافق اولنه‌چقدر .

ترکیه دولتی ابتدائی مکتبلرده داخلی قسم اولمقنی منع ایتمشدر . (قونوب یاتوچیلر وآشاب ایچوب طوروچیلر ، اولمای ، یالکز یوروب اوقور ایچون گنه بولادر) .

شام کروانی حجازدن قایتدیغی وقت تیمر بولدن قاتمش ودوه ایله ٢٠ کون یوورله‌چك مسافه‌نی ایکی تاولکده یورمشدر .

داخلی خبرلر

•• اوشبو کونلرده پتربورغده مسجد اورنی آلمق فکرنده‌درلر. پالقاونیك عزیز افندی دولتشین بو خصوصده مخصوص بخاراغه واروب امیر حضرتلرینه مسجدنك پلانلرینی کورساتوب قایتمشدر. ایشدلدیگنه کوره امیر حضرتلری اورن آلفانده زاداتقه بیرر ایچون ۵۰ مك روبله آقچه یبارگان وقالغاننیده یباره‌چکدر. مسجد صالو قامیتیتی‌نك اوز قولنده حاضرنده ایکی یوز مك صومدن آرتوغراق آقچه سی موجود اولوب باکودنده برر یوز مك صوم کیلووی امید ایدلمکده‌در.

•• داخلیه مینیسترینك ۲۳ نچی مایلرده مفتی‌نی برنیچه آدم ایله پتربورغگه مسلمان ایشاری حقنده کینکاشکه چاقرو خبری سویلانمکده وبر طرفنك مسلمانلریه بولای باروب مینستر ایتاگی تیره سنده یوررگه راضی بولماینچه مسلمان ایشلرینك دوماده قارالووینی طلب ایه‌چکلری ایشدلمکده‌در.

دوماتیره‌سنده

•• « بیان‌الحق » ده ترکستان دیپوتاتلر ینك قزان وکیلی اولان صدری مقصودفدن شکایتلری باصلمشدر. ترکستان دیپوتاتلری اول، صدری افندینك پریزیدیومغه کردیگنه بیك شادلانه‌دقلرینی، هرتورلی کامیسیه‌لرگه اوزینی اعضا ایتوب صایلاب آندن کوب فائده‌لر کوتدکلرینی لکن آلداندقلرینی سویلیلر. شویله که: فینا نسووی کامیسیه‌ده، ترکستان خلقینك چیکدن طش کوب نالوغ توله‌دکلری سویلا نگانده، بعضی روسلرده بونی آزایتو کرك دیگانده صدری افندی ترکستان مسلمانلری فایده‌سنی کوزه‌تماینچه، ایسکیچه قالدرو یاقلی بولمشدر. مذکور شکایتکه کوره: صدری افندینك مناسبتسز حرکتلری بونك ایله گنه بتمایدر.

مثلا، مسلمانلرنك، اوفا گوبیرنا سنده اورادنیك طرفندن بربباشقردنك اوترلووی حقنده‌غی زاپروسلرینه‌ده صدری قول قویمامشدر. ترکستان دیپوتاتلری صدری افندینك اشلرینه بیان نفرت ایدرك، قزان‌ویبورشیقلرینك ده‌پروتیست ایتولرینی وکیل‌چك صایلاولرده رتلیره‌ك کشیلرنی صایلاولرینی اوتنه‌لر.

نه‌اوچوندر مسلمان دیپوتاتلری صدری افندیدن برده رضا بولمایلر. مثلا: اول سیکریتار معاونی بولوب صایلانغاچده

اعتبارلی دیپوتاتلر مزدن برسی اداره‌مزگه بیك درست اولارق: پریزیدیوم اعضالرینك صدری‌دن باشقه همه‌سی‌ده یارارلق کشیلر دیه خبرویرمش ایدی. «بزنك انمز...» بوکانه جواب بیرر ایکن؟

◆◆ دیپوتات «زورابایف» غه (س. دیموقرات، ارمنی) دوماده‌روس عسکرلرینی تحقیری ایچون بعض عسکرلر آچولانوب آنك زاغرانیتساغه کیتووینی طلب ایتکانلر.

◆◆ ترودا‌وای غروپپانك ۸ اعضاسی غروپپادن چقفانلر.

◆◆ دوماده‌غی صول فرقه‌لر، غالووین نك صوللرنی سوزدن طوقتانوب زامیچانیا یاصاووینه ودوماده‌غی برس. دیموقراتنك روس عسکرلرینی یامانلاغانندن صوك اسطالیپین ایله حربیه مینیسترینه باروب دوما اسمندن عفو اوتنووینه پروتیست ایتمشلر وغالوژین نك رئیسلکدن توشوون طلب ایتکانلر. لکن کریستیان دیپوتاتلری غالوژین نی حقلی طابوب، صوللرنك فکرلرینه قارشی کیله‌لر.

◆◆ دوما رئیسینك ایبداشی «پازنانسکی» زاغرانیتساغه کیتکان.

چیت مسلمانلر معیشتندن

هندستانده «علیکده» شهرنده اولان اسلام کلیه‌سی حقنده «وقت» ده کوب شیلر یازلدی. بو کلیه ایسه بو کونده مسلمانلرنك الك مشهور مدرسه‌لرندندر. بونده فن اوقوتوچی ونظارت خدمتلرنده طورچی بر چوق انکلیز مدرسلری وناظرلری واردر. ایشته اوشبو انکلیز تدبیرلرینه رضا اولمادقلری سببندن کلیه شاکردلری اونکان فیورال باشلرنده زاباستاوایت ایتدیلر ودورتیوز شاکرد برلکده کلیه‌دن چیقوب کندیلر واگرده کلیه اصلاح ایدلمیه‌چك ایسه تکرار قایتوب کرمیه‌چکلرینی اعلان ایلدیلر. هندستانده اولان افکار عمومی وغزته‌لر انکلیز مدرسلرینی عیبلی اینه‌لر وشاکرلرنی حقلی کوره‌لر. ایشنك عاقبتی نه اولجغی معلوم دکلدر.

مبعوثان مجلسی آچوب وکیللرنی جیمادیغی ایچون ترکیه‌دولتنی خصوصا سلطان عبدالحمیدنی انتقاد ایدوچی غزته‌لرنك الك قاتیغ قچقروچیسی انکلیزلرنك «تیمس» غزته‌لریدر. فقط مصر مسلمانلری، مصر ایچون پارلامینتو آچارغه صورادقلرینی کوردیکنده مذکور حقانیتلی تیمس مصرلیلرنی اورشورغه وادبسزلر دیه خاتونلر قبیلندن تیرگارگه باشلامشدر. انکلیزلرنك وعموما فرنکلرنك عدالت

وانصافلری ، طوغریلق وحقانیتلری اوز فائده‌لرینی کوز اتمکدن عبارت ایدیکی معلومدر .

مصرده اولان جامع الازهر مثالنده بیوك وشاکردی کوب اولان مدرسه‌لر دن بری « تونس » ده اولان « جامع زیتونه » مدرسه‌سیدر . ایشته بونده اولان شاکردلرده اوزلرینك سکز یوز بیلدن بیرو بوروشوب یاتمش یرلرندن طوروب چیقدیلر ، سیاسی ، دینی وعلمی اوله‌ق اوزره « جامع زیتونه شاکردارینك جمعیتی » اسمیله بر جمعیت تشکیل ایتدیلر . بوندن مقصد ایسه اسلام قارنداشلکینی ترکزمك ، دین اسلامنی اولکی صافلغینه قایتارمق ، اوقولنه‌چق علملرنی دخی میدانلاشدرمق ، بربرینه مادی ومعنوی صورت ایله یاردم ویرمك وغیرلردر .

هندستانده اسلام مکتبلرینی ودرسلرینی اصلاح ایدر ایچون تشکیل ایدلکان بر جمعیت واردر . « تعلیم جمعیتی » اسمنده اولان اوشبو جمعیتنك صوك بر مجلسنده قرار ویرکان ماده‌لری جمله‌سنك اوشبو ماده‌لر وار :

١) هندولرنك مکتب ومدرسه‌لرینه ویرکان نسبت ایله هر یرده اولغان اسلام مکتبلر ومدرسه‌لرینه حکومت اعانت ایتسون !

٢) اکسفورد وکمبردج جامعه‌لری مثالنده هندستان مسلمانلرینه مخصوص اوله‌رق حکومت طرفندن بر جامعه تأسیس ایدلسون ! .

٣) ابتدائی درسلر هر یرده آنا تیلنده اولسون .

٤) بربر سبب ایله مکتب ومدرسه درسلرینی تمام ایته آلمای چیقمش آدملرگه هم علمدن الوش ویرمك ایچون آوروپا دارالفنونلرنده اولدیغی کبی هر شهرلرده تعطیل کونلرده پرافسورلر طرفندن فنی وادبی درسلر خطبه روشنده اوقولسون !

٥) تاریخ درسلری غایت فائده‌لی اولدیغی سببلی مکتب ومدرسه‌لرده اوقوله‌چق تاریخ درسلری اصلاح ایدلسون !

٦) علیکده جامعه‌سی هر براوقورغه قصد ایدوچی اسلام شاگردلری ایچون آچیق طوتلسون !

١٣٥ نجی نومیر « وقت » ده اولان « ناجیه » مکتوبی عربی چیت جریده‌لر طرفندن گوزل براسلوب اوزرنده ترجمه ایدلنوب تارالمشدر که حتی اصلندن کوب مرتبه لذتلی چیقمشدر .

مصرنك الك بیوك تیاترولرندن اولان « دارالتمثیل العربی » ده روسیه‌ده اولان آچ مسلمانلرغه یبارمك ایچون شیخ سلامة الحجازی اداره سنده اولان شرکت تیاترو اوینامشدر . حاصل اولمش ٧٨ آلتون (٧٨٠ صوم) نی تیوشلی کامیسیه‌که طابشروب آز کونلدن دخی اوینایا چقلرینی وعده ایتمشلردر . شمدی روسیه

مسلمان آچلری ایچون مصرده جیولمش اعانتنك جمله‌سی دورت مك‌صوم مقدار نه‌در .

تونس مسلمانلری دنیاوی هنرلرده توبان قالدقلرینی کوروب اگرده بو حال اوزرنده دوام ایتسه‌لر چیتلرنك آیاق آستلرنده ایزلوب منقرض اوله‌چقلرینی شبهه‌سز بیلدیکلری سببندن چیت تیللر وشونکله برابر هر تورلی هنر وکسبلر اوگرنور ایچون « مدرسهٔ خلدونیه » اسمنده بیوك بر هنر مدرسه‌سی تأسیس ایتدیلر . اوشبو مدرسه ایسه اسلاملرغه یکیدن جان کرتوب ، اقدام وحرکت ایته باشلاولرینه سبب بولمشدر . اوشبو کونلرده تیری ، یون ، یاباغه سودای قیلور ایچون زور بر شرکت وجوده کتوروب ایش‌که کرشمشلردر .

دوما اعضاسینه‌یبارلمش مکتوب

محترم شاهبال افندی سیف‌الدینوف جنابلری !

۳۰ نچی مارت تاریخلی مکتوبکز ده : بعض یرلردن ویبورشیقلك حقی خاتونلرغه ویرلماسون ! دیه یازدقلرینی خبر ویرمکده‌سز . شونك ایچون اوشبو مکتوبی یازارغه مجبور اولدم . الله تعالی (وشریعت) طرفندن بولماغان تارلقنی مسلمه‌لرگه کوچلاب صالمق مصلحت کورلمیدر . خاتونلر صایلاو حقینه مالك اولسه‌لر ، صایلانو (ویبورشیق) اوامقفه هم اهللردر . آنلرنك وکیله بولمقلرینه شرع وعقل جهتنچه مانع یوقدر . شونکچون صایلاو حقی ایله برابر صایلانو حقی ده ویرلسه ایدی .

صایلاو حقندن محروم قالمقك نه‌قدر الوغ ضررلر بار ایسه صایلانو حقندن محروم ایتمکك هم شول قدر جبر ، ظلم وآنلره خیانت اوله‌چقدر .

خاتونلر کندیلرینه عائد شیلرده حقلرینی بالذات اوزلری یاکه وکیله‌لری آرقلی طلب ایدرکه واوزلرینه تیوشلی ایشلرگه کرشورگه وفکرلرینی‌ده بیان قیلورغه شرع وعقل مساعده ایته‌در . خاتونلر ، قاضیلر ، محکمه‌لر وحاکملر حتی پیغمبر علیه‌السلام حضورنده طوروب اوز حقلرینی طلب ایتمکده اولنمشلر واولنورلر .

باشقه ملتلر خاتونلری مالك اولغان حقلر دن شریعت مساعده ایتمش حقلرینی اولسون آلمقدن مسلمه‌لری محروم طوتمق ظلم و مستبدلکدن باشقه اولماز .

دوماده خاتونلر حقنده مخصوص زا قونلر وضع ایدلنه‌چکی طبیعیدر. هر طائفه اوز حاجتلرینی ، اوز فائده وضرر لرینی غیریلردن آرتق بیلدیکلری معلوم. بناء علیه اوزلرینه دائر زاقونلر قویلد یغی وقت خاتونلرنك شونده بولنوب طور مقلری لازمدر.

زخرف سوره‌سنده اولان « اومن ینشاء . . . » آیت کریمه‌سی خاتونلرنك وکیله انتخاب ایدیلوگه حقلری اولمادیغینه دلالتی یوقدر . انسان العیوندن نقل ایدلمش حدیث‌ده دلیل اوله بیلماز. زیرا حدیث لازم طریقی ایله ثابت اولدیغی تقدیرده‌ده آنلرنك وکیله اولورلق مرتبه ده عقللری یوق دیمك آکلاشلماز .

عقللرینك ناقصلغی تکلیف ساقط اولووینه اثری اولماز ایسه وکیل قویمق ووکیله اولمق حقنده نه یوزدن اثر ویرر؟ حدیث شریف صحیح اولدیغی تقدیرده‌ده مؤول اولور. مثلا ایرلر جنسنه پیغمبرلك وظیفه‌سنی تحمل ایده‌چك صورتده عقل ویرلدیکی حالده خاتونلرده اولان عقل بودرجه‌دن ناقص دیمك اولور . دینده کیم دیمك‌ده بعض امور دینیه‌ده بعض وقتلرده کیمتوامش دیمکدر .

محمد صابر رحمتوف

« اورسکی » شهرنده امام ومدرس.

مخبرلرمزدن:

◆◆ « یارکند » دن « منادی » یازه‌در: « وقت » نك ۱٤۵ نچی نومرنده بر آدم « یارکند» ده مسجد آزلغندن زارلانوب خط یازغان ایدی . بن ایسه بو شهرده مسجد کوب بولوب مکتب یوقلغندن شکا یت ایته‌من. یارکند- ۱۰ - ۱۲ مك مسلمان دن عبارت اولان کچك بر شهرده دورت بیش زور جامعلری اولوب، بیش وقتلی مسجدلرنك صانی حسابی یوقدر. هر پوچما قده برسی طابلور .

اما شول مسجدلرنك اوندن برسی قدر بولسون مکتب مدرسه یوقدر . حال بویله ایکن مسجد کوبایتوب آنده ایمان بلماز نادانلرنی طوتدرودن نه فائده چغار ایکن؟ بزنك ناچارلغمزنك باش سببی مسجد کوب بولوب‌ده مکتبك یوقلغیدر .

ترکیه ویاپونیا

بر وقتلر نه سببدندر ترکیه ایله یاپونیا آره‌سنده بر مناسبت وار ایدی. ترکیه طرفندن یاپونیانی زیارت قیلور ایچون یبارلمش « ارطغرل » پاراخودی یاپون صولرنده باتوب هلاك اولدیغنده بتون ترکیه وبتون یاپونیا (هم بتون مسلمانلر) بونك ایچون حسرتلی اولدیلر. « ارطغرل » دن خلاص اولوب قالمش ترك عسکرلرینی یاپونیا اوز کیمه‌لری ایله «استانبول» غه اوزاتدی. «سوشیما» قهرمانی اولان آدمیرال « طوغو » اوشبو وقت استانبوله کلوب ترکیه‌ده خاص قوناق اولوب نیچه کونلر یاتدی، ترکیه‌نك عرف وعادتلرینی کوروب آشنا اولدی.

« طوغو » اوزینك کیمه‌لری ایله یاپونیاغه قایتوب کتدیکندن صوك ترکیه ایله یاپونیا آرسی یراقلاشوب صالقونلانورغه باشلادی وتمام مناسبتلری اوزلدی (بو نك سببی ایسه ترکیه استبداد طرفنی طوتوب، یاپون حریت یولینه کردیکیدر). ترکیه ایله یاپونیا بر برینه مناسبتسز دولتلر حکمنده اولوب قالدیلر. فقط روس — یاپون محاربه‌سی وقتنده مانچژوریاده اولان محاربه‌نی کوروب بوریر ایچون ترکیه طرفندن « پرتو » پاشا اسمنده بر ذات یاپونیا گه یبارلدی. اوشبو سببدن یاپونلر ترکیه ایله بر وقتده مناسبتلری اولدیغنی خاطرلرینه توشردیلر. لکن بو نك ایله گنه آراده مناسبت ودوستلق حاصل اوله آلمادی.

صوك کونلرده گویا یاپونیا بوکون، بو کون بولماسه‌ده یارین مسلمان اوله چق دیه دنیاغه بر خبر تارالدی. اوشبو سببدن بتون دنیانك کوزی «توکیو» ایله یاپونیانك ایمپراطوری طرفنه صوزلدی. اوشبو واقعه هر نه قدر ترکیه ایله یاپونیا آراسینه مناسبت تحصیل ایتمه آلماسه‌ده بتون بتونه اثرسز هم قالمادی.

یاپونلر چوق عقللیلر وزیراکلردر. اوچیوز ایللی ملیون اولان مسلمانلرنك کوکللرینی اوز طرفلرینه تارتمق سیاسی وتجاری ایشلری ایچون فائده‌لی ایدیکنی گوزل آکلادقلرندن شوبله بر خبر چیقار دیلر. استانبول ایله‌ده یواش یواش مناسبت پیدا ایتمك لازم ایدیکنی سیزوب بونك چاره‌لرینه کرشدیلر. اوشبو سببدندر که استانبوله یاپونیا طرفندن دائمی صورتده ایلچی قویلمق مسئله‌سی چیقدی. سلطان بونی نعمت بیلوب باش اوستینه قبول ایتدی، فقط یاپونیانك مسلمان اولمه سی سلطان وایش باشنده اولان توره‌لر ایچون مطلوب دگلدر. زیرا استانبول سلطاننی بو کونده خلیفه دیه حساب ایدوچی مسلمانلر، حقیقی اسلام قاعده‌سنه بناء دگل (حقیقی اسلامده خلیفه ایچون بر چوق شرطلر واردرکه بونلر بو کونده استانبول سلطاننده وترکیه دولتنده یوقدر

لر . بو جمله‌دن : دولت مشورت اصولنه بولورغه تیوشلی) بلکه بو کونده اسلام دولتلری آراسنده آنك مرتبه‌سنه ایکنچی بر پادشاه ودولت اولنمادیغی ایچون گنه‌در . یوقسه حاضرگی سلطاننك وترکیه دولتینك خلافت مسئله‌سی ایله بر مناسبتی ده یوقدر .

سلطان عبد الحمید غایت زیراك ودور اندیش اولدیغی جهتله بیله‌درکه : اگرده یاپونیا مسلمان اولورسه خلافت منصبنی قوت وحریت ، علم ومعرفت طوغرولرنده دنیانك برنچی دولتینك ایمپراطوری آلاچقدر . اوچیوز ایللی ملیون مسلمان بالاتفاق میقادو کولگه‌سینه صغناچقلردر . ایشته اوشبو سببدن سلطان جنابلری وترکیه‌نك اولوغ مأمورلری استانبوله یاپونیا ایلچیسی اولمقنی غنیمت بیله‌لر فقط مجوسی اولان یاپونیادن اولمق شرطیله !

ترکیه دولتی اوشبو مرادنی یاپونیاغه آچیقدن آچیق اعلان ایتماسه‌ده اوزینك معامله‌لری ایله آکلاته‌در . کچن‌سنه «تو کیو» ده آچلمش « تدقیق ادیان » مجلسنه ترکیه طرفندن وکیل ببار لمکسزین قالووی اوشبو نقطه‌غه مبنی ایدیکنی جهان خلقی آکلادی .

مع ما فیه یاپونیا طرفندن استانبولده وترکیه طرفندن توکیوده دائمی ایلچی بولندرمق مسئله‌لری حقنده سویلاشدیکلری سیاست عالمنده اشانچلی صورنده روایت ایتولنه‌در وبو ایشنك هم میدانه چیقووی‌ده امیدلیدر .

«الحبل المتین»

◆◆ ترکستان دیپوتاتارینه اوز خلقلرندن تورلی نافازلر کیلوب طورمقده اولوب کوبسی احکام شرعیه‌نی بورتورگه رخصت آلو خصوصنده ایکن . برسینه کیلکان نافازده سودا خدمتکارلری حقنده : اوزی صاتوچیلق ایتکان کشیگه هیچ بر آغرانیچینیه بولماسون . اول تلاسه تونی کونی سودا ایتارگه اختیارلی بولسون ، پریکاشچکلرنك خدمت وقتی ۱۲ ساعت اولسون ، حکومت اوچریژ دینیه‌لرنده اولغانلرنك ۹ ساعت اولسون دینلمشدر .

هندستان .

هندستان گازیته‌لرنده‌هندفاکیرلرینك (کاهنلرینك) سوزلری کوب یازلادر . بو کاهنلرنك غائبدن بیرگان خبرلرینك یوزدن طوقسان طوغزی خطا چقسه‌ده ، یوزده برسی طوغری کیلمی‌ده قالمیدر .

اوشبو (۱۹۰۷) سنه‌نی کاهنلر بیك ناچار برسنه ایتوب کورسه‌تلر . گویابو سنه هندستانده طاعون حددن تجاوز ایتوب بیك کوب کشی هلاك بولاچق . قوری بیرده کوب اولترشلر ، وصوده عسکری صوغشلر کوب بولاچق . بر نیچه بیرده بیك قاتی زلزله‌لر بولاچق .

آنگلیه مملکتینه بو سنه سیاست جهتندن بیك زور کیمچیلك ایرشه‌چك .

مارت باشندن بیرلی هندستانده هر کون دورت بیش مك کشی طاعوندن اولوب طورادر . الله تعالی اوزی بو بلانی دفع قیلسون . دیمك کاهنلرنك سوزلرینك اوّلکیسی طوغری کیله یازدی . اورتاده غیلری قالوب ایك صوکغیسی طوغری چقسه ، ضرر بولماس ایدی .

آفغانستان .

آفغانستان امیرینك هندستاننی زیارتینه قارشی آنگلیه‌نك هندستانده‌غی سرعسکری گینیرال (کیچنیر) آفغانستانغه کابول شهرینه کیلوب حضرت امیرگه اعادهٔ زیارت قیلاچق ایمش .

لکن گینیرال کیچنیر مصرده وقتنده سودانده خرطوم شهری جوارنده مهدیلك دعوا قیلغان (شیخ محمد احمد) افندینك قبرینی قازتوب گه‌وده‌سینی تیرسکه طاشلاتدیغی صاچ وطرناقلرینی آنگلیه‌نك عسکری موزیینه یوللادیغی بوتون دنیا مسلمانلرینك کوکلینی جراحتلمش ایدی .

غیرتلی آفغانستان مسلمانلرینه‌ده بو خبرنك ایرشو احتمالندن وبعض مریدلر اوشبو آچو ایله کیچنیرگه برضرر کیترو خوفندن بر آز شبهه‌له‌نه‌لر ایمش .

دوماده دین مسئله‌سی

مسلمان اسییزدی . فراقسیه . ترجمه‌لر.

مسلمان فراقسیه سنده دین کامیسیه سی حکومت طرفندن دوماغه کرتلگان زاقون پرایقته‌لرینی اوقوب توشونگاندن وحکومتنك باشقه دینلر حقنده غی فکری برده خلق تلا گانچه بولماغاننی کورگاندن صوك مسلمانلرغه متعلق مسئله لرنك کوبسنده دوما اعضالرینك اوزاری طرفندندغنه بر قرار ویرلونك مشکل اوله جغنی و بو خصوصده مسلمان خلقی نك اوز فکرینی ایشتوهم دوماهم حکومت که شونی ایشتدرونك موافق واثرلی اوله جغنی ملاحظه ایدوب مسلمانلرنك علما و ضیالیلرندن مرکب عمومی بر اسییزد یاصالسه وشونه دوما اعضالری ایله برلکده اوشبو مسئله لر مذاکره ایدلسه نیچك بولور ایکن دیگان فکرگه کیلدی . بونك ایچونه اوز طرفندن هر گوبرنادن ایکیشر علمأ، ایکیشار اوچار ضیالی وبرر ایکیشر سوداگر جیولسه و بو اسییزده پتربورغده اولسه معقول بولور کبی طابدی همده ۲۳ نچی مایده مینسترنك دین اشلری ومکتب مسئله‌لری حقنده برنیچه کشی ایله مفتی نی پتربورغه چاقره جغنی ایشیدوب ومسلمان دین اشلر ینك آنداین کانسیلاریه ومینیستر آرقلی اوتولرینی موافق کورمایوب خلقنك اوز وکیللری طرفندن مذاکره ایتلووینی مصلحت کوردی ، واوشبو فکرینی ۱٤ نجی آپریلده فراقسیه‌نك عمومی جمعیتنه داقلاد ایتدی . بو خصوصده فراقسیه ده بیك شدتلی روشه بحث باشلایه‌رق دیپوتاتلر نك بر قسمی مثلا : خان خایسکی ، خاص محمدوف ، مهدییف لر : دین مسئله سی اول قدر مهم دگلدر ، آنك ایچون اسییزد یاصارغه اصلا لزوم یوقدر ، بو خصوصده بتون مسلماننك فکری معلومدر ، هرقایو سی ایرکنچیلك صوری ، بزبونی اسییزدسزده بیله‌مز ، حتی بو خصوصده اسییزد یاصاب دنیا قوزغاتوب یوررگه بزگه اویات ، دین مسئله سنده اسییزد یاصاب خلقنك فکرینی صوراودوما اعضالرینك شأننه بر کیمچی لکدر ، اسییزد یاصاب یوزلب مسلمانلر وملالر جیوبده مسجد مناره‌سنی اوزونمی قصقه‌می یاصارغه کرکلگندن بحث ایتوب طورو کولنج بر شیدر ، اسییزد یاصاغاچ میستنی صاما اوپراولینیه ، صود ، بودژه‌ت مسئله‌لری کبی اهمیتلی نرسه‌لر ایچون یاصارغه تیوشدر دیدیلر . بعضیلر ، مثلا صدری مقصودف ، یوسف آقچورین ، رشید افندی وسائرلر یاصارغه بیك تیوش طابوب دین مسئله‌سینك روسیه مسلمانلری ایچون بیك اهمیتلی اولدیغنی ، دین مسئله سینك مسجد مناره‌سنی نیچه آرشون اوزونلغنده یاصاودن عبارت بولماوینی ، بزنك روسیه مسلمانلرینك اوقو ومکتب، معارف مسئله‌لری کبی الك مهم اشلرمزنك دین مسئله سینه متعلق

اولدیغنی ، اسییزد یاصالوب خلق نك اوز فکری میدانغه قویولسه بونك دوما طرفندنده ایشتله جکنی ، ایچکی روسیه مسلمانلرینك دین مسئله‌سینه بیك اهمیت بیردیکلرینی سویلادیلر و آلکین : اگر بز شول دین مسئله‌لرینه اهمیت بیروب برلکده طریشماساق بزنك اوز آلدمزغه آیروم بر فراقسیه بولوومزغه لزومده یوق ایدی . هر دوما چلینی اوزی تلاگان باشقه پارتیه‌لرگه قوشیلوب کیتارگه یاریدر ایدی . بو مسئله بیك اوزونغه کیتکاچ بو مجلسه بتماینچه ایکنجی بر مجلسکه قالدرلدی وشوکا متعاق اوشبو بحث آچیلدی : دوماغه کرك حکومت وکرك باشقه پارتیه‌لر طرفندن بیرلگان زاقون پرایقته‌لری، دوما کامیسیه لرینك اشلری حقنده بزنك مسلمان خلقی برده خبر آلاآلمی ، شونك ایچون اولدن اوزلری جوابغه یاکه سوآلغه حاضرلنه آلمیلر ، حتی بو اشلر دوما چلینلرینك اوزلرندن بعضیلرینه‌ده وخصوصا روسچه آز بیلگانلرینه همده برده بیلمگانلرینه بتونلای معلوم بولماینچه بارادر ، شونك ایچون‌ده مسلمان فراقسیه‌سینه بر نیچه ترجمه‌چیلر چاقریلوب یوقاریده‌غی نرسه‌لر، دوما زاسیدانیه‌لری ، پارتیه‌لرنك فکرلری، فراقسیه‌نك قراری وحرکتی وخصوصا دوما غه کرتلگان زاقون پرایقته‌لری ترکیجه گه ترجمه ایتدیریلوب باصدیریله‌رق خلق‌غه طارانیله طورسه وخلقده بوندن خبر آلو ایله اوز یرلرنده جمعیت‌لر ، آرغانیزانسیه‌لر یاصاب بو خصوصلرده مذاکره ایله اوز فکرلرینی فراقسیه‌غه بیلدره طورسه‌لر . بو مسئله حقنده‌ده اختلاف چیقدی . روسچه یخشی بیلگان ضیالیلر بوکا اول قدر اهیمت ویرمیلر ، خلق فکرینی آلورغه اول قدر لزوم کورمیلر، خلق بزگه اشانوب بزنی صایلاب یبارگان اوزمز قارارمزدیه‌سیلری کیله‌در . روسچه بیلمگانره‌ك کشیلر بونی بیك معقول کوره لر ، ترجمانلرده طابیله‌چقدر ، آنچه‌دنده ایش قالماز کبی کورینه، خصوصاترکسان وکیللرندن بعض بر حمیتلی زنگینلری فراقسیه‌غه شونداین خلق اشلری ایچون یلینه ایکی اوچ مك روبله قدر بیروب طوررغه وعده ایته‌لر . درحال تیل‌مسئله سی کیلوب چیقا . قازان تیلنی قفقاسیه لیلر ، ترکستانلیلر آکلامیلر ، آنلر نقنی بونلر آکلامیلر ، سویلشکانده‌شولای، یازغانده‌ده شولای . ایندی شولای بولغاچ بارمز ایچونده عمومی هم رسمی اولان روسچه سویلاشیك ، روسچه یازیشیق هم بونلرنك بارسیله روسچه باصلغان، حاضرلنگان ، طاغن مشقتلنرگه حاجت یوق دیرگه « ضیالیلر » نك باخصوص قفقاس ضیالیلرینك آغزلری آچیلوب طورادر . اش حاضرگه شول درجه‌ده‌در . باقه‌لم آخری نه اولور .

ف . ك .

دوما تیره‌سنده .

•• دوماده‌غی مسلمان فراقسیه‌سینك بر قسمی ، خصوصا قافقازلیلر ، قرغیزلر وترکستانلیلر حکومتکه عسکر بیرماو طرفنده بولغانلر . قزانلی صدری افندی ایسه قزان مسلمانلری اسمندن صالدات بیرو کرکلکینی تقویه ایتوب اورنلی اورنسز سوز سویلاب ، دیپوتاتلرنی‌غه کولدرمشدر .

« دوما »

•• بوکلمه‌اویازنده تمطق ژولستی اماملری طرفندن یاصالغان انصاف قامیتیتی دوما اعضاسی اطلاسفقه بویله مکتوب یبارگان:

« برادر محترم هادی افندی ! سز نك اتفاق مسلمین‌دن چغوب ترودا ویق بولووکزغه انصاف قامیتیتی پروتیست ایته‌در . اگرده اوشبو مسلکده دائم بولوبده اتفاق مسلمین‌گه تهمت‌ده اولنسه کز سزنی بوکلمه ، بلکه اسلام وکیلی دیه بلمیدر ؛ هر حرکتکز اسلامیت نقطه سینه موافق زوشده بولونی تلیدر ؛ الوغ وبیك اهمیتلی مسئله‌لر حقنده انصاف قامیتیتینه خبر بیرووکزنی تلیدر ؛ اهالی احوالینه متعلق بولوب‌ده حکومت ایله کورشکانده (؟) ضرور کورنردی مسئله‌لرنی عرض ایتوکزنی بیوره‌در » .

•• نجم الدنیف ایله بادامشین‌نك مسلمان خدمت طائفه‌سینی تشکیل ایتکان کشیلردن آیرلوب چقفانلقلری ایشتلدی .

دینی وملی حاجتلرمز

روسیه مسلمانلری آره‌سنده بولغان وهیچ برقومه بولمغان وبولمیه‌چق عادتلر دن بری‌ده سوزلرمزنك عملمزگه اوخشاما دیغیدر . حقیقت حالده بزم هیچ اشمز سوزمزده‌گیچه دگلدر . سوزلرمزنی ایشتوب طوروچی چیتلر بزنك ایش کشیلری ایدیکمزنی اعتقادایلرلر . اما اگرده ایشمز گه کوز صالسه‌لر شول وقت بزنك بوش سوز ایبه‌لری ایدیکمزنی آچیق بیلورلر .

دوماغه چلینلر صایلارغه نوبت یتدیکی ایله‌باشقه ملتلر ، باشقه حزبلردن کورمکچی اوزمزدن کوبراك کشی یبار مك تیوش ایدیکنی سویلادك . اگرده اوزمزدن اعضالر کوبراك اولسه‌لر نفوذ لری البته بولور واوزمزده آنلرنك آرتلرنده طوروب قوت ویررمز ، حاجتلر مز حقنده تعلیماتلر (دستور وناکازلر) یباروب طوررمز وهر یرده مخابره ایدشوب طورمق ایچون کامیسیه واداره‌لر تأسیس ایدرمز دیدك . اگرده اوشبو صحبتلرمز ومصلحتلرمزنی بر ربهودی یاکه ارمنی ایشتمش اوله ایدی ، بزنی ایسه اوزلری مثالنده جانلی بر ملت حساب ایدوب یوز تورلی فرضلرغه چومار ایدی . لکن بزم ایشمز هروقت سوزمزگه اوخشا مادیغی ایچون مذکور سوزلرمزده هواغه تارالدی کیتدی ، بر نتیجه‌سی میدانغه چیقمادی .

درست هر تورلی پارتیه‌لرنك طبیعی اولان مجادله وسیاسی محاربه‌لری سببندن بزلردن صان اعتبارنچه بایتاق آدمه‌زدوما غه کیتدی. لکن بونلر پتربورغ یولینه توشوب کوزمزدن غائب اولدقلری ایله بزلر آنلرنی‌ده اوزمزنی‌ده اونودوب کیرو اولکیچه یورغانلرمزنی بورکانوب یاتدق. گویا اوستمزده اولان بورچ اوطوز آدم دوماغه کیتووی‌ایله تمام اولمش ایمش. بونلر کتدیکی صوك نه مجلسلر ترتیب ایتدك ونه دینی وملی حاجتلرمز حقنده اساسلی صورتده تعلیمات (ناکازلر) بیاردك. طوغروسی هیچ اش اشلنمادی. حتی دوماده اولان اعضالرمز ایکی گه آیرلدقلرینی ایشتدیکمز ایله کوبمز آوروپاده اولان یاش‌ترکلرنك ایکی گه آیرولرینه فارادقلری روشنده فارادی.

ایمدی هیچ بر اش ایشلمکسزین اعضالرمز قایتوب کیلسه‌لر (دومانارالسه) بزم حصه‌مز اوشبو دومادن نه اولاچقدر عجبا! . طبیعی بز «اعضالرمز دقت ایتمادیلر، ایشلامادیلر» دیه‌چکمز، آنلرده «ملت بزه یاردم ایتمادی، حتی خاطرینه اولسون توشرمادی» دیه‌چکلردر.

باشقه ملتلر اوز وکیللرینك حتی نه یرگه باصدقلرینی تفتیش ایدوب طوردقلری حالده بزم بویله صالقون قان ایله بی خبر طورمقمز طوغروسی گوزل اش دگلدر.

خلقمز نادان، ملتمز فقیر، مکتبلرمز ویران، مدرسه‌لرمزده خراب، ملالرمزنك حالی برباد، شاکردلرمز بوریدن قاچمش صارق کتووی قبیلندن هر بری بر طرفده حیران اولوب یوررلر. اوفتور ایچون لازم درجه‌ده معلملر یوق، کتابلر یوق. مکتبلرنی اداره ایدرگه پاره یوق، نظام یوق. بردنبر اولان دینی محکمه‌مز (صو برانیه) یالکز استینالردن عبارت اولوب حیات اثرندن محروم طوره. شهرلرنك اوراملری مسلمان اولان یتیم بالالر، فارت وفارتچقلردن عبارت تلنچیلر ایله طولیدر. قاچقسز تلنچیلرمز ایسه دخی زیاده. هر یرده اك آغر واك زبون خدمتلرده یوروچیلر بزم اسلام قارنداشلرمزدر. خلاصه: بو کونده روسیه مسلمانلری مصرده اولان بنی‌اسرائیل قومندن بر فرقسز حالده بولنورلر. بونلر بر بلا، اما ملت احوالنی اصلاح ایتمك وامتنی حیات محاربه‌سینه حاضرلمك ایچون اولان فکرلرگه قارشو چالما آستینه کروب‌ده دین وشریعت اسمندن آکلار آکلاماز سوز سویلاوچیلر اولنمه‌سی بلای عظیم اطلاقنه سزادر. بونلر شریعت ومنتنك نادان دوستلریدر. نادان دوستلر ضرردن باشقه نرسه کتوره آلمادقلری تجربه ایدلمشدر.

اوشبونك ایچون بزگه بو کوندن باشلاب اوزمزنك ملی ودینی حاجتلرمز حقنده

اتفاق اوزرنده مذاکره‌لر ، ایدرگه لایحه لر توزرگه کرك وآنلرنی تفتیش وتنقیح ایدوب نظامی صورتده ترتیب ایدرگه کرك . صوکره ایسه بونلرنی هرطرفدن اعضالرمزغه یباروب شونلر حقنده دوما ده مذاکره ایدولرینی طلب قیلورغه تیو شلی . حتی بو طوغروده کاغد یبارولر ، تلیغرام ویرولر ایله قناعت ایتمای دائمی صورتده اوستونده طوررغه لاز . ایتشه اوشبو یول ایله دینی وملی ایشلرمز قارا لور . بوقسه «استالیپین قارار ئلی» دیه همیشه بورکانوب یاتسه‌ق ایکنچی دومادن دگل بیشنچی دومادنده بر نرسه‌چیقماز . درست مینیسترلر قارارلر ، لکن اول‌وقت بزم نصیبمز « سنمار » نصیبی روشنه بولور .

مسلمان فراقسیه‌سی

مساوات حقوق مسئله سنده‌گی مرا جعتمزه جوابا کوب طرف اماملرندن خط و فکرلر کیلمکده در . بونلردن جمعیت یاصاب اورسکی اویازندن ۱۸ امام ، چیلابی اویازندن ۲۵ امام و غیر معتبر ذاتلر قول قویوب یبارمشلر . بونلردن باشقه هم خصوصی اولارق کوب ذاتلردن خطلر آلدق . بعضیلرینی الفت ونور غزته‌لرنه بیان ایدوب ۷۱ نومرالفت غزته سنده بعض ملاحظه‌منی هم ذکرایتمش ایدم . جمله‌سینه اهمیت ویروب فکر بیان ایتدکلری ایچون صحیح قلبدن تشکرایله‌مز . بعض اماملر مسلمان اسییردنده ترتیب ایدلگان اوقتو پروغرا ملرینی (شریعت محمدیه‌ده اولان اصول عتیقه اماملرینه شریعتکه خلاف اولدقی ایچون ؟) قبول و لازم ایدلماسون دیه یازه‌لر . بو محترم اماملر ایسه اتفاق مسلمین پروغراملرنی یخشی آکلادقلرندن صوك ، همده ملت بالالرینه یخشی ترتیب ایله دین ومعرفت درسلرینی اوکره‌تمك بز اماملره لازم اولدقنی فهم ایتدکلرندن صوك شاید بوندای یولسز تعرضلردن وازکچرلردیه مساوات حقنده‌غی فکرلرینه برایکی سوز ایتمکنی تیوش کوره‌رم . اما ملرنك دلیل ایتوب کورسانکان آیات وحدیثلرنك مفهوملری ایرلرگه هروجهدن مساوی اولماسلغی هم خاتونلرنك مستوره اولمقلری تیوش ایدکنی بیاندر . بزلرایسه خاتونلرنك مستوره اولمالرینه یاکه من کل وجه ایرلرگه مساوی اولمقلرینه انکارایتمد یکمز حالده شرع آدابی رعایه قیلنمق شرطی یله صایلاو پراوالرن بیرمکده شرعی قطعی نهی وارمی دیه صورامش ایدك . ایندی بزلر ، اورنبورغ ، قازغالی وطرویسکی علما سینك ویردیکی فتوالرینی اعتبارکه آلوب پروغرام ترتیب ایتوب باصارغه بیردك . بو پروغرامنك ۳ نچی ماده‌سنده روسیه‌ده هرکم دین ومات ، ایرلك وخاتونلق هم قومیت فلاننی رعایه قیلمای قانون قاشنده برابر دینلان اورنده ، ۱۷ نچی ماده‌ده‌گی تنبیه

گه مراجعت قیلنور دینلدی . ۱۷ نچی ماده‌ده صایلاو حقلری مسلمانلرنك شریعتلرینه موافق اولسون ایچون ، مسلمان خاتونلرینه مخصوص صایلاو قاعده‌سینه مساعده‌لی زاقون بولسون دیولدی . بوپروغرام وفقنچه صایلاو قاعده‌لری یاشرن طاوش ایله برقاتلی یعنی ژیبورشیق صایلاب آنلرقالالرغه باروب یورو لازم بولماینچه ، عمومی ، مساوی اولدقلرندن خاتونلرغه ، قالالرغه یا که‌پرا ولینیه‌لرگه باروب یورمك لازم توگلدر. ٤٥ نچی ماده‌ده مسلمانلرنك نکاح ، طلاق، میراث ونفقه کبی اشلری همه‌سی اوزلرینك محکمهٔ شرعیه‌لرنده احکام شرعیه‌ایله اجرا قیلنسون دیولدی . وقف اشلری هم ادارهٔ روحانیه جمله‌سی مسلمانلرنك اوزقوللرنده بولسون دیه آیرم ماده‌لر ذکر اولندی . بوپروغرام مسلمانلر طرفندن دوماغه عرض اولنه‌چق ، اگر اوشبو شرطلرمز ایله‌بز ، امور دینه‌مزی اداره قیلا آلسه‌ق شرع شریفمزنی رعایه‌هم حقوقمزنی صاقلی آلورمز دیه امید ایته‌مز . ومن الله التوفیق.

امام خیرالله عثمانف.

اداره‌دن: کیله‌سی نومیرده، اورنبورغ دیپوتاتلری بولغان خیرالله حضرت وشاهبال افندینك فیلاندیه‌گه سیاحتلری درج اولنه چقدر .

قاره بولوطلر کیله‌در

مسلمانلرنك باشینه‌ینه‌دن قاره بولوطلر کیله‌در. « اینارودیسلر صایلاو حقندن محروم ایتله‌چکلر ودوماغه کرتلمیه چکلر » دیگان خبر کوندن کونگه اشانچلی بولابارادر. پاریژدن « روسسکی سلوژو » غزته‌سینه بیرلگان تلغرامغه کوره: روسیه اینارودیسلرنی صایلاو حقندن محروم ایتورگه قرار بیروب بترگان وبواش فرانسیه حکومتینه معلوم ایتلگان ایکن ، حکومت خلقنك صایلاو پراواسنی آزایتورغه ئلله قایچاندن بیرلی طریشه‌در . هم آز ایتوب‌ده قارادی، لکن بر بولی کوب وکشینی صایلاو حقندن محروم ایته آلمادی؛ اشچیلرنی وکریستیانلرنك کوبسنی محروم ایتسه اختلال قوتلانودن قورقدی. حاضر کورینه‌درکه : حکومت اوکفای یول طابقان: اول‌ده الك اول اینارودیسلرنی محروم ایتو. اینارودیسلر (بونلرنك گوبراگی مسلمانلر) محروم ایتلسه بونلر اوزلری آز ، کوبراگی نادان بولغانلقدن حکومتکه قارشی طوره هم پراوالرن صاقلی آلمازلر، اینار دیسلرنك ظلم قیلنولرندن روس اشچیسی ایله کریستیانینك قورصاغینه برتینلك زیان کیلماینچه ، بلکه فائده کیله‌چکندن ، بونلرده اینارودیسلرنی یاقلامازلر؛ آنلرنك ظلم قیلنولرینه قایغرمازلر شول سببلی بزگه ، پراوامز آلنغانده - باشقه‌لردن یاردم امید ایتمك اورنسزدر . نی بولسه‌ده اوزمزدنگنه بولا . بارچه‌مز قول قولغه طوتوشوب ،

کرك اورنده کوچ وباشقه چاره‌لر ایله‌اوز پراؤامزنی صاقلارغه تیوشلی بولادر. طو غروسی « ملت » نك حالی قورقنچ ، باشی اوستینه قاره بولوطلر جیولا ؛ ئه‌بز ، ملتنك هر نرسه‌دن اول دین وملیتی ایچون جبر لنگاننی اونوتوب اوکدن ده صولدن ده « اتفاق » غه فارشی کیلورگه طریشه‌مز ؛ بعضیلرمز اتفاقدن قورقوب ، « مسلمان اتفاقی » نك تصدیق قیلنماون اسطالیپین دن اوتنورگه کرك دیلر ؛ بعضیلرمز اوستمزده‌گی چلبرلر توشماز ، باشمزده‌غی قاره بولوطلر طارالماز بورون مسلمانلر آره‌سینه قورصاق مسئله‌سنی چغاروب ، مسلمانلرنی ینه‌دن نفراق ضعیفلاتورگه طریشه‌لر . بو حالرگه البت تأسف اولنور .

دوما تیره‌سنده .

◆◆ دوما اعضالرینك کوبراگی، حکومت بودژه‌تینی قبول ایته‌لر ؛ بعض اورنلرنغنه اوزگارته‌چکلر .

◆◆ « طاواریش » غزته‌سنك «دیپوتات» امضاسیله بر آدم مسلمان دیپوتاتلرینی بویله تعریف ایته‌در : ۷ سی آچقدن آچقغه سوسیالیست ، ۸ زی ترودا ویقلر غه یاقن صوللر ، ۱۳ سیده صوللر فقط معلوماتسزلکلری سببلی ، اوز نظرلرن بیلدره آلمایلر ، یالکز ٦ غنه کشی قادیت در . « طاواریش » کبی مشهور برغزته گه مسلمان دیپوتاتلری حقنده بو قدر یاکلش خبرلر بیرو اویاتدر .

◆◆ قریمدن اوتکان دوماغه صایلانغان « قریم » اسملی کشی ، حاجیلرنك هریله یولده‌وقارانتینلرده کورگان ظلملرینی بیان ایتوب دوما آرقلی حکومتدن زاپروس یاصاو کرکلگنی « مسلمان فراقسیه » سینه عرض ایتکان . فراقسیه‌ده بو طوغرو ده کیکاشکاچ زاپروس یاصارغه قرار بیر گان . زاپروسنی مذکور «قریم» هم فراقسیه اعضالرندن خان‌یسکی ، خاصمحمدف ، مهدییف . برمجانف ترتیب ایته‌چکلر در . مسلمان دیپوتاتلری « قریم » نك بو خدمتینه تشکر ایتکانلر .

◆◆ حکومت دوماده‌غی س . دیموقرات اعضالرندن ، انگلتره‌ده‌گی س . دیموقراتلر اسییزدینه کیتکانلرینی همه‌سنی حکمگه بیره‌چك .

◆◆ دومانك پریزیدیومی ، دوماغه یاکی بریورت صالدرتورغه ایسابلیدر . طاور یچسکی دواریسنی « دوما ایچون اوکفا یسز » دیلر .

◆◆ یدی صو ولایتندن دوماغه صایلانغان طنشبایف پیتربورغه باروب مسلمان فراقسیه سینه قوشلغان .

مسلمان فراقسیه‌سی

۱۸ نچی آپریلده فراقسیه‌نك اقتصادی ومعیشی پادکامیسیه‌سینك جیولشی بولوب خان خایسکی رئیس ، برمجانف سیکریتار واعضالردن قاراتایف ، آلکین ایله ملا

صابر حسنف وار ایدی. بونلر سودا خد متکارلرینك یال ایتو هم خدمت ساعتلری حقنده کیکاشدیلر؛ ۱۵ نچی نویابر نظا مینی مسلمانلر ایچون موافق توگل طابوب، مسلمانلرغه هر یرده اوز بایراملرنده یال ایتوب، خریستیان بیراملرنده اشلرگه یاکه سودا ایتارگه رخصت بیرلسون دیولدی. بو طوغروده آلکین طرفندن بر داقلاد حاضرلانه‌در - بوندن صوك وقف برلر هم پیریسیلینیه حقنده سوز آچوب وقف یرلر حقنده بر داقلاد ترتیب ایتو آلکین گه؛ پریسیلینیه حقنده ایسه، قافقاز ایچون ایلدرخانف ایله خان‌خایسکی گه، باشقرد طرفلری ایچون سرطلانف ایله بیغلوفقه، قرغیزلرغه متعلق بولغانی بر مجانفکه، تر کستانغه مناسبتلیلری ایسه غنرال قولچانفکه طابشرلورغه قرار بیرلدی.

۲۱ نچی اپریلده محمدجانفنك دعوتی ایله فراقسیه وقامیتیت اعضالری، آنك قوارتیرنده جیولشدیلر. بونده ترکستانلیلر، « فراقسیه پروغرامنده بزنك طلبلرمز تمام موجود توگل، بزنك بعض طلبلرمزده پروغرامغه قوشلسون، یاکه کامیسیه اعضا لری شول طلبلرمزنی کامیسیه‌لرگه خبر بیرسونلر دیدیلر. فراقسیه‌ده بو طلبلرنك هر ماده‌سنی قارارغه وتیوشلی اورنلرینه طابشررغه رضا بولدی.

۲۲ نچی آپریلده کیچ فراقسیه اعضا لری‌ینه‌دن محمدجانف خانه‌سنده جیولدیلر. فراقسیه پروغرامینك ٤٠ نچی ماده‌سنده « قایو یرلرده محلی حکملر عادت بوینچه اجرا قیلنوب کیلمشدر، شول عادتلر مدنیت قانونینه مخالف بولمغان قدر محافظه ایدلور » دیگان سوز - مضمونده‌در، شو شی ماده‌گه «عادت بوینچه» دیگان سوز صوکنده « هم شریعت اقتضاسنچه» دیگان سوز علاوه ایدلسه ترکستانلیلرنك مرادی فی‌الجمله حاصل بولاچق ایدی. بو «شریعت بوینچه » دیگان سوز اول کامیسیه‌نك قرارلاشدرغان پروغرامنده بار ایدی، مونی ایسه فراقسیه مجلسنه عرض ایتکانده « شریعت بوینچه » دیگان صوکنده « مد نیت قانونینه مخالف بولمغان تقدیرده » دیگان قید ترك ایدلسون، بز کندیمز شرعنی تحدید ایتمیك، ویرلمازسه باشقه‌لر طرفندن قالور، بو بزم شرعمزنك مدنیت قانوننه موافق توگلکنی هم عادت ایله بردرجه‌ده بولونی فهملته‌دیه تعرض ایتدك بو بزم. تعرضمزنی موافق کوروچیلرده بولدی. بعدیو ریستارمز: « شریعت دیه قوی کیسو، کشی او ترو کبی مدنیت که خلاف، نرسه‌ارنی قبول ایدر مزمی؟ پارلامینتوده بو اش برگه بر شینلك ویررده استبعاد ایدرك کندی فکر لرنده اصرار ایتدیلر. بعد تاوش ویرلد یکی وقت اکثریت ایله « شریعت » دیگان سوزنی توشروب مز بور قیدنی صاقلاب قالمشلر ایدی.

شمدی بو مجلسده دهاچوق مباحثه‌لر بولدی. آلای بولغانده فقط « غراژ دانسکی امرلرده» دیه قیدایدایك دیدیلر.

بوگا ایسه ترکستانلیلر، قرغیزلر رضا بولما دیلر. بو بزم حاضرده موجود پراوامز نی ده تار ایتادر، بزنك قاضیلرمز حاضرگه قدر اوغلاونی ایشلرده هم حکم ایدوب کیلدیلر، لکن پراویتلستوا شول حقمزنی تارایتو قصدنده در، دیدیلر. کوب مذاکره صوکنده «هم شریعت بوینحه» دیکان سوزنی علاوه ایدوب «غراژدانسکی» هم «مدنیت قانونی» دیکان قیدلرنی توشرر گه قرار بیرلدی.

شول طریقچه پروغرامنی یاقین آره ده روسچه سنی بر مك ومسلمانچه ترجمه سنی کوبراك طبع ایتدروب تارا تورغه معقول کورلدی.

یوریستلرمزنك شرعدن خبرلری یوقلغی، عالملرمزنك ده علم حقوقدن خبرلری یوقلغی ینکل نرسه لرنی ده آغرایته در، کچوك نرسه لرنی زور، زور نرسه لرنی کچوك صاناتادر وتیزگنه حل ایدلنه چك نرسه لرنی اوزاقغه تارتادر. مدنیت عالمنده قبول ایدلماز دیه اویالوب توقتاو چیلرمز اولدیغی کبی همه سینی کماکان اشلرگه کرك دیه دعوی ایدوچیلرمزده اوله در. «سرقت ایچون قول کیسمك وقصاص یوزندن کشی اوترمکنی قرآن حکمی بولمای مجتهدلر طرفندن اختراع ایدلکان تعزیر اولور» دیوچیلر اوشنداق «قصاص هیچ تبدیل اولنمی وعفو ایدلمی طورغان مدعینك اختیارندن خارج مدلازم» دیه بیلوچیلرمزده بار. الحمدلله آزآز آکلاشه کیله مز، البته بزم ملت اهالیسنه بو کون گه قدر بوندای واقعه لر وبوندای معرضلرده بولورغه طوغری کلمکان. شول سببلی کراکنی آکلامای یاکه آکلاساقده اورنی طوغری کیلمای طورولغان. شمدی زمان کوستره در، نی تورلی علملکلر ونیندای کشیلر کرك ایدیکنی، انشاالله کیله چکده قصورلرمز توزالور، امید ایدالم. انساننك ترقیسینه بر نچی باسقیچ کندی قصورینی فهملاب واحتیاجی نه درجه ده ایدیکنی آکلاب حال حاضره سینه قناعت ایدو یارامادیغنی یقین ایدوب استقبالغه کوز صالمه سیدر. پیغمبر علیه السلام سونك ایچون دیمش: «بر من نك ایکی کونی برابر اولورسه اول کیمسه مغبوندر» جمله مز اسوهٔ حسنه اولان حکمت ومدنیت نك منبعی اولان پیغمبر مزدن، اصحابندن عبرت آلوب استقبالمزنی فایغرتمقنی الله تعالی میسر ایلسون!

محمد صابر الحسنی
(اوفا گوبیرناسی وکیلی)

دستور العمل (ناکاز)

قزان شهرینك مسلمانلری اوشبو کونلرده دوما اعضالرینه اوشبو روشده بر دستور العمل (ناکاز) صورتی تر تیب ایدوب یباره چکلر وشونی تمامامیدا نغه قویمق ایله تکلیف ایده چکلر:

۱) روسیه تبعه سی اولان مسلمانلرنك عمومی صورتده، خرستیانلر وپراو سلاونی مذهبنده اولانلر ایله ملکی وسیا

سی حقلری برابر اولسون وهیچ یرده وهیچ مادەده تفریق ایدلماسونلر . بوڭا کوره ایستدیکلری گوبیرنا وابلوستلرده یر وملك اولورغه وهر تورلی بیوك وکچوك مأموریتلرده اولنورغه ، دولتنك یوقاری وتوبان مکتبلرینه معلم اولورغه حقلری بولور .

۲) مسلمانلرغه دین اشلرنده کامل اختیارلی اولسونلر . ۱) قرآن وحدیث بیورغان روشچه دینلرینی اجرا قیلورغه واعلان ایلرگه اختیارلی اولورلر . ب) اوز آرالرنده دینی دعوالر ، حکملر ، تقسیم ترکه کبیلر بارچه‌سی شریعت بوینچه اوز طرفلرندن قاراور وتمام ایدلنور . ج) حکومت پر اوصلاونی مذهبنه نه درجه‌ده قاراسه اسلام مذهبنده‌ده شونك ایله بز تیگز قاراسون !

۳) مسلمانلرنك علوم دینیه وعلوم حیاتیه‌لری هرقایوسی اوز اختیارلرنده اولسون . بوڭا کوره : ۱) حاضرکه قدر اولان دینی مکتب ومدرسه‌لری وبوندن صوك هم اولاچق فنی ، دینی مکتب ومدرسه‌لر جمله‌سی مسلمانلرنك اوز تصرفلرنده وادارەلرنده اولور . ب) مسلمانلر ایسته‌گان فنلرینی اوزلری ایسته‌گان تیلده وایسته‌گان روشه اوقورغه اختیارلی اولورلر . ج) مسلمانلرغه دینی وعلمی اشلرده اوز اختیارلری ایله تصرف ایدر ایچون ضرور قدرلی آقچه خزینه‌دن . زیمستوادن وشهر دومالرندن ویرلور ، مذکور اوچ صندوقغه مسلمانلردن جیولمش آقچه‌لر اوز فائده‌لرینه صرف ایدلنور .

۱) مسلمانلرنك دینی وعلمی اشلری اوزلرینك محکمه اسلامیه‌لرنده قارالوب گوبیرنسکی محکمه‌لر ومعارف مأمورلری اینسپکتور وباشقه‌لر مداخله ایتمازلر . ب) مسلمانلرنك نکاح وترکه کبی دینی معامله‌لری شول محکمه نظارتنده تمام اولور . مسجد ، مکتب ومدرسه‌لر بناسینه رخصت ایتمك وآنلرغه نظارت ایتمك ، امام ، خطیب ومؤذنلرنی ، معلم ومدرسلرنی وبونلرغه تعلقلی باشقه مأمورلرنی نصب وعزل ایلمك مذکور محکمهٔ اسلامیه وظیفه‌سی اولور . ج) بویله محکمهٔ اسلامیه‌لر روسیه مسلمانلرینك حاجتلرینی اوتار قدر بتون روسیه‌ده ۵ ـ ٦ عدد اولور . د) محکمهٔ اسلامیه اعضالرینی (مفتی ، شیخ الاسلام ، معاونلری ، قاضیلری) مسلمانلر طرفندن مدت ایله صایلانورلر وحکومت طرفندن تصدیق ایدلنورلر . ه) اداره‌لری باشقه بیوك محکمه‌لر ایله تیگز صورتده خزینه مصرفندن اولور .

۵) روسیه‌ده اولان هر ملت وهر دین ایچون دین وانسانلق حریتی ۱۷ نچی اوکتابر مانفیستنه موافق وجودکه چیقارلور .

۷) حکومت ایله خلق آره‌سنده نفرت سببی اولغان قاتیغ سیاست وشدتلی محا

فظه‌لر وسیاست بهانه‌سیله اولترولر جملة بترلسون .

٦) روسیه‌ده اولان اسلام وقفلری فقیرلر وعموم فائده‌سی ایچون اولندیغندن اودیل برلری کبی مخصوص آدملر منفعتی ایچون دگلدر . شونك ایچون اودیل یرلری آلندیغی وقت اسلاملرنك وقف یرلری اولگیچه سلامت قالسون وشریعت بیورغان روشچه محافظه ایدلسون.

٨) مسلمان عسکرلرینه دین وعبادت اشلرینی اجرا ایتوگه ایرکنلك ویرلسون، تیوشلی یرلرده آنلر ایچون اماملر نصب ایدلسون ، آشخانه وباشقه جهتلرده دینلری رعایت اولنسون ! .

٩) سیاسی وملکی اشلرده باشقه ملت خاتونلرینه ویرله طورغان حقوق شریعت اسلامیه صیدرغان قدر مسلمان خاتونلرینه هم ویرلسون ! .

دوما اعضاسندن مکتوب

تعطیل آلدنداغی زاسیدانیه

ژایاننوی مینستر طرفندن کرکزلکان ٤٦٣ ملك ریکروت آلنمق مسئله‌سی حقنده زاسیدانیه اولنه‌چغی ایلکدن اعلان ایدلمشیدی . ١٦ نچی آپریل‌گه قدرهر فراقسیه وپارتیه‌لر اوز آرا مذاکره ایدوب شغللندیلر ، کادیتلر واوکتابریستلر خلاف طورلدیغی تقدیرده دوما قوغلورو ١١٩ نچی ماده موجبنچه همیشه شول ریکروتلر آلنوردیه حکومت مرادینه موافق تصدیق ایتمك طرفنده اولمشلر . قارشوومزباری بر نتیجه‌سز اولور، قرار ویرلمش وویرله‌چك زاقونو پرویکتلرمز دوما تارالدیغی صورتده بوش قالوب خلق ایچون هیچ ایش قارالمغان اولور دیه‌قورقمشلر . ایمدی بو ییل لایحه‌نی تنقیدسز قبول ایدوب ایش‌که کرشورگه تیوشلی، اما کله‌چك ییل آلدانراق زاقونو پرویکت حاضرلرگه هم‌ده دوما اوزینك زاقونا داتیلنی هیئت اولدیغنی محافظه ایدوگه سبب بولور، ایمدی بو ییل مدت‌ده آز قالدی ، شول سببلی اوزگرتو ممکن دگل دیمشلر .

صوللر ایسه حکومت مستبده اداره سنده تربیه قیلنمش عسکر اهالینك کندینه قارشی قورال ایدلوب، خارجی دشمنلر ایله محاربه ایدرکه یاراقسز بولوب قالادر دیه بولایحه‌نی رد قیلوب ژایاننوی

ریفورمه یاصالغانغه قدر تاخیر ایدلمك طرفنده اولدیلر . همده ۱۱۹ نچی استاتیه‌گه بناء کرچه حکومت فرمان عالی ایله شول مقدار صالدات آلا بیلسه‌ده بز خلق وکیللری کندی قولمز ایله حکومت مبتده تصرفنه یارتی ملیون یاش جانلرنی تسلیم ایدوگه وجدانمز قبول ایتمیدر، حکومت اوزی آلسه آنك ایچون بز مسئول دگلمز، دومانك تاراتلو مسئل سینه قولاقلر اوگرنه‌شدر، آندن خوف ایدوب حکومتنك هر مرادینه رضا بواوب طوررغه ، استبدادنه دائم اولوچی حکومت قولینه خلق ایله محاربه قیلور ایچون یاردم ویرمك لایق اش دگل، مینیسترلر اشارتلرینه باش‌ایه طورغان‌دومانك بولاووندن بولماوی آرتقدر دیمشلر.

۱٤ نچی آپریلده کیچ مسلمان فرانسه‌سی سینترالنی کامیتیت اعضالری ایله برلکده جیولوب بو خصوصده مذاکره ایتدی. مجلسده اولان ۲۱ اعضا اکثریت تصدیق طرفنده اولوب ۳ کیمسه هیچ بر طرفغه تاوش ویرمای قالمشدر.

۱۵ نچی آپریلده کادیتلر طرفندن هر فرانسه‌دن کشیلر کناز دولغاروفوف یورتینه دعوت اولنمشلر ایدی . فقط مجلسده کشی آز اولدی وبر قرارغه کیله آلمای تارالدق .

۱٦ نچی آپریلده ایرته ساعت ۱۱ده زاسیدانیه باشلاندی . ژایاننی مینستر وایارچینلری شونده ایدیلر . کادیتلردن گیسسن ، ماقلاقوف ، کوزمین فاراژیایوف تصدیق ایتمکان تقدیرده دوما تارا تلوب خلق دوماسز قالسه واختلال باشلانوب قانلر توگولسه یا که خلق کوتکان کامیسیه‌لرنك ایشلکان زافونو پرویکتلری ایش‌که کرمای دخی کچن بیل کبك حکومت اداره‌سی آستونده قالسه سزلر مسئول اولورسز دیه کوب تهدیدلر کوستردیلر.

ژایاننوی مینیسترده سویلاب آغزندن اوتلر ساچدی. بوکا قارشو صول طرفدن : « بونه خلق وکیللریدر، دینشیکلرگه قچقرغان کبی قچقرغه یارامی ! » دیکان تاوشلر ایتلدی .

صوللردن زورابوف اوزون نطق سویلاب عسکری مأمورلرنك معامله‌لرینی وعسکری اداره‌لرنی بلیغ صورتده تنقید ایتدی . بوکاایسه مینیسترلر واوکلرچدی آلمای طوردیلر . حتی اوك طرفدن : « دالوی ! توقتاسون ! » دیکان تاوشلر ده ایشتولدی . خطیب : « بو حکومت مستبده‌نك وحشی ژایاننوی مینیستر وچیناونیکلری قول آستونده بولغان صالدات‌لر ، روحانی تربیه بر چیتده طورسون حتی جسمانی تربیه‌ده کورمای انسانلق درجه‌سندن توبان ومأمورلر قولنده میخانیچسکی قورال اورننده طورالر، نه وطن بهاسینی ونه اهالینك برادرلر ایدیکنی بیله آلمیلر ، خلقنك اوزلرینه قارشو الت مهلکه اولوب خارجی دشمنلر ایله محاربه ایدرگه یاراقسز حالده قالالر ، بو یله حکومت مستبده تربیه‌سنه اولان عسکر شرقده اولسه‌ده غربده اولسه‌ده مغلوب

بولاچق ! » دیدیکنده اوکلر باشلغی پور یشکیویچ اوزینك وحشی ناوشی ایله « عسکرنی تحقیر ایتدی ، دالوی ! دا لوی ! » دیه‌قچقرا باشلادی. اوکلر اورنلر ندن قوزغالدیلر مینیسترلرده طوروب خطیبنك چیقارلوینی طلب ایتدیلر . پریدسیداتیل ایسه عسکرنی تحقیر ایتدیکی آکلاشلمادی، خطیب‌اوزی ایضاً ایتسون دیدیکنده ، خطیب اوزینك سوز نده دوام ایدوب : «حکومت مستبده اداره سنده اولان عسکر هر وقت مغلوب اولا چق . . . . » دیدی. بو وقت‌تاوش وگور لتی کوتارلوب ، اوکلردن بر آز کشی ومینیسترلر چیقوب کیتدیلر . مجلس‌که‌ده فاصله ویرلدی .

فاصله وقتنده زورابوفنی مجلسدن چیقاررغه وچیقارمازلر ایسه اوکلر کلیسی مجلسنی تاشلارغه قرار ویرمشلر ، بونلرایله برابرکادیتلر هم مجلسدن چیقو نی مناسب کورمشلر . لکن زورابوف چیقارلور اولسه صوللر دیمونستراتسیه یا صاب چیقوغه اوز آرالرنده قرار ویرمشلر ایکان . بزم مسلمانارده مذاکره ایدشوب اگر مجلسدن چیقاررغه رائی ویرلسه اکثری سکوت ایدرگه ، ناگاه خطیب پریدسیداتیل طرفندن منع ایدلنوب تنبیه یاصالسه جمله‌سی موافقت ایدرگه قرار ویردیلر .

مجلس آچلدیغی ایله رئیس : «فاصله آلدنده زورابوفنك سوزلری تاوش‌سببلی بکا آچیق معلوم بولمامشیدی ، شول‌سببلی فاصله ویرلوب شول وقت استیناغرافده کوردم‌که خطیب سویلادیکی سوزلر پارلا مینتوده عسکر حقنده سویلرگه لایق‌دگل، اوشبو سببدن زامیچانیه یاصاب اوشبو مجلسده سویلاودن زورابوفنی منع ایتد یکمی اعلان ایدم » دیدی . پولاقلر ، مسلمان وکادیتلر قول چابدیلر ، اوکلر ایسه بوکا رضا اولمای چیقوب کیتده باشلا دیلر . صوللردن تسیرتللی پریدسیدا تیل‌گه پروتسیت‌ایتدی وصوللرنك‌چیقوب کیته‌چکلرینی اعلان ایتدی هم‌ده چیقوب کیتدیلر . صاصتاف آز قالدیغی سببلی ساعت طوقزنچی یارتیده مجلس یابلدی وسویلر ایچون قرقه یاقین یازلمش کیمسه‌لر قالدی .

۱۷ نچی آپریلده ایرته ساعت۱۱ده دخی یابق زاسیدانیه باشلاندی، بوکون مینیسترلردن برکشی‌ده یوق ایدی . پولاقلردن کونیس اسملی ذات «قولو» اسمندن سویلاب لایحه‌نی تصدیق قیلورغه دعوت ایتدی. بزم مسلمان فراقسیه‌سی بوخصوصده تیك طوررغه قرار ویرگان بولسه‌ده صدری مقصودی چیقوب فرانسه پارلامینتولرینی مثال کتوروب مسلمانلر اسمندن سویلاب تصدیق ایدرگه دعوت قیلدی . اگرده لایحه تصدیق ایدلماسه دوما تاراتالاچق دیه قایتارا قایتارا سویلا دیکی سببندن رئیس طرفندن اوچ کره

زامیچانیه اولدی ووکیللر طرفندن
پروتیست ایشتولدی.

پولاقلرغه خطاب ایدوب آلبکه متکه
یوقسه عسکرنك نه ایچون استعمال ا[illegible]
غافلمیسز؟ عسکر ارمنی، پولاق ویژری
هم باشقه‌لره قا[illegible] و قو[illegible]ال ایدلنه چکنی
کوررسز» [illegible]ی بد صدری افندی
حقنده: «بیز پارتینیز مقصودنی مسلمانلر
نامندن سویلادی بوکا ایسه بن کرشمیم،
اوزلرینه تابشردم» دید[illegible] وده[illegible]ت اساسلی
صورتده لایحه‌نی تنقید ایتدی. تاوش
کوبلکی سببندن اوشبو وباشقه خطیبلر
هم اکثریت ایله طوقتاتلدی.

تاوش بیرگانده اوکتابریستلر، قادیتلر،
پولاقلر ومسلمانلردن یکرمیلاب کیمسه،
ترودا ویکلردن اونبیشلاب کیمسه تصدیق
ایدو طرفنده بولوب، اکثریت آراء ایله
تصدیق ایدلمشدر، افراط اوکلر چیقوب
کتمشلر، صوللردن‌ده برمقداری طشده
قالمشدر.

اوشبو کونده ژایاننوی پولاوی صود
حقنده اولان کامیسیه‌نك داقلادی عرض
اولنوب تصدیق ایدلدی. بوکا ایسه
اوکلر خلاف طوردیلر، لکن رائی
بیرگانده مغلوب بولدیلر.

بعد آچلق بارلرده تداوی ومعالجه
ایچون آلتی ملیون آقچه ویرمك حقنده
مذاکره اولنوب، قبول ایدلدی. بو
مجلس اوچ ایشنی تصدیق ایدوب غ.
ساویت‌که یبارگه موفق اولدی.

محمد صابر الحسنی
اوفاگو بیرناسی وکیلی

مسلمان مکتبلری قورقنچه‌در.

اینارودیسلرنك ابتدائی مکتبلری حقنده
غی ۳۱ نچی مارت پراویلاسی نشر اولنغا
ندن صوك مسلمانلر آره‌سنده باشلانغان
طاوشنك تاثیری اولارق، حکومت بو
پراویلالرنك مکتب کتابلری نشر قیلو
حقنده غی ۱۳ نچی ماده‌سنی اوزگارتورکه
مجبور بولغان و: «اینارودیسلرنك مکتب
کتابلری اوز تللرنه اوز الفبالری، یاکه
– روسچه‌غه اوگره‌نو آنسات بولسون
ایچون – روس حرفلری ایله یاخود ایکی
ترانسقریپسه ایله‌ده باصیلور. درس کتا
بلری روسچه ترجمه‌لری ایله برگه یاخود
ترجمه‌سندن باشقه باصیلورلر وبونلرنی،
مکتبنك باشلقلری، شول یرده‌کی معارف
مأمورلرینك رضالقلری ایله بیلگوله‌رلر»
دیگان ایدی. اگر مکتب باشلقلرینك
کورساتکان کتابلرینه معارف مأمورلری
(اینسپیکتورلر) رضا بولماسه‌لر، اول
وقتده نیشلرگه طوغری کله‌چکی زافونه کور
ساتلما گانلکدن بو ماده‌گه بناء اینسپیکتور
رنك تله‌کانچه قیلانورغه ومسلمان مکتبلر
ه هیچ بر ره‌تلی درس کتابی کرندرماسکه
طاری واردر.

معلوم اولدیغینه کوره: اوشبو کو
نلرده دوماده‌غی مسلمان فرانسیه‌سی ایله
سنترالنی قامیتیت اعضالرندن عبارت بر
کامیسیه‌نك ابتدائی مکتبلرده ریفورمالر
یاصاو هم آنلرنی مسلمانلرنك بو کونکی

احتیاجلرینه مطابق روشده توزه‌تو مسئل
سی ایله‌ده مشغولدرلر .

حاضرگه قدر ، بو کامیسیه‌نك نه‌لر
گه قرار بیردیگندن یاکه بیره‌چگندن خبر
دار بولماساقده ، اول کامیسیه‌لرده گی
مسلمان وکیللرینه احتمال که نامعلوم ومسلمان
مکتبلری ایچون پك مهم بولغان بر حالگه
آنلرنك نظر دقتلرینی جلب ایتمکنی بز
اوزمزگه بورچ دیه بیله‌مز . یوقاری‌ده
کورساتلگان ماده‌نی اوزگارتکان چاغنده
حکومت ، ۱۸۹۲ نچی یلده معارف وداخلیه
(یعنی پالیتسیه) مینیسترلری طرفندن
مسلمان مکتبلری حقنده بیرلگان قرار
حقنده بر سوزده اوندا شمای ، یاشروب
قالادر . ۱۸۹۲ نچی یل قراری ایسه بویله
ایدی : ۱) روسیه‌ده گی بارچه مسلمان
مکتب ومدرسه‌لرنك ، فقط روس سینزوری
طرفندن « یاری » دیولگان کتابلرغنه
اوقوتولسون ؛ ۲) بعض مسلمانلر درس
کتابلرن مفتی بیلگولاسون دیگانلر ایدی .
بو قبول ایتلماینچه ، آنك اورنینه بو کتا
بلر مخصوص بر اوچیبنی قامیتیت طر
فندن تیکشرلسونلر . ۳) باشقرد هم قر
غیز کبی آیرم قوملر تاتارلاشماسونلر
ایچون ، درس کتابلری ، بویاق مسلما
نلری ایچون عمومی بولوردای صنعی
وادبی بر تل ایله یازلماینچه هر قبیله‌نك
اوز شیوه‌سنده یازلسونلر .

صوکغی وقتلرده معارف مینیسترستوا
سی دخی ، بو درس کتابلرن قاری طور
غان مخصوص اوچیبنی قامیتیتلر اوقروغ
پاپیچیتللری حضورنده ، آقروژنی اینسپیکتور
لردن (مثلا فراقلی میسیونیر واسیلییف
ایله‌ شونك کبی اینار ودیس مکتبلرینه خدمت
ایتوچی‌لردن) عبارت بولسون دیه امر
ایتدی . بونك نتیجه‌سی ایسه شول‌درکه :
کیله‌چکده مسلمان مکتب ومدرسه‌لرینك مسلك
پروغرام واصوللری ، بوکا قدر قزاننی
حاضرنده‌ده اورنبورغ طرفلرینی « یاقتر
توچی » میسیونیر « بابروژنیکوف » ایله
آنك قومپانیه‌سی قولنده بولاچقدر . مذکور
بابروژنیکوف ایسه مکتبلرده « بیورو
قراتیه اوله کسه‌سینك طایاندیغی اوچ
نرسه یعنی پراواسلاویه ، صاما دیرژا
ویه وروسلق روحنده تربیه ایتوایچون
تیریسینه‌صیا آلماینچه طریشه‌چقدر . »

بز ، کیله‌چك بر مقاله‌مزده حاضرگی
بیوروقراتیه‌نك مسلمان مکتب ومدرسه
لری حقنده نیچك معلومات کسب ایتدیکلری ،
آنلرنی نیچك تیکشروب وآنلر حقنده
نیندای فکرلرده ایدیکینی یازاچقمز .

« عبدالحمیدثانی »

غزته‌مزنك فخری محررلرندن بولغان
عبدالحمید افندی مسلمان مکتبلری وبیورو
قراتیه‌نك آنلر حقنده‌غی فکرلرندن تمام
خبردار بر آدم بولوب ، ۳۱ نچی مارت
پراویلالری وپاپوچیتل بابروونیکوفنك
اوصال فکرلری حقنده غزته‌مزده خیلی
مقاله‌لری باصلغان ایدی . شول سببلی
اوقوچیلرمزنك عبدالحمید افندینك بو مقاله
سینه‌ده دقت ایتولرینی رجا ایته‌مز .

پتربورغده مسلمانلر

« اتفاق » فراقسیه قامیسیه‌لر،
مسلمان آراتورلر.

« اتفاق » نك اوستاوی تصدیق ایتدرلمك ایچون ۲ نچی مایده پتربورغ غرادو ناچالنیگینه ایکنچی قات تسلیم ایدلدی . نظام بویونچه بر آی اچنده قارا لوب جوابی بیریلورگه تیوشدر . پرو غرام اوستاوغه بتونلای باشقه نرسه‌در . آنسنی تصدیق ایچون بر یرگه‌ده بیرلمی بلکه اوستاو تصدیق ایدلگاچ برنچی دیلیغاتلر اسییزدنده پروغرام توزو مسئله سنی دیلیغاتلر اوزلری تیکشره‌لر . اوستاو یالکز جمعیتنك نیچك توزیلو ونیچك اش کورو ترتیب‌لرندنگنه عبار تدر . شونك ایچونده « مسلمان اتفاقی » یاصاب دیننی بتررگه طریشه‌لر دیه حضر تلرنك قایغورمی واستالیپین‌گه تلغرام وپروشینیه بیرمی طورولری همه یاشلر مزنك « اتفاق » نك پروغرامی بایلر، مرزالر فایده‌سی ایچونگنه توزولمشدر دیه یوق یرگه آوزلرینی طالدرماواری معقولدر . اوستاو تصدیق ایدلگاچ اوزلری جیبلوب « خلق » فائده‌سی ایچون نیچك کرك بولسه شوندای پرو غرام توزورلر . اوستاو پرویکتی روسچه وتاتارجه تیلده باصلوب تیزدن طاراتیله جقدر . شوکارغه کوره آرغانیزاتسیه‌نك حاضرلکلرینی کوره باشلارغه مه‌کندر .

مسلمان فراقسیه‌سی خدمتنده دوام ایته . لکن خدمتی بیك آور . ۲۰ میلیون مسلمان الوغ روسیه مملکتی‌نك تورلی طرفینه طارالوب بر برسنی طانیمایینچه تیلسز وادبیاتسز یاشاغانغه کوره « افکار عمومیه » حاصل بولمغان . اگر تیل ، ادبیات بولغان بولسه شول ۲۰ میلیون مسلمانلرنك وکیللری بر برسینك تیالر ینی آکلاغان شکللی بر برسینك فکرلر ینی‌ده آکلارلر ، ملتنك عمومی احتیاجی نه‌دن عبارت اولوب نیچك حرکت ایدرگه کرك ایدیکنی‌ده بیك ینکل بیلورلر ایدی. اگر ملتده « افکار عمومیه » بولغان بولسه ملت ایله آنك وکیللری آره‌سنده برلك ومناسبت حاضرگیدن آرتوغراق بولور وبو « افکار عمومیه » دیپوتاتلرغه یول باشچیلغی ایدر، بو افکار عمومیه دیپوتاتلرنك آرتلرتدن ایتوب نغراق اشلاتور، بر برسیله نغراق برلشدرر، اوز وظیفه‌لرینی نغراق طانیتور ایدی. تیلی ، ادبیاتی ، افکار عمومیه‌سی موجود اولان پولاق‌لرده اش شولای بارا ، پولاقلر ده تورلی سیاسی پارتیه‌لر بار ، سوسیا لیست‌لریده آز دگل . دیپوتاتلری اچنده هم تورلی فرقه‌لر وار . فقط ٤٦ پولاق دیپوتاتی بر آغزدن بر سوز سویلیلر ، سوسیالیستلریه برلکده . برسینك دوماده نه سویلیه‌جکنی وغزته‌لرده نه یازه‌جغنی اولدن باشقه‌لریده بیلوب طوره . بونلرنك نه اشلایه‌جکلری بتون

پولاق ملتنه‌ده معلوم . پولاق ملتی‌نك نه تلاگانی ٤٦ دیپوتاتغه‌ده‌بیك آچیق معلوم. بزنك حال بیك آور . بزنك یاشلرمز « ملتچی » لك « دین » چیلك دیه اتفاقغه ملی فکرگه هجوم ایته‌لر ، دینسزلك، انقراض دیه شولوق اتفاقغه ، شولوق ملی فکرگه علمامز وحضرتلرمزده هجوم ایته‌لر . بتون‌خلق بیوروقراتیه‌دن طویوب آنلرنی قوغان وقتده «اتفاق» بترترگه اوتنوب مینیسترگه یعنی اوزلرینك اك برنچی مخالفلرینه مراجعت ایده‌لر . بومیدر منطق؟ بومیدر افکار عمومیه ؛ بومیدر ایش ؟ !

دیپوتاتلر خاقنی اونوتماسه‌لر غنه اش کوره‌آلورلر . خلق ایسه‌ممکن مرتبه تیزلك ایله‌اوز آره‌برلشوب سویلاشوب آکلاشسه لروآرغانیز اواتسه ایتسه‌لر گنه « خلق » بولاآلور . اگر بربرسنی واوزلرینك مقصودلرینی اوزلریه آکلاماسه‌لرحاضر گه‌قدر اولدیغی‌کبی شول آوز طوتروب هروقت سویلی‌طورغان« یکرمی‌میلیون» مسلمانلنك ایکی‌مك لاتیش قدرده اهمیتی بولماز. اوزلری چن « خلق » ودیپوتا تلریده شول‌چن « خلق » وکیلی بولغانغه کوره دوماده‌غی « پولسکی قولو » نك اسمی هربرده ، هرغزته‌ده بار . آنلرنه أیتورلر ایکن‌دیه هرپارتیه آلدن حساب ایته، بزنك مسلمانلرنك اماملری همیشه استالیپین‌نك ایتاگینه یابشودن ، خلقی «اطاعت » و « یخشی»لقدن آیرلما غانغه ، وکیللرینکده برسی صولده ، برسی اوکده قویروق بولوب یورودن کوب اوزا آلماغانغه کوره بیورقراتلرده، دیمو قراتلرده بزگه کوب اهمیت بیرمیلر ، آنلر ایله‌نیچکده‌کیلشوب‌بولور ، آنلر « یخشی خلق» دیلر . فقط بو « یخشی » لق‌بزگه بیك‌قیمت‌که توشار . اوشبوقدر فرصتلی برزمانده محض‌بر « یخشی » لق‌اسمی‌ایله گنه قناعتلوب قالوومز ایچون بالالرمز طرفندن تاریخ صحیفه‌لرنه‌کوب «یمانلق» ایشیدرمز . اك برنچی ایش تیزرهك برلشو. حاجتلرمزنی آکلاو . برآغزدن برطاوش‌ایله تریبوات ایتودر . یوقسه آخری فنااوله‌چق ، صوکندن بربرمزگه زوراوپکه‌لر ایدیله‌چکدر .

دوما قامیسیه‌لرنده مسلمانلردنده آدملربار . بعضیلری برنیچه‌شر قامیسیه‌ده. بعض‌لری آفوراتنی یوری آلمیده دیلر. احتمال اولگوره آلمی طورغانلردر . اسؤوبودا صاویست قامیسیه‌سینه حکومت طرفندن، اجنبی دینلر دیپارتامینتی‌نك دیریکتوری ؤلادیمیروف‌یوریدر. دوماغه حکومت‌طرفندن‌قاتولیك، یهودی، پروتستان مذهبلری حقنده نظام پرایقته‌لری کرتلدی. بونلر دوما قامیسیه‌لرنده قارالالر. حاضرنده حکومت«بوددا» مذهبی‌حقنده نظام پرایکته سنی توزی ایکن. برکون دوماده‌غی‌دین قامیسیه‌سنده اوشبو روشچه سوز بولا : مسلمان‌دیپوتات ـ باشقه مذهبلروحتی

بوددیستلر حقنده نظام پرایکته‌سی توزولگان، مسامانلر حقنده‌نه ایچون یوق؟

ژلادیمیروف ـ آنلرنك اشی اول قدر آشغچ توگل، حاجتلری هم بزگه معلوم، آنی بز اوزمز قاراب اوزوقتمز ایله حاضرلرمز، آنلر طرفندن برتورلی اوکفایسزلق چقماز، آنلر حقنده‌گی نظام پرایکته‌لری کیله‌چك کوزدن اول اولگورماسه کرك.

مسلمان دیپوتات ـ صوك مایده مینیستر بزنك مفتی ایله علمالرنی چاقره چق دیگان خبر بار.

ژلادیمیروف ـ اول سزنك دین اشلر کز حقنده توگل، بلکه مکتب ومدرسه لرکز حقنده کیکاش ایچوندر.

مسلمان دیپوتات ـ آلای بولسه بیگره‌ك بخشی، بز اسییزد یاصاب خلق ایله کینکاش ایتارمز.

ژلادیمیروف ـ آمان! اول اسییزد سوزینی چقاره کورماکز، بلترغیسی ایچونه بن استالیپین‌دن کوب شاته آلدم. دینی اشلر ایچون دیگاچ بن مسلمانلرغه اشانوب اوزم رخصت آلوب بیرگان ایدم. آنلر آنده بتونلای باشقه اشلر اشلادیلر. ایران تماهینه تلغراملر ویردیلر، ایندی سزگه اسییزدگه رخصت بیرماسلر.

ایشتلدیگینه کوره ایغناتیف قامیسیه سنده‌گی مسلمان اشلری حاضرنده ژلادیمیروف که تسلیم ایدیلوب آنك ریاستی آستنده مخصوص بر قامیسیه‌ده مسلمانلرنك روحانی اشلری حقنده زاقون پرا یکلری حاضرلنمکده‌در. بیك معلومدرکه: مسلمان فراقسیه‌سی مسلمانلرنك روحانی اشلری حقنده خلقنك طلبینه موافق روشده اوزی مستقل نظام پرایکته‌لری یاصارغه، خلق‌ده فراقسیه‌دن شونی طلب ایتارگه، هم شول خصوصده فراقسیه‌گه کوب یاردم ایتارگه تیوشدر. حکومت طرفندن یاصالاجق پرایکته‌دن بر خیر کوتونك عبث ایدیکی مسلمانلرغه معلوم بر ایشدر. هم ژلادیمیروف اوزیه سزنك مسلمانلر طرفندن حکومتکه بر لایحه بیرلگانی یوق، بلکه کوبسی بر برسینه مخالف ئللر نه قدر پرا شینیه‌لر بیرلدی، اگر اوزکز بر لایحه یاصاب بیرساکز بزنك ایچونده ینکل بولور دیگان.

دوماده‌غی دین قامیسیه‌سنده حاضر نده، پراوصلانیلق‌نك روسیه‌ده اوستون دین بولوچیلغی، دین‌نك حکومتدن آیریلووی، تشکیل ایده‌چك یکی مذهب‌لر ودینی جمعیتلرگه حکومتنك نه کوز ایله قاراوی مسئله‌لری تیکشریله‌در. مسلمان وکیللرندن بعضیلری مسلمانلرنك طلبنی ومنفعتنی آکلاب یتکرماکانگه کوره چیرکاونك حکومتدن آیریلو مسئله‌سنه بر فکر بیررگه آبدریلر. چیرکاونك حکومتدن آیریلوب، حکومتنك هیچ بر دین اشلرینه قاتناشماوی مسلمانلر ایچون اك برنچی فائده‌لی وکرکلی نرسه اولدیغندن تورلی

طرفنك مسلمانلری تیلغرامار وخطلر ایله مسلمان فراقسیه‌سینه مراجعت ایدوب بو مسئله‌ده هیچ توقفسز کوز یوموب چیرکاو نك حکومتدن آیریلووینی طلب ایتارگه تیوشدر. بولامی یوقمی ؟ آنسی باشقه . فقط مسلمانلرنك فکری ومطلبی حاضردا نوك آکلاشیلورغه وبر یوله دوام ایتار گه تیوش . چونکه دین حکومتدن آیرلما سه پراوصلاونیلق‌نك اوستون بولاچاغی ، مسلمانلق‌غه آنك ایله بر تیگز پراوا بیر لمایه‌چکی کون کبی آشکاردر دومادەغی دین قامیسیه‌سنده سوسیالیستلر ، پولاق وارمنلر مطلق آیریلووی طرفنده. بر مسلمان دیپوتاتی بو خصوصده بر سوزده ایتمی طورغاچ سوسیالیست « قوزما دیمیا نوف » مسلمان دیپوتاتنی بر چیتکه طار توب آلوب: آمان افندم، بونه دیمکدر؟ بو خصوصده سز بر نرسه‌ده سویلامایچه طوراسز ، حالبوکه چیرکاونی حکومتدن آیرور ایچون سز بار کوچکز ایله طر یشورغه تیوشدر، دین حقنده الك قصلغان خلق سز مسلمانلردر ، دیمش . مسلمان فراقسیه‌سی بو خصوصده مذاکره ایتدی ، هر یت دینیه مسئله‌سنه برسینه‌ده قاراماینچه مستقلا حرکت ایدوب الك کیك یول ایله بارغه موافق کوردی ، فقط خلقه بونی فراقسیه‌نك خاطرینه توشوره طورغه کر کدر . قادیتلر ، پروغراملرینه کرتکان بو لسه‌لرده خلق حاضرلنمگان ، خلقنی اورکتو بولماسون دیه بو مسئله‌نك اوستنی یابوب کیچکدروب اوتماکچی بولالر .

چیت اسلاملر معیشتندن

•• اوتمش ۱۹۰٦ نچی ییل آخرنده بتون مصر مملکتنده ۲۰۹۰ دانه قزلر مکتبی اولوب بونده اوقوچی شاکردلر ۱۳۷۰۵ (اون اوچ مك یدییوز بیش) دانه اولمشدر. ابتدائی مکتبلردن شهادت نامه آلدقلری صوك قزلر دار المعلمات مدرسه سینه ویا که هنر وصنایع مدرسه‌لرینه کره‌لر.

•• بعض بر کیمسه‌لرنك اوتنولرینه بناء سلطان طرفندن بیش آلتی عدد ترك واعظلری چین مملکتنه اولان «پیکین» شهرینه یبارله‌چکدر .

•• بو کونلرده مصرده «جمعیت عمومیه» اسملی بر جمعیت اولوب، مملکت واهالی حاجتلری حقنده مذاکره ایتدیلر . اوزاق وقتلرغه صوزیلوب وغزته‌لرده ده کوب یاز لمش اوشبو مجلس ومذاکره‌لرنك خلاصه سی آمریقاده چیقمقده اولان « الجامعه » جریده‌سی‌نك تفتیشینه کوره اوشبوندن عبار تدر : ۱) مصرده شهر اداره‌سی تأسیس ایداسون . ۲) هر محله‌ده ابتدائی مکتب آچلسون . ۳) اوقو عمومی اولسون. ٤) وارثسز وفات اولمش مسلمانلرنك مالری خیر اشلرگه صرف ایدلسون . ۵) اوقو پروغراملری قانونلری مشورتی ادراه سینه عرض اولنسون. ٦) چیتلر محله‌لری قبیلندن یرلیلرنك محله‌لریه تربیه وتنظیم ایدلسون. ۷) مبعوثان مجلسی آچلوب

حکومت امرلرینه اهالی‌ده قاتشسون .
۸)حکومت خاتون وقزلرنك ادبلی اولمقلر
ینه دقت ایتسون . ۹) حکومت اولچاولر
هم ده نرسه‌لرنك قیمتاری طوغر وسنده نظارت
ایلسون . ۱۰) مصرفلری وشرطلری معلوم
اولمغان وقفلر فقیرلر فائده‌سنه صرف ایدلسون.
۱۱) حکومت مکتبلرنده اجرسز
اوقولمق حقنده اولان زا قون تصدیق اید
لسون . ۱۲) اجاره‌لر حقنده قانون توزو
لسون. ۱۳) دورت مذهب کتابلرندن
تلخیص ایدلنوب بر مجله ترتیب ایدلسون.
۱٤) تماکی اوسدرمك هر کیم ایچون
اختیار اولسون. ۱۵) ایکن اشلری ایچون
بر مینیستر تأسیس ایدلسون. ۱۷) صو
غارمق مسئله لری حقنده یکی نظام توز
لسون. ۱۸) اوطش اوینی ایله نظام منع اید
لسون. ۱۹)ایچار ایچون بولغان صولر حقنده
یکی نظام توز ولسون. ۲۰)حاجیلر یالکز
خدیو شرکتی پاراخودلری ایله گنه یورورگه
مجبور اولماسونلر .

•• ایران پارلامینتوسنده رشوت مسئله
سی چیقدیغنده اعضالر شول قدر قاینار
قان ایله سویلامشلردرکه حتی ایران مملکتی
نك ویرانلغی ویر یوزنه اولان اسلام
دولتلرینك خرابلغی اوشبو رشوت سببندن
اولدیغنی صبی بالالرده آکلارلق
اولمشدر . ایران عالملرندن بری ، اسلام
شریعتنده رشوت ویرمك ورشوت آلمق
ممنوع ایدیکنی سویلاب بر قاچ حدیث
شریفلر اوقومش و : « درجه‌سی یتمکان
کیمسه‌لرگه شهادت نامه‌لر ویرمك ، وبو
ندای ذاتلرنی منصبلرغه قویار ایچون
طرشوب یورمك هر بری ممنوع اولغان
رشوتدر » دیمشدر . صوکره اتفاق اوزرنه
رشوت آلوچیلرنی ، رشوت ویروچیلر
حکم گه ویرمك هم‌ده عمرلری بارنچه
دولت منصبلرینه کرمك حقلرندن محروم
ایدلمك طوغروسنده قرار ویرمشلردر .

•• کیله‌چك کوزدن اعتبارا مصرده ابتدا
ئی مکتبلرنك درسلری انگلیز تیلی اورنده
عرب تیلی ایله اوقوله‌چقدر .

•• خریستیانلکدن اسلام دینینه چیقوب
شیخ محمدان بن کرابتری هندستانده
« لکنو » شهرنده علما جمعیتنه سویلمش
خطبه‌سنده آفریقاده اسلامنك بیك کوچلی
تارالووینی وآنك سببارینی سویلامش ،
اگرده خریستیانلر (مسیونیرلر) اجتهاد
ینك اوندن بری قدر اجتهاد اسلام عالم
لرنده اولنور ایسه بتون آفریقانك اسلا
میتنی قبول ایده‌چکی امیدلی اولدیغنی
سویلامشدر . بو ذات کوب وقتنی
آفریقاده یوروب اوتکارمش واسلام دینینی
ده آفریقاده قبرل ایتمشدر .

•• ترکیه‌ده آطنه ، سلانیك ، ازمیر شهر
لری تیز کوندن الکتریق ایله
یافتور تولاچق وهر برنده الکتریق ایله
تراموبلر یصالاچاقدر .

•• بعض مسلمان بایلری ۵۰ ییل مدت وعده ایله مکه مدینه شهرلرنده تیری زا وودی آچار ایچون ترکیه حکومتندن امتیاز صوریلر .

•• هندستانده اولان « علیکده » کلیه سنده شاکردلرنك انکلیز مدرسه‌لرندن رضا بولمی تاشلاب چیقولری « وقت »ده یازلمشیدی . اوشبو شاکردلرگه سوزینی کچره آلمادیغی سببندن کلیه‌ده مدیرلك خدمتنی ایدوچی محسن الملك خدمتندن چیقارغه قرار ویرمشدر .

•• عباسی خلیفه‌لری زمانه‌سنده عراق ولایتلری الك بای والك توزوك والك کسبلی مملکتلردن اولوب ، شهرلری‌ده بو کونکی آوروپا شهرلری قبیلندن غایت اشلکلی ایدی. صوکره کوب صوغشار ویاولر آستنده طوردیغندن جانسز وحرکتسز قالورغه مجبور اولدی، وترکیه دولتی ضبط ایتدیکی بعدنده بتون بتونه ازلکار جمله‌سینه کروب نیچه ییللر بایغوش اویاسی حکمنده یاتدی .

شمدی استانبول ایله بغداد آراسینه گرمانیا دولتی تیمر یول صالادر . اوشبو تیمر یولنك بیوك اثری اوزی کچوب کتمکده اولان عراق ولایتلرینه اوله‌چقدر. اوشبو سببدن ترکیه دولتی اوشبو یرده اولان طوپراقلرنی ویر آستلرنده اولان معدنلرینی تفتیش ایدر ایچون بوندن ۳ - ٦ ییللر مقدم فرانسز مهندسلری بیارمشدی. شمدی مذکور مهندسلر اوزلرینك خدمتلرینی تمام ایتمشلر وتیز کوندن دافلاد یازوب ترکیه دولتنه ویره‌جکلردر .

ترکستانلیر وحمیت ملیه

هرنه قدر مسلمانلر روسیه‌نك هر طرفنده‌ده مظلوم، هرطرفنده نادان وفقیر بولسه‌لرده بو یرلرنك کوبسنده آنلر اوزلرینك اغر حاللرینی توشنوب شوندن قوطولو چاره‌سنی ازلیار؛ ترکستانده ایسه اش باشقه‌چه‌در . بونده مسلمانلر، بالعکس اوزلرینك آغر حاللرینه بیك رضا ؛ هر آدیملرنده اوزلرینی قصقان بیوروقراتیه گه اوخشارغه، « اسپاسیبا » ایشتورگه طریشالر . بیوروقراتیه وآنك اوك قناتی بولغان میسیونیرلرنك کیفلرینه اوخشار ایچون هر نرسه‌نی فدا ایتارگه‌حاضر طوره‌لر .تاشکند علماسینك،غنیرال، گوبیرناتورلرغه اوخشار ایچون، زور روس پرازدنیقلرنده چالمه‌لری ایله مسجدلرگه کروب صف صف تزیلوب فول قوشروب طوردیقلری بو خلقنك حمیت ملیه‌سی نه قدر ایدیکنی بیك یاخشی اثبات ایته‌در .

« ترکستان»، مسلمانلرنك الك کوب والك برگه جیولشوب طورغان برلری‌در . شول سببلی روسیه مسلمانلرینك کله‌چکینه ترکستان مسلمانلرینك حاضرگی حالده طورولری، یاخود ترقی ایتولری پك بیوك تأثیر ایته‌جکدر. اوشبونك ایچون

درکه: روسیه‌ده‌گی مسلمان مطبوعاتی ایکی سوزنك برسنده ترکستانگه ایلانوب قاری، آنده نه بارلغینی تیکشره، آنك بر «جسد» (اولك) حالنده یاتووینه تأسف ایتدیکی ایله برابر، بتون کوچی ایله آکا «حیات» چیشمه‌سنی ازلیدر.

صوکغی کونلرده «الفت» ده ترکستانگه عائد بر مقاله وار ایدی. بو مقاله‌نك صاحبی بر ترکستانلی بولوب اوز قارنداش ارینه «باشقه ملتلر نیچك اویانوب، اوقوب حریت آلسه‌لر، بزده شونلر یولینی تقلید ایتیك» دیه‌در. بوکا «الفت» اوز طرفندن:

«ترکستانلیلرنك فطرتا مالك اولدیقلری مدنیت، هنر ومعرفتکه استعدادلری اعتبارگه آلنسه، ذاتا عمرلری آز بولغان بیوروقراتیه اداره‌سی، آسترا وموف و «عبد المیسیونیر» لر اوز اوزلرندن بتوب حقیقی حریت وعدالت میدانه‌کلمه‌سیله ترکستانلیلر دخی ترقی یولینه باصارق تیزکونك عالم مدنیت قتارنده اولاچقلری پك امیدلیدر.»

دیه‌در.

الله بیرسونده ترکستانلیلر عالم مدنیت قتارینه کرسونلر! بو - بزم‌ده طاتلی خیالمزدر. تأسف که: بونك ایچون بیوروقراتیه‌نك بتووی، عدالت وحریتنك میدانغه کیلووی شرط ایتلمشدر. تاریخدن خبردار کشی روسیه‌ده تیزکنه عدالت وحریتنی کوتارگه تیوشلی نوکلدر. صوکغی یللرده بر قدر «عدالت وحریت» دیکان نرسه‌لر کورلسه‌ده، اول فقط اختلال دوری بولغانلقدنغنه‌در. حاضر اول دور اوته باشلادی. حریت ایله عدالت حاضر قارچغه طرناغنده‌غی کوکارچین شکلینه کردی. روسیه‌ده حریت بولغان زمانده، بوکا قدر مسلمانلرنی قسقان بیوروقراتیه وظیفه‌سنی بیوك وقوتلی روس ملتی آلورکه: بونك تیمر قوللری چروك اساسکه بنا ایتلکان بیوروقراتیه نقینه قاراغانده‌ده مسلمانلر ایچون قاطیراق بولور. مسلمانلر اوزلرن بیوروقراتیه‌نك‌ده، روس ملتی‌نك‌ده قصوونندن فقط اوز کوچلری، اوز یکتلك واوز فداکارلقلری ایله کنه صاقلی آلورلر. بو یکتلك وفداکارلق ایچونده هر نرسه‌دن اول حمیت ملیه و Національное самолюбіе کرکدر. بو نلر بولمغانده، حریت وعدالتلرکنه مسلمانلرنی تیوشلی درجه‌که منده آلمازلر، استعداددە اشسزکنه یاتور.

قزاقستان

استپنوی اوپلاصته آقمولینسکی سمی پالاطینسکی بارچه ایرانلر حسابی بر ملیون بر یوز مینك. اوشبو صونکغی جیل لرده آقمولا اوبلسنه بارغن کریستیان بورونغی تورغن قزاقدان کوبراك دور. شویله اتمك اوچون براؤیتلستؤا شیغاردی زاکون استپنوی پولاجنیه ۱۸۹۱ نچی یل ۲۱ نچی مارطده اوشبو پولاجنیده ـ ۱۷ نچی اصطاطیه بیونچه اوز کونکلنه موافق کلماگان قزاقنی آتمنستراتسیه ایلان ایکنچی یرگا بیارمك ایدی شول اصطاطیه ایلان بارچه کونکلنداگی مقصودین اورننه کلترمك ایدی و کینه دین حقنده قزاقستان ملالری شریعت ایلان حکم یورتسه اوزنه تیشلی براوه‌ده ۷۹ نچی پولاجنیه بیونچه هم جازه‌غه مستحق اولمق ایدی. الحال جیرنی آلدی قزاق فقیرلاندی. دین حقنده بولغان مدعی لاری اورننه کلماسه کراك حذمتچی لر اولوب کندی تریك لارینه قارچی اویانغوچی لر بار و لکن قزاقستان تریشلکی نك راحاتنه بو ایکی اصطاطیه آلماشنماینچه هیچ راحت یوق. (کونوکراطستؤا) دایو سبب ایدب کرستیانلر اوچون جیر حقنده ـ ۱۹۰۶ نچی یلده آقمولادان هم سمی پالاطدان بیاردی جمیع ۲۲۲ آدامنی دوماده چلین قوشچوغولف.

О названіи „Казакъ“ (Киргизъ).

بزنینك گزیت خانه‌غه چمکنت اویازدی ترکستان
اوچاستکه‌سی جلی بولاق بولوستی نینك قزاغی ملا شمس
الدین ملا ارسلان اوغلی دین بول طریقه خط خبر یتوشدیکم
قزاق دیکان عبارت قزاق طایفه نامیغه غلط ایمش اصل
قزاق خزاع وخزاعه‌دور دیب لغت کتاب‌لاردین برنچه
عبارت‌لارنی یازیب چنانچه خزاغه باالضم پاره‌ٔ که ازجیری
بریده شود وقبیله‌است ازقوم بنی آزرکه ازقوم خود
جداشده بمکه استقامت نموده وهم غیاث اللغات‌دین
یازیب‌دور خزاعه بضم اوّل نام قبیله است ازعرب دیب
غیاث اللغات ومنتخب اللغات‌نی باب الخاء مع الزائی
کوروب باب القاف مع الزال‌نی کورمابدورلار غیاث
اللغات‌نی و۳۳نچی صفحه‌سیده باب الخاء مع الزال‌ده قزاق
باالفتح وتشدید زای معجمه‌ده بیان قیلنغاندور حرمتلیك
ملا شمس‌الدین قزاق طایفه‌سینی اصلی عرب خزاعه
جماعه‌سیدین دیب قزاق خلقی‌نی عرب‌لارکه نسبت بیرماق
لاری تواریخ نقلی‌که درست وتوغری بولسه کیرالك قزاق
طایفه‌سی‌نی خزاعه دیکانیمزده لفظ قزاق‌نی کیمکا وقیو
طایفه‌که استعمال قیلنه‌دور قزاق یاکه قذاق دیکان اسم
تاریخ هجری نینك ل۸۳ سنه‌سیده دشت قبچاق خان‌لاریدین
ابوالخیر خان‌دین مغلوب بولوب مغولستان‌که قاچقان
کیرای خان وجانی بیك خان ایلان بر پاره خلق قاچیب
اجرالیب کوب وقت ابل یورت‌که قوشولالمای یورکان
ایکان اوشل طایفه‌غه قزاق لقب قویولوبدور تاریخ
رشیدی‌ده فارسی العباره شول طریقه یازیبدورکم (چون
ایشان کریخته ازمردم جداشدند ومدتی بی سامان
وسرکردان می بودند ایشان را قزاق کفتند واین لقب بر

یشان مقرر شد اوّلا اوزبك میگفتند) در بعضی ثقات جنین
مسموع افتاده که قزاق بهزای هوز میباشه چنانچه قزاق)
آندین کین قزاق خان لاریدین کیرای خان وجانی بیك
خان خروج قیلیب اوشل اجرالکان طایفه وخان لارکه
کوب اوزبك قوشولوب قوّت لانیب تمام دشت قبچاق نی
تصرف قیلیب کیرای خان دین سونکره بر وندوق خان
آندین کین انینك اوغلی قاسم خان تمامی دشت قبچاق نی
تصرف قیلیب اوشل عصرده قزاق قوشونی اوچ یوز
مینك دین زیاده بولکان ایکان قزاقیه خان لیکی تاریخ
هجری نینك ۸۷۵ یل دین تا ۹۴۵ یل غچه اوزایب آندین
کین تمام بولکان ایکان قاسم خان دین کین برادری مماش
سلطان آندین کین طاهر خان آندین کین بویداش خان
سلطان خان بولوب بول خان عصریده قزاق خان لیکی تمام
بولوبدور) حرمتلیك ملا شمس الدین قزاق نامینی باالکل
یوق قیلیب خزاع وخزاعه نام قویمق لاری اوشل تاریخ دین
بویان قزاق نامی قویولوب کیلکان قزاق لارنی نه یرکه
جایلاب یوق قیلادورلار شونچه اوتکان کوب طایفه وکوب
خلق لار قزاق لار آتا بابالاری قویکان لقب نی یوق قیلیب
خزاعه نام نی اوزلاریغه آلالمسه لار کیراك ودیکراینکه
لغت ده خزاعه بار قزاق هم بار قزاق لارنی خزاعه
دیکانمزده بیش یوز یل دین بویان همه طایفه لارنی
زبانیده قزاق دیب اینلیب کیلکان طایفه لار کیم بولسه
موکین وکیم نی ایتامیز خزاعه عرب قزاق ترك هیچ وقت
عرب نی ترکغه وترکنی عربغه نسبت بیریب بولمایدور
بر یوزیداگی تمامی خلق حضرت آدم دین کین طوفان
بولوب غرق بولکاندین سونکره حضرت نوح علیه السلام نی
اوچ اوغلی دین ترقاکاندور اوچ اوغول لاری حام سام
یافث حام دین توقوز فرزند هند سند زنج نوبه کنعان

کوش قبط بربر خبش [illegible] تایب آلارنی اولادلاری
سودان مغرب بلاد حبشه وزنکبار وهندوستان که
ترقاکاندور

سام دین هم توقوز اوغول چنانچه ارنحشد که
پیغمبرلارنی بابالاری وکیمورث پادشاه لارنی بابالاری دیب
آتالادورلار بولاردین باشقه اسود یفن یورج لاودعیلم ارم
یور بول توقوز اوغول فرزندلاری کوپایب وزبان لاری
مختلف بولوب اولاد سام اون توقوز لغات مختلفه ایلان
سوزلاب بربرلارینی زبان لارینی بیلمای هرقیو فرزندنی
اولادلاری اوزلاریغه جای ومکان تعین لاب عمارت وزراعات که
مشغول بولکاندورلار اولاد سام اقلیم بابل ویمن وحضر
موت وعمان وعراقین وفارس ده متوطن دورلار

حضرت نوح نینك اوچونچی اوغول لاری یافث بن
نوح کیم ترك قبایل لاری بابالاری دور حضرت نوح علیه السلام
کمیه دین جودی دامنه سیغه توشکاندین سونکره اول
فرزند ارشدلارینی دنیانینك شمال شرق طرفیغه تعین
ایلاکاندین سونکره یافث آتالاریدین بر دعا اورکاتمق نی
التماس قیلیبدورکیم هر وقت یمغور وباران که حاجت
بولکان وقتده درکار بولادور دیب حضرت نوح علیه السلام
امر حضرت پروردکار ایلان بر دعا واسم بزرك نی بر
قطعه تاش که نقش قیلیب یافث که بیریبدورلار اول تاش نی
حجرالمطر وجده تاش واوزبك یده دیب ایتادور یافث اول
موضع دین سفر قیلیب اقصای شرق که باریب بطریق
صحرا نشین زنده کارچلیك قیلیبدورلار بعضی قولده خطای
پای تختی چین شهرینی یافث بنا قیلیغاندور دیب ایتادورلار
حضرت یافث که خداوند کریم اون بر اوغول عطا
قیلیبدور چنانچه چین مقلاب کماری ترك خلج خزر روس
سوسان عز بارج منشج دور یافث هرقیو فرزندلاریغه جای

وموضع تعین قیلیب تلکت نی آباد قیلمق وخلق نی
کوپایتورماقغه وصیت ایلاب خصوصا یافث فرزندلاری
ایچیدین ترك بن یافث عاقل ودانا ودلیر وشجاعت لیك
بولوب آتالاری ولی عهد قیلکان ایکان اول ترك بن یافث
اوشل اطراف جوانب نی سیر سیاحت قیلیب سیلوك دیکان
موضعده بر دریانینك لبیغه اقامت جای ایلاب چوب
خشك دین عمارت قیلیب اولنوروب برنچه وقتدین سونکره
الحال اوزبك اسمچه اوتا وکییز اوی بنا قیلکان ایکان
اصل ترك واوزبك اولادی اوشل ترك بن یافث که بارادور
یافث نی بر اوغلی چین دیب ایدوك یافث چین شهرینی بنا
ایلاب اوشل فرزندنی نامینی قویوب اول شهرنی چین دیب
ایتکان ایکان اوشل چین دیکان فرزنددین بر اوغول
بولوب آنینك نامینی ماچین قویکان ایکان اول ماچین نی
اولاد ومال لاری کوب بولوب چین شهریده کنجایش
قیلمکان وجهدین اوغلی ماچین آتاسیدین اجازت سوراب
اوزیغه تابع اولاد واتباع لاری ایلان بر موضعغه باریب
بر شهر بنا ایلاب اوز نامیغه نامزد ایلاب اول شهرنینك
نامینی ماچین قویوبدور چین ماچین دیب خطای پای
تحت لارینی ایتولادور برچه خطای اولادی اوشل چین
ماچین دین ترقاکان بولسه کیراك شونکا اوخشاش یافث نینك
هرقیو فرزندلاری بر تلکت که متوطن بولکاندورلار برنچه
وقت لاردین کین یافث اولادلاری کوپایب ارالاریده هرخیل
لغات وزبان مختلفه پیدا بولوب چنانچه اوتوز آلتی خیل
لغت میانه لاریده جاری بولوب بر فرقه لاری باشقه فرقه
لارنی زبانینی فهم قیلمای بربرلاریدین متفرق بولوب
آطراف جوانب که ترقاشیب بعضی لاری صحرا نشین وخیمه
نشین بولوب بول صحرا نشین لیکده دایمی بولکاندورلار
جمیع طایفه اتراك ومغول وتاتار وقبچاق اوشل ترك بن

یافث که یتادور ترك وترکستان خان‌لاری هم اوشل قبیله
دیندورلار بول بیان بولنکان‌لارنی همه‌لاری ترك اوغلی
ترك دور اصلا عرب‌که یاپوشمایدور قزاقیه اراسیداگی
هرقیسی اوروغ چنانچه قنغلی قبچاق ایغور دیب آتالادور
هرقیولاری نامیغه بر سبب باردور چنانچه ترك پادشاه
لاریدین اغور خان بر اوروش‌ده دشمن‌که غالب بولوب
کوب اولجه وغنیمت آلیب آنی آلیب بورماقدین عاجز
بولکان حالده قانغلی اوز عقلی فراصتی ایلان عرابه بنیاد
قیلیب اول غنیمت‌لارنی اسان‌لیك ایلان آلیب بارکانیده
کوروب اغور خان اول آدم‌که قانغلی لقب قویوبدور
قانغلی مغول عبارتیچه عرابه‌نی ایتورایکان امّا قبچاق‌نی
آتاسی وقتیکه اغور خان براق خان ایله اوروشوب
مغلوب بولوب بر دریانی لبیغه قونکان وقتده ابری
اوروشده اولکان بر حامله خاطون درد وضع بولوب
بر کته درخت‌نی کاوالك بولکان اراسیغه کیریب وضع
حمل قیلکان ایکان اغور خان بول ایشدین خبردار بولوب
اول خاطون‌که ترحم قیلیب آنینك آتاسی منینك اوچون
اوروشده اولوب بول باله یتیم بولکاندور دیب آنی
فرزندلیك که قبول ایلاب نامینی قبچاق قویوبدور قبچاق
قبق‌دین مشتق بولوب قبق درخت میان تهی اورته‌سی کاوالك‌نی
ایتولادور اصل قبچاق‌لارنی آتاسی اولدور شونکا اوخشاش
هرقیو اوزبك طایفه واوروغ‌لارینی نام‌لاریغه بر سبب
ایتولکاند ـ اگر تمامینی یازماق بولکانده بوتون
تاریخ بولسه کیراك بقیه‌سی باردور

(قزاقیه‌لارنی اصل آتا بابالاری نام‌لاری خصوصیده مابعدی)

ینه ایتادورلارکیم قزاقیه‌لارنی یعنی اوچ یوزنی اتاسی
الاش دیب الاش‌دین اواغ یوز اورته یوز کچیك یوز

ترقاکاندور دیب اولوغ یوز باله‌لاری سیقیم جانیس بوتبای
چیمر اورته یوز ارغین قبچاق نیمان قونقورات کچیك
یوز الچین جفاس چومکای کته تایین اوشبو یاد ایتولیش
لار الاش الاش دیب قیچقوروشوب بزلار الاش‌نی
اولادی میزدیب ایتسه‌لار هم الاش کیم ایکان لیکنی الاش‌نی
معنسی نیمه ایکانیتن انیق وروشن بیلمایدورلار بز حرمتلیك
الاش اولادلاریغه روشن توشوندورامیزکیم الاش دیکانمز
اصلی الاجی سلطان لقب لیك احمد خان دیکان اوزبك خان
لارینی لقبی دور الاجی بعبارت مغول کشنده یعنی اولدور
کوچی دور مذکور الاجی خان نچه مراتبه قلماق برلان
اوروش قیلیب کوب عدد قلماق‌لارنی قتل وتاراج ایلاب
تایشی نام قلماق خانی برلان ایکی دفعه کته اوروش
قیلیب هر قیو اوروش‌ده احمد خان غالب بولوب کوب
قلماق‌لارنی قتل عام قیلکان ایکان شول سبب دین
قلماق اول خانکه الاجی یعنی قتل‌قیلغوچی لقب قویوبدور
اندین کیین بعضی‌لار الاچه خان وبعضی‌لار الاش خان
دیب اخیری اوزبك اراسیده الاش شهرت تاپیب دور
خطای سرحدیدین وکاشغر وطرفان وجالیش وکوچا واقسو
واوچ وآلتی دیکان موضع‌لار مذکور الاش خان تحت
تصرفیده ایکان بول واقعه‌لار تأریخ هجری نینك ۹۵۵ نچی
سنه ایلان ۹۵۹ نچی تأریخ‌ده بولوب مذکور ۹۵۹ نچی
تأریخ هجریده الاچه خان وفات قیلکاندور بول سوز
تأریخ رشیدی دان یازیلدی الاچ - الاش بلفظ مغول خونریز
بعربی سفاك معناسیده دور سلطان احمد خان نینك اناسی
سلطان یونس خان برنچه یل‌لار تاشکند سیرام آولیاآتا
ترکستان دشت قبچاق غچه خان لیك قیلیب حکومت
سوروب تأریخ هجری نینك ۸۹۲ نچی سیده تاشکنده
وفات قیلیب جوار حضرت شیخ خاوند طهورکه دفن

قیلنکان الحال مزار متبرکلاری کته کنبذ وزیارت کاه
واطراف لاری مدرسه و حجره وابادان دور اوشبو بیان
قیلنکان تأریخ رشیدی نینك مؤلفی میرزا حیدر ابن محمد
حسین حضرت یونس خان نی قیزلاریدین تولد تابکان نبیره
ایکان بول بیان قیلکانمزدین مدعا اوشل خان واقعاتنی
اوشل عصرلارده کوروب بیلیب یازیلکان مشهور ومعتبر
تواریخ بولسه کیرك اما قزاق نی خزاعه وعرب طایفه سیدین
دیب حکایه قیلنکان بی اصل ومصنفی نی اصلی ونامی
معلوم بولمکان سوزنی اعتبارکه آلنمس لیك لازم دور

Праздникъ Курбанъ-Аидъ въ Ташкентѣ.

اوشبو یلده عید قربان نمازینی تاشکند شهریده
جمعه کونی اوقودیلار وپنجشنبه کونی هوا ساوق بولوب
برآز قالین قار یاغیب تمامی کوچه لارنی لای لاری موزلاب
مسلمانیه لارغه کوب یخشی عید بولیندی ولیکین اوتمیش
یل لارده قور وقچیلیك بولوب حضرت شیخاوند طهور مزارات
لارینی خانقاه وایوان وصحن لاریغه خلایق لار کنجایش
قیلمای قبرستان اوزه سیده ومدرسه لارنی تام لاریده نماز
اوقولوب نهایت درجه ده جمع کثیر بولار ایدی امّا بول
دفعه ده قارنینك کوب لیکیدین چندانی آدم لار بارالمای
وبارکان آدم لار قار اوستیغه جای نمازلارینی صالیب نماز
اوقولوبدور وغیری دهه آدم لاری هر قیو نماز جمعه
اوقویدورکان مسجدلارده ومسجد جامع وحضرت امام
وشیخ زین الدین بابا مزاریده وهم مرحوم ابو القاسم خان
ایشان مدرسه لاریده وغیری جای لارده قربان نمازی
اوقولوب وآندین فارغ بولوب تمامی خلایق لار هر قیو
آشنالاریغه مبارکباد ایلامك ولوازم فاتحه خوانلیك بجایه
کیلتورمك اوچون باریشیب وقربان لیق لارینی قیلشیب
توروبدورلار امّا هوا کوب ساوق کیچه لاری آیاز بولوب
کوندوزی آفتاب بولسه هم ساوق نینك درجه سی کوب
بلند ایمس وموندین مقدم هوا بعضی وقتده متغیر بولوب
تاها کیچه سی وکاها کوندوزلاری یامغور یاغیب مثل بهار
فصلی دیك بولنیب بادام درخت لار وکیلاس لار عمل آلیب
اکثر آدم لار توماو کسلی ویوتل غه مبتلا بولیب ومذکور
هوانینك متغیرلیکیدین خوف ده ایدیلار الشکر والمنه
خداوند کریم بنده لاریغه قیلغان التفاتی ایلان یکباره قار
یاغیب وهوا ساوق بولکان سببلی اوشانداغ کسل لارغه مبتلا بولکان
وهم صحت لیك درجه سیده یورکان آدم لارغه کوب فایده

ومنفعت بولنیب کسلمند لار صحت تاپیب عید وقتیده سیر وتماشا
لارینی قیلیب تور وبدورلار

Изъ жизни мадрасы.

کمینه راقم حروف نی عقل قاصر وذهن خاتریغه برقنچه
زمان لاردبن بیری بعضی حوادثات یومیه لار خصوصیده
بر نچه مسئله لار حطور قیلار ایدی چنانچه اوشبو زمان
لارده بعضی اقتدارلیك مسلمانیه لارنی هم دندان لاریغه
بتون شکست یتوب یعنی توشوب کیتسه ویا فطوریتیب
اراسی کاوالك بولسه انی اورنیغه آلتون ویا کموشدین
دندان قیلدورادورلار ویا آنی سوراخی غه مذکورلاردین
قویدورادورلار مذکور آدم لارغه مثلا غسل لازم بولکان
وقت لارده متعارف بولوب یورکان دیك سونی تکیغه
ویا اراسیغه یتکورمسه لار هم روا بولادورمو ایکنچی بعضی
دعوی لار خصوصیده تیشلی شاهدلاری اوزاق جای لارده
بولکان اوچون قاضی الاسلام حضورلاریغه حاضرلاماق
نهایتده مشکل بولکان وقت لارده ویا اشهاد اهله خصوص
لاریده تیلکرام واسطه سی ایله ادای شهادت قیلماق
لارینی جوازیغه خواه راجح وخواه مرجوح هم بر مسئله
فتاوی کتاب لاریدین کورونارموکین اوچونچی سوداکرلار
میانه لاریده تعامل بولکان بانکه لارغه آفچه قویکان لاری
اوچون مثلا تورت پراتسینت دیکان فایده لارنی مذکور
حرمتلیك مسلمانیه تجارلاریمزنی آلماق لاری شرعا درست
وروا بولماقیغه کتب شرعیه لاردین هم بر مسئله جزئیه
تاپیلورموکین اوشبو خصوص لارده علماء کرام وقضاء
ذوی الاحترام لاریمزغه رجوع ایلاب الاردین مذکورلارنی
جوازلاریغه برار جواب صریح ایشیتلمکانی اوچون اندیشه
لار قیلار ایدیمکه اطراف واکناف عالمده گی اهل اسلام
لار ایچیده اوشبو طریقه مسئله لارغه واقف بولغان کشی لار
بارموکین لار دیب وبلکیم مذکور طریقه حوادثات یومیه
یاوروپا مملکت لاریده کوبراق شیوع تاپکان اوچون

مذکور جایده‌گی دین قرینداش‌لاریمزنی ایچیده خصوصا
تاتار دینداش‌لاریمز که هم امور شرعیه‌غه اختیاطلاری هر
قیو قبیله دین کوبراق بولادور دیب ایشتیلادور مذکورلارنی
ایچیده الارنی جوازیدین واقف بولکان ذات محترم‌لار
بار بولسه کیرك دیب امید قیلغانیم اوچون شول خصوص
لارده استفسار عامه واستفتاء کلیه قیلماقنی طریقه‌سینی
ملاحظه‌سیده سرتاپا حیرت‌ده بولور ایدیم ناکاه خاطریمغه
توشدیکم فرستاده دانا ومخبر توانا هر اوزاق‌نی یقین
قیلغوچی وهم خبرنی بی تغیر یتکورکوچی روی زمین‌نی
بر مدرسه حکمیده ایلاب ایچیده‌گی طالب‌لارنی بربرلاری
ایلان مکالمه ومباحثه قیلدوروب الار واسطه‌سی ایلان
مستفتی وهم مفتی بولغوچی گزیت ایکان شول سببدین
مذکور استفتالارنی مذکور مستفتی‌غه حواله قیلماق
اوچون گزیته‌غه درج قیلدورماقنی خواهلادیب

(بر ملا بچه)

Изъ Аму-Дарьинскаго Отдѣла.

اوشبو ۱۹۵۷ نچی یلده یانوار آبی نینك ۲۵ نچی غه
قراغان کیچه سی آمو دریانینك موزی بوزولغانیده نقلیب
آمو دریا مضافاتی نینك شوریخان توابعی ده شیخ عباس
ولی بولوس نینك قرامقی دین بوتون بر آقسقال قراماقی
برلان شیخ عباس ولی قلعه سی نی سو آلغانی حقنده

مخمس

آلدی سو شباز ایلی نی اینچونین آنچنان
کیلدی سو آنداغ زبون هیچ کمسه غه برمای آمان
تاپمادی هیچکیم خلاصی خاه یوکروك خاه چمان
سو یوزونده یوردیلار ایل باری مانندی سمان
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
اول کیچه بیحد سوق ایردی هوا قتیغ شمال
سوده قالدی نازنین لار بر نچه صاحب جمال
برنچه پر وجوانلار نچه سی تاپغان کمال
هربری فریاد ایتارلار داد بزنی سودین آل
الامان یا ربنا بو نی زمان بولدی دریغ
جون بولوس نینك امریدین قیلدی نداکرلار ندا
توربرینکدین کوچ اوینك دین دیب باری بردی صدا
اوغل آتا قیز آنادین اول کیچه بولوب جدا
هرکیم اوز حالیغه یغلاب دیر ایدی واحسرتا
الامان یا ربنا بو نی زمان بولدی دریغ
آقسقال لار هم بولوستنوی آنچه کوب جهد ایتدیلار
کیمه تاپماق قاستیغه قتیغ زبون امر ایتدیلار
بعضی نینك آط برله باریب سوده ایلکین توتدیلار
شولکیچه جرعت بیلان خونابه لارنی یوتدیلار
الامان یا ربنا بو نی زمان بولدی دریغ
خاتکارانی خلایق هر طرف ایلاب هجوم

سونی کردین آلدیلار اول کچه مانندی نجوم
تون قرانکغو یول تاپالمای دیر ایدیلار بولسه یوم
اول کچه کوزلاردین اوچدی قالمادی بر زره نوم
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
تانك آتیب عالم یاروب کیمه قایق کیلتوردیلار
هر طرف کشت ایلابان قالغان نی جوبلاب آلدیلار
بعضی نی یاغچ باشیدین کیم نی راشدین تاپدیلار
نچه نی تام اوستیدین نچه نی سودین آلدیلار
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
برنچه اویلار یقلدی برنچه مسجد کلان
هم منارای قدیمسی یقلدی ای فلان
مسجدی جامع لاری بارچه یقیلدی آنچنان
کورمکان دیك بولدی بارچه قالمادی زره نشان
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
قلعه سنی سو باسیب بار سولارین قیلدی خراب
اهلی کاسب بارچه سنینك کورسنکز چشمی خراب
کوچه کویده خلایق ساچدی باشینه تراب
هرکیم اوز باشیغه بولدی کیلمادی هیچکم سوراب
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
نچه چین ماشینه لار تام آستیده ویران بولوب
نجه ماشین حسرتیدین دیده سی کریان بولوب
نچه سوداگرنی کورسنك باش آیاق عریان بولوب
تیلمروب هریانه باقمیش لار باری حیران بولیب
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
کیمه برلان آلدی مالین سوغه سالدی بعضی سال
سو تکیده پایمال اولدی نچه مال منال
نچه سی تام آستیده نچه سی سوده پایمال
آلماقه قول آلدیمك غه تیل لار اولدی کونك لال

الامان یا ربنا بو نی زمان بولدی دریغ
شونچه سودین قبری شیخ عباس ولی قالدی آمان
فیش طاقیغه یاقین لاب توردی هیچ قیلمای زیان
تار بولدی کوزلاریغه خلق ایل نینك کینك جهان
اوشبو دم کیلدی فریستوف دیدی خلق بار موآمان
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
کینیدین کیلدی فاموشنیك کوردی سو قیلمش خراب
سوده قالغان عاجز در مانده لار حالین سوراب
خوش تکلم هم ملایم لیق بیلان ایلکا قراب
تنکریدیندور اوشبو کونده چکدینکز بی حد عذاب
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
برچه نی کوزدین اوتوروب سوردی بربر حالینی
فرق قیلماق اورته سیده یار ایلان اغیارنی
یخشی سی برله یمانونچه بد کردارنی
عاقل هم بالغ مجنون هم بی مارنی
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
بعد ازان قایتدی پاموشنیك امر قیلدیلار بو حال
دیدیلار قالسون پریستوف سودین آلسون مال حال
آمربدین اوچ کون توروب آلدور دیلار مال منال
خدمت ایتمك دین اولوغ لار بارچه بولدی بی مجال
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
بارچه نی ساغ وسلامت آلدیلار بربر تاپیب
مرحمت برلان ملایم لیق قیلیبان سوز قاتیب
مال اشیا برله سودا اهلی نینك سودین قیلب
اوشبو کونلارده کمایماسدین تورادور سو آقیب
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
سود قیلمای اهلی علت غه اوکونده آه واه
بارچه اسباب خان مانیدان بارین قیلدی جدا

مال کیتب باشنی سلامت سقلادی قادر خدا
آخر اول مظلوم لاره برکای خدایم عز جا
الامان یا ربنا بونی زمان بولدی دریغ
(شیخ عباس بولوستی نینك مرزاسی قاسم خدای بردی اوغلی)

Изъ жизни Кокандскихъ хановъ.

مرحوم خوقند خانی خدایار خان آتالاری شیر علی
خان خوقند سلطنتی نینك تخت نشینی بولماسدین ایلکاری
نمنکان تاغیده قرغزلار اراسیده تورور ایدیلار قرغیزلار
نینك تلاس موضعیده الاقچین جاعه سیدین اوّل سونه آیم آندین
سونك جرقون آیم نام لیك قرغیز خاتونلارنینك آلیب مذکور
شیر علی خان قرغزلار تعاملیده عمر کذران لیك قیلور
ایدیلار اول کشینی تقوی دار صوفی لیکی وخلق بیلان
ملایمت لیك ایله قیلادورکان یخشی معامله لاری وحکومت
ایشلارینی خوش کورمای آلیسده تورادورکانلیك لاری
همه خلق کا وحکمران لیك سلطنت لارین یورکوزوب تورکان
محمد علی خان کا کوب منظور بولوب شیر علی خان اوزی کا
بحضور وهیچ نمرسه کا محتاجلیکی یوق بولسه هم محمد علی
خان انکا انعام احسان لار یوباریب تورور ایدیلار
وشیر علی خان نینك قربنداش قرغز بایلاری بول شیر
علی خان نینك بر کون تخت کا اوتکوزامیز اندیشه سیده
اخچه لار انعام قیلیشیب تورور ایدیلار

شیر علی خان نینك ایکی خاتون لاریدین هم هیچ
باله بولمغانلیکیدین بر قرغزنینك عمر دیکان باله سینی
فرزنده لیکده سقلاکانلاریدین سونك جرقون آیم نام لیك
خاتونیدین اوغول بولوب نامی سریمساق قویولدی اندین
سونك بر قز بولوب نامنی نارچوچوك قویولوب مذکوره
دین کین خدایار خان وجودکا کیلدی واندین سونك
سلطان مراد تولد تاپیب سونه ایمدین مله خان صوفی
خان وایکی قیز آفتاب هم ماهلار وجودکا کیلدیلار

شیر علی خان نینك سویوك خاتونی جرقون آیم بولوب
سویوك اوغلی خدایار خان بولدی مسلمانیه خاتون لاری
میانه لاریداگی تعامل کا اوخشاش سونه آیم بیلان جرقون

آیم میانه‌لاریده کونداش‌لیك غرضلاری کوندین کون کا
کوچایب بربرلاریغه دشمن‌لیك‌لاری زیاده لاشکانیدین
جرقون آیم خدایار خان‌نی کوب احتیاطده اوشلاب حتی که
اوچاق باشیکا باریب اوچاقدین قزان‌نی توشورادورکان
محلیده خدایار خان‌نینك ایتاکیغه سالیب برینی بر چیتینی
تیشلاب توروب قیلور ایدی

مذکوره لارنینك بربرلاری ایلان شونداى بدکمان‌لیك
معامله‌لارده بولوشلاری فرزندلاری کته بولغانلاریده
آلارکا هم تأثیر قیلیب آلار هم بر برلاری ایلان نا اتفاق
بولوب دشمن‌لیکده بولماغلاریغه سبب بولدی

شیر علی خان‌نینك تخت کا اولتوروشی محمد علی خان‌نی
بخارا امیری اولدورتورکانیدین کین بولدی محمد علی خان
اولدورولغاندین کین خلق حیله بی سرانجام بولوب
شاشکانلاریدین محمد علی خان‌نی اورنینی قیلیب تورکان
ابراهیم خیال‌نی اورنیکا کیلیب تختنی تصرف ایلامك
خصوصیده شیر علی خان‌کا خطلار یازیب ایلچی‌لار
یوباریب ایدیلار شیر علی خان‌نینك تخت که اولتوروش
لاری هم اسایشته‌لیك ایلان بولوب اول کشی تخت که
اولتورماسدین ایلکاری ابراهیم خیال بخارا که قاچیب
کیتکان ایدی کهن سال بولوب قالغان شیر علی خان
رعیه‌لارینی محبت‌لارینی اوزیغه زیاده لاشدورمك اندیشه
سیده اوزینی حیاتلیکده فرزندلارینی احوال‌لارینی یخشی
درجه که کیلتورمك بولوب اوزیدین کین تخت که
اولتورماسکه کته اوغلی سریمساق‌نی جاغلاب همه عسکر
لارنی انکا فرمان بر دار قیلیب تابع ایلاکان ایدی
لیکین سریمساق‌نی قبچاقلار اولدوروب قویدیلار بولاك
اوغول‌لارنینك هرقیو شهرلارکه حاکم‌لیك اورون‌لاریغه

نصب ایلاب توقوز یاشلیك اوغلی خدایار خان نی توره
قورغان وهم نمنکان بلده لاریغه بیك لیك منصبیغه مستحکم
قیلیب کارفنه وتوغری آدم لارنی آنینك یانیکا قویدی
شیر علی خان تیز فرصتده اوز اورده سینی اطراف لارینی
لای دیوار ایلان خارجیه دشمن لاریدین محافظت ملاحظه
سیده احاطه قیلدورکان بولسه هم آنی عمریغه آندین نفع
بولمای شهر سبزلیك اوز قریندا شی مراد خان دیکان
قورغان ایچیکا بر آز عسکر ایلان آهسته وخفیه کیروب
شیر علی خان نی اولدوردی

بول مراد خان نی هم ایکی هفته دین کین مسلمانقل
دیکان نی حرکتی ایلان قتل قیلیب ل۱۸۴ نچی بلده انینك
اورنیغه خدایار خان نینك تخت که اوتقوز ولدی مله خان
تورغانده صغیر خدایار خان نی تخت که اولتوروش سببی
شول ایدیکه کوب آدم لار مسلمانقل که طرفدار بولوب
مسلمانقلنی غرضی بول خدایار خان کیچکینه لیك سببی دین
همه حکومت ایشلاری اوزوم قولیده بولادور دیب
اویلاکان ایدی

مله خان بولسه اوزی کوب ظالم وایلیك سیاسیه
ایشلاری قتیغ ودهشتلی لیکیدین همه خلق لار اندین قورقوب
آنی جوده یمان کورور ایدیلار مسلمانقل درواقع اوزی
اویلاکانیدیك خدایار خان اوستیدین مباشر بولوب
خواهلاکان طریقه سیده هرنیمه قیلیب خان نی نامیدین
حکمران لیك ایشلارنی اوز کونکلیدیك قیلدی
لیکین موندای پادشاه لیك کنه ایش مسلمانقل بولسه
خدایار خان نی قولیدین هم کیلمس ایدی بنابرین
مسلمانقل نیمه دیسه انینك خان هم قبول ایلار ایدی
لیکین دشمن لاردین قورقادورکانلیکیدین نیمه ایش قیلسه
خان نی امرلاری خان نی فرمان لاریدیب مسلمانقل خلق غه

اظهار ایلاب اوزبنی یخشی کورساتمك حرکت لاریده
بولور ایدی

خدایار خان کوچمانچی بر قرغیز باله‌سی ایکان
لیکیدین سوادی یوق اوقومکان ایدی انینك اوچون تخت که
اولنورکانیدین سونك تردد قیلیب اوقو بیلادورکان بولدی
مسلمانقل دایم خان‌نی حضوریده بولوب دایم اوز
خویش واقربالاریغه یان تارتیب آلارنی هم خان‌غه
یقینلاشتورادورکانیدین خلق کوب ازرده بولوب اخرالامر
مسلمانقلنی بزلارکه بیریلسون بز آنی اولدورامیز دیب
خلق لار خدایار خان دین طلب ایلادیلار خان هم چاره‌سز
بولوب بلکه اوزیدین هم خوف ایلاب خلق طلب‌نی
بجایه کیلتوردی

خدایار خان اوزی بی آرار دایم تینچ لیکنی
خواهلایدورکان وسفاهلیك ایشلاریغه کوبده خوشی یوق
کشی ایدی اما ملا خان شوندای ظالم ایدیکه سهل کناه
قیلغانلارنی باشیدین سونی قیناتیب قویدوروب شونکا
اوخشاش کناه قیلغانلارنی شونداغقه وموندین بدترجزا
لارکه کرفتار قیلور ایدی خدایار خان دایم اوزعمریدین
خوف هراسده بولوب یان لاریداگی آدم لارکه هم کوب
ایشانمس ایدی لیکین برکینه آتا بیك نایب که اینانیب
آنی بلکه آتاسیدیك حرمت قیلیب یخشی کورکانلیکیدین
خان اوزلاری باغلارکه وهم اوکه کیتکانلاریده
پادشاه لیك ایشلارینی همه سینی اوشل آتا بیك غه تاپشوروب
کیتار ایدیلار آتا بیك اوزی کوب دانا وعقل لیك آدم
ایدی شیر علی خان‌غه هم خدمت ایلاکان ایدی

خان اورده سیداغی خاتونلارنی اینك اعتبارلیکی
خانی آناسینی قرینداشی قرغیز طایفه‌سیدین بر قزیق
خاتون زیاده داد خواه دیکان ایدی اول ضعیفه خاتون

لارنینك دمه‌سیکه مباشر بولوب اورده داغی خاتونلارنی
مقصدلارینی خان خدمت‌لاریغه منظور ایلامك‌ده ایدی
آنینك اوچون مذکوره‌دین خواه ایرکك‌لار وخواه
خاتون‌لار بولسون حیله قورقار ایدیلار

خاننی اینك سویوك خاتونلاری درباز خانی اسماعیل
خاننی قیزی شاه آیم ایدی وبرنچی اعتبارلیك اوغلی
مذکوره آیم بطنیه‌سیدین اورمان بیك ایدی خان‌نینك
عقد نکاح‌لاری نهایت درجه‌ده ساده ایدی خاتون
آلمکچی بولسه‌لار اوزلاریغه دولت خواه کوپایتورمك
مدعاسیده کوبنچه اعتبارلیك کته‌راق آدم‌لارنی قیزلارینی
آلور ایدیلار اگر تورت خاتون اوستیکه بیشنچی خاتون
آلادورکان بولوب قالسه‌لار تورت خاتوننی برینی نامینی
صوفیه قویوب آندین سونك آلور ایدیلار فرزندلارینی
ختنه‌سیده بوتون آی توی تماشالار بولوب کرنای
سورنای نقاره‌لار ایلان دربازلیك‌لار بچه‌بازلیك‌لار
مسخره‌بازلیك‌لار مفسطه بازلیك‌لار تویه اور وشتوروش اولاق
تلاشمك وبولمك هرخیل اویون‌لار بولور ایدی اوشل
مسخره‌بازلیك‌لارده بر آدم براونی اوغلی بولوب آدم‌لار
اورته‌سیغه توشوب داد فریادلار ایلان آه واه‌لار قیلیب
آنام بیچاره‌دین خبر یوق آلهی سفری بی خطر بولسون
اولغانکه اوخشایدور دیسه بر بولاك مسخره‌باز انکا قراب
آنانك‌دین خاطر جمع بول تیز کیلسه کیراك دیدور
درواقع درحال بر خاتون لباسی کیکان ایرکك کشی
پیدا بولور انی کوروب باله آتاسیکه چاپیب باریب ای
آتا آنامنی قندای قندای نشانه‌لاری بار ایدی دیب
سوال قیلادور آتاسی بیان قیلادورکه آنانکنی فلان
جایده بالته‌نی زخیدین واقع بولوب اوتکان برکته
جراحت‌نی اورنی بارکته نشانه‌سی شولدور دیب مونی

ایشتیب آناسی هم اوشل نشانه اورنینی بلاسیکه کورساتمك
بولوب اکاه ایلاب ایتادورکه ای بلام نشانمنی من سنکا
کورساتامن لیکین آتانك ایتکان بالته قورغورنی یتکان
جایی بالته ضربیدین شوندای چوقور بولوب کیتکانکه
اول جایده بالته‌نی دسته‌سینی بر آز اوچی کوروبوب
قالغان بولسه عجب ایمس دیب اندین سونك اول خاتون
کسل بولا باشلاب یاتقان حالده بر افلاس لته‌لاردین
سله قیلیب آق آطنی دومیدین اوزون سقال مهیا ایلاب
آلغان ادم کسل غه یقین کیلیب دم ساله باشلایدور اول
حالده مذکور موی سفید حرکت بیهوده‌لاریغه خاتوننی
باله‌سی قراب ای داملا احتیاط بولونك سز هم اتام
سالادورکان جایغه دم سالینك دیور ایکان اندین کین بر
ساده پاده‌چی اناسی وهمشره‌سی ایلان اورته‌که چقارلار
آدم‌لار اول پاده‌چیکه خاتون الیب بیرماقچی بولادورلار
امّا پاده‌چی ایتادورکه اگر اویلانادورکان بولسام امتحان
قیلیب اویلانامن سنامسدین اویلانمایمن دیدور
آدم‌لار انکا قراب الادورکان بولسنك سنامسدین ال
دیکانلاریده پاده‌چی سناب الماسام الحال منکا خاتون
کیراك ایمس شکر خداغه انام بیلان همشرم ایکاولاری
الحال کفایه قیلیب توروبدورلار دیب جواب بیرادور
آندین سونك بر مسخره باز چقیب بریغه ایتادورکه ای
اشنام اتانك اولاین دیب توروبدور بای بولوب قالادورکانغه
اوخشایسن دیب اول شیریکیکه جواب بیرادورکه اگر
آتام اولوب قالسه اندین قالمیش مال اقچه‌لار منکی ایکانین
بیلامن لیکین اتامنی براو اولدورسه ایدی انینك خونینی
هم الور ایدیم دیب جواب بیرادور موندین سونك ایکی
آدم کوراش توشورلار بری برینی تیزراق یقتسه درحال
خان حضرت‌لارنینك حضورلاریغه باریب منه تقصیر منکا

ایمدی انعام بیرینك دیدور خان بول کوراش حساب
ایمس دیب ایکنچی کوراشکه بویورادور بول حالده
مسخره بازلارنی باشاوغی ذاکر ایشان دیکان کیلیب
کوراشمك بولوب همراهی نی الدینی چنکال لاب السه اول ادم
داد فریاد قیلیب ذاکر ایشان نی کاه سی ایلان اورور
ایدی اندین کین ذاکر ایشان خانغه عرض قیلادور خان
ذاکرنی نیکه اوردینك دیسه اول ادم کاه ذاکر ایشانغه
وکاه اوزینی الدیغه قراب حادثه نی اچیب ایتمك غه
وجدانی قبول قیلمکان بولوب خان دین استحاله قیلغان
دیك حرکت لارنی قیلادور

وخان ذاکرنی موندین بویان کوراش که قولینی
بایلاب توشورونك لار دیب تیشورلار اندین کین بر ادم
رئیس بولوب بر قصاب دین کائب سن نیکا موندای
قیلاسن ترازوکا خیانت قیلمه دیدور اول قصاب بولسه
ای تقصیر منی خیانتیم یوق کیچقورون حولینکزغه
بارامن دیدور رئیس مونی ایشتیب کیچقورون کیلسنك
گوشت سز کیلمه دیب جواب بیرادور (آخیری بار)

جناب خان غه آو قیلمق نهایت درجه ده مرغوب
ومحبوب ایردی آو اوچون بعضی اسباب لار طیارلاتیب
کوب آقچه لار وکوب وقتلارینی صرف قیلور ایردیلار
چنانچه بورکوت وقرچغای ولاچین وشونکا اوخشاش پرنده
لارنی جملاب هر یل رمضان المبارك داخل بولوشی برلان
جناب خان غه هرقنچه تیشلی آدم لار چنانچه سرگرده لار
وندیم لاری برلان آوغه چقار ایردیلار بعضی آوغه هوس
لاری وارزولاری یوق آدم لار هم روزه نی یمك مقصدیده
جناب خان برلان آو قیلماققه چقار ایکانلار شهردین
آوغه جونار وقتده عرابه وآطلارغه آزوق واوقاتلارینی
غم لاب آلیب بحضور فارغ بال لیك ایلان خدادین قورقمای

وبنده دین اویالمای کیچه وکوندوز برابر افطارلیك نی
هم آوغه قوشوب قیلار ایکانلار مذکور طریقه ده برنچه
شهر وقیشلاقلارنی چنانچه شاه مردان اوچ قورغان راوش
تخت سلیمان حضرت ایوب اندیجان ایسکی شهربخان
قراتیپه مرغیلان آلتی اریق باریب مذکور جایلارده
بر کون یاکه ایکی کون توختاب استراحت قیلور ایردیلار
امّا چمکنت دیکان جایده کوبراق تورور ایکانلار چونکه
مذکور جایده توس تاوق وککلیك وشونکا اوخشاش
قوش لار کوب بولور ایکان جناب خان برلان برنچه
میرکان لار وبرنچه هرخیل قوش لار وبرنچه یخشی ایت لار
مذکور قوش وایت لارغه متصدی آدم لار همه لاری قطار
بولوب جناب خان نی آلدیلاریده یورور ایکانلار وقیتکه
بر یردین ایت لار بر پرنده نی اوچورسه مذکور قوش
لارغه متصدی آدم لار درحال قوش نی جناب خان غه
کیلتوروب بیریب خان نی اوزلاری سالور ایکانلار حضرت
ایوب آطراف لاریداگی توقایلارده پرنده آوی دین باشقه
تماشا اوچون تونقوز آوی نی قیلار ایکان لار آیم قیشلاق
بیلان سوزاق میانه لاریده هرخیل پرنده وحیواناتلار کوب
بولور ایکان چنانچه غاز اوردك توس تاوق تولکی بوری
قویان وشونکا اوخشاش نمرسه لارنی کوب لیکیکا جناب
خان قیزیقوب حیوان آوی بولغانده قلچ بیلان آو قیلور
ایردیلار یخشی میرشکار میرکانلاردین خان سالیق آلمسدین
وبلکه انعام لار بیرور ایردیلار بعضی جایلارده جناب
خان نی امر وفرمایش لاری برلان حاضر آو قیلنمکان توس
تاوق لار اوچون دان سیفیلسون دیب چنانچه آیم قیشلاق نی
آطرافیده توس تاوق غه سیفیلغان دان نی وزنی بر مینك
پود دیب کورساتیلغان ایکان مذکور جایلارنی اهل لاری
چقیب جناب خان غه تعظیم قیلیب وسلام بیریشیب قایتور

ایدیلار وقتیکه جناب خان آوغه بارورده وکیلاریده
تام دین خاتون لار وقیزلار قراشیب تورار ایکان لار اگر
مذکور خاتون لاردین وقیزلاردین برانته سی جناب خان غه
معقول بولوب قالسه درحال اوزلاریغه عقد قیلور ایکانلار
جناب خان والده لاری حاکم آیم نی کوب یخشی کوروب
اول کشی نی کوب عزت لار قیلیب خرسندلیك لاری نیمه
برلان بولسه درحال میسر قیلور ایردی حتی که مذکور
حاکم آیم اوزی قیرغیز ایردی اورده اورتاسیکا قزاقچه
اوتاو تکیب قویار ایردی اول کشی مذکور طریقه ده
عمر کذرانلیق قیلیب برنچه یلدین سونکره وفات قیلدیلار
آنینك وفاتیده جنازه تکفین وتجهزلارینی نهایت درجه ده
یتکوزوب کوب حشمت برلان دفن قیلندی جناب خان
فرزند ارجمندلارینی کوب یخشی کورار ایدی خصوصا
اورمان بیك نی نهایت درجه ده دوست توتار ایدی چونکه
بعضی زنداندہ یاتکان بندیلارمو یاکه باشقه کنهکارمو
اگر اورمان بیك کیلیب الارنی گناهینی اتاسیدین
سوراسه درحال جناب خان درجهٔ قبولغه آلیب آزاد
قیلور ایکان مذکور اوغول لاری برنچه شونکا اوخشاش
ایشلارغه سبب بولار ایکان قرینداش لاریغه جناب خان
هرقنچه مروّت قیلسه لار هم الار ضدینی خواهلار ایکانلار
جناب خدابار خان اوزلاری ظالم بولمسه لار هم واقعه
نویس لار سوزلاریغه کوب کیریب الارنی سوزلاری برلان
کوب آدم لارنی قول وبورون وقولاق لارینی کیسیب
وباشقه جبرلارغه مستحق قیلور ایکان اگر خیلی کناه
قیلغانلارنی شهر اورتاسیده آدم لار ارالاریده
اولدورور ایکانلار بعضی وقتده تیرکاوی خصوصیده
جواب کر کشی لارنی ایکی اباغیکا قازوق قاقیب ارقان
بیلان باغلاب سوغه توشوروب قویور ایکانلار اول وقتده

قازوق سوده شیشیب اول آدم که کوب آزار بولور ایکان
بعضی وقتده حتی که ایاغلارینی تیکی که مخ قاقور ایکان
لار خان هر نمرسه که کوب ایشانور ایدیلار خصوصا
پالین لار سوزیغه کوب کریب بلکه اوزلاری هم قوینی
کوراکیدین رام آچیب اولتورور ایکانلار آخرالامر تقدیر
آلهی بولوب ۱۸۷۶ نچی یلده خوقند خانلیغی روسسیه
مملکتی نی شوکتلو پادشاهی ایمپیراتور اعظم تصرف لاریغه
داخل بولوب خدایار خان خوقنددین جوناب تاشکندغه
کیلیب اندین اورونبورغ که باریب بعداز مکهٔ معظمه که
قاچیب کیتیب حاصل کلام کرروخ بلده سیده وفات
تاپدیلار الله رحمت قیلسون (عبدالحق)

Изъ поѣздки И. А. Бѣляева въ Бухару.

اوشبو یلده جدی آیده تاشکند شهریده کی
دارالمعلمین یعنی سیمناریه مدرسه ده پارسی وترکی علم لار
نینك معلم ومکررلاری ومذکور مدرسه ده کی برطالب العلم
مصوری اهل آسیا واهل شرق احوالات ومعلومات قدیمه
سیدین استفسار وتحصیل علم قیلمك اوچون وزارت پناه
امور خارجیهٔ روسسیه طرفیدین بخارای شریف طرفیغه
سفر قیلماکغه مأمور ومرخص اولوب ۲۲ نچی جدیده
جمعه کونی عازم بخارای شریف بولوب بعضیمز ایرته
بیلان وبعضی مز کیچقوون جونادوك چنانچه مذکور
کونده مذکور معلم حرمتلو ایوان آلیکساندراویچ بیله یف
جنابلاری ایرته بیلان پاساژیرسکی پویزد بیله جوناب
۲۳ نچی جدی ده ینکی بخاراغه داخل بولوب اول جایده
روسسیه طرفیدین تورغان کونسول جنابلاریغه منظور
بولوب اوزلاری وسونکره کیلادورکان همراهلاری اوچون
منزل تعین ایتمك لارین طلب قیلغان ایدیلار اول کونسول
جنابلاری مرحمت قیلیب کیلادورکان مهمان لار خصوصیده
جناب وزارت پناه قوشبیکی حضرت لاریغه خبر یتکاروب
وهم جای تعین قیلیب بول خصوصده ینکی بخاراده
توره دورکان قراول بیکی جنابلاریغه هم خبر وسفارش
قیلیب ایکانلار اول جناب هم کین کیلادورکان مهمان
لارنی کوتوب تورمك اوچون اول جناب معلمغه آدم
قوشوب ایکانلار من راقم حروف مذکور مدرسه مکرری سید
رسول خواجه طالب العلم مصور بیله اولکونی کیچقورونغی
پویزد بیلان جونادوك بول عجیب دورکه ۲۲ نچی دلو جمعه
کونی تاشکند شهریده قیامدین سونکره ساعت ایکی لارده
باشلاب قار یاغیب کیچغچه هم قار یاغماقده ایدی قار
یاغسه هم تنچ یاغمای کوب شمال وتوپالان بولوب

کچقرون اویدین جوناب واکزالغه چیقادورکان حالده
کونکه‌غه اولتورماق خیلی مشقت ایدی چونکه ایچی
هم شمال سببی‌دین همه قار بولوب اوتورماق اوچون
تازه جای بولماس ایدی ولیکین مذکور وقتده آچق
جایده کی قارنینك قالین لیغی یریم قریش بولوب تاشکنددین
خیلی مشقت بیله واکزالغه کیلوب ایکنچی کلاسغه بیلت
آلیب وکانغه کیریب اولتورماق اوچون جای قراساك
همه جاینی تصرف قیلیب خالی جای قالمابدور بز ایکنچی
کلاسغه بیلت آلساك هم جای بولمکانیغه حیرتده بولوب
برخانه‌غه کیروب کورسام بردوختور روسسیه بیله ینه
اوچ عدد روسسیه مردم اوتوروب ایکانلار الارغه یخشی
سوز بیله سوزلاب چمدان وبشقه نمرسه لاریمنی الارنینك
خانه مخصوصلاریغه قویما کغه التماس قیلدیم درحال
اولدوختور جنابلاری هم التماسیمنی قبول قیلیب خرسند
لیك بیله مننك چمدان لاریمنی ورفیقم چمدان لارینی اوز
لاری جایلاب مننك اول خانه‌ده اوتورماغم‌نی خواهلاب
جای خالی قیلیب تکلیف قیلدیلار اول وقت من ورفیقم
اول خانه‌ده اوتوردوك لیکین بیلار ایدیمکه اول خانه
تورت کشی اوچون بولوب اول تورت کشیغه مخصوص
بولور ایدی باوجود بزلار اول خانه‌ده آلتی کشی
اوتوردوك اول روسسیه مردملار خوقند طرفیغه یورماق
ایکانلار چیرنایف یعنی حواس استنسه‌سی غچه مننك
خورسندلیغم اوچون اوخلاماسدین اطراف وجوانب خبر
لاری خصوصیده سوزلاشوب اوتوردوك بوطریقه ایله
حواس‌غه یتوب الار فرغانه طرفیغه عازم بولدیلار اول
وقت اول خانه رفیقم ایکاویمزغه قالیب اندین سونك
خواب راحت‌غه بحضور تمام مشغول بولدوك لیکین میرزا
چولده وجزخ وسمرقندده قار بر قریش قلین کورینماقده

ایدی امّا ثمرقنددین اوتوب بخارا طرفیغه یورکان وقتیم
کوندوزی بولوب هروقت اویان بویان قراب تماشا
قیلماقده ایدیم که تاباره قارکم راق کورینور ایدی
امّا زیره بولاق استنسه غچه هم اندك قار بولوب اندین
اوتکاندین سونك هیچ قار یوق وکورینماس ایدی بونوع
رفتار ایله ینکی بخارا استنسه سی یعنی قغانغه سلامت
یتدوك کوردومکه ایلکاری جوناکان رفیقم حرمتلو ایوان
الیکساندراویچ جنابلاری فغان حاکمی جناب لارینی
سفارش قیلکان آدملاری بیلان بیزلارنی کوتوب
واکزالده حاضر ایکانلار الار بیلان ملاقات قیلیشوب
حکومت طرفیدین مأمور بولکان منزلغه نزول قیلدوك
اول کیچه اول منزلده بولکانمز حالده جناب وزارت
پناه قوشبیکی نینك معتمد آدملاریدین بر حرمتلو
قراول بیك بزنینك حضوریمزده بولوب هرخیل حوادثات
ماضیه وآتیه خصوصیده سوزلاشوب اوتوردوك اول
مقاله همه سین بیانی اورنیغه بطریق اختصار برکنه سین
بیان قیلامن کم بودور مننك رفیقم حرمتلو ایون
الیکساندراویچ بیله یف اول قراول بیکی جنابلاریغه اوشبو
یلده روسسیه لار مسلمان تیلی وخطینی بیلماق واورکانماق
خصوصیده تصنیف قیلکان کتابلارین اول جنابغه
کورساتکانلاریده اول جناب قراول بیکی بوکتاب درست
ایمس سزغه لازم ایدیکه مسلمانلار روسسیه تیلی وخطینی
اورکانماکغه کفایت وهدایت قیلادورکان روکاوادستوا
تصنیف قیلسانکز ایدی روسسیه لار مسلمان تیلی نی بیلماق
لازم ایمس بلکه مسلمانلار روسسیه تیلینی بیلماق لاری
لازم دیب روسسیه تیلی وعلمینی بیلماقنی واورکانماق نی
فایده سی خصوصیده مکالمه باشلادیلار امّا اول قراول
بیکی اوزلاری روسسیه زبانینی یخشی بیلیب انینك

واسطه‌سی بیله جناب وزارت پناه دولت‌لاریده ترجمان
باشی بولوب تدریجا مرتبه‌لاری زیاده بولوب جناب
عالی مرحمت‌لاری بیله اول منصبغه مشرف بولکان ایکانلار
اول جناب قراول بیکی ایتدیلار ماوراءالنهر مسلمانلاریغه
لازم ولابد دورکم حکومت تیلین بیلغایلارکه باوجود قابلیت
وامکان انسان امور دینویه‌ده غیرگه محتاج بولماغی
شأن آدمیت‌غه نالایق وناسزا ایشدور بلکه ماورالنهر
ترکستان مسلمانلاری روسسیه تیلی وعلمینی بیلمك
واورکانمك‌نی لازم بیلیب اوز فرزندلارین روسسیه علمینی
تحصیلی‌غه قویغانلارین وهرکیمنی هرقیرده روسسیه علمین
تحصیلیغه تکلیف وترغیب قیلکان‌لارین بیان ایلاب حکومت
روسسیه ترکستان مسلمان‌لارین حکومت تیلین بیلماك
لاریغه سعی وترد قیلمایدورلار ومسلمانیه رؤسا وسردار
لاری هم حکومت تیلین بیلماقنی فایده‌سین فقراغه معلوم
ایلاب بیان وعیان قیلمای بو زمانده حکومت تیلین بیلماق
جمیع افراد ومسلمین اهل ترکستانغه لازم‌لغین الارغه کشف
واظهار ایتمای هرکیم اوز مدعاسیغه بوکوروب فقرا نینك
حالیغه هیچکم نظر قیلمایدورلار بولار نینك احوالی موندای
بولکانده واوزلاری اوچون استفاده قیلالمکانلاریده حکومت
هم الارنی بول زمانده حکومت تیلین بیلکان‌لاریده بولا
دورکان منفعت عمومی‌دین خبر بیریب الارنی آکاه
قیلمایدورلار دیکانلاریده حرمتلو مذکور معلم جوابا
دیدیلارکم بوجمع غفیر مسلمین کلا حکومت تیلین بیلماکغه
مجبور بولماقلاری لایق احوال بولمایدور چونکه بعضی
فقرای مسلمین تیل بیلمك‌لاری اوز احتیاج‌لاریغه کفایه
قیلا باشلاب بتدریج حکومت تیلین بیلادورکان کوپایب
بارایاتوبدور دیسه‌لارهم اول قراول بیگی جنابلاری اول
جوابغه راضی بولمای حکومت‌غه لازم‌که روس تیلین

بیلماکغه تکلیف عمومی قیلغای دیدیلار بول مکالمه‌غه
راقم حروف علاوة برنیمه دیدیم که بودور بزنینك تاشکندغه
حکومت نینك فقرانی تربیت قیلماقی خصوصیده التفاتی
کم دیماق وبلکه ترکستان ولایتی دقنی پست دیماق توغری
ممکن بولمایدور چونکه برگنه تاشکند شهریده سرتیه فقرا
لار اوچون آلتی عدد مکتب ابتدأی وبرعدد میانه روسکی
توزیمنی مکتب لار بار هرقیو سیدین هریلده برنچه شاگرد
لار ختم قیلوب چیقادورلار وهم نوغایلار اوچون برعدد
ویهودیه‌لار اوچون برعدد مکتب ابتدأی روسی ومسلمانی بار
لیغی بر شهرده توقوز مکتب بار بولار همه‌سی هم یخشی
رواج ده بولوب همه‌سیده هم شاکردلار یخشی جمع
بولکانلار ودیکر اینکه جناب گینیرال گوبیرناتور فرمایش
قیلکان ایدیلار که مسلمانلارغه یقین تورادورکان روسسیه
حکومتدارلار البته سرتیه تیلینی وخطینی سوزلاماق
واوقوماقنی بیلسونلار دیب بونکه نظرا مسلمانلارغه محتاج
الیه ومرجع بولکان حکومتدارلار تیلین بیلسه‌لار شونینك
بیلان هم مسلمانلار احتیاجی آزایوب الار ارالاریغه
تنچ وراحت پیدا بولغوسیدور مسلمانلار حکومت تیلین
بیلماقنی فائده ونفعینی بیلمکان بولسه‌لار وحکومت الارغه
حکومت تیلین بیلماقنی فایده‌سین بیلدورمکان بولسه
برگنه تاشکند شهریده مسلمانلارغه توقوز مکتب ابتدائی
روسی بولماس ایدی وایتوب بولمایدورکه ترکستان
فقرالاری حکومت تیلین بیلماقنی فایده‌سین بیلمایدورلار
دیب برشهر تاشکندغه توقوز عدد مکتب ابتدائی مکتب
روسی ومسلمانی بولوب الار همه‌سی هم شاگردلارغه ممنون
بولوب تورادورینه مکتب بولماغی هم ممکن‌دورکه اکر
ضرور بولسه‌ینه هرقنچه مکتب آچیلماغی مشقت ایماس

وممکن دور که لازمنچه آچیلسه بولور

ینه قراول بیکی جنابلاری دیدیلار که جناب گینیرال گوبیرناتور فرمایش‌لاری بیله ترکستان فقرالاری یقین تورکان حکومت صاحبی روسلار فقرالار تیلین بیلکانلاری بیله فقرالارغه نمه فایده وهیچ نفع بولمایدور امّا من اوا فهمم‌ده برقرار واستواردورمنکه حکومت فقرا تیاین بیلمالـ اورنیغه جمیع فقرا حکومت تیاین بیلکای که فقراغه فایده موندهدور اکر حکومت فقرالار تیلین بیلسه‌لار حکومت تیلین بیلماقنی فایده فهم‌لاب اول تیلنی بیلکان آدم‌لار نیمه ایش قیلادور بهرکیف تمام فقرای ترکستان حکومت تیلین مجبورا بولسه هم بیلماغی لازم‌دور دیب ـ بوجواب لارنی ملاحظه قیلماق بعدنده اول جنابغه بزلار دیدوك کیم مثلا تاشکند شهریده بریوز ایللیك مینك زیادراق آدم بولادور الارغه مرجع محتاج الیه بولکان حکومت دارلارنی جناب کوبیرناتور فقرالار تیلین بیلسون‌لار دیب قیلکان فرمایش‌لاری بی مضمون ایماس که اوّل الار یعنی فقرالارغه یقین تورکان اهل حکومت فقرا تیلین بیلسه لار حاضرگی زمانغه کفایه قیلادور ثانیا ایمکه فقرالارغه یقین تورکان حکومت دارلار هروقت سرتیه فقرالار بیله ایش قیلادورکان عملدارلار تاشکند شهریده مثلا ایلیك عدد بواسه‌لار الار نینك فقرا تیلین بیلماقلاری بر بریم لك تاشکند فقراسی حکومت تیلین بیلماغیدین آساندور دیب

امّا بو مقاله‌لار بیله اول جناب نینك کلاملاری کیم فقرا حکومت تیلین بیلماغی ضرور ولازم دیمك‌دور انی رد وجرح قیلماق ایماس‌دور که بزهم حکومت تیلین بیلماق فقرالارغه فایده‌لیك وانی بیلماق هرقیو فقراغه لازم فهم قیلامز لیکن دفعتا جبرا وکرها جمیع فقرانی انینك

تحصیلی غه تکلیف قیلماق دور اندیش لار نینك صواب دید
طریقلاری ایمس دور که یکباره تکلیف قیلنسه همه فقرانی
تکلیف بمالا یطاق قیلکاندیك فهم قیلنسه کیرك دیب بو
مجلسیمزده یوقاریداکی مکالمه لارنی توختاتوب هرخیل
حوادثات ماضیه وحاضره دین سوزلاشوب اوتوروب صحبت
تمام بولغاندین سونك دار دنیاداکی خواب راحت غنیمت
لیغین ملاحظه ایتمك ایله مشغول بولدوك

۲۴ نچی جدی ده یکشنبه کونی ایرته برلان چای
ایچماقغه مشغول ایدوك کیم اول وقتده ینکی بخاراداکی
حاکم مسلمین طرف لاریدین تعین بولکان آدم کیلیب
بزلارنی بخارای شریف شهریغه داخل بولماغمز خصوصیده
کیراك لیك نمرسه لارنی حاضر قیلیب تورماقده ایدی بزلار
هم حرکت قیلیب استانتسه غه چقیب واگون بیله بخارای
شریف شهریغه جونادوك یریم ساعت مدتده یوروب
بخارای شریف واکزالیغه یتدوك کیم انده جناب وزارت
پناه قوشبیکی حضرت لاری بزلارنی استقبال ایتمك اوچون
اوز آدم لاریدین بویوروب ایکانلارکه اول آدم واکزالده
حاضر ایکان کاکان حاکمی نینك آدمی بزلارنی اول
استقبال قیلیب چیققان آدمغه معلوم قیلغان ایکان اول
کشی هم دفعتا کیلیب بزلار بیلان امانلاشیب وزارت
پناه قوشبیکی حضرت لاری سز مهمانلارنی پادشاه لیك ایلچی
خانه غه توشمالك لیك لارینکزغه فرمایش قیلیب منکه
بویوردیلارکه سزلارنی ایلچی خانه غه آلیب بارامن دیب
بزلارنینك چمدان وجای خواب لاریمزنی عرابه لارغه
سالدیریب اوزیمز اوچون هم عرابه تیار قیلکانلاریده
بزلار هم عرابه غه اولتوروب کیلوب دروازه شهردین
داخل بولوب ایلچی خانه غه کیلیب توشدوك کوردوك که
ایلچی خانه جناب عالی حضرت امیر دام عز هم امر عالی

لاری بیله بنا بولکان ایکانکیم عجب زیبا ومزین عمارت
ایکان واول خانه‌ده کیرالکلیك اسباب‌لاری نقصان تیار
ایکانکیم کیرالك بولادورغان نمرسه‌لارنی سوراماقغه محتاج
بولماسدین تیار بولور ایدی واول ایلچی خانه‌ده دایما
تورادورکان پاسبان بر آدم بار ایکان اول جناب‌نینك
نام‌لاری ملا توره قلی دورکه مذکور ایلچی خانه‌ده مدة
اون اوچ یلدین بری ممالك خارجیه‌دین کیلکان مهمان
لارغه خدمت قیلماقده ایکان وهم خدمتی مهمان‌لارغه
شایسته بولغانلیغی ثمره‌سی بودورکه روسسیه حکومتیدین
کیلکان مهمان‌لاردین برلاری نینك یازماق‌لاری بیله روسسیه
پادشاهی نینك اهل خدمت‌لارغه شایسته خدمت بولکان
حالده ثمره شایسته خدمت‌لیك دیب کوکراکغه تاقماق
اوچون بیریلادورکان نشان‌که (زه اوسیردیه) یعنی اخلاصی
اوچون دیب یازیلکان کوش میدالنی روسسیه دولت علیه
سیدین انعام الماقغه مشرف بولوب کوکراکیغه تاقماق ایله
سرفراز بولکان ایکان درحقیقت جناب وزارت پناه
فرمایش وتعین‌لاری بیله اول ایلچی خانه‌ده تورماقغه
مأمور بولغانیچه بول خدمت‌غه لایق ومستحق آدم ایکانکیم
صدق دل بیله مهمان‌لار رویشیغه موافق خدمت قیلیب
خرسند قیلماقده ایکان

امّا جناب وزارت پناه طرف‌لاریدین بزلارنینك
استقبالیمزغه مأمور بولکان ملا مرزا یوسف استقبالیمزغه
مأمور بولکانی برابریده همه وقت بزلارنینك حضوریمزده
بولوب بزلارغه کیرالکلیك نمرسه‌لارنی هرقیرده بولسه
تاپیب تیار قیلماقغه هم مأمور بولکان ایکان‌کیم درحقیقت
همه وقت بزلارنینك حضوریمزده بولوب نیمه لازم کورولسه
امکانی باریچه تردد قیلیب تاپیب تیار قیلماقده
ایدی چنانچه

بزلارغه لازم شول ایدیکه هرقنچه بولوب هرقیرده موجود
بولسه ممکین قدر اورته ازیا واقصای شرق احوال قدیمه سی
خصوصیده تصنیف قیلینکان کتاب لار وقدیم پادشاه لاردین
قالکان اثرلار چنانچه ایسکی برلیق لار وغیری احوالات قدیمه
خصوصیداگی علم وصنایع لار بابیده معلومات لار اول میرزا
یوسف سعی وترددی سببی بیله اکثر معلومات قدیمه لار
تاپیلماقده ایدی مرزا یوسف مذکور اوزی بخارای
شریف لیك بولکانی اوچون انکه اکثر معلومات لیك
واهل تواریخ آدم لار معلوم ایکان بخارای شریف معدن
علم بولماغی برابریده معدن کتاب دورکه بول طرف لارده
کته علمالاریمز نامین ایشتمکان کتاب لار انده موجوددور
راقم حروف مدة اون اوچ کون تورکانیمده حضوریمغه
جمع بولکان غیر مشهور کتاب لارنی هرقیوسیدین اندك
اندك کورماقغه هم زمان کنجایش قیلمس ایدی خیالمده
بار ایدی که کوریلکان کتاب لارنی نام بنام روی خط
قیلسام دیب هرخیل کتاب لاری عالی جناب لاری قلمی
خوش خط هر آنده نیچه سی نظریمده جلوه گر بولوب هر
قیوسی بربریدین مرغوب ومحبو براق بولوب فکریمغه
اغتشاش سالوب حیران لیکده محو قیلماقده ایدیکه
آلارنی تعدادی مشکل دور مثلا برشمه بیان قیلینسه
بولورکه بو طرف لارده بعضی اهل تواریخ لار میانه لاریده
مشهور بولکان تاریخ مقیم خانی وتاریخ راقمی بر کتاب
وبرخیل خیال قیلینور ایدی وحال انکه مذکور ایکی
کتابدین بتون تاشکنده بر ویا ایکی کشیده بار دیب
بیلینور ایدی امّا بخارای شریف ده آنچه اوز حضوریمغه
جمع بولکان تواریخ لار قتاریده اول ایکی کتابدین برنچه
مجلد بولوب بر تاریخ مقیم خانی نام لیك تاریخیدین برنچه
خیل مصنف وتاریخ سید راقم دین برنچه خیل مجلد موجود

ایدیکه هرقیوسی کتاب علی حده بولوب مشابهت فی الجمله سی
بولسه هم قطعا وجزما هرقیوسی باشقه مصنف وباشقه کتاب
ایدی بو طرف لارده بعضی اهل تواریخ من وتاریخ دان
من دیب دعوا قیلادورکان ذات لار انده موجود کتاب
لارنی نامین ایشیتکان بولسه لار کیراك چونکه راقم حروف
هم فی الجمله علم تواریخ نینك هوس وارزوسیده بولوب
بو طرف لاریمزده نایاب فهم لانکان تواریخ کتاب لاردین
برنچه جمع قیلیب ایدیم انداگی کوریلکان کتاب لارغه
نظرا بو طرفداگی کتب تواریخ لار هیچ نیمه کورینمای
قالدی اول طریق لار بیله شب وروز اوتماکده ایدیکه
۳۵ نچی جدی ده اساس شریعت غرا جناب شریعت پناه
قاضی کلان بخارا دام الله عز هم وطال الله عمر هم که
اهالی مالك بخارا اول شریعت پناه مجتهد عصرنینك من
حیث الحکومت شرعیه سایه حمایت لاریده بولغانلیغیغه
فخر واستعلا ایتمك ایله فرق لاری فرقدانغه تفوق ایتار
۳۱ نچی جدی غه مسند شریعت ومظهر احکام حق اولان
بقعه شرف استان لاریغه غلام خاص لارین واسطه سی بیله
خبر تکلیف لارین استماعیغه مشرف بولدوکیم ۳۱ نچی
جدی ده ساعت اون برغه تکلیف قیلیب ایکانلار مذکور
کونی ساعت مذکورده کلاسکه غه اوتوروب جناب شریعت
پناه بارکاه لاریغه یقین بارکانده پیاده بولوب مقام متبرك
لاریغه داخل بولدوك کیم اول جناب فقاهت پناه نینك بارکاه
لاری درون بیرون علما وفضلا بیله مملو ایکان الارنینك
هرقیولاری بر مطلب ومقصد بیله سرکردان ایدیلار چونکه
آلارنینك بعضی سی وظیفه طلب وبعضی لاری منصب طلب
وبعضی لاری اهل حادثه لاردورلار اول عزیزلار میانه لاریدین
اوتوب جناب اشرف العلمانینك مقام استقامت لاری ومظهر
ارکان واحکام اسلام اولان مهمان خانه عالی لاریغه داخل

بولدوکیم اول حالده اول جناب درحال توروب معانقه
ومصافحه لار بیله کوریشماق وملاقات قیلماق سونکیده
تیار قیلینکان دستورخان اوزره اولنورماغمزغه تکلیف
قیلیب سرفراز قیلدیلار ثانی دستورخان اوزره اوتوروب
معلومیمز اولدیکه اول دستورخان مخصوص بزلارنینك
اوچون بنیاد قیلینکان ایکان اول دستورخانده موجود
نمرسه لاردین تبرکانه تناول قیلمکانمز حالده چای وانینك
سونکیدین هرخیل طعام لار کیلتورولدی بقیه سی بار

بو اثناده هرخیل گفتگولار اوتیلوب هرخیل کتاب
لارین کوریلوب خیلی مدة دین سونکره رخصت انصراف
سوراکانمزده کوب التفات ومرحمت لاری بیله رخصت مراجعت
جواب لارین ایشیتماق بیله سرافراز بولوب مراجعت ایلاب
وطن اقامتیمز بولکان ایلچی خانه غه واصل بولدوك
آندین سونك بعضی مالابدلاریمز تحصیلی غه مشغول بولماق
بیله ایکی کون اوتکاریب ایکنچی یه ارده جناب وزارت
پناه قوشبیکی طرف لاریدین تکلیف خبری وصول اولدیکه
مضمونی ۳ نچی ینوارده محل استقامت لاری اولان عرك
عالی جناب اعلی حضرت امیر بخاراغه زائر بولماغمزغه
ایکان اول مبارك نامه مضمونیغه موافق اجابت قیلیب
۳ نچی ینوارده ایرته برلان ساعت توقوزده تیار بولوب
توروب ایدوك کیم جناب وزارت پناه قوشبیکی طرف لاریدین
بزلارنی لوازمات لاریمز ایفاسی اوچون مامور بولکان ملا
یوسف مرزا کلاسکه بیله حاضر بولوب اجابت وقتی بولدی
ایمدی عرك عالی غه جناب وزارت پناه مهمان لیك لاریغه
بارامز دیب عرابه غه اولتورماقغه تکلیف قیلمکانلاریده
عرابه غه اولتوروب عرك عالی طرفیغه یوزلاندوك اول
یورش بیله توغری عرك دروازه سیغه باریب آندین عرك
ایچیغه عروج ایتوب جناب وزارت پناه نینك اوزلاریغه

مهمان لاری اوچون مخصوص بولکان عمارت ایچیده
مهماندارلیك وضیافت اشیاسی طیار ومهیا قیلینکان ایکان
مرتب لار تکلیف لاریغه موافق اول جایغه کیریب جناب
وزارت پناه بیله مصافحه ومعانقه ایلاب کوریشوب آندین
سونکره اماده قیلینکان دستور خانغه اوتوروب ضیافت
اثناسیده هرخیل حوادثات یومیه دین سوزلاشوب خیلی
زماندین سونکره ضیافت نی تمام قیلوب رخصت انصراف
طلب ایلاب التفات ومرحمت لاریدین ممنون بولوب مراجعت
قیلدوك آندین سونکره ل نچی ینوارده مزار فیض آثار
قطب الاولیا جناب بهاء الحق والدین حضرت لارین زیارت
قصد ایتوب مقبره شرف نشان لاریغه مشرف بولوب زیارت
وتلاوة بعدنده مراجعت قیلدوك آندین سونك اول کونی
کیچقورون بخارای شریف دین جوناماکغه اراده قیلیب
سفر رختینی درست لاب جونادوك حکومت طرفیدین
برنچه ذات لار استدبار ایتوب واکزالدین اوزاتدیلار
امّا بزلار کرمینه غه توشوب بعضی جایلارنی سیر قیلماق
خصوصیداگی خواهشیمزنی جناب وزارت پناه غه معلوم
قیلکان ایدوك بو سبب لیك بزلارغه همراه قیلیب مرزا
باشی عمل لیك یادکار بیك صالح بیك اوغلی نی دست خط
بیله سفارش قیلیب امر قیلکان ایکانلار اول جناب هم
بزلار بیله کیلوب همه مز کرمینه شهرینی استانسیه سیغه
نزول قیلدوك معلوم بولدیکیم بزلاردین ایلکاری کیلیشیمز
خصوصیده کرمینه حاکیمی غه هم خبر بولوب آنینك طرفیدین
استقبال اوچون استانسیه غه بر عملدار وخدمتکارلار
چیقوب ایکان موندہ اعزاز واحترام لار بیله ایلچی خانه غه
قوندوردیلار آندین ایرته سی بزلار اراده مزغه موافق
پادشاه لیك کلاسکه لار کیلوب تیار بولدیکه انکه اولتوروب
کرمینه صحراسیداگی ربات ملك دیکان کهنه ربات نی

کورماق اوچون عازم بولدوك آندین جوناکان وقتیمزده
معلوم بولدیکه بزلارنی باشلاب یوروب سیر قیلدورماق
اوچون کرمینه حاکمی طرفیدین یونس مرزا باشی عظیم
بیك جیواچی اوغلی مأمور بولکان ایکان اول مرزا باشی
آلدیمزده آطلیق چاپیب یوروب اول موضع که باشلاب
باردیلار یتکان حالیمزده معلوم اولدیکه اول صحراده هم
مذکور حاکم طرفیدین دستور خان واشیای ضیافت
تیارلانوب برنچه آدملار کوتوب تورماقده ایکانلار انده
هم ضیافت دین فارغ بولوب کورماق مقصد بولکان ربات
ملك غه کیلدوك کوردوك کیم ربات ملك دیکان نام ایله
مشهور بر خشتین عمارت بار ایکان اوشل برده مطوطن
بعضی موی سفیدلار سوزلاریغه نظرا اول عمارتنی قدیم
اوتمیش عبدالله خان نینك ملك دیکان غلامی اول جای
یقینیده زرکان دیکان جایدین کوب آلتون تاپیب اول
عمارتنی بنا قیلکان ایکان امّا اول عمارت وقتیده خیلی
کته وکوب عمارت بولسه هم ایمدیلیکده ویرانه بولوب
بر طرفیدین آزراق قالکان ایکان بول حادثه عجیب
کوریندیکه مذکور عمارت یقینیده بر مناره بار آنی هم
اوشل وقتده مذکور ملك بنا قیلکان ایکان اول مناره نینك
ایچی همه سی خام خشت دین ایشلانوب ظاهریغه بر قتار
خشت پخته ایشلانوب ایکان باوجود عبدالله خان زمانیدین
بری بی نقصان توروب ایکان اول جایلارنی کوروب
مراجعت قیلماق بولکانیمزده معلوم قیلدیلارکه کرمینه
حاکمی جنابلاری اوی لاریده دستورخان تیار قیلیب سز
مهمانلارنی تکلیف قیلغانلار دیب آندین سونك کرمینه
شهریغه مذکور حاکم حولی لاریغه کیلوب انده بر آز فرصت
اوتوروب خرسندلیك ایله جوناب استانسیه غه کیلوب
کیچه سی کیلادورکان پویذد بیله تاشکند طرفیغه جوناب

خرسندلیك وسلامت لیك ایله ٦ نجی ینوارده کیچه سی تاشکند
شهریغه داخل بولدوك بول مدة غچه بخارا تابعیده هیچ
جایده بر قاروباران ولای کوریلماب ایدی لیکین تاشکند
شهریدلایدین پیاده یورماق قریب غیرمکین لیك درجه ده ایکان
درحقیقت بو حادثه غه نظرا الله تعالی هرقیو زمین زینك احوالیغه
لایق قار ویمغور مرحمت قیلار ایکان اگر بخارای شریف ده
شوندای قار ویمغور بولسه احتمال اول ملکت غه ضرر
بولسه کیرالك چونکه اول طرف قرا تغراق بولوب سو یر
یوزیغه یقین تورادور چنانچه بر کزدین ٣ کزغچه قدوق
بار امّا تاشکند ساغ زمین بولوب ١٥ کزدین ٧٥ کزغچه
قدوق بار (س ع)

اینته‌للگینت‌لر وملالر.

« ارشاد » غزته‌سینك ۸۳ نچی نومر نده « سوزان » افندی مسلمان فرانسه سی حقنده پتربورغدن یازغان خطنده‌دو ماغه ملالر صایلاب یبارگانلکلری ایچون قزان خلقینه اوپکه ایدییور ودییورکه :

« ایکنچی دوماده‌غی مسلمان وکیللرینك یوزده بشی یاکه دخی کوبره‌گی روسچه بیلمیلر ، دوماده‌غی پارتیه‌لرنك حاللر ندن وبلکه بتون روسیه‌نی قابلاب آلغان آثار حریتدن بی‌خبر اولوب هر کون فرا نسیه‌نی اوکغه طارته‌رق مرز الرنك یرینی آچه‌سز آلورغه یاریمی صوك ، خاتونلرغه اختیار بیرو هیچ بولا طورغان ایشمیدر ، دیب آه واه ایته‌لر. اگر قزانلی قرداشلر مز رنجماسه‌لر سز دوماغه وکیل صایلاغا نه یاکغلشقان ایکانسز دیور ایدم ، حکو متنك تشینی صندروب حریت آلورغه حا ضر طورغان آلکسینسکیلر ، سیره‌تللی لر ایله صامادیرژاویه طرفداری اولان قروشیوان‌لر وپوریشکیویچلر آره‌سینه قزان خلقی‌ده « انکحت وزوجت » (نکاح دعاسی) اوقورغه ملالر یبارگانلر .مسلمان فرانسیه‌سینك باشنده یوروچیلردن بر یسی بکا : والله حالمز شول قدر فنادرکه آدم اوزینی مسلمان دیورگه اویالادر ، دیدی . »

« سوزان » افندینك بو فکری احتما لکه طوغریدر . لکن شول قدریسی وارکه : اینته‌للگینتلرنك قدرینی قزان مسلمانلریده بیك یخشی بیله‌لر . سیاسی اقتصادی ، حقوقی مسئله‌لرینی حل ایتمك وزاقون توزومك ، منافع ملیه ودینیه‌نی صاقلامق ، ملتکه حقوق آلمق ایچون « پا رتیه‌لر احوالندن » « آثار حریتدن » خبردار کشیلرنك « نکاح دعاسی » اوقودن باشقه نرسه بیلمگان ملالردن آرتق اید یگنی قزان مسلمانلریه آنکلیلر ، فقط اینته للگینت مسلمانلرنك اوز آره‌لرنده بیك آز اولدیغینه وآنلرنکده اوز تیللری ایله سویلاشورگه واوقورغه یازارغه بیلماولرینه اوز آنا آنالرینك ، اوز ملتلرینك احوا لندن ، عرف عاداتندن ، وحتی اوز لرینك منسوب اولدقلری دیندن بیله خبردار اولمادقلرینه وبعضلرینك اوزلرینی مسلمان دیب أیتورگه اویالدقلرینه ، حاضرگه قدر ملت آراسینه کیروب خدمت ایتمادکلرینه ، عمرلرینی بولوار وتیاترلرده‌یوروب ، قلوبلرده قارته اویناب اوتکاردکلرینه بیك تأسف ایته‌لر. ارمنی یهودی ، بلغار ، گریك ، غروزین اینته للگنیتلرینك یکی علملردن تمامیله خبر دار اولدقلری اوستنه اوز آنا تیللرنده‌ده ادیب ومحرر اولدیغنی ، اوزلرینك پاپا سلری قدر شریعت علملرینی بیلدیگنی اوز ملتلری ایچون جان فدا ایتارگه حاضر اولوب عمرلری بوینچه اوز ملتلری ایچون طریشدیغنی کوردکده بزنك قزان

مسلمان‌لرینك تأسفلری دخیده زیاده آرتادر. حتی دوماغه وکیل بولوب باشقه طرفلردن کیلکان بعض «اینته‌للکنیتلر» مزنك مسلمان فراقسیه‌سی مجلسنده و اوزینك خالص ملی ترك قرداشلری آره‌سنده «غوڤریت پو تاتارسکی یا اینر گیچنو پراتیستویو» دیدیکنی، «مسجد مناره‌سنی نیچه آرشون یاصار ایچون عاما جیوب دین طوغروسنده کینکاش ایتارکه نه حاجت بار» دیدیکنی وبعض برلرینك هر نه قدر روسجه یخشی بیلسه‌لرده روسجه باصیلوب دوماغه کرتلکان زافونا پرایکتلرینی اوقومادقلرینی، کاغدلرینی یرتوبده باقمادقلرینی قامیسیه‌لرکه یور یسی اورنده «بوف» x نیمه نتی» «آقواریوم» «فارس» باغچه‌لرنده ذوق صفاده یوردیکلرینی وشول روسجه بیلکان، آثارحریتدن آکلاغان اینته‌للکینتلرمزنك حاضرکه قدر کرك خلق فائده‌سینه وکرك مسلمانلر فائده سینه روسچه بیلمی طورغان نکاح دعاسی اوقوچیلردن آرتق بر نرسه‌ده اشلی آلمادقلرینی، بلکه نیکنه بولسه‌ده هر یرده اعتراض ایدوب هر کیم‌که وهر نرسه‌که قارشو کیلو، «مسلمان اتفاقی» نه قارشو حرکتده بولنو ایله وقت کچرد یکلرینی کوردکده قزان مسلمانلری احتمالکه اوزلرینك «اینته‌للکینت» صا یلاب یباره آلمادقلرینه‌ده بیك اوکنمازلر وبو بزنك نکاح دعاسی اوقوچیلرمز اوزلرینك بش بیللی بیشمتلری، یشیل چیتکلری، طاقر باشقه کیکان اینجولی وچوبار کله‌پوشلری ایله دوما اچنده بشیوز دیپوتات حضورنده یوروب، هر کون آنلرنك کوزلرینه کورینوب، هیچ اولمازسه، روسیه‌ده تاتار دیکان بر خلقنك بارلغنی ایسلرینه توشورلردیب أیتورلر، قزان مسلمانلریده اینته‌للکینتلرنی بیك یاراتالر، قدرینی بیك بیله‌لر، دوما غه‌ده وباشقه یرکه هر کیمدن اول آنلرنی صایلایه‌جقلر، لکن اینته‌للکینتلرمز تاتار ومسلمان اینته‌للکینتی اولوب ملت ایله برکه یاشامه‌لی، برکه أولمه‌لی واوزینك مسلمان اولدیغنی بیلدررکه اویالماملی، کمال الدین سلیمان اوغلی اورنینه قنسطنتین سیرکیژیچ دیه اوزینه روس آدی قویوب مافتانوب یورروقتلر نك کوب آرتده قالدیغنی اینته‌للکینتلرمز آکلامیدرلر.

ع. ن.

سارتلر ، عرف هم ادبلری

فرغانه ولایتی « اوش » شهری هوا ، صو باغچه‌لق جهتنچه اوشبو طرفده برنچی گوزل شهرلردندر . شهر ایکی‌گه بولنمشدر . « یکی اوش » ده روس سو داگرلری و بر قدر نوغای ، قطای حدودی اولدیغی جهتله عسکرلر طورر . « اسکی اوش » ده سارتلرغنه طوره‌لر . بونلر مجموعی ۳۳ مك جان حساب ایدلنه‌در . بو شهر کاشغر یولی اوستونده اولدیغی جهتندن غایت اشلکلی وکسب اورنیدر . کاشغردن کلمش مالار اوشبو شهرده صاتو له‌در . سارتلر عموما بای و آقچه‌لی ، حال ودرمانلی اولسه‌لرده غایت مسرفلردر .

ملت فائده‌سینه بر تین آقچه ویرما دیکلری حالده قباحت وپچراق اشلر ایچون یوزلر ومکلرینی اصلا قزغانمیلر ، سفاهت سارت خلقنده اسکیدن بر عادت اولوب قالدیغی معلومدر . کوبدن دگل بر بتچه حقنده بر مجلسده شهرنك بیوك و معتبر آدملر ی صوغشدیلر . برینك قولی صندی وبریك شهید بولمی آزغنه قالدی . بو حال آنلر قاشنده هم هیچ عیب دگل ، بوندی اشلرنی توزان قدر اولسون کورمیلر . شهرده کوز توشارلك مسجد یوق ، اصول جدیك مکتبلرینك اسمی‌ده یوق ، بالالر گروه گروه اولارق اورام بالاسی صفتی ایله کوچه‌لرده گزه‌لر و هر تورلی بوزوق عادتلرگه الفت ایتوب اوسه‌لر . بو طوغروده فکر یورتوب قاراغان بر سارت یوقدر .

اوتکان ییل قزان طرفندن بر معلم کیلوب مکتب آچوب اوقوتورغه کرشکان ایدی ، آنی پریستوف قووب یباردی ، بو ییل ایکنچی بری کیلگان ایدی آنی دخی پریستوف اینسپکتردن کاغد آلماینچه اوقوتمه ! دیه منع ایتدی . بالالرنی اوقو تدرمقچی بولغان سارتلر پریستوف آغای حضورینه باروب قول باغلاب ، رکوع قیلوب : « معلم یالکز دین گنه اوگرته‌در ، زنهار رخصت ویره کورسنه ! » دیه یالوارب یورسه‌لرده پریستوف حضرتلری همیشه‌ده رخصت ویردیکی یوقدر .

بو حال گه ناچالستوا قوخارقه‌سی اولغان سارتلر و « تاشکند » شهرنده‌گی عبد الحق کبی آدملر بیك قوانالر و « بز اوقومای طوررغه اوگرنگان بر قوم ، اوقوب نی بوله‌در ؟ روس توسلی اوقوتو (اصول جدید) دنیاغه چیقماسون ، آندای معلملرگه یول بیرمازگه کرك ! » دیه سویلاب یوریلر .

حریت سوزلرینك بو طرفده جسمی توگل اسمی‌ده یوق ، دومانك اثری ایسه خیالده‌ده یوق . خلق پریستوفدن قورقوب زهرلری اوچوب تورادر .

« بر مسافر »

امامارنك تاوشلری

سامار گوبیرناسنده اولان اوکازلی امامار اسمندن اوله‌رق «دردمند آخوند» افندی اوشبو شکایت نامه‌نی ترتیب ایدوب مسلمان فراقسیه‌سینه تابشر مشدر. انابت وحرمت ایتدیکمز بر ذات طرفندن اداره گه کلدیکی سببندن بزلرده اوشبو شکایت نامه‌نی غزته‌گه باصونی موافق کوردك. اوز مزنك خصوصی فکرمز آیروچه اوله‌رق «وقت»ده نشر اولنور.

دردمند آخوند دییور: حرمتلو مسلمان دیپوتاتلری! اهل اسلام روحا نیلری حقنده کیله‌چك کونلری ایچون بر تدبیر یاصاب قالدرمقکزنی التماس ایدرمز. بو کونده امام ومؤذنلرنك حاللری مشکلدر. تربیه‌لر ومعیشتلری بر بیلکولی نظامغه قویلمامشدر. چونکه خلق طرفندن واوز اختیارلری ایله ویرلمکده اولان صدقه‌لری باردمنده‌گنه طوررلر. نظام قاشنده بو طوغروده خلق مسئول دکلدر. اوشبو سببدن محله خلقی بای وانصافلی اولسه زکات، عشر وباشقه صدقه واحسانلرینی امام ومؤذنلرگه ویره‌لر اما فقیر وانصافسز محله‌لرنك امام ومؤذنلری بویله احسانلردن محروم اولدقلری سببلی معیشت ایچون اوزلری کسب ایدرگه مجبور اوله‌لر.

ایلك وقتلرده امام ومؤذنلرگه ایل اوزلرینك یرلرندن بر الوش ویروب عمومی نالوغلردن وایل مشقتلرندن خلاص قیله‌لر ایدی، اما حاضرنده یر تارایدیغی سببندن بویله یاردملرده ایتولمی باشلاندی.

ایمدی امام ومؤذنلر محله اشی ایله مشغول اولسه‌لر اوزعیاللرینی آچ قالدرر غه مجبور اوله‌لر. اوزعیاللرینی تربیه‌لب شغللنور اولسه‌لر طبیعی محله خدمتلری قصورلی اولمق لازم کلور. طوغروسی امام ومؤذنلرنك حاللری کتوچیلردنده توباندر. زیرا خلق کتوچی یاللار اولسه‌لر حقنده ویره‌لر قارنینیده طویدره‌لر، مالللر ینی یخشیراق قاراسون ایچون چایلك‌ده ویره‌لر. اك کیم آلا طورغان صارق کتوچیسی آلتی آیغه ۳۰ صوم آله وتماغی خلق اوستنده اوته‌در.

بعض بایلر عشرگه دیگان آشلقلرینی اوروب آلورغه قوشه‌لر، ملالرا گرده اوروب آلمازلر ایسه ایکنچی مرتبه‌ده آنی‌ده ویرمیلر. بعضیلری قردن باروب آلورغه آیته‌لر. ملانك آنی آرباسی بولمی، عشرنی باروب آلوب قایتقان کشی‌گه بر کون آشلق صوغارغه وعده بیره‌در. بعض امام ومؤذنلر موژیقلرگه یاللانوب اوراق اوروب پچان چابوب یوریلر. آراده قایسیلری عائله‌لری ایله روسلرنك

دیساتنه‌لرینی اورغه مجبور اولالر. بو خبرلرگه بلکه اشانمغانلر بولور، لکن بز بونی اوزمز تجربه ایدوب بیله‌مز.

امام ومؤذنلری بوبله روشده ذلتده اولغان قوم نچوك برکات تابسون وباشقه ملتلر حضورنده نه یوزدن اعتبارلی اولسون ؟.

خلق ناشنده اعتبارمز اولمادیغی ایچون اسطرشینه، اورادنیك کبی چیناونیکلرده بزگه اعتبار ایتمیلر، بزنی باشقه کرستیانلر حکمنده یورته‌لر. طوغروسی بز کرستیانلر دن‌ده توبان بر حالده‌مز. کرستیانلر اوز حقلرینی، اوزلری مدافعه قیله آلالر، اورادنیکلر واسطرشینه‌لر ایله باطرسویلشورگه کوچلری یته. اما بزنك قویرقلرمز صوبرانیه‌غه باغلانوب طورادر. بررر اورنده قاتیغراق سویلاشر اولسه‌ق شول ساعت ایله اوستومزدن صوبرانیه‌غه یازوب اوکازمزنی آلدرالر. بز خلقنك تربیه‌لرینه اشانوب گل کسبلرمزنی تاشلاب کرشکان صوك اوکازسز قالور اولسه‌ق سائلچی اولورغه لازم کیله‌در. اوشبو اوتکان ییل کبی آچلق بولسه حالمز بیکراك مشکل بوله‌در. همه خلقغه پایوك ویردیکلرنده بز امام ومؤذنلرکه خلق ایله برلکده پایوك ویرمادیلر. سز خلق خدمتنده سز، سزنی خلق طویدرر. بز رعیت گه‌کنه ویره‌مز دیدیلر. زیمستوا دن‌ده اوتنوب قارادق، فائده اولمادی، مفتی حضرت که‌ده عریضه ویردك یخشی بر جواب کلمادی. مفتی حضرت پیتربورغه وار دیغنده مینیستریوزمك تنکه‌اعانت قیلورغه وعده ایتکان دیه ایشتکان ایدك، لکن اول یوزمك تنکه‌نك اسمی گنه زور بولوب تاراتا باشلاغاچ کوب کشی‌گه آز توشه ایکان. ملالرغه ایکی اوچ، کوبی بیش تنکه اویاتسز راقلر یاکه قاضیلرغه ومفتی حضرت که بیلش وطانش اولغانلری یکرمی، یکرمی، آلغانلر دیه خبرلر تارالدی. اوشبو اعانت‌ده اوچ بیل ایچنده تولاب بتررکه ایکان. ایشته اعانت !

روس ـ یاپون صوغشی وقتنده خلقدن جبوب نه قدر آقچه پراویتلستواغه صدقه ایتوب تابشردق، اما پراویتلستوا بزکه شوشندای آغر ساعتده‌ده مرحمت ایتمادی.

اکرده ملالرنك معیشتلری خلق اوستنه لازم اولسه البته بو طوغروده بر نظام توزوب قالدرکز، اگرده خلق اوستنه یوکلاتو مناسب کورلماسه باشقه برچاره سنی تابوکز! بویله روشده کتوچیدن ده توبان درجه‌ده عمر سوررگه مجبور اولماسونلر. یاکه پراویتلستوا طرفندن معشیتمز تأمین ایدلسون. بز پراویتلستوانك‌ده کوب خدمتینی ایته‌مز: میتریقه

یازامز، طوغان واولگانلر حقنه اسپرافقه‌لر ویره‌مز. آندای بوندای فتنه‌چیقسه خلقنی وعظلاب حکومت سوزینه اطاعت ایتدره‌مز وباشقه خدمتلرینه ایته‌مز. پراویتلستوا پایوك ویردیکنده بزنی محروم قالدرادر وایکنچی وقت سزلر دولژ نوستده‌غی کشیلرسز دیه سیاسی پارتیه‌لرگه قوشلماز غه پودپیس تریبوات ایته‌در. ایمدی شویله بولسه بزم خدمتمزنی پراویتلستوا اوزی افرار ایتمش اوله‌در.

بزلر اسکی پراویتلستواغه کوب یالندق، یالباردق، عریضه‌لر ویردك، صوبرانیه‌غه‌ده‌کوب اوتندك برنتیجه‌ده چیقمادی. شونك ایچون سز وکیللرگه اوتنوب قارامق اولدق. اگر سزدن ده فائده‌بولماسه امیدمز بتونلای بته‌در. تقدیر شویله‌در. الله‌غه‌ده یوق، بنه‌گه‌ده یوق، دیگان قبیلندن نه ملت خادمی اولمای ونه موژیق اولمای طورغانچی موژیق بولوب اش اشلرگه قالادر. بو سوزلرمزدن بلکه کوله‌رلر لکن بز فقیرلك ایله یوداب یازدق. طوق وبای کشیلرده عقل کوبراك بولسه کیرك، بواوکغایسز حاللر حقنده عقل ویرسه‌لر، برر یول کوسترسه‌لر ضرر اولماز ایدی.

قزانده معلملر جمعیتی حقنده

قزان شهرنه اوشبو ییل مای آینه معلملر مجلسی اولنه‌چغی «وقت»ده یازلمشیدی. معلملر ایسه اوشبو مجلسلرنه کیله‌چك آؤغوست آینه اولاچق عمومی اسییزدغه‌تابشر رایچون دافلادلر حاضرلمکچی ایدیلر. لکن پالیتسه طرفندن منع ایدیلدیکی سببندن شمدی اوشبو جمعیت میدانه کلمامشدر. بو طوغروده «یولدز»ده یازلمش خبرنك خلاصه‌سی بویله‌در:

قزان شهرنه اولاچق معلملر جمعیتی آؤغوست آینه اولاچق معلملر اسییزدینه ابتدائی، رشدی مکتبلرنك پروغراملری حاضرلیه‌چك ایدی. قزان معلملری ابتدائی هم رشدی مکتبلر حقنه ایکی کامیسیه‌توزوب، شونلر واسطه‌سیله لایحه‌لر یازدیلر. واسکیدن اولان برکامیسیه‌ده روسیه مسلمانلری آراسینه نشر معارف خصوصنه رسمی صورته بر جمعیت علمیه تأسیس ایتمکدن عبارت اولان لایحه‌سنی ترتیب ایتدی وبونك ایچون روسچه وترکیچه نظاملر یازدی. اوشبو نظام نامه ایسه قزان معلملری طرفندن تفتیش وانتقاد ایدلوب قبول کورلمشیدی. لسان ادبی واملای ترکی خصوصنه هم اوشبو شیلر جمله‌سی معلملر جمعیتنه عرض ایدلنه‌چك وبونکله برابر معلملر حاللرینی

اصلاح ایتمك امیدیله «معلملر جمعیتی» تأسیس ایلمك فکری‌ده سویلنه‌چك ایدی. مای آینده اولا چق اوشبو جمعیت، اسبیزداولمادیغی سببلی ٤نچی مارت نظامنه موافق قزان معلملرینك اوتنولرینه کوره «یولدز» محرری احمد هادی مقصودی ایله معارف کتبخانه‌سینك مدیری کریم صنفی افندیلر ایکیسی پو لیسمیستر گه اعلام نامه ویردیلر. مقصودی ایسه ١٦نچی مایه کیچ «سرای»ده هم ١٧سنه «پیداغو غیچیسکی کروژوك» زالنه، حنفی افندی‌ده ١٨نه اوز فاتیرنه جمعیت یاصایه‌چقلر ایدی. لکن ١٥نچی مایه پولیسمیستر طرفندن اوشبو جمعیتلرنی منع ایدوب خبر کلدی واوشبو سببدن مجلسلر وجمعیتلر بولمادی، معلملر تارالدیلر.

حال بویله اولدیغی صورته آوغوست آینه بولاچق اسیبزد ایچون رخصت اولوی ده شبهه‌لیدر، مگرده چاره‌سی وقتندن ایرته‌رك کورلسه بلکه بر ریول تابلور.

•• «اندیجان» شهرندن یازالر: شهرمزده روسیه ایچندن کلگان مسلمانلر کوب اولوب، کوبراگی‌ده تامبوف گوبیرناسی «اجی» قریه‌سندندر. کوز کونی ستتابر وآوغوست آیلرندن باشلاب مامق زاوودلرنده خدمت ایته‌لر. لکن آرالرنده اوقو واوقتو کبی شیلر هیچ ترقی ایتمامشدر. بشیوزدن آرتق اولغان «اجی» خلقلرینك آراسنه غزته اوقوچی بر آدم بولماز بو طوغروده آیتوچی اولسه غزته‌گه آقچه اسراف ایتمك درست دگل دیه‌لر. حالبوکه بونلردن کوبلری پیوا خانه‌لرده اون ویوز غزته‌لك آقچه‌لرنی تلف ایته‌لر. نیژغورود گوبیرناسندن بر آدم کیلوب مسجد بنا قیلورغه دیه آقچه جیوب یوردی، بوگا ایسه مسلمانلر «یخشی اش‌گه یاردم قیلورغه کرك» دیه بربرینی دیملاب خیلی آقچه جیدیلر. بو طرف خلقی عموما مسجدکه آقچه ویررگه قارشو طورمیلر، لکن مکتب وبالا اوقوتمق طوغروسنده چامان آتدن‌ده کیریلردر، هیچ بونلرنی یولغه توشررگه ممکن دگل. مکتب واوقو طوغروسنه، آنسی بدعت، بونسی حرام دیه دلیللر کوستروب اوقومی واوقوتمی کون اونکارونی سویه‌لر.

قزاقدارڭ دردلری

غ. دوما طرفینه کوزلرمزنی سو زوب قولاقلریمزنی طوتقانمزغه ایکی آی غه یاقنلاب کیلادی ، حاضرگشه قزاقلرنڭ آجالی کسالی (آوروی) جیر حقنده هیچ بر قناعت ایتارلیك سوزلر ایشوتو لمادی . اوزلرمزنڭ قولاقلریمز اورانگان وآنابتدن شقفان پراویتلستوانڭ تیل اوشو ندن بیراتین هیچ قچان اورنینه کیلما یتون وعه‌لرینان باشقه . گازیتلرده کور نادی بزنڭ قزاق وکیللری مینیستر واسلشیکوف ومینیسترلر باشلغی اسطا لیپین‌غه بارغانلر ، قزاق جیرلری حقنده سویلاشورگه واسطالیپین امری ایله بو خصوصده بر کامیسیه بولغان ، شول کا میسیه باشلغی لیکوشین قزاق وکیللرینڭ وجهلرینی بیك اخلاص ایله طڭلاب (آی خای زور رحیم) وعه ویرمشدر ، اسطا لیپین‌غه دوکلاد قیلمانغه قزاق وکیللر ینڭ التماسلرینه موافق قزاق جیرلرینی طوتوب طارتوب آلونی طوقطاتورغه ، غ . دومادن آخرغی ترتیب بناً بولغانچه . مو ندای سوزلرنی پراویتلستوا طرفندن آلغاچ ایشتومز ایمس کوب زمانلردن بیری قزاق دیپوطاتلری پیتربورغه باروب ۵ - ٦ مڭ صوم راسخود ایتوب شوندای سوزلرنی ایشتوب شادلانوب فایتاتورغانلر ایدی ، اش بولوب شقفانین خلق کورگا نی یوق . شول سببلی پراویتلستوانڭ بز نڭ خلقنی آخرغی سوز ایله جیملاویی بولسون ایدی هم بول طرفقه جوروب تابان طوزغزونی ایندی طوقتاتساقه بولور ایدی . یوقاریده آیطلدی مینستر حضر تلرینك اوزلریده سوزنك آخرین دوما غه طوقتانقانلر ایکان (ایمش) . ایمدی شول دوماده بزنك قزاق دیپوتاتلری جیر حقنده قای طریقلی سوزلر باشلاب آخر غی التماسلرین قاندای اورنغه طوقتاتمقچیلر ایکان دیب خلقمز قولاقلرین طوتالر . بو خصوصده وکیللریمزنك قاندای پروغرام کوزلاگانلری (نامیتیت) هیچ مسلمان غزته‌لرنده کورونمایدر هم دوما صایلاو ینه ویبورشیکلر جیولغانده‌ده جیر حقنده وکیللرگه شوندای نکاز (نصیحت) بیر لدی یاکه وکیللر شوندای پراغرام کور ساندیلر دیکان سوز قاشمادی (اعلام بولمادی) . البته حرمتلو وکیللرومز نك بو خصوصده اوز آرالرونده اتفاق ایتکان بر جوسبرلری (ناپرولینیه‌لری) باردر ، لکن شول اویلاغان نیتلرینی برار غزته‌ده اشکارا ایتسه‌لر خلقمزنك کوڭلینه قوت وخلقنك بر ایزگه کروب جیر حقنده‌غی حقوقلرین (پراوالرین)

تریلتمکه نندای عمل ایتوب نندای قارا ولر ایله قولدانماقه حجت ایکانین بیلوب طورماغینه سبب بولور ایـدی . دوما ، دیکانمز بر زور نصاب قزانیدر . شول قزاندن وقتلی قول صوزوب اوز اولاشین آلا آلماغان خلق نصابدن قوری قالـو احتمـالی باردر ، وقـت اوتگزیـب اون (کوی) ایزلاگان اولیغانغه طوشار بو لغان دیکان کبك ، لکن قزاق خلقینـك قاراتوبه دوماغه آیتولاشاق عرضه لرنی راتلی بلیب جتکان کشی کیم، کل موکلری بش آلطی سوز بلان تمام بولادی : « جیرلی ایدوك جیرسز بولدوق ، مالدی ایدوك مالسز قالدوق، خیانت ایلان آلنغـان جیرلرومز عدللك ایلان قایطماسـه کون کورارلك حالمز یوق» دیگان غنه. موندن غیری خلقمزده سوز یوق بو سوزلرنی دلیللر بلان بیرکتماك، قزاقلرنك جیرلرین اوزلرینه بیرماك عدللکـکه ده وقانون غه ده (ضاکون) موافق ایکانلـکن دوماده کورکایتوب مایدانغه شغارماق وکیللریمز گه منت ، بوتوغرده خلقمزدن برلك دن باشقه یاردم کوتماککه اورون یوق سبب خلقمزنك کوزون آشوب کوکلینه فکر صالوچی کشیلریمز بولمادی کرستیان اسکی نچالنیکلردن غیر . خلقمزنك باش آدملری دیکان لرمزنك کلیسی بولماصاده کوبراکاری کرستیان اسکی نچالنیکلرنك اسپاسیبه سین اشتودان غیر اراده باردیب بلمایدیلر.

اوتکان وحاضرگی دوماده وکیللرو مزنك کادیت پارتیاسی اتفاقینه کرکاننی (*) بیك درست کورامز بو پارتیانك بزنك قزاقنك جیر حقنده غی اراده لرینه خلاف کیلماگانی سببلی مثلا بو پارتیا قالامیدور کل جیرنك گوصودار اسطوانني بولوب جیر بلان ترشلیـك ایتوجـی لارگه اولاشونی (ناتسیا نالیضاتسیه زیملی) بزنك خلقنك ضرر شکـکانیده ، میزکیلسز وسببسز پراویتلسطوانـك بزنی شول ترتیب گه قشطرغانیدندور . مگر شول وقتقه شـه جیرلرومز اوزیمزده بولصه موندان کییون دوما شرافتونـده جیر جوطینان خـلاص بولماق ممکن ایدی ، دوماده کادیت پار تیاسینك اشلاری اولـکروب طورغان شاغنده . دوما دنیاغه کیلودن ایلـك پراویتلسطوانك شغاروب قویغان ضاکونی بار : کل قزاق جیرلری گوصودار اسطوننی صوپستوانوست (شهنالق ملکی) وقتچه قزاق فائده سنده قالدورولغان دیکان ، شول ضاکـون ایلان قولدانوب

(*) هر پارتیالرنك پروغراممالرونـك مظمونین قزاقچه ترجمه ایتماك نیتمز بار حاضر بو طوغریده سوز باشلامادوق نیت ایتکان اولی سوزگه اورون صاقلاماق ایچون .

پراویتلسطوا بزنك قزاق جیرارینه قول صالیب اسکه جرارلیق جیرلرومز اوزینك کرك دیکان قدر آلوب طورغانی ، بو آلووین هیچ قچان طوقطاطماس بز قاندای یغلاصاقده حاضرگی آیتلمش ضاکون یوق بولماصه . بو ضاکوننی یوق قیلماق (اوطمینیت) دوما اختیارنده مگر بزنك وکیللریمز شول ضاکوننك دنیاغه کیلوی هیچ وجهسز (موتیف سز) ضورلیق اوزرنه اولدوغینی دلیللاب اورونلایاصه لار. بزنك خیالمزغه کیلادور: بوضاکون اوزوین آبادصاقلاماقه اوزینك دنیاغه کیلو ینه نیندای دلیللر (اوسناونیه) کورساتما کشی بولصاده علمنان (ناوکه) هم قدیمنان کیلاشاك خلقلر آره سنده غی رسملردان هیچ یاردم طابالمز، بیگراکده بزنی بو فکرگه طوقطادور. اولگی قزاق خلقینك روسیه قول آستیه (پودان استوا) کرگانده ایکی طرفدن بولغان شرط نامه لر معلومدور. هم حاضرگه شافلی دوکومنتلر بار بزنك قزاق خلقینك نیندای شرطلر ایلان پودان استواغه کرگانی (پولنی صوبرانیه ضاکونوف ۸ نچی طوم ۵۷۰٤ نچی بیت) بو شرطلربیان ایتولگان ۱۹ نچی فبرالده ۱۷۳۱ نچی سنه ده ایمپیرا تریتسه آننه ایژنوژنه حضرتلرندان قرغز قزاق اوردا سینك خانی عبد الخیر خان نك اسمینه بیرولگان کراموطاده. قزاق خلقی پودان اسطواغه کرگان وایمپیرا تریتسه قبول ایتکان دورت شرط ایلان: ۱) قزاق خلقی اوز منت لرینه آلغانلر پادشاه اعظمغه طوره خدمت ایتماکگه هم یاصاق تولاماکگه باشقورد خلقی برابرنده.

۲) روسلر طرفندن روسسکی پودانلیلردان قزاق خلقینه جبرجفا جیتماسینی پراؤیتل سطوا پادشاه اسمندان منتینه آلغان.

۳) شیتدان قزاق خلقینه جاو کیلوشی بولسه اول جاولردان اوز جورتی (فوقاراصی) برابرونده صاقلا ماقغه پادشاه منت لی بولغان.

۴) باشقورد وروس قولنده غی قزاق اسیرلرنی (پلننیلرنی) وقزاق قولنده غی روس اسیرلرنی ایکی طرفلریده قایتار ماقغه وقزاق خلقی باشقورد هم قالمقلر ایلان طاتو طورماققه منتلی بولغانلر. او شبو سزنك قویغان دورت شرط ایلان سزلرنی پودان اسطواغه قبول ایتدوم دیو ایمپیراتریتسه عبد الخیر خانغه هم کل قزاق خلقینه اشکاره (طور جیستوانی) وگراماته ایلان اعلام ایتکان. بو گراماته وگراماته ایشونه گی شرط نامه لر ضاکون ، حاضرکشه جویولماغان هم هیچ قچان جویلاشاق توگل. سبب ایکی طرفنك شرط وعده سی ایلان بیرکلگان بر طر

فنك‌غنه اراده‌سی ایلان فائده بولغان ضاکون ایمس، بو ضاکوننی اسملاساك بولادی (گراژدان ایسکی قانون لغاتینه کیلتوروب) ایکی طرف اتفاقی ایلان بولغان اوسلویا، کوندیتسیه، کونتراکت دیو. مگر بو اسملرنی بیرومز درست بولسه بو ضاکون بر طرفنك‌غنه اراده سی ایلان بوزولمایدور هم شول درجه‌ده ایکانلیکین گراماتا اوزی هم توشنارلیك ایتوب سویلاب طورادر.

گراماتادان کورنه‌دور مرحوم بابامز عبد الخیر خان ایتلمش دورة شرطنی کاغزغه یازوب ایمپیراتریتسه‌غه ایلشیلری یتگزگان، شول شرط نامه‌لرنی قبول ایتساکز کل خلقم ایلان پودان اسطواغه کرامن دیو.

ایمپیراتریتسه اعظم سزنك کورستکان شرطلروکزی قبول ایتدم هم شول شرطلرنی طوطوغه منتمه آلدوم دایو خانغه گراماتا بیرگان. هر کم‌ده آکلارلق بو اختیارلرنی پراویتلسطوا سیلاب بر مگان، بزنك بابالرمز کییونگی جورغاتلرینك آباد شلییغن اسکریب صاتولا شوب آلغانلر مکگی زمانغه دیب. هیچ بر خیالمزغه کیلمایدور روسیه مملکتینك بلند تختیدان بیرولگان وعده اوزگارو ممکنی بار ایکان دیب. لکن تکرار ایتلمش ضاکون (شرطنامه) پراویتلسطوا نك جهاتنده بولدی یوز یلدن‌غنه آرطو قراق، ۱۷۳۱ نچی یلدان ۱۸۶۸ نچی‌یلغه شاقلی هم بو آراده قزاقه جیر طوغر شنده‌پراویتلسطوا صوویق سوز ایشتدو رمادی. لکن ۱۸۶۸نچی یلغی پولاژینیه ده بر ایکی اسطاتیه فائده بولدی قزاق جیرلری شاهنالق ملکی (کوصو دراسطوننی صویستوانوست دیکان).

بو ضاکون اوزبنك دنیاغه کیلونه ومو نچا یللر عمر شیکونه نیندای سبب دلیللر (اوسنوانیه) کورساتور ایکان‌جوغاریده آیتلمش شرط نامه‌لر تریك طورغان وقتده؟ احتمال موگار جواب ایشوتساك پراویتلسطوا طرفندن، دوماده بزنك وکیللر اوشبو سوزلرنی کوتاروب اورنسز وجهسز بنأ قیلنغان ضاکوننی قزاق خلقینه ایتکان ضرری سببلی وقزاق خلقینك قدیمنن حقوقلرینه (ایسطور یشیسکی پراوالرینه) خلاف بولغان سببلی یوق قیلونی طلب ایتکانلرونده (تریبووا یت ایتکانده). اوشبو ضاکونك کولا کسکانده مینیسترسطوا ترتیبلری ایلان قانچاما جیرلرومز کیتکانین خلقغه قانچا ضرر یتکانین هم قالغان جیر بلان اوطر یقشه بولب‌ده یاکه کوشبالی بولب‌ده کون کوروگه قزاق خلقینه ممکن ایمس ایکانین کامل دلیل ایتماکه خلق اورتاسنه

غی آدملر مزغه‌ده اجتهاد ایتمك كرك ایدی ، قدر حال وكیللریمزگه اخبارلر (سوبدینیه)یتكزوب طورماقده .

مونك بعدنده آلاش‌نك آضاماطلری سزلرنك نعزلروكزغه ایروشسین یعنی سزلرگه معلوم بولسون ، كل اجتهادلر یمزنی صرف ایتمك كرك یوقاریده آیتلش قزاق جیرلرین گوصوداراسطوانتی دیكان ضاكوننی دوما آرقلی یوق قیلمقه . بو ضاكون تریك طورغانده قزاق جیرلرینه ایندی پریسلانتسه یبارمایمز دیكان پراویتلسطوانك وعده‌سینه قناعت ایتوگه ممكن ایمس . سبب روسیه‌ده جیر آشلیغی بتاشاك توگل بو آشلق بولوب طورغانده قای كوننی جیر كرك بولصه پراویتلسطوا قزاقلره آرطوق جیرطاباییرار . غافل اولمه‌كزلر .

اوشبو مضمونده اورال اوبلسی وكیلی سلطان قراطایف‌قه تیلغرام یبار دم نصحت ایچون توگل اش فائده سی ایچون عفو ایتكای ایدی . (تیلغرام یبارلدی تابولدن ۱۱ نچی آپریلده).

سلطان عبدالله تمروف.

اداره :

بو مكتوب صوكراق آلندی ، شول جهتدن كچكوب درج اولندی .

روسیه، حریت، دین

۱

روسیه دولتی گرچه یاپون‌طرفندن ییكلسه‌ده اوزینك نفوسینی ویرینی یوغالتمادی . روسیه‌نك همان یوز ایللی ملیون نفوسی واونبیك چاقروم ایچنده اونبیك چاقروم یری واردر . روسیه ، یاپون طرفندن‌ییكلو خوارلغینی كورسه‌ده اوزینك زورلغینی همان اوزی طوتوب طوره‌در . روسیه تاریخینه كوز صالنور اولسه اوشبو زورلغینی دین ومذهب نامنه كسب ایتدیكی آكلاشلور . پولشه واونییاتنی روسیه‌دن قوالاب ضعیفلندررگه خدمت ایتوچیلر پوپلر ایله كلیسه وپرا وصلایه‌در . بویله زورلق كسب ایتوده روسنك ادبیاتی وجنسیتی یاردم ایتمش ایسه‌ده آنلرنك یتاكچیلری دین ومذهب اولمشدر . دین ومذهب نامنه كوز قابلاو، آلداو وتالاو كبیلرنك یمانلغندن قطع نظر ایله روسیه‌نك اقتدار سیاسی كسب ایتوی دین ومذهب نامنه اولدیغنه اینانلور . هر نه قدر حاضرگی حریت طلب قیلوچیلر دین ومذهب‌كه آرتق اعتبار ایتمازلر ایسه‌ده حكومت دائره‌سنه گی اسكی طرفلر همان دین ، عبادت وكلیسه‌گه اعتماد ایته‌لر . آق سویاكلر ، توره‌لر پوپلر ایله برلكده اولوب سیاست پلانلرنی برلكده قورالر . بویله اولدیغنه روسیه كیله‌چكده هم دین ومذهب كولاگه سنده یشامقچی اوله‌در .

« وقت » غزته‌سی ظننچه دین ودیانت هوسی روسلرنك موژیقلرنده کوچلیراکدر . اگرده سیاسی طنچسز لقلر بر آز یاتولشسه‌روس موژیقلری اوزلرینك دینلرینه یابشوب بشقه ملتلرنی قسو احتماللری واردر .

۲

اوتمش نیگزلردن آگلاشلدیغینه کوره روسیه‌ده حکومت وتوره‌لر، پوپلر وقاره موژیقلر جمله‌سی دین کولگه‌سینه اشقلانوب اوز یوللرنده یوررگه فکر ایته‌لر. بو احتمالنی یراق کوررگه یارامی، دولتلرنك محکم اولمقلری ایچون بر عصبیت لازم اولوب، عصبیتنك‌ده اك اشا نچلیسی دیندر. بونی ایسه مؤرخلر استا ذی‌اولان ابن خلدون حضرتلری اوزینك «عنوان العبر» نام‌اثرنده‌قاچ کره‌لر تصریح ایلمشدر . فیلسوف شیخ جمال‌الدین الافغانی هم بر اثرنده بونی یازادر. بوگا نه حاجت! زیرا بونی بو عصر خلقلری اوزلری کوروب بیلدیلر وصنادیلر.

برگنه تورلی دین ومذهب‌که تابع اولان قوملر اوز آره‌لرنده دین جامعه لری تأسیس ایدرگه وآنك کولگه‌سینه کروب فائده‌لنورگه زور لزوم یوقدر . بوگا محتاج اولان قوملر ایسه مختلف دینلر ایله بر یرده بولانوب طوروچیلر اولور. بونلر دین کولگه‌سینه کررلر وباشقه‌لر غه هجوم ایچون، یاکه باشقه‌لر طرفندن اولان هجومنی مدافعه ایچون .

روسیه‌ده اولان پراوصلانیارغه هیچ بر قوم طرفندن هجوم ایدلمك احتمالی یوقدر . اویله ایسه بونلر طرفندن اولان حاضرلنمك ایکنچی احتمال ایچون اولور .

بو کونگه قدر محض اوزلرینك دینلری سببندن بیك آچی درسلر آلمش بر ملت شویله بر حاضرلگه قارشو: «دین هیچ بر زمانده سیاسی مطلوب ایله قاتنا شدرلماز، دین وایمان شخصی بر شیدر» دیه فیلسوف صانوب طورر ایسه عاقبتی نه اوله‌چغی دلیل گه محتاج دگلدر .

مذکور سوزنی باشلاب سویلاوچی قانغی پیغمبر یاکه قانغی فیلسوف ایدیکنی بیلماز ایسه‌ك‌ده اسکی بر سوز ایدیکنی بیلورمز . حتی بز آنی عباسیلر زمانده یازلمش بر اثرده اوقومشیدك . لکن شونسنی بیلورگه تیوشلیدرکه آنی صوك وقتلرده‌ضعیف ملتلرنی ینگل یوتار ایچون‌فوتلی اولان قوملر سویلر اولمشلر وبعض‌وقت شول‌ضعیف‌قوملرنك‌میمونلری‌تقلید بلاسی سببندن اوزلرینی یوتوچی قهرمانلرنك ثنالرینه مظهر اولمق ایچون آغزلرندن اچقندروب یباردیلر .

ناپالیون مصرغه کردیکی وقت یوز مکلر ایله اولان عسکرندن زیاده مذکور سوز ایله فائده‌لندیکی عرب تاریخلرنده کورلور . حتی بر آرالق کندیسی اوز ینك مسلمانلغنیده اعلان ایتمشیدی . فقط عربلرنك آغزلری پشدیکی سببندن ایشتد یکلری بر سوزنی آلوب قاچو فکرندن تیز توبه ایتمشلردر .

مذکور سوزنك درست بر سوز ایدیکنده هیچ نزاعمز یوق، درستدر، شونکله حرکت ایتمك لازم، فقط اك ایلك غالب اولان قوم شونی دستور ایلمك شرطیله! ساده‌دل ودرویش اولمق چوق گوزل، لکن جانیلر آره‌سنده بونك نه اهمیتی وار،

حضرت محمد (علیه السلام) نك مو جز وجامع حکمت اولان بوز تورلی سوز ینه قولاق صالمادیغمز حالده روسچه اولان بر سوزگه سجده قیلورغه حاضر طوروچی کیمسه‌لر آره‌مزده مبذولدر. بونارنك‌ده اکثری عمرلرینی مدرسه‌ده عقاید، خیالی سیالکوتی اوقوب کچرمش یاش ملالر ایدیکنی تجربه ایدوچیلر بیلورلر. اگر ده اشانمازلر ایسه صناب کورسونلر. یوقسه دار الفنون ومکاتب عالیه‌دن اوقوب چیقمش آدملر هر بر سوزگه‌ده حیران قالمیلر.

«سو بوتای»

و «چغتای»

Махтумъ-Кули.

(Туркменская поэма).

اوشبو توباندہ باسیلادورکان مختوم قولی نینك اولانی نی
مصنفی مذکور مختوم قولی بولوب اوشل اولانغه اوز
نامینی قویوبدور ومذکور مختوم قولی اوزی قرقرالی
قزاغی طایفه سیدین بولوب آنینك وفات قیلکانیغه بر
یوز اوتوز یل بولدی دیب ایتادورلار بول گزیت نی
اوقویدورکان آدملار ایچیده تزاق وترکمان طایفه سی
بار بولکان سببدین بز مذکور مختوم قولی اولانی نی
اوز عبارتیچه بولك بولك قیلیب گزیت که باسدورامیز

بسم الله الرحمن الرحیم

وبه نستعین رب یسر ولا تعسر وتمم بالخیر

بر کیچه یاتوردیم شاه نقشبند
کرم جوش ایلایوب بر نان کنوردی
ساغ الندہ کلکون بادہ شرابی
سول الیندہ تازہ بر یان کتوردی
اویاندیم اویقومدین قالدیم دوشمدین
حیران قالدیم دیوانه تك ایشیمدین
بادہ کین نوش ایلاب کیتدیم هوشمدین
غم دریادین اشك کریان کیتوردی
بر اشارت قیلدی انکا دشمدین
یوراکیم موچ اوریب دولوب داشیمدین
جان خروشه کلدی قیناب جوشمدین
فهم ایتمادیم جانغه ایمان کتوردی
انکلامدیم بولدیم عشقه خریدار
بیلمادیم استادیم دلبردن دیدار
عشق دردینه دوشدیم بولدیم گرفتار
بو کیمسه بودرد اوچون درمان کتوردی

کونکل آید برخلق دن قالیب کزسام داغلار داشلار بیله
یازوقیمنی یاده سالیب یوزیم یوسام یاشلار بیله
هرکیم کورسام بر پشه ده منینك کونکلوم اندیشه ده
کوی سیر ایچره کوشه ده اوتورسام آغاچلار بیله
قری دنیا ال ایچنده آدمیزاد خیال ایچینده
جهان قیل قال ایچنده هر کیم یوز تلاشلار بیله
الله نینك عشقنده مست لار دوش کلماز بر مز دستلار
کونکل پرواز ایدار دوستلار دورمز لار علاجلار بیله
کوب کویلار بیله اوتوردیم بیلمدیم نه ایش بتوردیم
کمراه بولوب یول اوتوردیم اوتوردیم بیوجلار بیله
بیکار قویمار عمر تخنی اویاندورساق اویمش تختی
دعا قیلیب سحر وقتی نالیش قیلسام قوشلار بیله
یورك آیدار یولداش بولسام دم توتار درویش لار بیله
الله یادی بیله تریك بولان جان
کوز یومولق بیله کونکل یاتماز هیچ
کونکل بوستانینده ایمان تازه کل
بر آچلسه دورار سولوب تنماز هیچ
بار نعمتدین یك ساغ یغنك مزاسی
بار قوللوق دین یخشی حقینك رضاسی
اکرده غیری کلسه اجل قضاسی
مینك یلبارمق بیله کونکل کوتمز هیچ
یکیت لار سوزیمه بر قولاق اسینك
دنیا دوستلیغینك تمامین کسینك
قیسی یان کوب بولسه عشقینك هوسنك
یاتسنك تورسنك خیالینکدن کیتمز هیچ
ای آدم بو دنیاغه کلدینك اوتماغه
کوروب دورغو پرینك یاتماغه
جهد ایدرسن جالنوب جهان توتماغه
بو ایشلاره مکر عقلینك یتمز هیچ

ای جهان ملکیده کزکان سرفراز
بر بنده من کوب سوزلایب بیلمان آز
دنیا بازاریده فلك خمار باز

هیچ سوز بیلا انسان آنی یوتمز هیچ
آش سو بیلان ناپر گرچه تن مزا
شرین سوزدور جان قولاغینه کینك سزا
جان اویندہ خوش نصیحت آنکسزا
قتی داشه تکان سوتك اوتماز هیچ
مخذ ومقلی یکت لیك بر یاز کورینمد
جانی ساغه مدام صحبت ساز کورینور
یخشی کونلار یل کیچه آز کورینور
یمان کونینك آز هم بولسه اوتمز هیچ
آدم اوغلی اوزینك بیلمای کدم کدم کیده چك سن
الله نینك امرینی توتمای اوز کونکلینکا کیده چك سن
استارسن عالمی قابسنك قارون بولوب کنچه باتسنك
حلال حرام هرنه تاپسنك کوزینك یومموب یوده چك سن
ندن اولدینك بیل کی آنی اونوتدینك پرور دیکاری
کونکلینکا کلان خماری صانغی ایمك ایده چك سن
اصلینك ندور ایتکین نظر توتان ایشنکدین قیل حذر
اجل سنکا ایتسه کذر خبرینك برنه دیمك سن
دنیانی قیز قین توتماغین ایشنك کور بیکار یاتماغین
مخذ ومقلی اونوتماغین کیده چك سن کیده چك سن
مالنکا ملکینکا مغرور اولونمه
ایراق یردن کلان کیتدی بولایه

بولور بولماس ایشلار اوچون بولانمه
جوخلار کلوب باتوب کتمیش بولایه
کوب کورلار کچورمیش تورور بو یورتلار
نچه سنه لارده روشن بولور بو دردلار

یوز اوکورور موندن برنچه مردلار
برنچه‌لار بال دیب یوتدی بولایه
ای عقل اریغ یکت سن بر موندہ کل
برنچه سوزلار بار جاندن قولاق سال
نیرده درویشی کورسنك باریب القوش ال
درویش دن یك هیچکیم یوقدور خدایه
تموغینك دیقنچی زکات سز بایدور
درویشه طعن ایدان ینکی بی جایدور
درویش یرده داندور یا کوکده آیدور
تونکوز دریا نیلار ایت هوروب آیه
یلانچی بردال آدم قرار اوقلاسن
کیم قولاق بردینکلاب سوزیم حقلارسن
محذ ومقلی نصیحت قیل ساقلارسن
تازه کلان ارلار کهنه سرایه
نامرد کیمدور بیلور بولسنك هرایش دیسنك باش اوستیده
بر آزه‌چق ایش بویورسنك هیچ تاپولس ایش اوستیده
موریتنی تولاب تارتار هیتنی فلك دن آرتار
کوکدك کورلاب دمق یرتار خاضر بولان ایش اوستیده
ایش اوستونده الف تك ارلار یرسز کفده خرتك جرلار
هر تلکی بر شیرنك کورلار مردار اولان لاش اوستیده
جول برده کوره قالدیرمه اولدر خوشدور سیر بیلدیرمه
لاف ایدیب دهان دولدیرمه جنك نان دیکیل دیش اوستیده
دیسه‌لار اطلان بای اطلان سونکوك جیناب ایرکوت طلان
یاوکونی غیراته قشلان لعنت قویمه ایش اوستیده
انصافین الدن بر اقمز معلوم آدملیق دن چقمز
بو سوزیم حیوانه یوقمز آدم مقلار کوش اوستیده
محذ ومقلی سواش بولور یکدنك سری فاش بولور
یاباش بر دریا باش الور قوچاق‌لار یولداش اوستیده

کرتوتسه خالیمدن خبر قوری اغاچدن قان چقر
انسان شراریمدن اسر تابسه تنیدین جان چقرمه
قارون قیلیب مالین ادا صدر جان ایدار بولسه ادا
کون شمعیدین بولیب ادا نورون قویوب پنهان چقار
بر کوشه ده ارلوب مقیم کونکله کتورسه قدرتیم
هر کوشه ده ویرانه دین صد کنچی بی پایان چقر
کونکل کا کلکان نقش لار کر کوزیمکا بولسه ایدی
دوش سه کوزی نادانلارنینك کامل بولوب مردان چقار

هیچ انکماین زیر زبر کر تافسه جزویمدن خبر
بی دن الف دن بی خبر پش دیمه بر قران چقر
جبر ایدان جمشید جانینه کر ایردی معدن کانینه
یوز یل اوقوب پایانینه نه ذال نه لقمان چقر
من هم فراغی اول قدر عقلیمی قیلدیم دربدر
بر بی هنر تاپسه خبر فر باغلاب آسمانه چقر
بنده من بد ایشه باترلیق ایتمه
الینکده قویارلار اولکون بو ایشی
نفسه اویمه شیطان رینه کتمه
خجالته قویار بلکین بو ایشی
نفسینك ایدیر اورغین بو بر حضوردور
جانینك ایدیر هی های تنکری حاظردور
من کورمسنك اول حق سنکا حاضردور
اویالغین ایتماکین قویغین
بر یولده کناه بار بر یولده ثواب
عرصاتده سندن استرلار جواب

حلاله حساب بار حرامه عذاب
شکی یوقتور یاده سالغین بو ایشی
عمرینك کیچوب بارغان یازدور برساعت
نه بولور بر یازده ایلسنك طاعت

ثوابه شادیلیق جرمه خجالت
بوینونکان آلمقین کل کین بو ایشی
باشینك کوکه کوکسینك یله کتورمه
کونکلینکا قورقونی جاله کتورمه
یوراکیده یوق سوزی دیله کتورمه
اخلاص قولاغینه جالغین بو ایشی
مسافر سن مقیم ایشین قورار سن
بی بقا دنیاده ناکادور ارسن
مونده نه ایش ایتسنك اونده کورارسن
یخشی دور یمان دور اوکون بو ایشی
شیطان دیار شیرین ایش دور آزه قوی
رحمان ایدور نفس اومیدین اوزه قوی
محذ ومقلی تورالینکی کوزه قوی
اکر دوزه بلسنك قیلغین بو ایشی
مؤمن بولان منکر بولمز سوزیمه
جبار بو جهانی کور خراب ایلار
جوخ نسنه لار کلور کچار کوزیمه
بو دنیانی بر بدکار خراب ایلار

ایشی رواج تاپمز بد ایش توتانینك
دیلاکی دوش کلماز حق دیب یتانینك
بر یوزینده بولور کوج کوج یتیانینك
جهانی ظلم ایلان زور خراب ایلار
علم اویمز درویشلاری جد بولور
یوق ایشلار بول بولور بار ایش بد بولور
شریعت نیست بولور بد ایش کوب بولور
هر اولکه نی نچه طور خراب ایلار
بلخ بوغز دردی نشاوری داش
عمان شهرین دریا بصره نی آتش

مدینه‌نی آجلیق مکه‌نی حبش
هرات قند هاری مار خراب ایلار
روم شهرینی ایلار قور باقه خراب
یمنی هولاج یقر مصرنی اعراب
کوفرنی ترك بوزار بغداد شهرین آب
ری اولکه‌سی دولونور یرخراب ایلار
سوزیمه قولاق بر عاقل همیشه
طبریزه توغون دوشیدرغ شهری کیشه
اولادی سغیانده آدی عمیشه
اصفهانی بر صاحب کار خراب ایلار
ثمرقندی قبطی یقلور یك باسر
بخار شهرین نان قطبغ لیق ترك باسر
سرخسی مرك بوزار مرور یك باسر
شیراز ترك چوقان مور خراب ایلار
قشقر ختین فرنکا هند واگر
خطایه اسماندن کژدم‌لار یغار
هر کژدیم دیوه‌تك بربرکا دکر
هندوستان آبله‌زار خراب ایلار
عدل شاهك اتکاج لاهوره عزمی
قایدیب یوریب تافمز درها یامودورمی
آب جیحون خراب ایلار خوارزمی
داشینده هر ملك کیم بار خراب ایلار
درغینك شهرینه کوکدین سس بولور
اول بر بیله سس دور ایشی دن اولور
بلغارنینك شهرینی اول اوریس الور
اوریسی دجال بیله نار خراب ایلار
نحذ ومقلی هرکیم دنکلیس جاندین
بو ایشلار اونك کلور آخر زماندین

مهدی یردن دورار عیسی اسماندین
دجالی بو ایکی ار خراب ایلار
دابة الارض آدلی دجال سونکیدین
مروه‌دین صفادن بر بیان کلور
یدی کوندن سونکره اوینك جنکیدین
اوچ کوندن عاله بو نشان کلور

یوزی آدم کوندك آلینك ایاغی
مثل دیوه منکزار بوال ایاغی
قوچ اش دملی قوشتلی قلقان قولاقلی
دپه‌سینك اوستونده اول قران کلور
آز قالورکیم شاخی کوکایتمه‌کا
بر هفته تانك فرصت تافار یاتمکا
جهان یقیلور تماشاسین ایتمه‌کا
یخشی یمان بارچه مسلمان کلور
قاچیب اوندین هیچ تاپمزلار خراصی
مومین‌لار خوض بولور هول ایدار عاصی
سول الینده بولورموسی عصاسی
ساغ آلینده بارچه مهر سلیمان کلور
نچه‌سینی مهرو سلیمان اورار
نچه‌سینه مهر نبوّت اورار
خلق یاری اق بولور بر نصف قرار
قره یوزلی بلی بی ایمان کلور
خور قالمز الانلار پلاندن پلیك
دوستین دوشمان ایدار بولسه بدقیلق
آق‌غه اوجماخ دیرلار قره تموغ لیق
دنیانینك سونکیدین شول زمان کلور
دجالدین اونك دینکلانیك عاشقینك اوزین
بلوب بولمز کون آی کیچه یولدوزین

قرق کون قرا توتار عالمینك یوزین
یری کوکی باسیب بوزدومان کلور
اول جانور یوق بولار خلق اندن دینر
اوغول قیز آز تورار خلق اوچی سینر
آدم سان اون ملك اسماندن اینر
اغلاشور هر فلك صدفغان کلور
محمد ومقلی دیرلار کلام سوزینه
یری کوك توتاشور داغلار دوزینه
اسرافیل صور جالسه یرینك یوزینه
امیدسز خاکی تن تازه جان کلور
کل کونکل عزم ایلا باقی دنیایه
فانی دنیا کیمه قالور یر انلار
بو دنیا او دنیا ملکی مولایه
نه کافرلار منکر بولور یر انلار
کیم قالور اولماین اجل یتان شونك
قوبماسلار کزمکا یقانك توتان سونك
عیسی بیلان مهدی کاوب اوتان سونك
اسرافیل بر صیحه قیلور یر انلار
حقینك قدرتینه باقسون کوزلارینك
یوزلاری جول قالور داغینك دوزلارینك
اوجارینك یوربرینك دیلی سوزلارینك
عزرائیل جاننی الور یران لار
عزرائیل قهر ایلا اینار شیطانه
شیطان عاجز قالوب قاجار هر یانه
بلورمو قوتلماز بلکه بر یانه
سران دیب ده باریب اولور یر انلار
ارتیرینك حسابی کیچار فردایه
اسمانی نیست ایلار زمینی زایه

غضب طونین کیوب کلسه دریایه
دریالار قورقوبان قوریر یرانلار
یقیلور یوق بولور داغلارسر ایلار
یولدوزلار توکولار تولور بوجایلار
کون شعله‌سز داغی توتولور آی‌لار
داغلار قورشین کیمین اریر یرانلار
آدم‌نینك نفس تك بقدر بارالی
اوت کمین چاقاور چقر انسان
عزرائل هم بریب آمانت جانی

تورت فرشته تازه دیریلور یرانلار
اسرافیل صور چیکیب چقریب هر یان
یوغ بولان جسدلار ایریلشان جان
کسیلان دمرلار قوری استخوان
آخرغورشیب اص غورشیب توریر یرانلار
بریاندین سوراغ بار بریاندین جواب
بریاندین میزان بار بریاندین حساب
بریاندین آتش بار بریاندین عذاب
ایدان ایشنك بربر سوریلور یرانلار
دینه کوا دیرلار فرض سنتی
یتمش اوچ فرقه دور کورینك ملتی
اون ایکی کروه دیرلار رسول امتی
هر بری بر جنسده سوریلور یرانلار
قول‌سز قوپار قونکشه یمان سلانلار
دونکز بولوب سوریلور نماز قویانلار
زکواة‌سزنینك قرنی یلان جیانلار
دولوبان داغ کمین داشه یرانلار
ایرته کورونور بو کون کیزلانکان سرلار
یلاندین کواهلیق برکان یسرلار

یمکسه سندین بوغزینی دنك کسرلار
اوتلی جومق بیله اورولور برانلار
جبر ایدن حاکملار دورارلار کوزسز
کوریب دیان کانلار قالورلار دلسز
زناچی باشی قرنینده قوپارلار قولسز

ایاغی باشیندہ یورور برانلار
محشر خلقی بد ایشندین ایرکنور
کناهلاری یرذین کوکه دیوانور
سود خوراوجاکه‌سی بردین سورانور
قرنی داغ تك اوتدن دولور برانلار
بو دنیاده منم منم دیانه
جبرالینی خلق اوستینه قویانه
بر اوت بولور یتیم مالین ایانه
روسیه شرمنده بولور برانلار
چقر خورنك کوزی بولماز اورننده
تیشی سغر شاخ تك دورار بورنینده
دوداغ سینه سینده دبلی قرنینده
ایدیکه آلخزیندین کلور برانلار
آتا آنا الغیر دانینك کونلاری
ایچی یاشیل اوتدین بولور تونلاری
خلقه رسوم اله بولور تنلاری
سوت برینه زهر بولور برانلار
اون ایکنچی کروه کورینك لارندور
مسجد بوغره بولیب مینیبان کیدور
امام لاری سورار مؤذن آیدور
یوزلاری آی کمین دولور برانلار
کلامن کوردیکین سوزلار تیلمز
آخر اجل اوستیده‌دور یولیمز
محتوم قلی آیدور بزنینك حالیمز

یا رب نچوك بولور اول كون يرانلار
كيمسام باردور ياره عرضيم يتورسين
عشق اودينه كويديم كيتدبم كوز بيله
الى بيلا كلوب اوتيم كچه‌سن
يوقسه سونمز باران بيله بوز بيله
كلان كچدى كلاچكه يورت قويدى
آشنالیق نامرد بوزوب مرد قويدى
يار سينمده داغ اوستيده درد قويدى
درد اوستوندين بورج توكاندور بوز بيله
معشوقيم تاپدبرماز تاپسم ال برمار
اقبالیم اويانمز بختم هم تورماز
بوراك هم انچالماز كونكل هم دورماز
دوست جمالين كورماز بولديم كوز بيله
بر درده دوشبب من هيچ كيمسه بيلماز
عيسى انكماز لقمان جاره‌سين قيلماز
كتوريلمز باشدين دومان سر قيلماز
هر زمان بر درده كرمى سوز بيله
مينك عشق ايلا مالى دنيا يغرسن
بر شاى اوجون يوز كونكلا دكرسن
دنيا دريا تن بر سيلدور آقرسن
غتچه نا تانك تاى كيدارسن دوز بيله
بو دنيا ماليدين كيم ايلتدى بر داد
اوّلى غم قيغو آخرى بر باد
بولا چقينك بودور سنينك آدم زاد

يوق بولورسن توفراق بيله توز بيله
محتوم قلى نه منزلدور دورارسن
يورت كيمنك دور آغير ايشلار قورارسن
قسمت بولسه قريش يره كيرارسن

نصیب ایتسه آلتی آرشون بوز بیله
بر بی دولت ایله بیك بولینچه
دولتلی نینك قاپوسیده کل بولغین
بد اصلینك قوللوقنده دور انچه
اصلی بکینك سایه سیده کل بولغین
یمانی قوی یخشی لیغه کوزالدور
کلاچسه دبر اوزاوغلانیم کوزالدور
قارغیشر قوردنینك باله سینی ازالدور
قیو کمین چهار طرفنه ایل بولغین
مسلمان سن موندہ بر قولاق قویغین
سوز یمنی دینکلاکین جوابین برکین
حاکم اولسنك خلقه کون کمین جویکین
اقرده سویا اسرده یل بولغین
نه ایشدین دور یاتوب نفسنك بیلاسنك
احمق لیقدور اوزینك یخشی ناسله سنك
هر بازارده رواج آلمق ایسلامسنك
یخشی لارنینك فوطه سینده فول بولغین
محتوم قلی باردور دیمنك حبیبی
ایرکیچ تیار هر بنده نینك طبیبی
کیشی بولسنك قویغین ایمدی تعصبی
یخشی یمان بارچه لارده دیل بولغین
فانی دین بقایه کوچی کوچ اولسه
جان آچغین چکه چکه کیدارسن
اوغلانلارینك دوریب زاری کریانه
اکسیك لارساچ یایوب دوشرلر زانه
مالینك قسمت بولور کیرار تالانه
الینك یویب آچه کیدارسن

مال اوچون ایچدینك قارداش دوغانینك
آز پلیدنینك طلابه ساتدینك سوغانینك
پابلاشورلار حلال حرام یغانینك
من عذابین چکه چکه کیدارمن
بودنیادین بارمنك اول دنیا قرداش
نه لار کوراچك دور بوشوم قرا باش
خیر قران بولسون یانیکا یولداش
یوقمسه یکه یکه قبر کدارمن
آدم اوغلی یاده سالسه بر اصلین
قضا قویمش اجل آطلی محصلین
عقلینك بولسه قیامتینك حاصلین
بو دنیاده اکه اکه کیدارمن
جهانده کورکوزور قدرت ایشلاری
قانتینك قوتی قالدیر قوشلاری
یکیت لغینك زوری سیندورو ایشلاری
قرقدین آشدینك چوکه چوکه کیدارمن

ختوم قل دوشدینك عشقینك کوزرنه
کیم یار استمك البته آنینك نذرنه
کوب یکیت لار کلوب کچر جهاندین
نیتنه کوره اقبال بولمدی
کردیشی کج قهبه فلك الیندین
ارتیری شاد بولان اولان کلمدی
کونده کفن بوجار بو اجل حیات
بر بلادور هیچ قورتولماز بو حیاة
فله دله اشاق دوشر آدمزاد
بکون کوردیکمز ارته قالمدی
بردکیش خانه‌دور دنیانینك یوزی
نصیحتیم تنکلا ایشیت بو سوزی

اجل یتیب آدم کومولہ کوزی
کویا بودنیایہ کلدی کلمدی
همایون قورغانین سالدورن هامون
قزیلدین غرق ایدن قرق شهری قارون
قنی دنیانی تورت بولان فریدون
کوزی قومدن دولدی فولدین دولدی
محتوم قلی خیران هریسانه بقر
بونه قدرة ایشدور سودین اوت چقار
یخشی اوغولدین رحمت اریغی آقار
لعنت کرده اوغول دوغدی دوغمدی

کیم کور آنی غم باسیبدور اوزیندین
باش هم بولسه یغلاب کیچر حالیمز
آقار یاشین کوسکل توکار یوزیندین
قاش هم بولسه یغلاب کیچر حالیمز
غریب لیغه دوندار یکیت جاغلاری
کدای لاری تاج ایاسی بیک لاری
قورشون تک اریدور قاف تک داغلاری
یاش هم بولسه یغلاب کچر حالیمز
عالم ایچره بر آه ایتسم بر ضربه
ادا بولور انسان کلماز بیل قربه
قبلان کوجدن قالور دونار قورت کربه
قوش هم کلسه یغلاب کیچار حالیمز
پشیمان می ایدان ایتمیش کاریمدین
بی پروایم بولان بولمیش ناریمدن
یولداش بولان یانا بیلماز زاریمدن
داش هم کلسه یغلاب کچر حالیمز
حق اوزی دور بزه قویان کوزلاره
بو کوزلار دور قسمت بولان بزلاره

بلبل دل‌سز قالور بارسم یازلاره
قیش هم کاسه یغلاب کچر حالیمغه
انکلامیون عشق دردنینك کاینیندین
بو سوز کچر یانانیندین یانیندین
عشقه دوشان امید اوزار جانیندین
لاش هم کاسه یغلاب کچر حالیمغه
محتوم قلی فهم ایلایون سوزینی
درده دوشوب یاشه دولدیر کوزینی
شاد کلانلار توتا بیلماز اوزینی
قوش هم کاسه یغلاب کچر حالیمغه
کوزلاب کونکل برمه بیوفالاردین
باق کیم وفا کورمیش بیوفالاردین
قویمه اوزینك برسز بو جفالارغه
کیم بهره تاپوبدور بو جفالاردین
عشقنك آوازه‌سین دینکله داشنیدین
جان جبریندین قورقسنك بارمه داشنیدین
سرشتانك داش بولسه عشقینك اشیندین
یا رب خبر آلغین مبتلالاردین
سوزیم نصیحت دور برقولاق سالسنك
بنده‌سی من سوره خریدار بولسنك
قرق اویناشلی خاتون یخشیدور بیلسنك
شرانکیز کوب دللی کد خدالاردین
شرابا طهوردین کیم‌کا جام بولور
کونکل کوز کوکمین نورا نور بولور
دنیا یدی باشلی یالماوز بولور
قاچمیان قونلماز بو بلالاردین
یاتمه محتوم قلی عشراتینك سویب
مونچه یتاچق‌سن کفینك کیوب

حاجتین بتورمای خوجه‌سین قویب
دیلاك آیتکین کمسه قل کدالاردین
قدمی قربانیب قرق یول کیچارمن
اکر عزم ایلاسه یاریم بزیم ساری
قدم یرینه قانت باعلاب اوچرمن
دیسه دلبر عاشق یول بزیم ساری
قرق یل قول قوشریب قوللوقده دورسام
آلتی کونچه کورامن آلتمیش یل یورسم
بر شونچقلی بولسه کورسم جان بیرسم
جمالین عرض ایتسه بر بزیم ساری
نه لایقلی یوزیم باردور توتارغه
نه آیرولغم بار اوندین کیدارکه
امیدیم بار قویمیالار یتارکه
درکاهیندین آچه یول بزیم ساری
بر کمسه یولوقدی دسته شرابلی
یلدین جای نمازلی سودین شرابلی
اکنی آق ردالی یاشیل قبال
اوغرشدی بر عجب آر بزیم ساری
یولداش بولوب یوردیم کوردیم بر میدان
میدان ایچره دولوب اوتورمیش مردان
بر ایوان اوستیده چرلاب تورت یردین
دیدیلار قولینکی بر بزیم ساری
فراغی دیب جاغوردیلار ایرتدیلار
قیتینك دیوب قولاقیمدین توتدیلار
استخوانیم آلتمیش پاره ایتدیلار
دیرلار مردینك بولسه دور بزیم ساری
نختوم قلی باش کون عشرت سورمکا
جان ایماسدور اکلانمکا تورماغه

قراریم یوق اولتورماغه تورماغه
آغزین آچوب دورمیش بر بزیم ساری
آدم بولسنك قولاق برکین اوکیده
ملالار یانیده صحبت یخشی دور
آتارمن چفارمن الغور یکیده
بری نوبت امان کلسه یخشی دور
همراه بولوب اوتورمقین فیس بیله
بوقه دکسنك مینك دولور ایس بیله
کوهر داشین یوزوك ایتسانك میس بیله
قیمتی اکسیلماز خدمت یخشی دور
زنهار قصد ایتماکین ایدیکنك نانه
کونکلینك خیره باغله صدقینك ایمانه
کل ازاربر مکین بر مسلمانه
اوغری آردین بردوغری ایت یخشی دور
کاشکی آدم بو دنیایه کلمسه
کلاندین سونك عمر سورسه اولمسه
آلدین کلان یخشی اشینك بولمسه
کونکل ایچره یخشی نیت یخشی دور
مختوم قلی نچوك کچه روزیکار
حقه شکر ایت بارمه نامرده زنهار
یوق دولندین یك دور بولسه بر هنر
مینك هنردین زره دولت یخشی دور
اخلاص بیله برکا مله ال برکین
یتار بر منزله یتمایون قالمز
دریا ایچیده یوزکان جول لارده یورکان
دم حسابین توکل یتمایون قالمز
چونکه کلدینك بویلانچی جهانه
آیاغینك قرامی باقدینك اسمانه

فلك بازاریده ایدیکه نانه
آدم اوغلی عمرین ساتماین قالمز
هم رازیم یوق باریب کریب اجارغه
دردیم توتاشرغه اودیم اوچرکه
دنیا بر منزلدور کلوب کچرکه
بو منزلده کلان اوتمایون قالمز
فلك تماشاغه اسمان غه جاتوب
آدم زاد مال اوچون یوراکین یاقوب
دونیا اژدهاسی اغزینه چکیب
جمله جانور توخمین یوتماین قالمز
مختوم قلی بو دنیانینك دولتین
کوران کورمان چکر ولوم مختین
مدام بریدورلار اولوم شربتین
بو شربتدین هیچ کیم داتمایون قالمز
کوب نامرده مال بریب سن سن دنیا
کوزی کوکده قیغوسی یوق سرکیدار
هانی عقلینك اوده دوشوب یان دنیا
ه مردلار بار یوق سزلیقدین سرکیدار
آز عمر سورسنك الوان عشرتده
سونك قهباب جان قالور اوزین حیرتده
احمقلار بو یرده قالور غفلتده
عاقل بولان اوز غمینی ایرکیدار
نه دوغری کلانه مهرنینك ایندوردینك
نه کلان سوغت ملام کونداردینك
هیچ فرق یوق سندامردنینك نامردنك
ارسلان اوترتلکی کچر شرکندار
بیداد ایلاب کلان دنیا شهریدین
جانین بریب قوریب قالدی قهریدین

دنیا ماردور اول یلانینك زهریدین
توی توکولور قانت قریلور سرکیدار
آدم اوغلی یلانچی نینك یلانی
جین سانیدور اکری باقوب کلانی
غم چکمه ای دنیا هرکیم آلانی
قرض مالینك دور ینه قیتیب سرکیدار
مختوم قلی کوچلی بیلا دانیشمانك
یخشی یمان سوزیم کوبدور قالیشمانك
خیری قویمانك شر ایشلارده اولاشمانك
نچون هرکیم بیله کچکین دیب کیدار
غافل آدم غم استیده یاتوب سن
اوتدی عمرینك اوشاق دوشك کار بیله
دنیا ماردور یپتانوب سن یاتوب سن
ایچینه لیرمو بیله یتان مار بیله
ایمان قضان انصافینکی یوتماکین
کوره بیله اوزینك اوده اتماغین
مونچه بیدار کورکین کچه یاتماکین
مونچه توریب یاتاچق سن کور بیله
هریان بارسنك بارور یرینك کور بولور
خیری قضان یاتان یرینك نور بولور
یخشی بولسنك جاینك جنت حور بولور
یمان بولسنك کویدورورلار نار بیله
کوزینك یومدینك سندین ابریلورمالینك
اولان سونك تیری لار نه بیلسون حالینك
یخشی یمان هرنه ایدن اعمالینك
قارشینك الوب درور مدالی بار بیله
اصلی کافر مسلمانه قاتیشماز
جین مسلمان حرام ایشه اولاشماز

منزل کسماز هیچ بر یانه یتوشماز
باشچی توتوب یوله کیدین کور بیله
عمرینکا الدانمه ارتینکا یانمه
مالینکا قوانمه ملکه دیانمه
موندہ بد ایشلامه اوندہ اوتانمه
حساب کونی خیرینك الوب بار بیله
مختوم قلی دوغری سوزه تن برکین
ثواب موندین اوتمز تافسنك نان برکین
کونکلینك تافان دوست یولیده جان برکین
ایشینك نه دور دیمان سنی یار بیله
زمانه بویلادور کوزه آلمزلار
هر کشی نینك قولده باری بولمسه
یوز تومان لیك سوزین شایه آلمازلار
هر کیشینك اعتباری بولمسه
تن بردور قفسدار جان بروخشی دور
دیله کلان سوزلار کونکل نقشی دور
اوتلی سولی تموغ اندین یخشی دور
هر یوردینك بر بازاری بولمسه
پك زادالار قالدی چوپان شهرینه
تن قاچان دور کلنور یلان زهرینه
بی باد اولوب اولنسون لوطینك شهرینه

هر اولك نینك حاکم اری بولمسه
دنیاده انکلاردین انکلامز کاندور
بیلمز بر بلادور بلان بر جاندور
اول یکیت لار آدم دیللی حیواندور
سوز آنکمه سه هم اقراری بولمسه
ایکیت لار یوقسزلیق یمان بلادور
سوزینی دنك دوشدین قایره سلادور

یمان قیلق دوست دوشمانه قیلادور
قوری قالسون ایل درکاری بولمسه
حق هر کیمسه بر یخشی یار برماندور
سوزی آچی دور ایچی دورلیغ آرماندور
یوز یاشه سه باش کون عمر سورماندور
هر کم نینك مناسب یاری بولمسه
مختوم قلی حقه تاپشور اوزینکنی
هرنامرده سارغوت مغین یوزینکنی
ترخاسیم کل ترك ایت بو سوزینکنی
نامه کرك خریداری بولمسه
آلتمیش یاشلی صوفی لار ایتمیش یلغالار
بلمز کونی از قالوبدور باتماغه
چول دراده تازی کورمان تلکی لار
خیال ایدار تیان شیری اتماغه

قرغه دیرکیم من دیك شیردومیازه
مینك یغلسه جواب بیرمازلار قازا
کونه قرغیش ایدان ساری کلغسه
دم چکه دوراژدر هانی یوتماغه
تکه کیلسه یوز قورسیغه توتدیرمز
شیر بچه سی توقسان تلکه آتدیرمز
اولی یلان کلغسه غه یوتدیرمز
قنی عقل بو ایشلارغه یتماغه
یتمش یاشاب یاد ایتمزلار قویه نی
حرمت بیلسه اوبناتورلار قهبه نی
کافرلار قصد ایدیب یقسه کعبه نی
منکر باردور آغاچینی توتماغه
کورینك بو ایامینك باقینك کروشی
فقیره ظلم ایتمك بولدی ورزیشی

حق یولینده دوغری کزان دروشی
قویمایه‌لار اوز حالینه کتماکه
یوراکیم خبردین کیدار قراردین
یمان ایشدور بوغاز بولماق آراردین
سزارلیق کاوب من بیله یاردین
خر بولوب من باشیم الوب کیتمکا
مختوم قلی بلدیم بختیم سواجدور
غمیم کوچلی دور اقبالیم کچدور
نیتم کعبه‌دور خیالیم کچدور
اقراریم بار حج ثوابین ایتمکا
بیك داغلار بلندلیکینکه بویسانمه
کذرده سودوران زرتك بولارسن
داغلارنینك ارصلانی بیشه فلنکی
وقت یتوشسه قوریب یرتك بولارسن
مجمع البحرین نینك نیل نهنکی
تریك دریا هیئتینکا قوانمه
موش بولور ارلار قیل فیشه جنکی
قولاغینه اورلان خرتك بولارسن
قیامتدین بر سوز دیدیم بیاقده
قراو باردور برسز اورلان تیاقده
ظالملار خور بولوب قالور ایاقده
غریب سن آغلامه شیرتك بولارسن
یخشی بدومنان خوب محبوب قوچان
بیله ایرتوب میدور یقاغه کوچان
حقیقت نامرددور ایمان سز کچان
ایمان بیله بارسنك نارتك بولارسن
کرچه نصیحت دور ایللاره سوزینك
ایللاردین ایشتمز اوّل توت اوزینك

عالملاره اوتیمك آچلور کوزینك
جاهللاره اوی سنك کور بولور کوزینك
لقمان کمین ایشلاره جاره‌سین قیلسنك
رستم تك دیولاری فرمانه سالسنك
سکندر دیك یرنینك یوزینی آلسانك
یره یکسان بولسنك یرتك بولار سن
مختوم قلی قراب سوزله داشینکی
جاین بلوب صرف ایت بولسه آشینکی
کامیل تاپسنك قوی یولینده باشنکنی
آرقلی مینده کزراتك بولار سن
توقسان دورلو طعم بولسه قارشینکده
نه لذة ایچیده دوز هم بولمسه
نه بلورسن نه ایش باردور باشینکده
مشکل ایشدور باشده کوز هم بولمسه
آیاق بار یورمکا ال بار آلمکا
هانی بنده ساغلیق شکرینی قیلمغه
قولاق باردور ایشتکانین بیلمکا
کیم دوزه‌دور دلده سوز هم بولمسه
آدینك بنده بولسه آیانکنی بانی
کلوب سنکا یوز به یوز هم بولمسه

قمتین خوب بیلان رزقین آزلامز
سوز بیلانلار هرکز سوزین کزلامز
کونکل چوشه کلمز دیل هم سوزلامز
هر یوراکده عشقدین سوز هم بولمسه
ایل ایلدین فصاحت ارتار ایامه
حقینك اوزی کوتارمسه انجامه
دنیا سوزی منکزر دوزسیز طعامه
سوز ایچیده کلین قیز هم بولمسه

یوم کوزینکنی یقوب کزکین داشینکنی
یازه یتسانك اونوتماغین قیشینکنی
توکل ایت تنکره تاپشور اوزینکنی
صبر بیلان هم تیز به تیز هم بولسه
مختوم قلی خیال توشوب اوزیمه
کوب تمشا کلوب کچر کوزیمه
ایشی داندار عیب ایلامنك سوزیمه
ایل لار کمین سوزیم سوز هم بولمسه
دنیاده نچه ایش باردور یماندور
بری اولدور یرسز قهره دوش بولسه
عاشقه اول بر کون اخر زماندور
یاردین ایراق توشسه اراداش بولسه
دوستینکنی اکلامه نفدین قالمسون
دوشمانینکنی ساقلامه سرینك بیلماسون
آچه الغونك بیکه برکینك بولمسون
ایش مشکل دور انکلامزه دوش بولسه
زمین سنی خالی خالی یوتارمو
عاقل بیله یرده بی غم یاتارمو
هیچ بر مسخره لیق موندین اونارمو
کیدان قوری کلسه کلان بوش کلسه
اون قت اویونك بولسه دمیر قلادین
اجل تقار امر بولسه الله دین
حقیقت ار یوز دوندارماز بلادین
حق رضاسی بیلان باشه داش کلسه
عاشقم دیب لاف اورارلار یلاندین
بلی سینی ایدار سورسنك پلاندین
خلق کوزنچه یوز یل طاعت قیلاندین
یخشی دور بر سخر کوزه یاش کلسه

بایلار باغلاب سخاوتینك قادونسین
کوفالدور تموغینك موین آفیسون
کورینك بو ایامینك وقتینك صوفی سین
تنکلامزده تقر اوتراش کاسه
ختوم قلی سوزلا سوزینك یتونچه
قیامتینك قضان بیکار یاتینچه
تموغده دور تا دنیادین اوتونچه
یمان خاتون یخشی ارادوش کاسه
سحر تور خدایه یالبار
اسلام اوینك اباد قالسون
یمانی قوی یخشی یول بر
شیطان ایشی برباد قالسون
یخشی سوزه قولاق سالغین
سحر وقتی بیدار بولغین
یخشی لاردین الفیش آلغین
عمرینك اوتوب زیاد قالسون
ادمزاد کوزدین سغنچه
یادین چقر قان کغنچه
مینکده بر اباد یافنچه
حق دین تیلا اولاد قالسون

فیس خاتون هاشه محنت دور
دنیانینك مالی نوبت دور
یکیده اوغول دولت دور
مال قالانچه اولاد قالسون
یکیت خوش آط یراغدور
دوریشه خیراة کیراکدور
فیس اوغولدین یخشیراقدور
فراغی یخشی آد قالسون

وای اولکه‌سی اباد ملکینه مغرور
ومالکینك بقاسی یوق ناکاه یاتورسن
ای اقبالی بیدار دولته مسرور
دولت باقی ایمس ناکه یاتورسن
شیرین جان رشته‌سی تنده اوخولدور
نفسینك بر مکس دور مال بر عسل دور
دنیا آب سیل دور عمرینك بر یل دور
عمره اعتبار یوق ناکاه یاتورسن
طاعت بر دریا یولدور یاسینچاق
ایشینك بیله دورمه یوله‌سن انچاق
اوغول قیز مال زن سنکا اونچاق
قویمازلار کزمکه ناکاه یاتورسن
فلك سنکا دوشوب بربر آتوبدور
زمین اژدهاسی قانینك یوتوبدور
اجل تیز اوراغین الده توتوبدور
پی زبت بی چاره ناکاه یاتورسن
ختوم قلی ایشم آه زاری دور
بر مکمل آرینك خریداری دور
دنیا اخرت نینك کشت کاری دور
تخم ساجانی کور ناکاه یاتورسن
جالیندیقچه جهان چرچغی ارتار
قاچان کونکل قرار تافارجم بولوب
آخرتینك کوتار موندین باش قوتار

دنیانی کیم توتدی اوتر کم بولوب
درنق بیلان داغی لار بولکان بنی جان
بله سوغه سوزی کچکان سلیمان
قنی اول سکندر رستم پهلوان
سن دنیانی توتاچق سن کیم بولوب

بر کون ساوبق بولور استی اوت کوینك
یخشی یمان کچه آدمزاد کوینك
اوغلان لیقده یکیت لیکده شاد کوینك
قری لیقده قیدیب باسرغم بولوب
معلوم ایشدور قیدا چقدور کلانلار
بارور یرینك ایشینك کوردور بیلانلار
قیغوسی زیتانلار غافل بولانلار
واحسر تابوش کیتدیلار کم بولوب
تافه بلسنك حقیقت نینك مردینی
چشمنکا طوطیا قیلغین کردینی
قلزم کناهینکنی ترینك دردینی
چین توبه قوردیلار انکارم بولوب
اوّل اوزینك اخلاصینکنی دوزاکین
هر کوشه ده سیا اوتین کیزلاکین
بلدیکنچه مدام یخشی سوزلاکین
یخشی سوز تاپمسنك اوتور خم بولوب
مختوم قلی الله یادین ذکر ایلا
یمانه صبر ایلا یخشی شك ایلا
کورستانه بارده اوتور فکر ایلا
مونچه من دیکانلار یاتیر قوم بولوب
اولانده ایش خوش یاقماز
یاشلیقده کویمان یکیدا
دولت کلسه اوزین بیلماز
دوغالی دویمان یکیدا
یمانه اوکید عیب دور
یخشی اره بر سوز بس دور

یوریشین ینکل باسدورور
ینکی تون کیمان یکیدا

جبه چوشن زرة سوة
کسرلی قلچ عرب آط
سواش کونی یکدور اویات
غیراتی بولمان یکیدا
چوفان کیشی کوفه بولماز
آله قرغه ارقه بولماز
کوب یغیلسه ترخوس الماز
آنیکرسی بولمان یکید.
قوللوق یتورکین جانینکدین
آیانمه بارچه نانینکدین
قانلی بولسنك کچ قانینکدین
بر غریب مهمان یکید.
مال جانه یولداش بولماندور
دنیاده هیچ کیم قالماندور
کویا بو دنیا کلماندور
بر اولاد قالمان یکید.
المز کوموش میس کورنور
تاپمانه قرناق توس کورینور
فریزاد خاتون فیس کورنور
بر خلقی سویمان یکید.
مال دوز جهان چرمکه
دورار ایت قانین سورمکا
مالیندین زکواة برمکه
کوزلاری قیمان یکید.
ختوم قلی بولدان چقماز
یخشی دین یمان لیق چقمز
یمانه یخشی سوز یوقماز
تنکرسی قویمان یکید.
اوز امیدینك ازین بیلماز آدم دین

انکلامزلار عامی خاصی نه بیلسون
نه طمع بار چاقرایچکان کدامدین
سوز سورمیان توی دیاسی نه بیلسون

یمانه یخشی سوز بوقدور تاشلانور
انکلار ایلانمسی کوچلانور
ایت یالین توفراق غه توکسه خوشلانور
توفراقی تابقی تاسی نه بیلسون

بت فرس مینك یل قیلسه روزه نمازی
اونکا نصیب بولماس بهشتینك یازی
عالمی کوتارسه ایرینك اوازی
ایشتماز کرفقیر سسی نه بیلسون

سوزیم دنکلانك ززینی زتانور
فربقان فرتانار محك زرتانار
ای یرانلار اریکیدی ارتانار
خاتونلارینك یخشی سنی نه بیلسون

مختوم قلی ایدار سوزلاریم حق دور
امّا که حق سوزه تن بران یوق دور
بر کوزلی دیمسه قرادور آق دور
کور فقیر کوموشی میسی نه بیلسون

اقبالینك اویانسه دولت یار بولسه
داغی آهی ورسنك داشی سیندیرور
طالعینك باغلانسه بختینك کور بولسه
قولاده بورینی دیشی سندورور

اجلینکدین قورقوب کلسنك آمانه
قورقودین نه بنده کیده چك جانه
عمر آخر بولسه دولسه پمانه
خشخاشینك دانه سی باشی سندرور

یار سوزینه قولاق قویغین پلانینك
اخری هیچ یانه یتماز یلانینك
عمر مالی ارتار القیش الانینك
قرقیش قالیندیر ماز باشی سندرور
مختوم قلی جولده کزان باشینی
بلسنك سورمه کوزی یاشینی
دار مجلسده دولی بیرسنك کاسه‌نی
اشی اینه بلماز کاسنی سندرور
التمیش یاشده نوروز کونی لوبلی
توردی اجل یولین توتدی اتا مینك
بو دنیانینك اشی بیله میش بیله
عمرینك طنافین کسدی اتا مینك
اغیر دولتینه کونکل قویمدی
بو جهانینك عشرتینی سورمادی
اسکی شالدین ارتیق فوشیش کیمدی
اخرت اوی بولدی قصدی اتا مینك
دیردی دنیا دورماز عمره باقی یوق
کوندوز روزه بولسه کچه اویقو یوق
منکر بلماز محصلارنینك شکی یوق
پیغمبر دوستی دور دوستی اتا مینك
کورمسم سویلامن اوی بیله جندین
مقصدینه یتار یقیلان جیندین
یاریسی ملك دین یاریسی جندین
مجوزسز بولماز اوستی اتا مینك
نقیادیرلار اوچ یوز اران اوغراشدی
جلتن غه اتام غه نظریم توشدی
نچه بارسام چلتن لاره قاوشدی
تبدیل هم تافمز فوستی اتا مینك
عالم اچره ادم قالمز ات کزار
بوسرلاردین جهان خلقی رات کزار

جای جنت اچره کوکده شاد کزار
یره خوشوقت تفار پوستی اتا مینك
مختوم قلی کیزله سرینك بار اچره
کامیل تاپسنك قوللوق قیل غین هرایشده
محشرده قیغوسز کیرار بهشتده
هرکیم جین دین دوستی بولسه اتا مینك
قره قانلار یودیب حسرتلار چکوب
ماله مشغول بولا بوله کچارسن
دوداغینك تبسردیب یوراکینك یقوب
کمانینك بار الوب بیله کچرسن
مونچه جفا اوغول قیز یرزن اوچون
مونچه عشرت خالك اولاچق تن اوچون
کیتمز قزامتی ابلی کون اوچون
نچون بوینه اله اله کیدارسن
مغرور اولمه جانیکا عمرینکا
اجل داود الین چکمن دمرینکا
قلچ چنه بوبش کونلیك عمرینکا
نه تتارك قیله قیله کیدارسن

مالینی کیم سنکا برماز بای نینك
ایل کزدیکچه کوزی دویمز کداینك
مؤمن بولسنك قوللوقنی خداینك
باش وقت یاده ساله ساله کیدارسن
مختوم قلی خبر برکین ایدارینك
هرنه بارسنك اجل المیش کذرینك
یاس خانه دیب یغلاب کچدی پدرینك
سن هم موندین کله کله کیدارسن
جاهل لقینك جوشی چقدی سریم دین
تا اول جوشدین خالی بولوب قالیب من

برغمه اولاشدیم کیتدیم هوشیم دین
بودر دایله دولی بولوب قالیب من
یوز هوسده کونکلوم منینك چوشغینده
کردابه اوغرادیم دهلی داش غینده
لیلی داغینده کزان مجنون عشقینده
یانار اوتلی لیلی بولوب قالیب من
یکیت لیك فصلینی قشه یتوردیم
کامل لیك کشتی سین در یایتوردیم

اولوغ فکره قالدیم عقلیم یتوردیم
تیریك ایرکان اوتلی بولوب قالیب من
بو دنیانی کوچوب بارغان کوچ بیلدیم
ایشنی بدانکمیدیم اوزین فوچ بیلدیم
اونکی نی اونکردیم سونکین هیچ بیلدیم
خلق ایچنده دالی بولوب قالوب من
مختوم قلی پاش ایلاکین سوزینکی
فلك سنی خالك ایتمدی کوزینکی
بو وقته تانك یاش بیلوردینك اوزینکی
ایمدی کوریاق اولی بولوب قالوب من
کورارکه صفامن تانیرغه ولکش
دیوانهٔ دهریم قلندر بیله
چکدوکیم ناله دور یوراکیم غم کش
خوراکیم اتش دور سمندر بیله
هم خوش نما چکریم بریان
یوراکیم فرغم دور کوزلاریم کریان
دلم قوش دلیدوز صورتیم انسان
هم زبانیم باردور صمندر بیله

فلك كينه چكمش ايام الظ اوچميش
دولتيم بوينه قول كمند ايتمش
اقبالم ايشكين بختيم بند ايتمش
داشدين دمر اچين كاندر بيله
حاجتيم بربا حق ايله تدبيريم
مقصديم شانينه دوقه تتريم
درمانده قالمب من ايله دستكريم
خضر آتا عيسى پيغمبر بيله
مخدوم قلى ايدير يوزين كزسنك
اخرى اولوم دور دنيانى توت سنك
اوز يوز الى التى يل عالم سزسنك
ابولقس اوغلى شاه اسكندر بيله
يوقدين باره كتوردينك من انده قولينك بولديم
ديدينك البته ربى من انده قولينك بولديم
اراده ديارنده عدمده قولينك بولديم
كرفانى كر باقى هر هانده قولينك بولديم
مشت خاكه جان بردينك بر زنده قولينك بولديم
جانى تندين اليورسينك هم مرده قولينك بولديم
هر هفته هر ساعت هر ايلده قولينك بولديم
هر تلده هر دمده هر كونده قولينك بولديم
كر عشرت بيله يوردم كرغمده قولينك بولديم
خدايه من نه عاصى شرمنده قولينك بولديم
بو ديار فانيده يوقدور منينك ديك بدكار
بارچه سنكا عياندور نه حاجت قيلام اظهار
بخشى دين ابراق قالوب بولديم يمان بيله يار
بارمو كناه دردينه يارب مندك كرفتار
بوجرم ايله كلوب من دركاهينكا ياغفار
يوزيم يوقتو ايتورغه حالم منى شرميسار

سن بولمسنك مددكار كيمدر رمنكا مددكار
صنينك ديك غازريم بار جهاندہ نه غم بار
نه يوراكيمدہ ارام نه كونكلوم اچيدہ قرار
خدايامن نه عاصى شرمندہ قولينك بولديم
كويامن سروان من كردان ايتوركان
اوغريم يولم بيلمان يول اوستيدہ اوتورغان
يارب كيمسه بولغايمو بر منزله يتوركان
جانم يولينده كويسون شوايشلارى يتوركان
من ايرمسم خواجمغه قوللوق بر جاكتوركان
يارب كمند ايتارمو بر كناردہ اوتورغان
بارمو منديك جهاندہ عمرين غافل اوتوركان
خدايامن عاصى شرمندہ قولينك بولديم

كناه قيغوسى بيله بولديم قرابغريم قان
اخرتنى اونوتوب يلديم يوكوردىم هريان
بردردہ اولاشيب من سينامدہ ايرور فغان
تافيلغايمو سوراسم يارب بودردہ درمان
بيلكان دواسين ايتدى هربندۂ مسلمان
بيلديم قيلمز علاجين يوز بل اوتورسه لقمان
تيلم بارمس تيلاككه كونكل يوزمينك پريشان
لطف ايلاكين ياسجان خيرة بيله بردى جان
بارچه مشكل ايشلاريم سن اوزينك ايله اسان
خدايامن عاصى شرمندہ قولينك بولديم
مخدوم قلى خطادين الدن غيرى ايش كلماز
چومديم كناه چشمينه يوراك قيناب چوش كلماز
خير ايراق خيالدن شركونكلومدن داش كتمز
قورقارمن اول دركاهه زار قيلسام چوش كلماز
اخلاص بيله ديلان سنك دركاهينكدين بوش كلماز
خدايامن نه عاصى شرمندہ قولينك بولديم

ای یرانلار غافل اولمانك جانی جانلار اندەدور
ای زهر شهد شکر طرفه یلانلار اندەدور
اول یاوز محشر مسلط قالمغای لار اندەدور
اول یاوز اەندامت قیلی قال لار اندەدور
طرف بیك لار طرفه یل لار طرفه خان لار اندەدور
هر کیمه ظلم ایلاسه حق دوز اخینك اوتین ساجان
هر کیمه لطف ایلاسه جرمی کناەسین اول کچر
پل صراطدین عاصی قل لار بر قدم یولدن کچر
کیمی باش یل کیمی اون یل کیمی یوز یلدن کچر
بیك داغلار اوزاق یول لار سوسز جولار اندەدور
هر کیم اوز خالی غه اغلار نه اتا اوغله بقار
کوك یر هم تتریور قهری غضب برلان سجار
چوخ یلانلار خاشلاشوب بغره صفت مویلار سوقار
روزه توتماز بندەلارنی حق جهنمدە یقار

صورتی خنزیر صفت نقشی بدنلار اندەدور
تانکله اول توفیق لی قول لار مرشدینه دلدەدور
هر کیشی حسان ایدا احسانی انینك یلدەدور
کیمی شاتدە کیمی اوتدە هر کیشی برحالدەدور
مال ودنیا اصی برماز بازکاردور الدەدور
اول ایارلانمیش براغلار حله تونلار اندەدور
روسیا مختوم قلی ساقی اجل ایچسنك کرك
خان مانینك بارسین ملکینك مالدن کچسنك کرك
نچه غیبت نچه یالغان سوزلاری اجسانك کرك
دایما قیل کوفرسیندن زاویا اوچسنك کرك
اول قلچ دین ایتی قیلدن انچکه یول لار اندەدور
اهل حق بولسام یتارمن اوزکا مالی نیلارم
بوسویلماز سانسزدر وغلمانی نیلارم
اول که ذوق سرور حسرتلی مالی نیلارم

بولمیشام ذوق اهل اسباب ملالی نیلارم
اخری موتی قبو بوبوش خیالی نیلارم
دوشدی عشقینك اتشینه قیلچه جانم کویدیار
قوری جسمم اوتدن ایلان یقماقده بتار
غمده کونکلومنی قرار باشمده دردیم صد هزار
هم آنینك چون دهرارا بر کوشه قیلدیم اختیار
اختیاریم منده یوق چنك چهانی نیلارم
هر زمان مختوم قلی خلق اچره کزیاد ایدیب
ساقلا غیبتدین دیلینك اوغرینکده کزانصاف ایدیب
ال اوزاتمه کوب فساده بر خدادن خوف ایدوب
صوفی لیق اسبابی چوخدور کراچنکنی صاف ایدیب
بولسه موی موچك ایچم بو اسکی شالی نیلارام
ساغلنك قدرنی بلکیل خسته بولمازدن بورون
خسته لیق شکرنی قیلغیل تاکه اولمازدن بورن
دوز برینك قدرنی بیل دریاغه دویمزدین بورن
کاهیده هشیار اوتور کردابه کلمزدین بورن

یاشلغینك قدرینی بیل تاکه اولالمازدین بورن
اولدنینك یانینکده دور یلان چیانینك قیغوسی
کوزلارنینك کوزل کوریب سنبی کناهینك قویغوسی
تیل لارنینك غیبت کسیب لافی یلان سوزایغوسی
خاطرینك یوز مینك پریشان کد خدالیق قیلغوسی
نه عجب خوشخال ایدینك اوزینکنی بیلمزدن بورن
یردان یانینکده دور باشینك یمان حالده ایکان
یوز کون اوتسه یاده دوشماز بلی خوشخالده ایکان
یارادان یانیکده دور باخینك یمان حالده ایکان
یوز کون اوتسه یاده دشمز بلی خوشخالده ایکان
عمرینکی بهبود توتمه فرصتینك الده ایکان
دکسه برباد خزان سولدورسه نی کلده ایکان

کلنی یادینکدین چقرمه تاکه سولمزدن بورن
عقل هوشیکا یتوشدینك ایلادینك سیرانی سن
استرایدینك جمع ایدینك بوکل هم ویرانه سن
هیچ خبرینك بارمودور بو دنیانینك مهمانی سن
قیلمدینك بردم قناعت شکری برکان نانی سن
آزقینك طیار قیل کروان چکلمان دن بورن
قالمه میش بو کهنه دنیا رستم ایله ذالیکا
غزه بولمه ایکو ایچکو ایکی کونلیك مالیکا
حقیقت عارفنی کورا طلاسنی بردی شالینکا
تور سحر مختوم قلی اغلا بو کون اوز خالینکا
ایرته اول محشر کونی درلاب اویالمزدین بورن
دنك بولور دیب سانمغل ایشنك دور اقبالیق یلان
هیچ قچان دنك بولماغای اشینك ندور شاه لیق یلان
قرداش اولمه خیر خرامی فتنه کودالیق بیلان
تور سحر یادایت خدانی اغلا تنهالیق یلان
باشینکی غوغایه سالمه حالی دونیالیق یلان
باردی طورینك داغینه حق برله بولوب هم کلین
اوتدی دوران قالدی دنیا کچدی ایام القدیم
یاسروغی بر بولدی دوشاك اورتونچی بربارچه علم
بی عیب دور بی حطاموس قویون باقدی قیا هلم
چولده کزدی دایماراز ایتوشوب جالیق بیلان
ای اطلی یوکروك یکیت اوزی قوچا قالمکون
مونده جبر ایتکان کیشی اول کونده بولغای روسیا
هر کیشی زور ایله اله اول کونی بیرکای صفا
اول ولی لا سرور وسلطان وبس دیك اولیا
دوشك اورتونچی بولدی قره خالیق بیلان
یعقوب اوغلی یوسفینك کاکلین دن توتدیلار
اوردیلار یغلاتدیلار ایرتوب مصرده ساتدیلار

ال ایاغین باغلایوب بونس نی دریا اتدیلار
بیلمدیم سن قیسی بولدینك بلی برایش توتمادینك
نچه ایل ایوب پیغمبر تنین قورت ایدیلار
نچه وقت طاعت چکوب هودیدی بربالیق بیلان
سن نچون مختوم قلی یمان لقینك اونوتمدینك
کاهی کاهی ظالم اولدینك کوردیکنك دن ارتمدینك
کاهی کاهی صوفی بولدینك هیچ حرامدن داتمدینك
نه سپاهی لیق بیلا بولدینك نه ملالیق بیلان
یخشی لار توتمیش بنابر شهری کوردیم شونده دور
عشق مطاعی ساتولان بازاری کوردیم شونده دور
اراسی کلدك فری لار خواری کوردیم شونده دور
خوب شجرلار بوی چکوب دور یاری کوردیم شونده دور
یوز کرشمه شیوه لیك رفناری کوردیم شونده دور
قایم اولسنك استه مزلار کتسنك اواز ایلار بو
سوزلاسینك ویرمز صدا سویلامسنك ناز ایلایور
کونکلنی بند ایلایوب اوزنکنی فرواز ایلایور
بر بری پنهان اوتورمیش کلمه دیب ناز ایلایور
اول پری بیکر صفتلی یاری کوردیم شونده دور
یا خضرالیاس ایله شاه سلیمان انده دور
یا سلیم شاه مکه خانی ابن سلطان انده دور
بایزید سلطان اویس خرغان میغان انده دور
برنچه مجنون کبی چاکی کریبان انده دور
داینور موسی عصاسی ماری کوردیم شونده دور
بخرارا بالیق ایچنده راحت ایلاب اوقلان
امتحان اوچون کرمویلانلار بکلانان
دوست بربب اللهنه دوشمان الیندا سقلانان
سجقغه باغلانسب اتش اچره اقلانان
کعبه بنیاد ایلایان معماری کوردیم شونده دور

یوز یکرمی تورت مینك ینه اون یدی مینك پیغمبری
اوچ یوز اون اوچ مرسل انلارینك تاجی سری
یوزیکرمی تورت مینك دردانه لینك باش کوهری
امتی نینك شافعی مختوم قلی نینك منظری
اول محمد احمدی مختاری کوردیم شونده دور
کورسم ای دلبر جمالینك اختیاریم قالمزا
کورمز ایرسام بر زمان صبر قراریم قالمزا
وصلنك امدینه بردم اعتباریم قالمزا
بولمسه امید وصلینك هیچ مداریم
کرعنایت بولمسه کندن آچلمز یولمز
عجز ایله بیمار اولوب آشفته بولغان حالمز
دوتن اولور دایما بولمز کشاد اقبالیمز
رحم ایدیب سن سورمسنك بر ایرنارم قالمز
حیرت اچره قالمشام عاجز بولوبان
فرق ایتا بیلمز اوزیم ایوانده یا ویرر انده
کیمه فهم ایتمز بو دردیم بولمیشام درمانده من
سانورم بولمز اوّل تنده جانیم قالمزا
کویما بیت الحزنده شاد کلان غمناك اوله
تا خیانت بار منم اوچون سنك چاك اوله
صوراتیم تنده دراده استخوانیم خاك اوله
تا اولنچه روز محشر آه زاریم قالمزا
کرچه بو مختوم قلی دور مابلی نفس هوا
حق ایرورسن برلیکنك چین حاجتین قلغیل روا
حاجتیم سندین روا کر بولمز ینه مدعا
بیله معلوم دورکه هیچ برغمکسارم قالمزا
اون سکز مینك عالم اهلین یارادان ربیم سنا
دوندورب درکاهینه وار ایدان ربیم جلیل
قدرت ایله عرش اویون وار ایدان ربیم جلیل

هیبت ایله فرش هم هموار ایدان ربیم جلیل
امر ایدوب بش صفه‌نی انوار ایدبن ربم جلیل
ایردی سالیب سودایه رانی هر بندنك
خوش عجب مدعشته مرده‌نینك هم زنده‌نینك
ماشه اچره ارصلانینك هر یرتچی درنده‌نینك
یر یوزینده مورنچه انده‌من جمندنینك
رزقنی طیار ایدیب مقسوم ایدان ربم جلیل
نچه پیغمبرلاره قیامش عطاء دولتی
امتحان ایلاب نچه قل لارغه دردی محنتی
لطف ایدیبان بر کچان موسی‌یه فتح نصرتی
دین‌غه دعوت ایدیب فرعونینك ارتدی شرکتی

خوب همت جهاری یاری مار ایدان ربم جلیل
کیمنی درویش ایلامیش کویاتنیده جانی بوق
کیم‌لاری قارون کیمی یغمیش خیر احسانی یوق
کیمی عشرت بیلان کمینك ایماکنانی یوق
هم اودنیا هم بودنیا کملارنینك ارمانی یوق
کیملارنینك اوزین عذاب النار ایدان ربم جلیل
ای خدا مختوم قلی‌نی لطف احسان ایلاکین
بارچه امت حرمتی عفونکده یکسان ایلاکین
دینه آخر مقصودیم سن کل آسان ایلاکین
بی خبر دل‌لار کسان اشکار ایدان ربم جلیل
ای آغه‌لاری بکون بولور پای آلور
قوللوق ایدیب کزان اوستاده بلی خدا اوزی کمینی
دوغری کوزلاسه یتوشور مقصوده مراده بلی
اوریلوب اوریلوب شربت اچر سن
دولانوب دولانوب فری قوجار سن
اوّل ایدن کورسنك موندن کچارسن
عمرینك یله برمه دنیاده بلی

چوشر سن هر سوزی پیدا ایدر سن
جان بلبلی سیرارشیدا ایدر سن
فلك بر بقال دور سودا ایدر سن
آخری اول سوداده یوتار بلی
مست بولور سن جاهل لیقده چوشر سن
بیلماز سن هر ایشه باشینك قوشر سن
بر کون بولور بر ظلماته دوشر سن
باشینك بیلمز کچر غوغاده بلی
حرام اوروب قانلار دوکدینك ایل لارده
کل نه ایش بتوردینك سکسان یلیق ده
قیتمیون یولدین فکر ایت قوللوقده
جنت دیب کنه کین نماده بلی
اجل دریا بولور باشینکدین اشر
شرشتانك سو بولور عقلینك هم جاشر
قرق کوندن اوّل یفراغینك توشار
اولدی دیب آد برلار اسمانده بلی
کراما کاتبین ساغی سولینکا
منت نامنك تاپشور محشر قولینکا
جرخده بوکون دوزاخ قورمیش یولینکا
سنینك اوچون اوتورمیش صیاده بلی
کیمسه دن الیبان کیمسه برار سن
قرضی توکاتمز سن حرام ایارسن
بر شای اوچون ایمانکی ساتار سن
اندبن سونك دوشر سن ظلماته بلی
جهار آینه باغلانوب کمیش دور سوتلار
یری قونینه کیردی منوب تابوتلار
ختوم قلی آیداردینك دوش یکیت لار
قرداشلار یاد ایدینك دعاده بلی

ای یرانلار مسلمانلار دالی کونکلوم چوش اولمسون
ینه بر یخشی یکیده یمان خاتون دوش اولمسون
هرکیم اله حقدن رحمت کیدار قیغو قالمز محنت
ارصلان بولماز دورماز دولت
هیچ اولکه بی باش اولمسون
تنکری دست برسون اسلامه تقصیب ایدیب آط بسلانه
خراب ایلاب شر ایشلاره اوزاق عمر یاش اولمسون
هر کمینك اوزینه سینده اوز عقلی اوز کوداسینده
ایکی دوستینك اراسینه یمان یخشی ایش اولمسون
هرکشی نینك اوز قوّتی زریاتی کونکل خوشی جان قوّتی
ارتسون چومردینك دولنی محنتینده آش اولمسون
بر عشق دوشسه آدم سرینه یوقو قاچه کونکل اورنه
ایکی سویکی لی بربرینه یقین بولسون داش بولمسون
سوزیم آیدیلسه هر چاقلار عقلی بولانلار کرچك لار
برایش دوشانده قوچقلار ایش کورمدیك یاش اولمسون
ایل اچینده اوزین اوکر دل دومانی باشدن آغر
یکیده نقصانی دکر نامردلار یولداش اولمسون
سوزله هم عاشقی سوزلاتورده قیامتینك کوزلا
مختوم قلی سرینك کیزله هر نامرده فاش اولمسون
قرداشلار کون کوندین بتر بولوبدور
ایل ایلدن بدعت لار کلسه کراکدور
خمر ایچوب زنا قیلان ظالم لار
بلی منشور بولوب دورسه کراکدور
مسلمان قرداشلار دونمانك بویولدین
کچرسز صراطدین اینچه دور قیل دن
دجال کلور دیرلار برنچه ایل دن
عالمه بر غوغا سالسه کراکدور
کوزی بردور قرا کمیش قدینه
غریب یانار حرامنینك اودینه

شام شریف روم مکهٔ مدینه
مسلمانلار قاچوب دولسه کراکدور
عیسی مهدی کلسه بر عدل زاتدور
یأجوج مأجوج کلسه ظلم هیهاتدور
قولاغی یردن سورانور بر یاوز ذاتدور
قاف داغینی دیشیب کلسه کراکدور
قلم تترار یتیملارینك زاریندین
چوشغون کچر عاشقلارینك سریندن
کوك اوریلور داغلار صارصر بریندین
اسرافیل صورینی جالسه کراکدور
دریالار قوریر سولار چکلور
آی کون دوتیلور یولدوز دوکیلور
بیك داغلار اریر یر کوك یقیلور
یالغوز مولام اوزی قالسه کراکدور
اجل کلسه بنده خانی مانیندین
آل کوتارور بلکه شرین جانیم‌دن
الله‌نینك امریندین حق فرمانیندین
عزرائیل اوز جانین السه کراکدور
حق‌دن غیری جانلی جانوار قالینمز
اسرافیل جان برور صوری جالینمز
قرق کون یغمور یغار کوك بر بیلمز
یانکی‌دن کوکرانوب قالسه کراکدور
بر براغی حله بیله بزارلار
آلتون کموش قزیل یاشین دوزارلار
تورت فرشته دیرلارلار کزارلار
محمد قبرینه کلسه کراکدور
صدا چقار فرشته‌نینك بریندین
لبیك دیب تورار یاتغان بریندین
قبر یاریلور قم توکولور سریندین
وای امتیم دیوب تورسه کراکدور

کونکلی قیغوغه دوشر محشر غمیندین
قنی امت دیوب سورار امندین
باشین مجده قویوب قالمز زمین دن
قالدیب حق دن الهام بولسه کراکدور
اندن سونك اسرافیل صور الور الینه
کوزین تیکار قادیر مولام یولینه

جمله جانوار جانه کلسه کراکدور
اصغورشوب اصغورشوب کوردین چقرلار
تورارلار اسمانه کوزین تیکارلار
بویرغانشوب دکره داشه بقارلار
قرق کون خیران بولوب دورسه کراکدور
کورارلار قورت قوشلار قاچماز یانیندن
دریالار قیزدیرلیب کلمیش یانیندن
هرکیمسه اوز سودیکینك یانیندن
بیله همدم بولوب قولسه کراکدور
زمانی ملك دن کوك بوزین توتمیش
ترازو قوریلمیش کون نوری کتمیش
آط بران براغ میناتون احسان قیلمیش
تونی حله بولوب کلسه کراکدور
بیك دیوان قورلور بر ایش دوزدرلار
کون نوری جورولور عالم قیز دورلار
مینك چغر چقر قیناب سزدورلار
بران نانینك سایه سالسه کراکدور

نرعون هامان شدادنچه کافرلار
اولوب دیك دیب خیران بولوب قالورلار
سزی کیم دبرلتدی دیوب سورارلار
مؤمن قللار جواب برسه کراکدور

شادلیق لار قیغو بیله دفع بولور
اوت جاقلور غوغالاری کوب بولور
اخیرینده یوز یکرمی صف بولور
اون ایکی کروه دیب سورسه کراکدور
بر کروهی خنزیر بولوب کتیارلار
بر کروهی میمون بولوب ازارلار
بر کروهی کورکان بولوب کزارلار
ایتمشی الینه کلسه کراکدور
کیمسه نینك قرننده اوت یالین ینار
کیمسه نینك اغزینده قان ابرینك قینار
عمل سز ملالار دیلنی چینار
اونی ربم شیله قیلسه کراکدور
کیمی اوت طمانای جورانور اوتار
کیمی مست بولوب یقلوب یاتار
کیمسه نینك آیاغی آلینده بتار
باشی بیله یوریب کلسه کراکدور
اون قت قیزغین دمیر دوشاك ازرنه
نا خونینك باشلاری دوشور بوینه
تیلی سوسز دوشر یایر قارنینه
عملینه چولاشیب قالسه کراکدور
مؤمن فرمان بولور فراچ اکثر
نربوغی اصفتلی یلان لار توسر
خلایق اغلاشور فرمانده یکسر
محمد توغینی قورسه کراکدور
قورقو دوشر پیغمبرلار جانینه
اوغول کلمز آتاسنینك یانینه
محمد باشلایوب مینران دبینه
یاشیل علم قورلیب دورسه کراکدور
قوچاقلاب اوغلوم دیب آدم پیغمبر

ابراهیم خلیل دیرایا بیروبار
موسی عیسی ایتور یراتغان جبار
هرکیم اوزین تیلاب آلسه کراکدور
نچه پیغمبرلار دعاسی مقبول
نه سنی تانور نه بیلور رسول
باشین آچوب آغلار محمد رسول
وای امتیم دیبان دورسه کراکدور
خلایق‌لار سیلیمز کوزه یاشینی
میدانده قوریلان میزان باشنی
اسرافیل توتوبان دورسه کراکدور
کافری بزارلار آتش طونینه
سورارلار ایلترلار دوزخ شانینه
پلان‌لی قطره‌دینك بولیب یانینه
بوغزه بویون یلانلار سوقسه کراکدور
هر آی دیریتوشمز کیمسه هر آی
ایشك دیك انکریوب تولدیر رسدای
ایکانی زهردور ایچکانی آده
آب دیل اول یرده قالسه کراکدور
ایمدی کلدیك مؤمن قل‌لار تادوریش
قیسی یولده قیسی ایشده کیدارمیش
محمد خاطریغه یالغوایدارمیش
بلمیانلار مونی بیلسه کراکدور
مؤمن قول‌لار کچر کیدان یولی تك
کیمسی یلدیریم تك کیمی سی یل تك
کیمی یوکروك آطدیك کیمسی سیل تك
کیمی اوچار قوشدك کچسه کراکدور
اوچ یوزیل لیق یولدور منوب چقشی
برمینکی هنواردور بر مینك اینیشی

قرادور کچه دن یتی قلچدین
کیمی کچه کوندیزده کچسه کراکدور

کیمی بر ایل ده کچر کیمی قرق ایلده
کیمی قولاغ ینکلیغ چفار سرایده

کیمی بر ایل ده کچر کیمی بر آیده
سونکی اون بیش مینك ایل ده کچسه کراکدور

صراط کوفرسیندین انکری کچان سونك
کوثر ساقی سیندن شربت اچان سونك

مونچه مینك یل لار قانلار ساجان سونك
یکیت قوچه بر یاشه کلسه کراکدور

یکیت لار یاشیل تاج قویار باشینده
یوسف جمالینده عیسی یاشینده

داودنینك اورنینده اوتوز یاشینده
هرکیم اوز سودیکین آلسه کراکدور

یتمیش حله لاری کیوب قوشارلار
زبر جد اویانی براغ مینارلار

ایارلار اچارلار سیران ایدرلار
اولماس یتماز جاودان قالسه کراکدور

یتمیش حریر دوشکه دوشر آستینه
یتمیش حور قول قوشریب دورار الدینه

طوبی اغاچ سایه سالور اوستینه
حقینك جمالینی کورسه کراکدور

دنیا بو دنیا دیب یاتان سرخوشلار
اینانمیان کافر بولار قرداشلار

ختوم قلی آیدور کلور شو ایشلار
قیامت کون قل لار کورسه کراکدور

داغلار حقینك میخی دوردفه اوزین داغ سایار
جکیك اوزین بلبل دیر چرلاق اوزین زاغ سایار

کم لیك ایله کمال بار منکلیك ایتمه زوال بار
هر باشده بر خیال بار قل هم اوزین پك سایار

کوجیندین قوّتیندین دنیانینك نوبتیندین
بر کیشی عزتندین بد اصل اوزین پك سایار

نادانم زاد بیلمانم بر کناهلی قل منم
سیرکه ایتور بال منم نفت اوزینی یاغ سایار

خبر السنك برودین اوزین کم سایماز دودین
اوز یانینده بدودین اشك اوزین یك سایار

مختوم قلی بر قل دور قوللوق ایلاب یقیلیبدور
احمق اوزین عاقل دیر جبنکال اوزین باغ سایار

خدایم نینك ارصلانی دولاندی قهر قانه
دوندی علی ضربیندین خیبرنینك شهری قانه

بهشت بنا کوشکیندین کورنورلار مشکیندین
دوندی احمد عشقیندین هم رزق قهر قانه

غضبدین دلدل میندی چکلدی یرینك بندی
علی ضربیندین دوندی مقاتل زهری قانه

بوی اوزون عقلی آز باشی شده قولی ساز
جنك ایلادی بهری باز دوشدی صدیحر قانه

عاشقم عشق مستی من دیامن یار دوستی من
مختوم قلی دوستی من کورمدیم قهری قانه

بر کون اتانك ایش استیده
صلبندین چوشه یتدینك

اوّل سودینك قان بولدینك
قاندن سونك لاشه یتدینك

حکم ایلادی اول خدای
توقوز ساعت توقوز آی

یدی اندام جای بجای
سونکوك اولاشه یتدینك

کوش بردی دهان بردی
دهانه زبان بردی

عقل بردی جان بردی
کوز بردی قاشه یتدینك

یاشدن اله اولاشدینك
اولاندینك یوله دوشدینك

سوزلاب دله اولاشدینك
نان ایدینك اشه یتدینك

یدی ۱۰ مکتب کوردینك
اوقودینك علمین بلدینك

قیش بیله یاز قوردینك
تا اون باش یاشه یتدینك

حق بردیکین ایب اچدینك
هر یوله بر باش قوشدینك

محبوب بیله سوشدینك
بیله چولاشه یتدینك

یکرمی تورت یاشه یتدینك
یکیت بولوب سن بلدینك

آط مینیب قلچ آلدینك
جنکی سواشه یتدینك

اوتوزینکده یرینك دن
دومان کیتماز سرینکدن

یکیت لکینك زورینده بن
کزدینك تماشا یتدینك

سوردینك دنیانی سوردینك
اخر وفاسیز کوردینك

قرقینکا قدم قویدینك
کامل سن هوشه یتدینك

بارمز ایردینك باغینکدین
خزان اوردی تاغینکدین

الی ده سقال آقینکدین
اوتان بر باشه یتدینك

آلتمیش یاشه یتوردینك
باشینك غمه کتوردین

خوش کونلارینك اوتوردینك
یازینك یوق قیشه یتدینك

یتمیشده حق دیب قالدینك
قوتینك یوق یقیلدینك

قوجالدینك ایشدن قالدینك
سویله نه پشه ایتدینك

سکسانه یتوشه سال
نچوك کچر بویله حال

اوتدی قزیقلی محال
اوراقسز خوشه یتدینك

توقسانده یانکلور سوز
قرا قولوب کورنور یوز

قوشار سوماك الارکوز
یوز مینك اندیشه یتدینك

ختوم قلی اوتوردینك
عمرینك غافل اوتوردینك

حق اوچون نه ایش بتوردینك
اکر یوز یاشه یتدینك

دهستانینك فرانیده باد وصبانی کورسم
بهاوالدین میر کلان زنکی بابانی کورسم

نعلینی عرشه تاجدور ادی عاله فاجدور
ایکی جهان محتاج دور عرب زبانی کورسم
کلان کچر جاشت ایدیب اکلانماز کذشت ایدیب
کونکل ایدور کشت ایدیب کزسام جهانی کورسم
حضر کمین جول لارده الیاس کمین شولارده
قوس کمین داغلارده یخشی یمانی کورسم
بوقارده هندستانی ارقه‌ده ترکستانی
اولیالار عمانی اول رومستانی کورسم
جان دهلی جهان شیدامنده نه بولماز پیدا
یدی داغ یدی دریا دهلی دنیانی کورسم
ختوم قلی خوش بولسه اقسه دیدالی یاش بولسه
ایمانیم یولداش بولسه بارسم کعبه‌نی کورسم
بر چوروك قوز بیلان جهان جوهرین
اول نه خمار بازدور بوتیب دوریبدور
چوریك سامان انمیش مطاع بازارین
کوهره برابر ساتوب دوریب دور
نه چراغ دور کون سز یری یاری تور
نه آینه‌دور بو کوز کودین دوری دور
نه ساقی دور فیاله‌سین یوری دور
برالی بوغزینکدین توتوب دوریب دور
نه کیشتی دور دریا باتمیش یوریماز
نه دوشاکدور انکا باسغان یاریماز
نه آنادور اولمز ایتمز قریماز
اوز بلاسین اوزی یودیب دوریب دور
دوستلار بر مثال دور تیلیغه کلان
زهین قویسه بیلور عقلی بولان
جهانی کور توتمیش بر قدرت یلان
قوبریغی بوینوندن اوتوب دوریب دور
باشی باریب چقمیش عرشینك اوستینه
قویروغی اوتمیش دور یرینك استینه

جانلی جانسز هرنه کلسه دستینه
دلداعی دهانه ایتیب دوریب دور

نه محلوقدور نه ارکك دور نه دیشی
رنکی قیزیل اله اون ایکی باشی
بر کوزی دوم آقدور بر کوزی چاشی
بری کوکی بردن توتوب دوریب دور
دوستلار هوس ایتمانك لولی عیالی
سزی کوبدور الدار انینك خیالی
بو دنیا بر کور سجانینك مثالی
کوکی که بربه بر کرتیب دوریب دور
ختوم قلی مغرور اولمه بو سوزه
هیچ بویله جانوار ایلمامیش کوزه
ینه بر قدرت بار یدی کلفسه
شول پك یلانی یوتوب دوریب دور
حق صنی راینك بیله قویمیش جهانده
ایدا پلانینك ایت مونده چلم کش
دیوان کونی قورلان حساب جاینده
جوابینك نامه دور انده چلم کش
قوّتینك کملدور کوچینك ازالدور
کیفی کلسه عقلی هوشینك ازدیرور
سونکینکی سیزدیرور ایتینك قیزدیرور
بر نشانه بودور سنده چلم کش
ال کوتارکین بویله ناحق تلاشدین
قولینك کویار جانینك کویار بو باشدین
آرته قبرینك دولدورورلار آتش دین
زخم چقمز جانده قالور چلم کش
ایکی دنیا یخشی لیق یوق اکریه
کیشی بواسنك قدم قویغین دوغریه

بی نمازه غیبت کشه اوغریه
یاوز کونده یولداش بولور چلم کش
مختوم قلی مولام جاندن یقین دور
چلم برشور سودورتن بر زمین دور
ایمان برتیلکی دور کوره بر آیی دور
تلکی توشسه دوزماز آنده چلم کش
ضرب اوریبان جنادیل نینك شهرینه
کافرلارغه قران سالغان علی دور
کوز یومموب آچغونچه قرق کونلیك یولی
دلدله بر سیمه قیلغان علی دور
باشلار اذاد ایتدینك دوغان چاغینده
اژدها لبینده داغ بوچاقینده
دروازه سین چکوب خیبر داغینده
یدی قلابردین الغان علی دور
کشت ایلادینك داغی داشی آیلانوب
قلچ لار کمروب قانلایلایوب
دوغری کلوب اختام قانین دیلایوب
مقانیله غوغا سالغان علی دور
ارصلان کیمی قوودینك کافر آطلاری
کشادانیدینك نچه کعبه اویلاری
یر آستینده اولکه جافان دیولاری
باریب بولاك ایدیب قرغان علی دور
کله کلدی درکاهینکا داد ایله
نظام بردینك سر خطلاری خط بیله
قمقام قلچ بیله دلدل آط بیله
تخت السرا دیان بارغان علی دور
مختوم قلی آیدیر تنده بو جانینك
یولینده نثار ایت شاهمر دانینك

ال اوزاتوب جهار کوشهٔ دنیانینك
محمد دینینه سالغان علی دور

اوقراور قوج یکیت نینك
اوّل بد وآط کرك

کلانه قارشودورمه غه
یخشی حبیتی کرك

مرد کرك جفا چکمکا
سفر یایوب نان توکمکا

آط کرك زره سوکمکا
کونکلینك همتی کرك

ال کوتارکین خام خیالدین
سنکا اصی یوقدور مالدین

روزکار کچسه حلالدین
عارفلار صحبتی کرك

یوریسینك قوللوق قیلماغه
پیغمبر یولین بیلماغه

درویش لار کونکلین آلماغه
آلینده دولتی کرك

مختوم قلی بر کدادور
بارچه نی سقلاغان خدادور

اگر مسکین اگر بایدور
یخشی محبتی کرك

روزازلده یراتدی رسول جسدنده جانی
یرده موسی نینك طورندین کوکده بهشت نینك صورندن
یراتدی رسول نوریندین آی کونی یر اسمانی
ارزولاب کل رخسارین کزدیم داغینده ایرانینك
سوراغینی سالوب یارینك کشت ایتدیم کونکلیم دنیانی

عقلم خیران بولوب چالدیم آخر براره ستاشدیم
آلتمیش آلتی داغدن اشدیم کچدیم اون ایکی دریانی

مختوم قلی بیقرارسن بونا اوتدورسن ینارسز
بارچه زاتدین بی کنارسن بیلمازسن سود زیانی

ایل لارای مجنون داغینك
سریندین دومان کیتمز میش

منکره بلینك برمکین
کونکلندین کمان کتمز مش

قیونه قرواش بولمز قورتدن
دیلاك انمه هر نامردن

تا اولنچه قوج یکت دین
مرزخ دیرکن کتمز میش

غافل آدم اوغلی بیلماز
اولومنی یادینه سالماز

مالی ملکینك اصی قیلماز
یانینکدن ایمان کتمز میش

زمانه یقین کلانده
یری کوك سیل آلینده

الله دین غیری اولینده
اون سکز مکان یتمزمیش

یر برله کوکدن قوّتلی
شول عزرائیل دن هیبتلی

یاش کیشی دن خریش آطلی
اونکیندن یلان کتمزمیش

عاشیق لار ترك جان ایتسون
کوزده یاشین روان ایتسون

قوچ یکیده احسان ایتسون
احسانی رایکان کیتمزمیش

مختوم قلی قالغین درده
اشینك دوشنچه نامرده
قیامت کونی چومرده
دوز اخلار زیان ایتدزمیش
ای یرانلار مسلمانلار جهان یوقدی نه‌لار بولدی
حق اوزی اوزینه توتوب یتمیش مینك فرده‌لار بولدی
نام نشانه یوقدی یردن اسمان جنت حوردین
ایسنك اچکی فرده‌لار بوامدی
رسول الله شولار بولدی
اول نوری قوشه دونداردی
بر درخت اوزره میندیردی
ایزیندین سلام کونداردی
دریندین دریالار بولدی
قدرتدین بر دریا قیلدی
امت بیله نظر سالدی
کوك سویندین اسمان قیلدی
کفی کیندین یرلار بولدی
قوشی اول یردین کوتاردی
ایلتوب قندیل‌ده اوتوردی
اول نور اوزینی تفراتدی
جمله ملائك‌لار بولدی
اوتدن عزرائیل یراتدی
یدی قت برده جای بردی
قوللوق ایلاب کوك قالدی
ملك‌لار اوستاذی بولدی
قادیرنینك قدرت‌دور ایشی
یر میخیدور داغی داشی
ساغی ارکك سولی دیشلی

شویلا قدرت دولار بولدی
حق براتدی شول فیسلاری
سکسان کز بولدی فسلاری
اسمانه چقوب سسلاری

الی مینك یل شولار بولدی
مختوم قلی اچدینك سرذین
هیچ کیمسه بیلمز بوسیردن
توفراق الینوب یدی یردن
آدم صفی الله بولدی
کوزلا کیل دیل عقل قالدی بودوری
جان وطن ارزولاب توردی یل بیلا
ترخاسیم بارکل ترك بوایتمه بوبوردی
عشرة سورکین صحبت قورغین کل بیلا
بر عجب منزلدور امیدینك اوزمه
کوزینکی سویتمه وطن دیب قیزمه
دوکانینك داغیتمه بازارینك بوزمه
تن لکینده برنچه کون قال بیلا
مهمان بولدینك بو دنیانینك اوینه
کونکل برمه کیتمه اونینك کونینه
باشینك باغلاب مشغول ایدار اوینه
کیتسنك برمز الدان کزار دیل بیلا
موندہ قول بیلا بار جهان سنینك دور
الوان نعمت تازه بریان سنینك دور
بهشت براغ حوری رضوان سنینك دور
عاصی آدم دوغری کلسنك یول بیلا
فلك قویماز بو کز دیکینك سرایده
قورت قویون مدار ایتماز بر یرده

دنیانی دولی خزینه یغسنك نه فیدا
جین مال اولدور جاینه برسنك ال بیلا

کوکی بوکوب یازسه یرینك یوزینی
قورت قانکرلیب قاپه بیلماز قوزینی

مبارزلار توتا بیلماز اوزینی
فیل هم دورار باغلاسه‌لار قیل بیلا

ختوم قلی حق قوللوقین بتورسه
اراول بولور امرین بر جاکتورسه

مولام اوزی دیوان اوچون اوتورسه
فشه توریب دعوا اورار فیل بیلا

شکر حقه بز هم بر یوله دوشدیك
کچاردیم برنچه ایامی کوردیم

فتینك دریاسینه یوز اوریب
عارفلار سورار یوز کاری کوردیم

حضر سیران ایدار قدرت عالمین
موسی اوقور حقیقتینك کلامین

یدی کون المامیش تنکری سلامین
قطب الاقطام دیان برنام کوردیم

تازه تابان اولان عمریمنینك باغی
خزان اورسه سولار کوکارمز داغی

کوز ایلاب قارشودین برنچه ساقی
هر بیری اوبنادور یوز جان کوردیم

اغلادیم یقیلدیم توتدیم الینی
تورت فیشوا بلا حضرت علی‌نی

سنجر خان سلیم شاه یدی ولی‌نی
بر سحرده اون ایکی امامی کوردیم

سلیمانی کوردیم یاتور ایوان‌ده
برنچه غایب‌لار جمع اولمیش انده

قلزم دریاسینده دوبسز عمانده

عالی خاطم اسلان جام کوردیم
قارون بو دنیانی الدی مال بیلان
ابلیس عاصی بولوب کلماز بول بیلان
سملقان شهریندہ باترزال بیلان
دیو بیله جنك سلان رستم نی کوردیم
مختوم قلی فرمان بولدی الله دین
یره اینیب کلدی عرشی اعلادین
جبرائیل کنورمیش اولوغ درکاهدین
محمدغه اینان کلامی کوردیم
فهم ایلا سوزیمی عاشقلار باشی
کیم بر حده اوغلین کفارت ایتدی
خلیل الله حقینك کعبه تراشی
کیم اندین سونك کعبه عمارة ایتدی
ازیق ایماز کوتار اولاغ سز کوج نه
آلتی نه یدی نه تورت ندور اوچ نه
اقدن قرا دونان شرفلی داش نه
آدی دونر هرکیم زیارة ایتدی
بیلمازموسن نچه یولدوز سایلاندی
قیسی دوری مختار بولدی ایلندی
شمع شعله اوردی یاندی بلندی
شول شمع حق کیمه کرامت ایتدی
کیم دور خاتم اسلاب کوروب توراتده
بولنوبدور داش ایاق ایاق براتده
بیلمازموسن حیات اقان ظلماتده
حضر بیلان کیمسه طهارة ایتدی
صورت فرصت ندور وفاسی هیچ دور
خبر برکین کوچینك قنی نه ایش دور

ازه نه توزه نه دستکیر نه قوش دور
کیمنینك تربیتینه زیارة ایتدی
قیسی ملك اینوب کلدی اسماندین
اول نه تورت دور اینیب کلدی سلطاندین
خلقه شهرة تافدی برنچه جاندین
نه آدم اوغلینه انابت ایتدی
مخدوم قلی کیملار بر جایه دوشدی
اول کیمدور بر کیچه دیوالوب قاچدی
نچه ایلدین سونکره کلوب قوشدی
تنکری فناهینده سلامت ایتدی
حدیث دن راویدن بر سوز دیایون
هیهات کوندین ظلمات کوندین امان هی
حقینك قدرتینی اشکا رایدایون
هیهات کوندین ظلمات کوندین امان هی
اوتوز ایکی مینك ایلدن بر زاد کلورمیش
آدی دجال دیرلار کافر بولارمیش
ساغینده سولینده تورت داغی یوریرمیش
هیهات کوندین ظلمات کوندن امان هی
تنکری دورمن دیوب ایدار تلاشی
برار آنینك بلان ایدار سواشی
تورت کرت قچقر شور اسلام قرداشی
هیهات کوندین ظلمات کوندن امان هی
تنکری دورمن دیوب ایدار تلاشی
برار آنینك بلان ایدار سواشی
تورت کرت قچقر شور اسلام قرداشی
هیهات کوندین ظلمات کوندن امان هی
زنکلار اسار مرکبینك بوینونه
مسلمانلار کیرماز انینك اوینونه

کافرلار حق بیلوب کیرار دینه
هیهات کوندین ظلمات کوندین امان هی
دجال خلقه اورار کعبه اوریلور
بولوتلار بوکروشوب توقوز اوریلور
طیرا ابابیل ده کافر قیریلور
هیهات کوندین ظلمات کوندین امان هی
عیسی صاحب زمان کلور شول دمده
عدیل دیوان قوریلور دوزالور شوآنده
توتارلار دجالی اولدیرلار اونده
هیهات کوندین ظلمات کوندین امان هی
اوچ مرتبه انکیرخر دجال قتی
قواریتا بیلماز مهدی نینك آطی
شول دمده کوتاریلور قرانینك خطی
هیهات کوندین ظلمات کوندین امان هی
شول اونی ایشتوب یأجوج برینندین
دوشرمیش کلورمیش قافدین بریردن
یوتار بر ذاد قویماز ضاق دنیادن
هیهات کوندین ظلمات کوندین امان هی
مختوم قلی ایتکان سوزینك باری مین
حقدین غیری بیلماق اولمز ارمسین
یأجوج سونکی کورار محشر نوغاسین
هیهات کوندین ظلمات کوندین امان هی
قولاق برینك قرداشلار
بر عجایب سوزیم بار
نه ازمامیش ایلایور
دوستلار پروردکار
جهان ایشیدور جفا
کیم کوردیم اندین وفا

حقینك دوستی مصطفی
قالمیش بو روزکار

نور توکلور یوزیندین
پیغمبر یوق ایزیندین

عالم انینك سوزیندین
تاپدی نظام هم قرار

ادین استیان دوستان
بولمه مالدین می مسنان

ایتایون بر خوش دستان
اکر بولسه خریدار

مس توشدی زمین لارغه
یول یوق بولدی دین لارغه

مسجد مؤمن لارغه
وعظ ایتوردی پیغمبر

یازیلار خیران واله
سوز یتوشدی بو حاله

حق اوچون برلان ماله
بر یرینه اون طیار

علی یتدی بارایون
نه بارایون کورین

الله اوچون برایین
ازی کوب هرنه کیم بار

کادی یتدی یازراه
کونکلینك اویده قهره

بر دیب الایم بهره
نه بولسه در هم دنیار

دیدی کر بولسه درهم
بارسم طعامه برسم

اول ایکی نوری دیدام
کون یاربم آچی دور آغلار

دیدی علی یاسبحان
دولانوب باقوب هریان

چقدی قافه ناکهان
کلدی بر سائیل دوچار

دیر قولماغیل اسایش
ایلا باشیم ازایش

سن بر مشکل کشایش
قرق مینك التون بورجم بار

بر خانونیم بار اولدی
شیر خواره قیزیم قالدی

اوبومده ویران بولدی
شونچه بولوب من افکار

کداغه سن قال دیدی
اوغلانلارینه کل دیدی

بر جهودغه ال دیدی
اوغلانلاریمنی زینهار

ناکاه ایتارمن قرو
اویمکه کلمیش برو

اوغلانلار بولسون کرو
فولینك بولغونچه طیار

جهود ساقلاب اوغولنی
سائیل هم توتوب یولنی

علی غه برنی فولنی
کیتدی خوش خشاوار

اوغلانلاری کروده
اینسی کلوب جهوده

فاطمه اوتورمیش اویده
دیدی نادور اوغلانلار

اغاسی دیر الارنی
علی ساندی بولارنی

قل لانم بو قل لارنی
فولیم بولغونچه طیار

دیر آغا امان مروت
تا که کلکونچه حضرت

سقلا بولارنی حرمت
کور نه بولور آخری کار

اول جهود اولوغ ایتمز
اینسی نینك سوزین توتماز

اوتوز قولاچ یب یتماز
قرق قولاچ قویسی بار

جهود ایدار قل لار نه
یغه سز کوزه قول لارینه

بردی دیر سوجکینك لار
کوتاردیلار کوزه نی

کوردی جبرائیل انی
میکائیل قیسدی برنی

اقدی قوی چشمه بار
کوزه نی یوار دیلار

چشمه دبن دولدوریلار
دورمین کتوردیلار

بیلدی جهود قدرت بار
کوزه نی خومه توکدی

توکانماز اریق آقدی
جای چوشه دیزه چقدی

جهود قورقوب ایتدی زار
جهود ایلایور خدمت

قیلدی الارغه حرمت
کتوریب نازی نعمت

دیدی بولمانك بیقرار
شاهزاده‌لار سلامت

کونکللاری عمارت
علی ایلاب طهارت

قیلور بولدی سیار
حقه ایلایوب نیاز

دیدی آیا چاره ساز
قیلیب دور رکعت نماز

کوردی بر قوش زرنکا
قانتی رنك رنك انجی

قمتی عالم کنچی
شاهزاده‌لار سوینچی

دیب توتدی بیکبار
قوش روان قانت جالدی

علی نی کوککه الدی
بك توت دیب اواز کلدی

کیتدی علی بارها بار
اول مرغ زرین نقاش

آسمانلارغه اوریب باش
علی نی اولکه دین داش

ایلتوب سالدی بر دریا
خیران اولدی بو کاره

ایرشدی بر دیاره
رستار بر آدم سوره

ارکك تافوز عیال بار
دیر نه بی حساب کان سز

نه خوش صفت خوش جانسز
سز نچوك تمام زن سز

خبریم برینك اخبار
زنلار آیدور خیالدور

خلق اچی ده دولی دور
دس عشره خالدور

مسجدلار خروار خروار
علی مونی ایشتدی

ناکاه طهارة ایتدی
خلقنینك جمعینه یتدی

بر کونج ده توتدی قرار
واعظ چقدی مینبره

خلقه نصیحت وبره
سوزین تافمدی سره

یغلاب اوتوردی ناچار
نصیحتینك دیل فذور

تافیب سیندن خلق حضور
واعظ دیرای شاه وزیر

ایل سوزیکا انتظار
واعظ دیر بولینك اکاه

یادیمه کلمز ناکاه
ای وزیرای پادشاه

مونده محمدی وار
دیرلار بولسه احمدی

ایلارمیز انکا بدی
بار بولسه محمدی

پارالارمیز صد هزار
شیرین ایلاب دل لارنی

آلداب آلمیش ایل لارنی
آتا بابا بول لارنی
ترك ایدیب بولمیش بازار
واعظ دیر قالمنك یردن
اول اریغدور کوهردن
چاغرین بو منبردین
اول اوزین ایلار اشکار
اوشبو قندینی آلوب
بارچه سی راضی بولیب
اولتوردیلار انتظار
واغیظه دیر چق ای قدرتی
پیغمبرنینك حرمتی
اوزینك بیلدور آقتی
اون ایکی سوالیم بار
اگر اوزینك بیلدورسنك
کیلیب قارشومده دورسینك
سوزیمکا جواب بیرسنك
فول برین خروار خروار
علی توردی چوستدین
قهری قاینیاب باشیندین
باردی واعظ فیشندین
دیر منیم احمدیم بار
قل ایرورمیز تقدیره
بیلنمس میز بربره
نچه سوزینك بار سوره
سونکره اوچ سواریم بار
توقوشورغه یوق تابم
نه اوقورغه کتابم
بیرسه واعظ جوابم

بارچه بیلا ایتینکلار
شاه وزیردیر اوزلارکه
خور توتمانکلار کوزلارکه
واعظ دیکان سوزلارکه
تیدیلار بولدیق اقرار
بر نه‌دور ایکی بولمس
ایکی ندور اوچ بولمس
اوچ هم تقی تورت بولماز
بش آلتی یوق برابر
آلتی نه یدی بولماس
یدی هم سکز بولماس
سکز هم توقوز بولماس
توقوز یوق اونه هم سر
اون ندور اون بر بولماس
اون بر هم اون ایکی بولماس
اون ایکی اون اوچ بولماس
دیب سوزین ایتدی کفتار
علی حقینک کتابین
آچیب موقت بابین
بیردی واعظ جوابین
تنکلانکلار ای شهری بار
حق بردور ایکی بولماس
ایکی آی کون اوچ بولماس
اوچ هم وتر تورت بولماز
تورت عناصردور چهار
بش نمازدور بلی وقت
آلتی دور آلتی جهت
هفت دوزخ سکز جنت

توقوز حامله قرار
اون حج کرامات خوب
اون بری پسر یعقوب

اون ایکی آی دور مرغوب
دیدی ای نه سوزینك بار
راست دور دیب آچدی اغاز
خط ایدیب یازدی کاغذ
قبول ایلادی واعظ
هم بارچه خلایقلار
واعظ توردی بلیکه
کامل بولوب ولیکه
خلقلار ایتور علی ده
سوراغای نه سوزینك بار
علی دیر واعظ دیسون
واعظ سوزین شاه دیسون
شاه دیکانین خلق دیسون
من دیایون بیکبار
خلق انده بولوب اکاه
قبول ایتدیلار ناکاه
واعظ وزیر خلقی شاه
بارچه ایتدی اختیار
نه دور عرشده بتلمیش
برکی طوبی بتلمیش
بهشت قفاغه بتلمیش
دیدی ایتدی کفتار
لااله الاالله محمد رسول الله
اوچ دیب مونی خلق شاه
مسلمان بولدی کفتار

روزی رحمت‌لار ساچوب
نور کلوب ظلمت قاچوب
شاه علی بویننون قوچوب
چوخ یغلادی زار زار
دیرای شاهی ولایت
بز خوش وقت اولدیق غایط
سندین قافدیق هدایت
سن اسلام ایتدینك اظهار
سوریشدیلار کلکانین
اول هم ایتدی بولغانین
حق اوچون ایش قیلغانین
هرنه وزیر یغیلغانین
ایتدیلار انکا نثار
خلق اعلامی بوزیلدی
کفر دینی اوزیلدی
دین تعلیمی بریلدی
ایده‌لار غل کفتار
یوز مینك آلتون زرفدی
جبه قوینه براقدی
قلعه دین داشده چقدی
کلدی مرغ زرنکار
اولغی کمین ایتدی
قوش ایاغین بك توتدی
قوش اوچوب هوا کتدی
ایلادی داخل دیار
شکه ایلمه بوکویده
آرتغین قوبوب اویده
قرق مینك آلتون جهوده

ایلتیب اول شاهی قرار
جهودلار قرشو کلوب
اغیر عزتلار قیلوب
بارچه مسلمان بولوب
مال بردیلار بی شمار
مرام زنالاریمن
بیله آلیب نرلاریمن
کتوردی اوغلانلارین
فاطمه موندن بی خبر
بو ایش حضرته لاهق
رسوله بولمیش آنیق
جماعه اوچون خلایق
یغلمیشدی نه کیم وار
علی مسجددین کیتدی
کورنچه ایشلار ایتدی
بر شهری مسلمان ایتدی
خلقی تازه آشنا
دنیا دورماز دمیده
کلدی دوردی قغوده
رسول آندی علی ده
سورینکلار کوب خبر بار
دیدی علی قرش توغانین
حق اوچون ایش ایتکانین
شهری مسلمان ایدشین
رسوله بیرزی اخبار
خبرین بیردی حیدر
دیدیلار الله اکبر
تحسین قالدی پیغمبر
همه دعا قیلدیلار

دیا بیلمان یاش یون
حق یولینه بیرسه طون
بر درمه برور اون
کرملی فروردکار
علی کرمین یازدی
مؤمنلار کونکلی قیزدی
بولارغه غیرة بیردی
بی حسابی بی شمار
بیلمانم اوغریم مسدور
کونکلیم حقه فیوسدور
دینیم علی دینی دور
کر اخلاصینك بولسه بار
مختوم قلی مز جانه
اینانمس من جهانه
دوغانی کان قلی نه
ایکام بولسون مددکار
کشت ایلایوب کزدیم عشقینك داغیندین
نه بلادور کیمسه چکر بو دردی
عشق داغین امدیلار کوکینك بوینوندین
کوك تترایوب چکسه بیلماز بو دردی
عشق اثرایتمسه یانمز جراغلار
عشقغه دوشسه قوشلار انکراب قور داغلار
اکیلدی هیبتلی قوتلی داغلار
داشلار ایرچکه بیلماز بو دردی
کیم دور عشقینك یوکین چکن مردانه
فلك کوردی قورقوب دوندی کردانه
زمین جنبش ایلاب قالدی لار زانه
چول لار تاف کتورماز چکمز بودردی
بهشت قاچوب چقمیش عرشینك اوینه
تموغ قورقوب اینمیش یرینك دبینه

قاچدی دریا آدم الدی بوینونه
تورت یوز یل لاب سوریب کچمیش بودردی
مختوم قلی چکسنك دردی دوکیندین
عاصی بولوب شکوه ایتمه بوکوندین
بواولمك آیریلمق قالوبدور آندین
پدر بزه میراث قویمیش بودردی
استارالدین چقه دولت همایم
دعا قیلوب دوکز بولدی یاشیمز
تیلاکیم دوش ایله کوزل الله هم
ارسکین اولدی کیتدی قیزیلباشیمز
حضر کزان جولده ایل لار یایاسون
یورت بنامیز قایم بواسون قویلسون
چله مست نرلاریمز باره آیلسون
بر سرفه ده ادا بولسون آشیمز
درویشلار کونکلی جمع دورسون نمازه
یکیت لار یغیلسون صحبته سازه
ایلیمیز اولاشتور ساویلمز یازه
توقسان دولوب تمام بولسون قیشیمز
ترکیا باغلاسون بر فیره بیلی
قوریدور قلزم دریا تیلی
تکه کوکلانك یموت یذرا تیلی
بر پادشاغه قوللوق ایتسك باشیمز
مختوم قلی دویدی جانینك درلیکینه
مسلمان نی قویمه کافر خورلیغینه
رواج بیرکین یموت کوکلانك برلیکنه
اول کمال خان اوغلان بواسون باشیمز
هوحق دیوب چقدی التمیش پیاده
آدم ایندی کلور دورغین دیدیلار

خبرینك بار بیرکین فرصت جاینده
شوتایده تورت ار بار یورکین دیدیلار
بر تورت آطلی کادی باری نیزه باز
حصالاری یاشیل آطی تلبه باز
مجلس خلقه سین قیرمانك بیله آز
آدم کوب دوزاق قورغین دیدی لار
داشدین چقدی آلتمیش آطلی کوردیلار
محمد دیب باری قرشو دوردیلار
ساغ لیق سلامت لیق بربر سوردیلار
دورمانك اولی جایه یورکین دیدیلار
بر آطلی نینك بری بزی الدیلار
سرامده شول جایه کلوب دوردیلار
تمام اوتوردیلار مجلس قوردیلار
اوغلان منکا راضی بولغین دیدیلار
علی دور دیدیلار توتدی دسیتمدین
بوریا دوشاکیم الدی استیمدین
من بیلمادیم بر زاو قویدی اوستیمدین
یولو ان دوران دور سورکین دیدیلار
حیدردین سورادیم بارچه آت به آت
حضر پیغمبردور اول دور بوکه یات
اول سلیم خواجه دور اول بابه ذرویات
اول ویس القرن دور بیلکین دیدیلار
اول بهاوالدین دور اول هم براردور
اول زنکی بابه دور اول نامدار دور
اوچ سوبانشوب دوران اول چهار یاردور
مقصدینك نا بولسه الغین دیدیلار
شول وقتده پراکی دوران شیخ شاب
بو اوغلانه فاته بیرینك دیدی صاب

اول اوتوز انبیا اول اوتوز اصحاب
باریسی شولاردور بیل کین دیدیلار
رسول چاغور ایدار یاشا همردان
ایا سلیم خواجه یا بابه سلیمان
ابوبکر صدیق یا عمر عثمان
قلینك مقصودینی بیرکین دیدیلار
اسلم بابه سلمان بویریلدی مرده
فیالانی توتوب سالدیلار درده
کیتدی عقلیم هوشیم یاتدیم شول یرده
یوزیمه توکوروب قالغین دیدیلار
رسول چاغر آیدار اصحابلار سورینك
اوغلانی اوزاتوب بر فاته بیرینك
بویردی تورت آطلی ایلتینك تاپشوزینك
کتورکان جایینکده قویغین دیدیلار
توریب مختوم قلی یوزین اچوبدور
زنینه ناکویلار کلوب کچوبدور
اسریك نردك آق کوفوك لار ساچوبدور
اوغلان الله یارینك بولسون دیدیلار
کوکدین یوقاریدور عرشدین اشاقدور
ای یرانلار اورنی اوزی بهشتینك
هزارینك نغمه سی یوز مینك مقامی
همیشه قورغین دور سازی بهشتینك
حضر یاشین روزی قیلسه کزمکا
دوده کاتب لیغین بیرسه دوزمکا
کچه کوندیز بولسه شرحین یازمکا
یوزده بر ایدیلماز سوزی بهشتینك
درویش دیشده کوریب بولمیش عاشقی
قزیلدین قوریلمش عرشینك ایشکی

عالمی غرق ایدار نوردین ایشمز
اکر بر اچلسه یوزی بهشتینك
کلام اچره اوقوب ایتور ملالار
قوللوقچی رضوان‌لار آنچه شعله‌لار
مرصّع چله‌لار نازیك حله‌لار
توکانماز نعمتی نازی بهشتینك
شرحین ایتماغه سوزیم یوزیم یوق
حق اوزی حاکم دور جبری ظلم یوق
قیغوغم یوق قریلق یوق اولوم یوق
آیریلماز ساویلماز یازی بهشتینك
یوز شیریندین معچون اولوب قاتیلان
قرا ساچی آق توفیقده چاتیلان
عربان اترابینده تازه بتلان
سیفانور ملا نور قیزی بهشتینك
مختوم قلی وصفی کلماز دیل‌لاره
دیله کلسه بیان قیلسم ایل‌لاره
عاجز بنده‌لاره عاصی قل‌لاره
یارب اوزینك روزی ایله بهشتینك
اوّل دسلاب باریب خیبر داغینده
کافرلار قانینی ساچدی محمد
لکاهرده سکوان کابل شهرینده
جفا چکوب دینین آچدی محمد
عاشقلار فاش بولوب عشقه مناندہ
طوره نظر سالوب داغلار یانندہ
براغ کوکدین کَیب یره ایناندہ
رفرف مینوب معراج اچدی محمد
میکائیل اسرافیل عزرائیل بیلان
کلدیلار دوردیلار جبرائیل بیلان

سیر ایتدی سلسبیل زنجبیل بیلان
کوثر اریغندین اچدی محمد
معراجینك کیچه‌سی سیله بارنده
یا جبرائیل امین بیلان دررانده
بهشت قافوسینه کلوب دوراندہ
بسم الله دیب اشکین آچدی محمد
مخدوم قلی اوزکا دینی بوزدیلار
اقلیم عقلیم شهر شهر کزدیلار
جفا بیلان اسلام دینین دوزدیلار
آلنمیش اوچ باشینده کچدی محمد
یا حبیبا حق رسول
جین جاندن سویشمالی سنی
درویش‌لار قدیر کچه‌سی
سویاندك سومیشام سنی
ایلایوب سیر صحرانی
کشت ایتسم کل ایرانی
مثلی ابراهیم سارانی
سیه‌ندك سویمشم سنی
یعقوب یوریتدی کنعانی
اوغلی دور مصر سلطانی
یعنی یوسف زلیخانی
سیوندك سویمشام سنی
یلانچی‌نی توتدی آدی
اولاردور عشقینك بینادی
لیلی مجنون فریزادی
سویاندك سویمشام سنی
دیلدی داغلارینك زهرینی
تافمدی بری برینی

عاشق فرهاد اول شیرینی
سیوندك سویمشام سنی
اکدی منی دنیا مالی
بولمادی عشقم کمالی

سیف الملك ماه جمالی
سیوندك سویمشم سنی
اسدی محبت نشانی
کشت ایلادی جهار کوشه‌نی

یمنده ورقه کلشنی
سیوندك سویمشام سنی
کیتدی الدن اختیاری
قالمادی ناموسی عاری

عاشق نوروزکل بهاری
سیوندوك سویمشام سنی
بر کون یولیقدیلار حضره
دوردیلار نیازه نذره

بر برینی وامق عذرا
سویاندك سویمیشام سنی
توتمادی انلار دنیانی
قالمادی یاری یارانی

مثلی اول طاهر زهرانی
سیوندك سویمیشام سنی
بو دنیا قوبوبدور کیمی
خوش توتینك باش کونلیك دمی

عاشق غریب شاصنمی
سیوندك سویمیشام سنی
مختوم قلی دنیا فانی
اوتوبدور رستملار قنی

آی وکون زمین اسمانی
سیوندك سویمیشام سنی
رسول دامادیدور اوز ارصلانینك دور
یا امام علی غه بغشلا منی
چشمیم چراغیم دور نوری عینم دور
یا امام حسنه بغشلا منی
یلان دنیا کیمه بردی وفانی
آخرتده اولار سورار صفانی
ثمر ایله بزیده بردی جفانی
یا امام حسینه بغشلا منی
ناصرصیا رمروان حاکم دوریندہ
امام لار قالوبدور جفا جوریندہ
جایه اتدوردیلار دمشق شهریندہ
زین العابدینه بغشلا منی
فاطمه زهرادور آنینك آناسی
ذاتیندہ بر ذره یوقدور کناهسی
همایون داغی دور آخربناسی
محمد باقره بغشلا منی
کمالی فلك دن آشیب دور عرشدین
باشه قویدی جدن کیدیکی تاج دن
اوچ کرامت بیله قالدی حجاج دن
یا امام جعفره بغشلا منی
کیم بیلور اچنکده نچوکی سربار
عقل انکا یتماز قدرتلی جبار
دوشمانیکا دوستینك ایدینك کرفتار
موسی کاظمه بغشلا منی
دنك دوشلار یانیندہ بر بی کمالم
عاشقم مجنونم شکست حالم

سینه خراسان زوّار عالم
یا امام رضایه بغشلا منی
اماملار عشقینده منکا برکین جام
اجایون زمانی اوقوین کلام
الهی بحق فاطمه قیام
محمد تقیه بغشلا منی
دنیاده چکدیلار کوب دردیداغی
محشر کونی سیلاب مینار براغی
حقیقت یولینك شمع چراغی
علی النقیه بغشلا منی
یقین کونکل بیلا مشتاقم بنده
یادینکز ایلارم تاوارم زنده
آدینه کونی مشهور اولیش عالمده
یا امام عسکره بغشلا منی
قاف داغیندن یول آچیلسه یار چوچه
جهان یوزی دوتار ظلم ایلان کوچه
زمان آخربنده کلور خوارچه
یا صاحب زمانه بغشلا منی

(ما بعدی بار)